

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

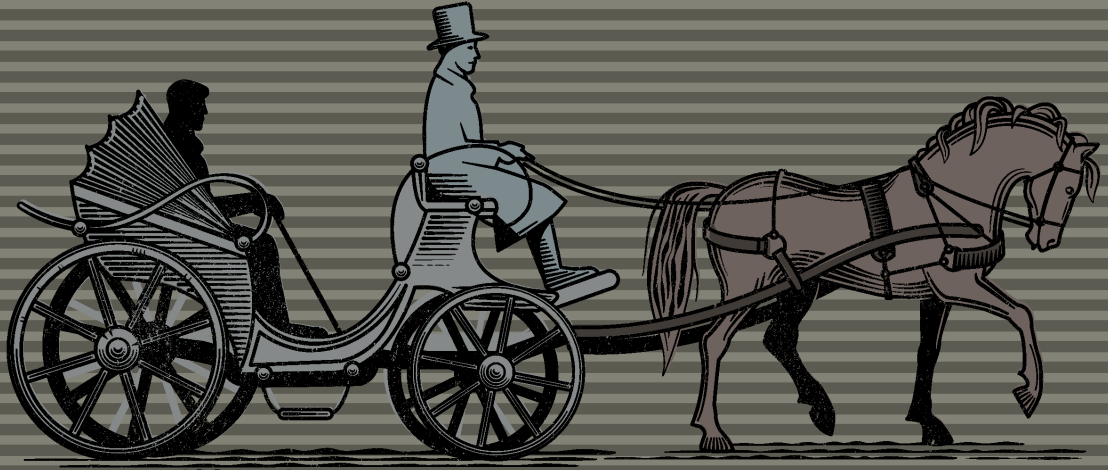
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜRK KLASİKLERİ-ROMAN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Araba Sevdası

RECAİZADE MAHMUT EKREM

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3699
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2521

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE EDITÖR

Doç.Dr. Gökhan Tunç

OSMANLI HARFLERİNDEN
LATİN HARFLERİNE
ÇEVİRİ VE SÖZLÜK

Yrd.Doç.Dr. Halit Biletkin

GÖRSEL TASARIM KOORDİNATÖRÜ

Doç.Dr. Halit Turgay Ünalın

GRAFİK TASARIM

Uzm. Dilek Erdoğan Aydın

İLLUSTRASYON VE KAPAK TASARIMI

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

DİZGİ VE GRAFİK UYGULAMA

M. Emin Yüksel

Burcu Vurucu

Emin Bakan

Türk Klasikleri - Roman

CIP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

1. Baskı

Recaizade Mahmut Ekrem, 1847-1914

Araba Sevdası

İ. E. a. II. Tunç, Gökhan III. Dizi: Anadolu Üniversitesi. Açıköğretim Fakültesi Yayınları; no. 2521

PL254. R4 A73 2018

ISBN: 978-975-06-2301-1

2018-7

Bu kitap, Anadolu Üniversitesi Basımevinde 4.900 adet basılmıştır.
Eskişehir, Mart 2018

Erbâb-ı Mütâla'aya¹

Malumdur ki insan eğlencesiz yaşayamaz. Bendeniz gibi fitratan² inzivayı³ sevenler için ise mütalaa⁴ veya tahrirden⁵ iyi eğlence olamaz. Şu kadar ki bu sûret-i iştigâl⁶ mütemadi⁷ ve hususuyla ciddi olunca yorgunluğuna tâb-âver⁸ olmak kabil⁹ değildir. Bu hâlde yorgunluğu az, eğlencesi çok meşguliyetler aranma tabiidir. İşte şu ihtiyacın sevkiyledir ki ara sıra böyle şeyler tahririyle imâte-i zamâna¹⁰ mecbur oluyorum.

İyi bilirim ki içimizde bu türlü iştigâlâtı¹¹ mesela satranç oynamaktan on kat daha abes... bahçe kazmaktan on kat faydasız addedenler¹² az değildir. İhtimal ki bu hüküm doğrudur.

Ne fayda ki ben satrancı merak edemedim... Bahçe kazmaya ise mevsimin müsaadesi yok...

[Muhsin Bey] Hikâyesi hiçbir şey değil lâkin erbâb-ı mütâla'a tarafından epeyce mazhar-ı ragbet¹³ olduğu için bu hikâyenin de neşrine¹⁴ cesaret olundu. Niyet-i ahkarânem¹⁵ bunları birkaç parçaya iblağ etmek¹⁶ ve ondan sonra biraz daha büyüklerini de yazmaktır. Beşeriyete¹⁷ müteallik¹⁸ olarak cereyan¹⁹

-
- 1 erbâb-ı mütâla'a: okuyucular
 - 2 fitratan: yaratılışa, yaratılış olarak
 - 3 inzivâ: yalnızlık
 - 4 mutâla'a: okuma
 - 5 tahrîr: yazma
 - 6 sûret-i iştigâl: uğraş şekli, meşguliyet biçimi
 - 7 mütemâdi: sürekli
 - 8 tâb-âver (olmak) : dayanmak, katlanmak
 - 9 kâbil: olanaklı, mümkün
 - 10 imâte-i zamân: zaman öldürmek, zaman geçirmek
 - 11 iştigâlât: uğraşlar, meşguliyetler
 - 12 'add (etmek): (bir şeyi bir şey yerine) saymak, kabul etmek
 - 13 mazhar-ı ragbet (olmak): ilgiyi üzerine çekmek, ilgi noktası olmak
 - 14 neşr: yayım, baskı
 - 15 niyyet-i ahkarâne: değersizce niyet
 - 16 iblağ (etmek): (bir noktaya) ulaştırmak, çıkarmak
 - 17 beşeriyet: insanlık
 - 18 müte'allik: ilgili
 - 19 cereyan (etmek): geçmek, gerçekleşmek

etmekte olan mûcib-i ibret²⁰ vekayî²¹ ve ahvâl²² şiiir ve hikmetle memzûc²³ bir nazarla²⁴ bakılırsa hepsi de az çok hazin görünür. Bunlardan bir takımının girye-i te'essürle²⁵... diğer bir kısmının hande-i istigrâb²⁶ ile telakki²⁷ edilmesindeki fark vukuatın²⁸ mâhiyyet-i asliyyelerindeki²⁹ feciliğe değil keyfiyyet-i i'tibâra³⁰ aittir. Hakikat veya imkan dairesinde³¹ tasavvur³² ve tasvir³³ olunmakla meşrûr³⁴ olan büyük küçük hikâyeler ise vekayî³⁵ ve ahvâl-i beşerîyyetin³⁶ birer mir'ât-ı ibret-nümâsıdır³⁷.

Bu mütalaaya³⁸ göre [Muhsin Bey...] hikâyesi erbâb-ı mütâlâ'aca ağlayacak şeylerden görülmüş olduğu hâlde bu [Araba Sevdası] gülünecek hâllerden addolunsa³⁹ gerektir. Fakat dikkat olunursa bu ondan elbette daha ziyade⁴⁰ hazin... elbette daha çok müellimdir!..⁴¹

M. Ekrem

İstinye 16 Teşrîn-i Sâni⁴² sene 1305

-
- 20 mûcib-i 'ibret: ibret almayı gerektirecek, ders çıkarılacak
 21 vekâyî: vakalar, olaylar
 22 ahvâl: hâller, durumlar
 23 memzûc: karıştırılmış
 24 nazar: bakış
 25 girye-i te'essür: üzüntü ağlayışı, üzüntüden kaynaklanan ağlama
 26 hande-i istigrâb: şaşkınlık gülümsemesi
 27 telakki (edilmek): kabul edilmek
 28 vukû'at: olaylar, vakalar
 29 mâhiyyet-i asliyye: asıl esası, asıl niteliği
 30 keyfiyyet-i i'tibâr: önem verme durumu, önemseme durumu
 31 dâ'ire: (soyut kavramlar için) sınır, ölçü
 32 tasavvur (olunmak): tasarlanmak, zihinde canlandırılmak
 33 tasvir (olunmak): şekillendirilmek, somutlaştırılmak
 34 meşrûr (olunmak): koşullandırılmak, koşula bağlanmak
 35 vekâyî: olaylar, vakalar
 36 ahvâl-i beşerîyyet: insanlığın (başından geçen) durumları
 37 mir'ât-i 'ibret-nümâ: ibret almayı gösteren ayna, ibret alınacak (şeyleri) gösteren ayna
 38 mütâlâ'a: yorum, görüş
 39 'add (olunmak): sayılmak, yerine konulmak
 40 ziyâde: fazla, çok
 41 mü'ellim: acıttıcı, acı verici
 42 teşrîn-i sâni: kasım ayı

Birinci Kısım

Üsküdar'dan Bağlarbaşı tarikiyle⁴³ Çamlıca'ya gidilirken Tophanelioğlu'ndaki dört yol ağzı mevkiinden takriben⁴⁴ bir yüz hatve⁴⁵ ileriye medd-i nazar⁴⁶ olunur ise o vâsi⁴⁷ şosenin müntehâ-yı vustâsında⁴⁸ etrafı bir buçuk arşın kadar irtifada⁴⁹ duvar içine alınmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığı gibi şose yol sağ ve sol olmak üzere iki şubeye⁵⁰ ayrılır. Duvar ile muhat⁵¹ olan ağaçlığın büyücek bir kapısı vardır ki iki yolun tamamen nokta-i iftirâkında⁵² vakidir.⁵³

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa taraf-ı muhâlif⁵⁴ mahut⁵⁵ ağaçlıkla mahduttur⁵⁶. Ağaçlığın yanındaki duvar alçacık olduğundan üzerinden hayvan ve bâ-husûs⁵⁷ insan aşamamak için boyunca teller uzatılarak muhafaza olunmuştur.

Mutedil⁵⁸ bir yokuş üzerindeki bu yollardan seyr-i âdi⁵⁹ ile dört beş dakika kadar gidilince daima duvar ile muhat olan ağaçlık bir meydancığa muntehi⁶⁰ olur. Ağaçlığın burada da cephede aşâğıkine muhâzi⁶¹ bir kapısı vardır. Yüksekte

43 tarik: yol

44 takriben: yaklaşık olarak

45 hatve: adım, 75 cm civarında eski uzunluk ölçüsü birimi

46 medd-i nazar (olunmak): uzaklara (doğru) bakılmak

47 vâsi': geniş

48 müntehâ-yı vustâ: ortalarında, ortaya yakın yerler

49 irtifâ': yükseklik

50 şu'be: yön, kol, kısım

51 muhât (olmak): çevrilmek, etrafı sarılmak

52 nokta-i iftirâk: ayrılma noktası

53 vâki': konan, mevcut, var

54 taraf-ı muhâlif: zıt yön, zıt taraf

55 ma'hûd: sözü edilen, daha önce bahsedilen

56 mahdûd: sınırlandırılmış, sınırları belirlenmiş

57 bâ-husûs: özellikle

58 mu'tedil: orta hâlli, ölçülü

59 seyr-i âdi: olağan, normal yürüyüş

60 muntehi (olmak): sonlanmak, bitmek

61 muhâzi: aynı hizada olan, paralel

kuş bakışı bir nazarla⁶² bakmak mümkün olsa bir şekl-i mahrûti⁶³ görünecek olan ağaçlık burada biter ise de iki yol yine birleşmez. Meydancığın bir otuz hatve ötesinde epeyce vâsi ve mürtefi⁶⁴ bir set üzerinde –kâr-ı kadîm⁶⁵ binaları taklit yolunda yapılmış- enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında diğer bir set ile başlayan yer ise bir takım servi ve meşe ağaçlarını ve vaktiyle kırılamayıp kalmış ve mevkiin –Sarı Kaya- ismiyle be-nâm⁶⁶ olmasına sebep olmuş büyük büyük sararmış kayaları havi⁶⁷ inişli yokuşlu metruk⁶⁸ bir mezarlıktır ki geçtiğimiz meydancıktan buraya değin olan mesafede yine bir beş dakikalık kadar tahmin olunur.

Bu mezarlık da geçildikten sonradır ki iki yol hem birleşir hem de düzleşir. Buradan yine bir beş dakika kadar ileri yürünürse artık Çamlıca dağının eteğinde Kısıklı köyünün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıksa yine aşağı doğru inelim de nikât⁶⁹ ve hududunu tayin ettiğimiz mevaki⁷⁰ tahkik⁷¹ edelim. Tabiidir ki bu tahkiye de mahut⁷² ağaçlıktan başlayacağız.

Burası Çamlıca Bahçesi namıyla İstanbul'da en evvel⁷³ tanzim ve güşad⁷⁴ olunmuş olan bahçedir. Birkaç zamandan beri ragbet-i âmmeden⁷⁵ bütün bütün mehcür⁷⁶ olduğu cihetle⁷⁷ ekser-i eyyâmda⁷⁸ kapıları kapalı durur.

62 nazar: bakış

63 şekl-i mahrûti: koni biçimi

64 mürtefi': yüksek

65 kâr-ı kadîm: eski iş, eski tarz yapı

66 be-nâm (olmak): ünlenmek, şöhret kazanmak

67 hâvi: içeren, kapsayan

68 metruk: ıssız sessiz

69 nikât: noktalar

70 mevâki': mevkiler, yerler

71 Tahkik (etmek): araştırmak

72 ma'hûd: daha önce sözü edilen

73 evvel: öncelik

74 güşad (olunmak): (hizmete) açılmak

75 ragbet-i 'âmme: genel ilgi, herkesin ilgisi

76 mehcür (olmak): uzak kalmak, uzaklaşmak

77 cihet: sebep, neden

78 ekser-i eyyâm: günlerin çoğu, çoğu günler

Yazın ve bâ-husûs baharlarda bu bahçeyi açtırıp da aşağıdaki kapıdan içerisine girerseniz beş on kadem⁷⁹ ilerileyerek etrafınıza bir nazar⁸⁰ ediverince muazzam ve mamur⁸¹ bir ravza-i dil-güşâ⁸² içinde bulunduğunuza derhal kail⁸³ olursunuz.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil ileride yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların... ormanların büyüyerek kesbedecekleri⁸⁴ hâle göre letafetlerini⁸⁵ tezyiden⁸⁶ muhafaza eyleyebilmesi mütâla'a-i dûr-endişânesiyle⁸⁷ icra⁸⁸ olunan taksîmât-ı dâhiliyyesine⁸⁹ ve o büyüklü küçüklü tarhlarının⁹⁰ tenasüp⁹¹ ve vaziyetlerine bakarak ibtida⁹² tanzimini der-uhde eden⁹³ tabî'at-şinâs-ı mâhir⁹⁴ kim ise sanatına tahsîn-hân⁹⁵ olduktan sonra her tarafını birer birer nazar-ı dikkat ve istihsandan⁹⁶ geçirmeye başlarsınız.

Haricin⁹⁷ enzâr-ı tecessüsünü⁹⁸ kesmek için kenarlara bir tertîb-i matbû'da⁹⁹ dikilip gereği gibi feyzlenmiş¹⁰⁰, dal budak salıvermiş salkım aylandoz¹⁰¹, at

-
- 79 kadem: adım
 80 nazar (etmek): bakmak
 81 ma'mûr: (bina, bahçe vb için) bakımlı
 82 ravza-i dil-güşâ: gönül açan, gönlü rahatlatan bahçe
 83 kâ'il (olmak): inanmak
 84 kesb (etmek): kazanmak, elde etmek
 85 letâfet: güzellik
 86 tezyiden: artırarak
 87 mütâla'a-i dûr-endişâne: uzak görüşlülüğe yakışır araştırma, değerlendirme
 88 icrâ (olunmak): yapılmak, düzenlenmek
 89 taksîmât-ı dâhiliyye: (bahçe, ev vb için) içte yapılan bölümlendirmeler, iç düzenlemeleri
 90 tarh: bahçelerde çiçek dikmeye ayrılmış yer
 91 tenâsüb: uyum, uygunluk
 92 ibtidâ: önce, öncelikle
 93 der-'uhde (etmek): üstlenmek, sorumluluğu üzerine almak
 94 tabî'at-şinâs-ı mâhir: yetenekli doğa bilimci
 95 tahsîn-hân (olmak): (beğenip) aferin demek, beğenmek
 96 nazar-ı dikkat ve istihsandan geçirmek: dikkatlice ve beğenerek bakmak
 97 hâric: dışarıda olan, dışarıdaki (kişiler)
 98 enzâr-ı tecessüs: gizli araştırma bakışları
 99 tertîb-i matbû: beğenilen sıralama, hoş giden düzenleme
 100 feyzlenmek: (bitki için) yeşerip yetişmek
 101 aylandoz: kokar ağaç da denilen çabuk yetişen bir ağaç türü

kestanesi gibi sâye-dâr¹⁰² ağaçlar ile orta yerlerde ca-be-ca¹⁰³ mağrus¹⁰⁴ çınar, kavak, manolya, salkım söğüt misilli¹⁰⁵ eşcâr-ı gûn-â-gûnun¹⁰⁶ ve bazı yerlerde nûr-ı nazarın¹⁰⁷ değil eşi¹⁰⁸’a-i şemsin¹⁰⁸ bile içerisine kolaylıkla nüfuz¹⁰⁹ edemeyeceği surette sıklaşmış ormancıkların etrafında dolaşır. Bunları ziya-desiyle¹¹⁰ dil-pesend¹¹¹ bulursunuz.

Biraz ilerleyince bir düzlüğün vasatında¹¹² üstü kapalı etrafı açık kameriyem-si¹¹³ bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında muntazam ve matbu¹¹⁴ ufak ufak binalar müsâdif-i nazarınız¹¹⁵ olur. Bunlardan kameriyyeye benzeyen şeyin -eyyâm-ı mahsûsada¹¹⁶ icrâ-yı âheng¹¹⁷ için celp¹¹⁸ olunacak çalgıcı takımına mahsus bir yer var kulübelerin de bahçe dâhilinde mekulat¹¹⁹ ve meşrubat¹²⁰ satmak için yapılmış “büfe”ler olduğuna intikal¹²¹ eder bunları da beğenirsiniz.

Azıcık daha ileri gidince bir büyük (lak)¹²², onun ortasında dil-nişin¹²³ bir adacık, bu adayı kenara rabt¹²⁴ etmek üzere sûret-i gayr-ı muntazamada¹²⁵ çit-

-
- 102 sâye-dâr: gölge veren, gölgeli
 103 câ-be-câ: yer yer
 104 mağrûs: dikilmiş ağaç
 105 misilli: eş, benzer
 106 eşcâr-ı gûn-â-gûn: çeşit çeşit ağaçlar
 107 nûr-ı nazar: bakış ışığı, gözün görüş gücü
 108 eşi¹⁰⁸’a-i şems: güneş ışınları
 109 nüfuz (etmek): içine işlemek, etki etmek
 110 ziyâde: fazla, çok
 111 dil-pesend (bulmak): gönle hoş, güzel gelmek beğenmek
 112 vasat: orta
 113 kameriyye: çardak
 114 matbû: düzenlenmiş, beğenilmiş
 115 müsâdif-i nazar (olmak): göze çarpmak, görmek
 116 eyyâm-ı mahsûsa: özel günler
 117 icrâ-yı âheng: çalgılı eğlence düzenleme
 118 celp (olunmak): çağrılmak, davet edilmek
 119 me’kulât: yiyecekler
 120 meşrubât: içecekler
 121 intikâl (etmek): anlamak, kavramak
 122 lâk: göl
 123 dil-nişin: gönülde yer tutan makbul, hoş
 124 rabt (etmek): bağlamak
 125 sûret-i gayr-ı muntazama: düzensiz şekil, düzensiz biçim

ten yapılmış tabii¹²⁶ güzel köprüler ve adanın üzerinde yine işlenmemiş ağaç dal ve kütüklerinden inşa olunmuş zarif bir köşk müşahade¹²⁷ eder. Bunlardan da aşırı hoşlanırsınız. En sonra yukarıki kapıdan çıkarak mahut meydana çıkı müdür¹²⁸ ve set üzerine su'ûd¹²⁹ ile evvelce gördüğünüz binayı da yakından temaşa¹³⁰ ettiğiniz ve bunun da bahçeye merbut¹³¹ bir “gazino” olduğunu öğrendiğiniz hâlde bahçenin her suretle mükemmeliyyetini tasdik eylersiniz.

Şu birkaç söz ile evsafi¹³² kabaca tarif edilmiş olan Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüznünlü bir sükût-âbâd-ı tenhâyî¹³³ değil hengâmeli¹³⁴ bir sûrgâh-ı şevk u şagab¹³⁵ idi.

Tesviyesiyle¹³⁶ tanzimiyle¹³⁷ bir hayli zaman uğraşılın bu bahçenin bin iki yüz seksen altı sene-i rûmiyyesi¹³⁸ mevsim-i bahârında¹³⁹ küşâd¹⁴⁰ edileceği havâdisi¹⁴¹ İstanbul ile bilâd-ı selâse¹⁴² tabir olunan mevâki ahalisi beyninde¹⁴³ şâyî¹⁴⁴ olunca erbâb-ı hevâ vü hevesten¹⁴⁵ olan gençler ve bâ-husûs¹⁴⁶ böyle eğ-

126 tabî'i: doğal

127 müşâhede (etmek): izlemek, görmek

128 mürûr: geçme, geçiş

129 su'ûd: (yüksek bir yere) çıkmak, yükselmek

130 temâşâ (etmek): izlemek, görmek

131 merbût: bağlanmış, eklenmiş

132 evsâf: vasıflar, özellikler

133 sükût-âbâd-ı tenhâyî: yalnızlık köşesi, yalnızlığın sessizlik yeri

134 hengâmeli: gürültülü, patırtılı

135 sûrgâh-ı şevk ü şagab: arzu ve karışıklık (dolu) düğün evi

136 tesviye: düzleme, düzenleme

137 tanzim: düzenleme

138 sene-i rûmiyye: rumi yıl osmanlılarda kullanılan hicreti başlangıç alan, güneş yılı esasına dayanan bir takvim

139 bahâr: bahar

140 küşâd (edilmek): açılmak

141 havâdis: haberler

142 bilâd-ı selâse: üç belde

143 beyn: iki şey arasındaki mesafe, ara

144 şâyî: yayılmış

145 erbâb-ı hevâ vü heves: arzu ve istek sahipleri

146 bâ-husûs: özellikle

lenceleri erkeklerden birkaç kat ziyade aramaya tab'an¹⁴⁷ mecbur olan hanımlar hulûl-i vakt-i merhûna¹⁴⁸ intizâren¹⁴⁹ elbiseye, süse müteallik¹⁵⁰ hazırlıklara gereği gibi germiyet vermişler¹⁵¹ ve bizim memlekette emsali henüz meşhud¹⁵² olmayan bu (moda) nüzhetgâhtan¹⁵³ her vakit ve belki mehtaplı gecelerde bile istifade maksadı kolaylıkla hasıl olmak için pek çok aileler Çamlıca, Bulgurlu, Kısıklı, Tophanelioğlu, Bağlarbaşı taraflarında köşkler, haneler isticar¹⁵⁴ ederek bahar gelir gelmez hemen nakle¹⁵⁵ müsaraat göstermişler¹⁵⁶ idi.

Nihayet o senenin mayıs ayı ibtidalarında¹⁵⁷ (Bahçe) açıldı. İstirahat ve tenez-zühe mahsus olan cuma ve pazar günleri Üsküdar, Kadıköyü, Beylerbeyi gibi Çamlıca'ya civar sayılan yerlerden başka İstanbul'un mahall-i ba'idesinden¹⁵⁸ Boğaziçi'nden vesair mahallerden arabalar, hayvanlarla ve bazan yayan olarak gelen kadın erkek binlerce seyircinin bahçeye tehacümü¹⁵⁹ hakikaten görülecek temâşalardan idi.

Hududu¹⁶⁰ bir çâr-yek (çeyrek) saatte ancak devrolunabilen¹⁶¹ bahçe o kadar vüsatiyle¹⁶² beraber o cemm-i gafiri¹⁶³ istiab¹⁶⁴ edemediğinden halkın bir takımı girdikçe diğer bir takımını çıkmaya mecbur eder idi. Bu suretle gerek yukarıki gerek aşağıki kapıdan lâ-yenkati¹⁶⁵ girip çıkan seyircilerin kesret-i iz-

147 tab'an: yaratılışça, karakterce

148 hulûl-i vakt-i merhûn: vaat edilen zamanın gelmesi

149 intizâren: bekleyerek

150 müte'allik: ilişkin

151 germiyet vermek: kızıştırmak, acele ettirmek

152 meşhûd (olmak): görülmek

153 nüzhetgâh: gezme, eğlenme alanı, piknik yeri

154 isticâr (etmek): kiralamak

155 nakl: taşınma

156 müsâra'at göstermek: acele etmek, süratli davranmak

157 ibtidâ: başlangıç

158 mahall-i ba'ide: uzak mahaller, uzak semtler

159 tehâcüm: saldırı

160 hudûd: sınırlar

161 devr (olunmak): bir şeyin çevresini dolanmak

162 vüs'at: genişlik

163 cemm-i gafir: büyük kalabalık

164 isti'âb : sığma içine alma

165 lâ-yenkati': kesintisiz, aralıksız

dihamıyla¹⁶⁶ o koca bahçe –teşbih biraz kabaca ise de- azim¹⁶⁷ bir arı kovanını andırır idi. Fakat bu bir kovan idi ki arıların bal alacakları çiçekler de içinde bulunurdu. İçeride kalanlardan –alafranga bir tabir ile- tâ'ife-i latîfeye¹⁶⁸ mensup olanlar ezhâr-ı bahârîye¹⁶⁹ rekabet eder gibi en parlak, en güzel renkler içinde ve üçü beşi bir yerde çiçekler gibi iki taraflarına salınarak gezinirler ve bunlardan bal almak hevesiyle bî-karâr¹⁷⁰ olan zenbûr-mizâc¹⁷¹ genç beyler de çiçeklerin arasında ikişer ikişer dolaşırlardı.

Bahçenin dışarısına gelince o da bir başka âlem idi: Süslü hanımları, şık beyleri hamil¹⁷² birkaç yüz kafadar¹⁷³ araba bahçenin etrafını kuşatarak bir zencîr-i müteharrik¹⁷⁴ gibi biri biri ardınca muttasıl¹⁷⁵ ve müteselsil¹⁷⁶ devrederler idi.

Vakıa¹⁷⁷ o tarihte ağaçlar daha pek genç ve belki çocuk, ormanlar ise pek seyrek olmakla beraber sunûf-ı nebâtât¹⁷⁸ içinde hüsn-i manzaraya¹⁷⁹ malik ve tezyîn-i riyâza¹⁸⁰ hadim¹⁸¹ eşcar¹⁸² ve ezharın ve çimenlerin her nevi makbul¹⁸³ ve muteberi¹⁸⁴ kendisinde mevcut bulduğu için Bahârîstân-ı tabî'atın¹⁸⁵ bir mecmû'a-i müntehabâtı¹⁸⁶ gibi manzur¹⁸⁷ olmakla liyakat gösteren ve fazla olarak

166 kesret-i izdihâm: kalabalığın yoğunluğu

167 'azîm: büyük

168 tâ'ife-i latîfe: güzel ve tatlı grup, topluluk

169 ezhâr-ı bahârî: bahar çiçekleri

170 bî-karâr: kararsız

171 zenbûr-mizâc: arı yaratılışlı

172 hâmil: taşıyan

173 kafâdâr: ardı ardına sıralanmış

174 zencîr-i müteharrik: hareketli zincir

175 muttasıl: aralıksız

176 müteselsil: zincirlemeli, birbirine eklenerek

177 vâkı'a: gerçekten

178 sunûf-ı nebâtât: bitki türleri

179 hüsn-i manzara: manzara güzelliği,

180 tezyîn-i riyâz: bahçe süslemesi

181 hâdim: hizmet eden

182 eşcâr: ağaçlar

183 makbûl: beğenilen, hoş giden

184 mu'teber: itibar edilen, üstün tutulan

185 bahârîstân-ı tabî'at: doğanın baharistan adlı kitabı

186 mecmû'a-i müntehabât: seçkiler mecmuası

187 manzûr (olmak): görülmek

derununda¹⁸⁸ lak¹⁸⁹ ve köşk gibi enzârı¹⁹⁰ başkaca memnun edecek şeyleri ve alel-husus¹⁹¹ istirahat ve huzur arzu edenler için ca-be-ca¹⁹² sandalyeleri, kanepeleri bulunan bu bahçe halkın sayir seyir yerlerine olan rağbetini tamamıyla kendisine celp etmiş idi. Binaen aleyh cuma ve pazardan gayri günlerde ve bazan mehtaplı gecelerde bile (bahçe) züvvardan¹⁹³ hâlî¹⁹⁴ kalmaz idi. Onun için demiş idik ki Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüznü bir sükût-âbâd-ı tenhâyî değil hengameli bir sûrgâh-ı şevk u şagab idi. Fi'l-hakîka¹⁹⁵ o pîrâne-ser¹⁹⁶ ağaçlar vaktiyle genç idi, hevâ-yı ârzû¹⁹⁷ önünde bi-karâr¹⁹⁸ olan ehl-i şebâb¹⁹⁹ gibi bunlar da en hafif bir rüzgar ile hemen ihtizaza²⁰⁰ gelirler ve şevk ve ümide dair güft ü şenîde²⁰¹ başlarlar idi.

O senenin haziranı evasıtına²⁰² doğru sıcaklar günden güne şiddetini artırdı. Sıcaklar ziyadeleştikçe bahçedeki germiyet²⁰³ noksan bulmaya başlamış idi. O esnada bir perşembe gecesi zuhur²⁰⁴ eden bir fırtınayı müteakip²⁰⁵ ta-be-sabâh²⁰⁶ devam eden yağmur havayı tasfiye²⁰⁷ ve tadil²⁰⁸ ettiği ve tozları kâ-

-
- 188 derûn: iç
 189 lak: göl
 190 enzâr: bakışlar
 191 'ale'l-husûs: özellikle
 192 câ-be-câ: yer yer
 193 züvvâr: ziyaretçiler
 194 hâlî: boş
 195 fi'l-hakîka: gerçekte, gerçekten
 196 pîrâne-ser: yaşlanmış, kocamış
 197 hevâ-yı ârzû: arzu rüzgârı
 198 bi-karâr (olmak): dayanamamak, karşı koyamamak
 199 ehl-i şebâb: gençler, genç insanlar
 200 ihtizâz: (arzu ve şevkten) eğilme, bükülme
 201 güft ü şenîd: lakırtı, dedikodu
 202 evâsıt: ayın ortasında olan günler, ayın ortası
 203 ermiyyet: hareketlilik, canlılık
 204 zuhûr (etmek): ortaya çıkmak, meydana gelmek
 205 müte'âkib: takip ederek, peşi sıra
 206 tâ-be-sabâh: sabaha kadar
 207 tasfiye (etmek): temizlemek
 208 ta'dil (etmek): iyileştirme, yeniden düzenleme

milen²⁰⁹ bastırıldığı gibi dağlara bağlara da bir tarâvet-i cedîde²¹⁰ bahş²¹¹ eylediğinden bir gün sonraki cuma günü saat sekiz sularında²¹² (bahçe) emsali görölmedik bir kalabalığa mazhar²¹³ olmuş idi.

Bu kalabalığın ekseriyeti²¹⁴ -kadınlar başka erkekler yine başka olarak- üçer beşer bahçenin içinde aşağı yukarı gezinirler, diğerleri de tarhların arasındaki kanepelere sandalyelere oturarak çalgıcıların zamanlar İstanbulca pek “moda” olan “Bel Elen” operasından çaldıkları havaları dinleyerek gezinenleri temâşa ile eğlenirlerdi.

Bu temâşacıların içinde takriben yirmi üç yirmi beş yaşlarında top simalı, saz benizli, ela gözlü, kara saçlı, az bıyıklı, kısaca boylu, güzel giyinmiş bir bey görünürdü ki aşağıki kapıya yakın ve kapıdan her gireni çıkını görmeye müsait bir mevki tutarak bir masanın iki yanındaki birer sandalyeden birisine kendisi kurulmuş diğerine de yakasının iç tarafındaki (Terzi Mir) markası yakından geçenlerin gözlerine çarpmakta olan -(pardesü)sünü sanki gelişi güzel atmış idi.

Masanın üzerinde bir tepsi içinde görülen bir (arpa suyu) kadehi hemen bir saatten beri geldiği gibi dolu durmakta idi. Genç bey ise oturduğu yerde sol ayağı üzerine atmış olduğu sağ ayağını mızıkânın usulüne muvafık²¹⁵ bir hareketle muttasıl²¹⁶ oynatır ve o ayağı pek de küçük değil iken ziyadesiyle nazik ziyadesiyle biçimli gösteren (Heral) işi parlak potinin sivrice burnuna elindeki bağa²¹⁷ saplı ve sapının üzeri Fransızca (M.B) harflerini irae eder²¹⁸ gümüş markalı bastonuyla bir düziye vurur ve en azı her beş dakikada bir kere uçları altınlı bir siyah ipek şeride merbut²¹⁹ mineli saati beyaz yeğinin cebinden çıkarıp baktıktan ve sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kapı tarafına doğru beş on

209 kâmil: tam olarak, tamamen

210 tarâvet-i cedide: yeni canlılık, yeni körpelik

211 bahş (eylemek): bağışlamak, ihsan etmek

212 sût: civar, cihet

213 mazhar (olmak): (bir şeye) ulaşmak

214 ekseriyet: çoğunluk

215 muvâfık: uygun

216 muttasıl: sürekli

217 bağa: kaplumbağa kabuğu

218 irâe (etmek): göstermek

219 merbût: bağlı

adım gittikten sonra yine sandalyesine avdetle²²⁰ evvelki vaziyeti alırdı. Genç beyin bu hâline dikkat edenler kendisinin mühim bir intizar²²¹ rahatsızlığı içinde bulunduğuna hükmedebilirlerdi.

Muhteşem Bihruz Bey kudemâ-yı vüzerâdan²²² müteveffa²²³ (.....) Paşanın mahdumudur²²⁴ Vilayetten vilayete intikal²²⁵ ile on beş sene kadar alet-tevâli²²⁶ İstanbul'a ayak basmamış olan pederiyle sıgar²²⁷ sinninde²²⁸ memleket memleket dolaştığından dolayı Bihruz Bey'in bir çocuk için derece-i ûlâda²²⁹ vâcibût-tahsîl²³⁰ olan malumatı on altı yaşına kadar ele getirememiş idi.

Nihayet pederinin bir infisali²³¹ üzerine İstanbul'a vürudunda²³² mahdum beyin bir rüşdiyye²³³ konulmasına nasılsa himmet olundu. Aradan altı ay mürur²³⁴ etmeden (...) Paşa yine bir vilayet valiliğine memur ve İstanbul'dan tekrar mufârakata²³⁵ mecbur oldu ise de artık bu defa Bihruz Bey, tahsilinden geri kalmamak için validesiyle beraber İstanbul'da bırakıldı.

İki sene sonra Paşa yine mazulen²³⁶ İstanbul'a geldiği zaman mahdum beyi fer'-i cümleden²³⁷, imladan, kıraattan²³⁸ bizzat bi'l-imtihân²³⁹ malumatını²⁴⁰

220 avdet: geri dönme, dönüş

221 intizâr: bekleme, bekleyiş

222 kudemâ-yı vüzerâ: önce gelen vezirler, eski vezirler

223 müteveffa: vefat etmiş, ölmüş, rahmetli

224 mahdûm: oğul, erkek evlat

225 intikâl: taşınma

226 ale't-tevâli: aralıksız, sürekli

227 sıgar: küçük

228 sinn: yaş, hayatın dönemlerinden herbiri

229 derece-i ûlâ: ilk aşama, ilk kademe

230 vâcibût-tahsîl (olmak): eğitimin kazandırdığı yeterlilikleri, bilgileri öğrenme

231 infisâl: azledilme, görevden alınma veya görev süresini tamamlama

232 vürûd: gelme, geliş

233 rüşdiyye: orta okul

234 mürur (etmek): (zaman için) geçmek

235 mufârakat: ayrılma, ayrılış

236 ma'zûlen: görevden alınarak veya görev süresini tamamlayarak

237 fer'-i cümle: cümlelerin öğeleri

238 kıra'at: kitap okuma

239 bi'l-imtihân: sınavla, sınav yapılarak

240 ma'lûmât: bir kişinin öğrendiği bilgiler

derece-i kâfiyede²⁴¹ görmekle tahsilini ikmal edip de bir şehadet-name²⁴² alın-
caya kadar mektebe devam ettirmeye lüzum görmeyerek çocuğu kendi arzusu
üzerine Bâb-ı Âlî²⁴³ aklamından²⁴⁴ birine çıkarıttırması ve beyefendi için tahsil
artık bittabi vacib²⁴⁵ görünen Fransızca ile beraber ikinci derecede lüzumu tes-
lim olan Arabî²⁴⁶ ve Farsîyi²⁴⁷ öğretmek üzere Bihruz Bey'e başka başka maaşlı
hocalar tayin etmiş idi.

Bihruz Bey ilk hevesle beş altı ay kadar kaleme²⁴⁸ devam ederek daha Fran-
sızca bir ibare okumaya iktidar²⁴⁹ hasıl²⁵⁰ etmeden ağızdan bellediği bir hayli
elfaz²⁵¹ ve terakib²⁵² ile en alafranga²⁵³ genç beylerin tavır ve kıyafet ve hâl ve
hareketini taklitte hakkâ ki²⁵⁴ bir büyük eser-i isti'dâd²⁵⁵ gösterdi. Bihruz Bey
vâlideyninin tek evladı olduğu için zaten pek şımarık büyümüş idi. Pederin
servet ve sâ mânî²⁵⁶ mahdumun her arzu ettiği şeyi kolaycacık istihsal²⁵⁷ ede-
bilmesine müsait olduğu gibi gençlik icâbâtından²⁵⁸ olan temâyülâtına²⁵⁹ da
hiçbir taraftan bir gûne²⁶⁰ mûmâna'at²⁶¹ görmediği cihetle Bihruz Bey sonrala-
rı kaleme gidip gelmeyi pek seyrekleştirmiş idi.

241 derece-i kâfiye: yeterli derece

242 şehadet-nâme: diploma

243 bâb-ı âlî: osmanlılarda başbakanlık, iç ve dış işleri bakanlığı ve danıştayın bulunduğu bina

244 aklâm: resmi dairelerin yazı odaları, kalemler

245 vacib: zorunlu, gerekli

246 arabî: arapça

247 fârsî: farsça

248 kalem: resmi dairelerde yazıma odası

249 iktidâr: birşeyi yapabilme gücü

250 hâsıl (etmek): elde etmek, kazanmak

251 elfâz: kelimeler

252 terâkib: tamlamalar

253 alafranga: Avrupa tarzında, Frenk tarzında

254 hakkâ ki: gerçekten

255 eser-i isti'dâd: yetenek belirtisi, kabiliyet izi

256 sâ mânî: zenginlik, servet

257 istihsâl (etmek): ele geçirmek, elde etmek

258 icâbât: gereklilikler

259 temâyülât: eğilimler, ilgi duyulan şeyler

260 gûne: çeşit, tür

261 mûmâna'at: engelleme

Kaleme gitmediği günler ise saçlarını kestirmek, terziye esvap²⁶² ısmarlamak, kunduracıya ölçü vermek gibi hiç eksik olmayan vesilelerle Beyoğlu'nda ötede beride vakit geçirir, cumaları pazarları da sabahleyin hocalarıyla yarımşar saat ders müzakeresinden sonra hanesinden çıkar, akşamlara kadar seyir yerlerinde dolaşır idi.

Vilayetlerde bulunduğu zaman en büyük zevki –sırmalı esvap içinde, midilli veya at üzerinde arkasında çifte çifte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu beyin İstanbul'a geldikten sonra merakı üç şeye masrûf²⁶³ oldu ki birincisi araba kullanmak, ikincisi alafranga beylerin hepsinden daha süslü gezmek, üçüncüsü de berberler, kunduracılar, terziler ve gazinolardaki “gar-son”larla Fransızca konuşmak idi.

Bey kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da küçük Çamlıca'daki köşklerinde ikamet²⁶⁴ ederdi. Kendisi gibi kibâr-zâdegânın²⁶⁵ rağbet göstereceği hiçbir seyir yeri bulunmazdı ki bu beyefendi en son moda muvafık²⁶⁶ surette giyinmiş olduğu hâlde bazan yağız ve bazan kır, bir çift bargir (beygir) koşulu, dört tekerlek üzerinde üstü ve yanları açık, süslü bir peykeden²⁶⁷ ibaret olan ve seyis oturmaya mahsus yeri arka tarafında bulunan arabasıyla orada hazır bulunmasın.

Kışın mesela zemherir²⁶⁸ içinde bir açık hava görünce arkasında mücerret²⁶⁹ süse hâlel vermemek²⁷⁰ için dar ve incerek ceket, dizlerinin üzerinde ise mücerret süslü görünmek için bir kadife örtü bulunduğu hâlde Beyoğlu cadde-sinde, Kâğıthane yollarında araba kullanmak hevesiyle en şedit²⁷¹ poyrazın karşısında tiril tiril titreyen Bihruz Bey, yazın da otuz, otuz beş derece sıcak

262 esvâp: giysiler, giysi

263 masrûf (olmak): sarf edilmek, harcanmak

264 ikâmet (etmek): oturmak

265 kibâr-zâdegân: soylular

266 muvâfık: uygun

267 peyke: dar ve alçak tahtadan sedir, sedir

268 zemherir: 12 aralık ile 31 ocak arasında geçen kışın en soğuk devresi

269 mücerred: sadece, yalnız

270 hâlel vermek: zarar vermek, zarara uğratmak

271 şedit: şiddetli

günlerde Çamlıca, Haydar Paşa, Fenerbahçesi yollarında yine o hevesle en kızgın güneşin altında haşım haşım haşlanır ve fakat bu azabı kendisine en büyük zevk addeder²⁷² idi. Bihruz Bey, her nereye gitse, her nerede bulunsa maksadı görünmekle beraber görmek değil, yalnız görünmek idi.

Nihayet “.....” paşanın vukû’-ı irtihâlî²⁷³ üzerine mahdum bey def’aten²⁷⁴ yirmi sekiz bin liralık bir mirasa nail²⁷⁵ olarak ef’âlince²⁷⁶ de serbest kalınca o servet-i cesîmeyi²⁷⁷ az zaman içinde ifnâ edecek²⁷⁸ bir sefahete²⁷⁹ koyuldu. Çünkü valide hanım efendinin mahdum bey hakkında eskiden beri hiçbir hükmü, hiçbir tehdidi nafiz²⁸⁰ ve müessir²⁸¹ olamazdı. Pederinin irtihalinden²⁸² oğluna intikal²⁸³ eden servetin hüsn-i idâresi²⁸⁴ yolunda akrabadan bazı zevatı²⁸⁵ işe karıştırmak gibi tedâbîre²⁸⁶ teşebbüs²⁸⁷ etmiş ise de semeresiz²⁸⁸ kalacağını anladığı gibi çocuğu bütün bütün kendi havasına bırakmak zaafını göstermiş ve fazla olarak genç beye o cihetle de bir sıkıntı çekertmemek üzere konağın mutfak masarısını²⁸⁹ ve hizmetlerinde ibkâ²⁹⁰ ettikleri bazı emektar etbâ’ın²⁹¹ maaşlarını kendi iradından²⁹² tesviye²⁹³ etmeye razı olmuş idi.

272 add (etmek): saymak, kabul etmek

273 vukû’-ı irtihâl: ölüm olayı

274 def’aten: aniden, beklenmedik bir anda

275 nâ’il (olmak): erişmek, ulaşmak

276 ef’âl: hareketler, davranışlar

277 servet-i cesîme: büyük servet

278 ifnâ (etmek): tüketmek, bitirmek

279 sefâhet: eğlence düşkünlüğü, uçarılık

280 nâfiz: etkili

281 mü’essir: etkili, tesirli

282 irtihâl: ölüm

283 intikâl (etmek): aktarılma, miras kalmak

284 hüsn-i idâre: güzel, iyi idare, yönetme

285 zevât: zâtlar, kişiler

286 tedâbîr: tedbirler, önlemler

287 teşebbüs (etmek): girişmek

288 semeresiz: faydasız, yararsız

289 masârif: masraflar, harcamalar

290 ibkâ (etmek): (bir kişinin) görevine devam etmesini sağlamak, görevine devam etmek

291 etbâ’: bir kimsenin yanında çalışanlar

292 irâd: gelir

293 tesviye (etmek): (ticarete) para ödemek

Miras yedi beyefendinin kendi sefahatinden başka hiçbir masrafı olmadığı hâlde her ay eline geçen yüz elli lira kadar bir para o sefahete kifayet etmezdi.

Bu arada idi ki beyin Arabi ve Farsî hocaları birer birer düçâr-ı istiskâl²⁹⁴ olarak konağa gelmemeye başladılar. Yalnız Mösyö Piyer namındaki Fransızca hocası beyin mizacına göre şerbet verir kurnaz bir ihtiyar olmakla onun kemâ-kân²⁹⁵ devamına müsaade ve hatta dört liradan ibaret maaşı altı liraya iblağ²⁹⁶ olundu.

Ale'l-umûm miras yedilerinin düşündüğü gibi Bihruz Bey de servetini yemekle bitmez tükenmez zannederdi. Binaenaleyh²⁹⁷ ulu orta giriştigi istihlâkât²⁹⁸ nakitten²⁹⁹ başladı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az irat getiren dükkânlar birer birer defolundu. Ba'dehu³⁰⁰ Beyoğlu'ndaki ehemmiyetli³⁰¹ mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. İrad namına Galata'da bir han kalmış idi. Nihayet o da satıldı. Mülk olarak elde Süleymaniye'deki konak ile Küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı. Maamafih Bihruz Bey, dalmış olduğu mezlaka-i sefâhet³⁰² arabasıyla, etbâ'ıyla debdebesiyle³⁰³ pûyân³⁰⁴ olmakta devam ediyordu. Çünkü valide hanımın renk renk kadife mahfazalar³⁰⁵ içinde çekmecelere zinet veren mücevherat ve hulliyyat³⁰⁶ henüz el sürülmemiş ve hanımın kendi uhdesinde³⁰⁷ bulunan diğer beş on parça akarata³⁰⁸ hiç taarruz³⁰⁹ edilmemiş idi.

294 düçâr-ı istiskâl (olmak): baskıya maruz kalmak

295 kemâ-kân: olduğu gibi

296 iblağ (olunmak): yükseltmek, çıkarılmak

297 binâ'en 'aleyh: bunun üzerine, bununla birlikte

298 istihlâkât: para harcamalar, tüketimler

299 nakd: nakit para

300 ba'dehu: sonra, daha sonra

301 ehemmiyet: önem

302 mezlaka-i sefâhet: aşırı tüketim bataklığı

303 debdebe: şaşaa, haşmet

304 pûyân (olmak): koşmak

305 mahfaza: mücevher kutusu

306 hulliyyât: altın, gümüş gibi zinet eşyaları

307 'uhde: sorumluluk

308 'akarât: gelir getiren emlak

309 ta'arruz (edilmek): dokunulmak, ilişilmek

Çamlıca bağçe-i umûmîsinin açılacağını civariyyet³¹⁰ münasebetiyle bittabi her-kesten evvel haber alan Bihruz Bey, mart gelir gelmez validesini zorlaya zorlaya sayfiyye³¹¹ nakle irza³¹² etmiş ve köşke nakillerinin ertesi günü hemen “jarden puplik”e³¹³ ile dâhil ve haricini³¹⁴ muayene³¹⁵ ederek buranın pek “ala mod”³¹⁶ ve hususıyla kendi arzusu vechile arz-ı zinete³¹⁷ pek “favorabl”³¹⁸ bir “promenad”³¹⁹ mahalli olacağını anlayınca “ekipaj”ına³²⁰ yine biraz daha süs vermek için Beyoğlu’nda tedarik ettiği bazı vesaitle “Bender” fabrikası mamulatından³²¹ olmak üzere gayet hafif ve zarif bir araba ile mevcutlarına nisbeten ikişer parmak daha boylu bir çift muallem³²² Macar araba hayvanı ısmarlamış idi.

Araba ile hayvanlar bahçenin açıldığının ikinci haftasında hele geldi yetiştii. Bihruz Bey de hemen o haftadan itibaren her cuma ve pazar günü bağçe-i umûmî seyircileri arasında görünmeye başladı.

Araba fi’l-hakika o senenin moda rengi olan gayet açık tatlı sarıya boyanmış, yan tarafları beyin isim ve mahlasının ilk harflerini havi³²³ yıldızlı birer marka ile muvaşşah³²⁴, tekerleklerinin çubukları incecik fakat kendisi ziyadesiyle yüksek, zarif ve nazik ve amiyane³²⁵ bir tabir ile kız gibi bir şey idi.

Macar cinsinin en güzellerinden olan kır hayvanlara gelince bunların da gerek boyları gerek renkleri araba ile mütenasip³²⁶ olduğu gibi koşum takımını da tabii en âlâsından idi.

310 civâriyyet: sınır komşuluğu, yakınlık

311 sayfiyye: yazlık

312 irzâ (etmek): razı etmek, rızasını almak

313 “jarden puplik”: halk bahçesi

314 dâhil ve hâric: iç ve dış

315 mu’âyene (etmek): kontrol etmek

316 “a la mod”: gözde

317 arz-ı zinet: süs göstermek

318 “favorabl”: uygun

319 “promenad”: gezme, gezinti

320 “ekipaj”: lüks araba

321 ma’mûlât: ürünler, imal edilen şeyler

322 mu’allem: eğitilmiş

323 hâvî: içeren, kapsayan

324 muvaşşah: süslenmiş

325 âmiyâne: kabaca, bayağı

326 mütenâsib: uyumlu

Mevsimin modasına göre bazan koyu bazan açık renkte gayet dar elbisesi, bal renginde eldivenleri, ufarak fesi ile yan taraftan simasının bir nısfı fireng gömleğinin dimdik duran yüksek yakasıyla örtülmüş, bileğinden aşağı ellerinin yarısından ziyadesi yine o gömleğin uzun kolları içinde saklanmış olduğu hâlde Bihruz Bey arabanın ön tarafında bulunarak hayvanların terbiyesini³²⁷ tutar, parlak düğmesi, laciverd setresi, Malta renginde açık ve dar pantolonu, diz kapaklarına kadar çıkan uzun konçlarının yukarıdan tersine kıvrılmış tarafı beyaz, oradan aşağısı siyah çizmeleri ve beyinkinden daha açık büyücek fesi ile seyis de mevki'-i mahsûsunda³²⁸ oturarak beyefendinin hareketına dikkat ederdi.

Binaenaleyh Bihruz Bey'in "ekipaj"ı -yukarıda tarif olunduğu vechile- bahçenin etrafını muttasıl ve müselsel³²⁹ devreden, zencîr-i müteharrik³³⁰ birinci halka-i mübâhâtı³³¹ addolunmaya layık idi.

Bihruz Bey, bahçe seyrinde araba kullandığı zamanlar bir kimseyi çiğneyip de bir kaza çıkarmamak, arabayı bir yere çarptırıp da bir sakatlığa meydan vermemek için kendi hayvanlarının ve hususuyla öndeki ve gerideki arabaların hareketına hasr-ı dikkat-i mütemâdiye³³² etmek mecburiyetinde bulunduğundan dolayı hiçbir kimseye bakamazdı. Ancak görmek bakmak da istemezdi. Çünkü maksad-ı mücerred³³³ arayış³³⁴ ve debdebe³³⁵ hususunca araba-güzînân-ı temâşâyîyân³³⁶ içinde birinciliği ihrâz³³⁷ etmekten ibaret olarak bu maksadın husulünden ise kendisi tamamıyla emin idi. Şu kadar ki o kıyafetde, o vaziyette ve alel-husûs³³⁸ o kalabalık içinde saatlerce araba kullanmak yorgunluğuna tahammül edemediğinden hem dinlenmek hem de "ekipaj"ının erbâb-ı

327 terbiye: dizgin

328 mevki'-i mahsûs: özel yer, özel alan

329 müselsel: zincirleme

330 zencîr-i müteharrik: hareket eden, kımıldayan zincir

331 halka-i mübâhât: övünç halkası

332 hasr-ı dikkat-i mütemâdiye: sürekli dikkatini (bir şeye) vermek

333 maksad-ı mücerred: bir tek amaç

334 ârâyış: süs

335 debdebe: gösteriş

336 araba-güzînân-ı temâşâyîyân: araba seçen izleyiciler

337 ihrâz (etmek): kazanmak, elde etmek

338 ale'l-husûs: özellikle

temâşâca³³⁹ hasıl ettiği “efe”yi³⁴⁰ bizzat müşahede³⁴¹ etmek için ara sıra bahçenin üst tarafındaki meydancığın –gelen geçen arabaları görmeye, içindekileri seçmeye müsait –bir noktasında arabasını durdurur ve bazı vakit arabadan inerek bahçenin içerisinde bir tur yapmaya da râğbet gösterirdi.

Yine bir defa o suretle araba içinde temâşâ-yı devr-i dâ'imle³⁴² eğlenirken kalem refiklerinden³⁴³ kendisi gibi epeyce süslü, fakat arabalı değil hatta hayvanlı da değil piyade bir genç bey, Bihruz Bey'in arabasına takarrupla³⁴⁴ beyefendiye “a la mod” yani kısacık bir temenna³⁴⁵ ederek el de verdikten ve arabanın, hayvanların medh ü senasına³⁴⁶ müteallik birkaç sözden sonra Bihruz Bey'in daveti üzerine arabaya çıkmış, ötekinin yanına oturmuş idi.

İki refik hem konuşurlar hem de gözleri önünden mürur etmekte olan arabaları temaşa ederlerdi. Bu arabalardan bir tanesi ikisinin birden nazar-ı dikkatini celp³⁴⁷ etti. Çünkü bu araba güzel bir çift doru beygir (bâr-gir) koşulu büyücek ve müceddet³⁴⁸ bir lando³⁴⁹ idi. Çünkü landonun “siyej”i³⁵⁰ üzerinde bir temkîn-i mahsûs³⁵¹ ile oturmakta olan “koşe” yani arabacı parlak düğmeli idi. Çünkü landonun içinde bulunan iki beyaz baştan bir tanesi beylerin bulundukları noktaya gelince arabadan dışarıya doğru bir edâ-yı mahsûs³⁵² ile uzanarak ibtida arabaya hayvanlara, sonra da beyefendilere başka başka imâle-i nigâh-ı dikkat³⁵³ etmiş idi.

339 erbâb-ı temâşâ: izleyiciler

340 “efe”: tesir, etki

341 müşâhede (etmek): gözlemlemek

342 temâşâ-yı devr-i dâ'im: tam ve sürekli dolaşımı izlemek

343 refik: iş arkadaşı

344 takarrub: yakınlaşma, yaklaşma

345 temennâ (etmek): eli alna kaldırarak yapılan selamlama

346 mehd ü senâ: övmek, methetmek

347 celb (etmek): (bir şeyi kendine doğru) çekmek

348 mücedded: yeni, kullanılmamış

349 “lando”: üstü önden ve arkadan körükle kapatılabilen geniş bir araba çeşidi

350 “siyej”: arabada sürücüsü oturağı

351 temkîn-i mahsûs: özel tedbirli, hususi tedbir alma

352 edâ-yı mahsûs: özel (bir) tarz

353 imâle-i nigâh-ı dikkat (etmek): dikkatlice (bir yere) bakmak, bakışları çevirmek

Lando ikinci defa geçtiği sırada o beyaz baş yine evvelki hareketi tekrar edince Bihruz Bey'in söze ibtidârıyla³⁵⁴ iki genç arasında şu muhavere³⁵⁵ cereyan³⁵⁶ etti:

—“Tre şik!”³⁵⁷

—“Trez elegant!”³⁵⁸

—“Monşer”³⁵⁹ kimin bu lando?

—Landoyu tanıyamadım,

—“E la blond?”³⁶⁰

—“Blond”u³⁶¹ tanıyacağım gibi,

—Kim bakayım?

—Fakat pek “sür”³⁶² değilim, bilmem. Benzetiyor muyum?

—“Kem port, tit!”³⁶³

—Zannederim ki bizim köyden. Belki de bizim “kartiye”den,³⁶⁴

—“Drol!”³⁶⁵ Dünyada ne kadar güzel varsa hepsi de sizin köyden mi olur?

—Hepsi değil ama bazıları, ne zannettin ya? Bizim köy cennetten bir parça, bunlarda hurileri!

—Fenerbahçesinden dolayı mı?

354 ibtidâr: başlama, söze başlamak

355 muhavere: konuşma

356 cereyân (etmek): geçmek

357 “tre şik!”: çok şık

358 “trez elegant!”: çok zarif

359 “monşer: “azizim, dostum” anlamında seslenme ünlemi

360 “e la blond”: ya o sarışın”

361 “blond”: sarışın

362 “sür”: emin

363 “kem port, tit!”: söylemenin ne önemi var

364 “kartiye”: mahalle

365 “drol”: komik, tuhaf

—Hayır....kuş dilinden dolayı.....

—Ben o dilden anlamam. Fener âlemi nasıl gidiyor? “Mond”³⁶⁶ geliyor mu?

—Ne gezer! Sizin bu “jarden”iniz yok mu? Papasın Bağı’nı da kuruttu, Fener’in parlaklığını da söndürdü, Moda’yı da eskitti. Şimdi buradan başka her yer “deser!”³⁶⁷

Refikiyle³⁶⁸ bu muhavereyi ettiği müddet-i kalile³⁶⁹ zarfında Bihruz Bey’in zihninden bir alay mülâhazat³⁷⁰ geçmişti.

“Ne münasebet? Kadıköyü gibi “burjuva kartiye”de³⁷¹ bu derece şık bir “ekipaj” bulunsun! Ne münasebet? Orada olanlar hep malum. “Blond”u tanım- demesi de ağız, tanısaydı öyle mi dururdu? Oh! “Kel bote divin! Sürtu kel gu ekselan!”³⁷² Benim “ekipaj”a ne kadar dikkatli bakıyordu. Hüsn-i tabî’atini³⁷³ “bu da isbat etmez mi? Acaba kimdir bu? Şüphesiz “ün jön fiy blond”³⁷⁴. Lâkin şu Keşfi’yi nasıl savayım? O vakit çabuk anlaşılır, bakalım iltifat bana mı mahsus imiş yoksa ona mı? Kim olduğunu öğrenmek kolay, takip de eder, gittiği yeri görürüm.

Şu mülâhazatından da anlaşılır ki Bihruz Bey (landonun) Kadıköyü tarafından olduğuna ihtimal veremiyor ve arkadaşı Keşfi Bey’in “Landoyu her ne kadar tanımazsam da sarışın hanımı bileceğim.” yollu sözünü -hanıma man-zûriyette³⁷⁵ hem-hâl³⁷⁶ bulunmak cihetiyle- bir nevi ihtiyata haml³⁷⁷ etmekle beraber bu babda³⁷⁸ bütün bütün şüpheden vâ-reste³⁷⁹ olamıyordu.

366 “mond”: yüksek tabaka, sosyete

367 “deser”: çöl

368 refik: arkadaş

369 müddet-i kalile: az zaman, kısa zaman

370 mülâhazât: düşünceler, fikirler

371 “burjuva kartiye”: orta sınıfın yaşadığı mahalle

372 “kel bote divin! sürtu kel gu ekselan!”: ne ilahi bir güzellik! ne eşsiz bir zevk!

373 hüsn-i tabî’at: doğal güzellik

374 “ün jön fiy blond”: sarışın genç kız

375 manzûriyyet: bakışmak

376 hem-hâl: arkadaş

377 haml (etmek): sebebe dayandırmak, yormak

378 bâb: konu, mevzu

379 vâ-reste (olmak): kurtulmak

[Lando]’yu Kadıköy’ne yakıştıramıyordu, çünkü pek alafranga beylerle ihtilat³⁸⁰ sayesinde peyda etmiş olduğu bazı garâyib-i efkâr³⁸¹ cümlesinden olmak üzere Bihruz Bey, İstanbul ile mülhakatındaki³⁸² mevâki’ ve mahallatı –birincisi kendisi gibi “nobles”³⁸³ yani erbâb-ı asâlet ve itibardan³⁸⁴ olan “sivilize”³⁸⁵ kibara ikincisi “burjuva” sınıfına yani efkâr-ı medeniyyeden³⁸⁶ o kadar behresi³⁸⁷ olmayan kaba tabiatlı, orta hâlli halka, üçüncüsü esnaf takımına mahsus olmak üzere –üç sınıfa ayırmış ve Kadıköy’ü nü birinciye geçirmek lazım gelirken her nasılsa ikinci sınıfa idhal³⁸⁸ etmiş idi.

Refiki Keşfi Bey’in “sarışın hanımı tanırım” demesini hakikatten ziyade bir kizb-i ihtiyâtîye³⁸⁹ haml etmesindeki sebep ise şu idi: Güya Keşfi Bey bu nazennine “kur” edecek olursa –kendi köyünden bulunduğu ve zaten tanıdığı için - Bihruz Bey’in bir şey demeye hakkı ve rekabete kalkışmaya yüzü olamayacak. Hâlbuki Bihruz Bey nerede? Keşfi Bey nerede? İkisnin arasında asaleten, liyakaten, zarafeten ve şahsen mevcut olan fark küçük Çamlıca ile Kadıköyü beynindeki³⁹⁰ fark kadar azim³⁹¹ olarak [Lando]’nun ârâyîş-i sedîr-i mübâhâtı³⁹² olan nazeninin bu farkı bilmemesi ise Bihruz Bey’in fikrince mümkün değil idi. Burası böyle ise de hanım efendinin bir aralık Keşfi Bey’e de bakışındaki hikmet ne idi?

Bu bakışın manası Keşfi Bey’e: “Bey! Sen o arabaya hiç de yakışmıyorsun!” demek mi idi? Yoksa kendisine karşı “ne için öyle adi adamlarla görüşüyorsunuz?” Veyahut yanınızda o bulunmasa idi size daha başka türlü bakacaktım”

380 ihtilât: bir arada bulunmak, arkadaşlık etmek

381 garâyib-i efkâr: garip, değişik düşünceler

382 mülhakât: bir merkeze bağlı olan yerler

383 “nobles”: asil, soylu

384 erbâb-ı asâlet ve i’tibâr: itibar ve asalet sahipleri, asiller

385 “sivilize”: medenî

386 efkâr-ı medeniyye: medenî düşünceler

387 behre: nasip, pay

388 idhâl (etmek): dahil etmek, katmak

389 kizb-i ihtiyâtî: tedbir için söylenen yalan

390 beyn: ara, (iki şey arası)

391 azîm: büyük

392 ârâyîş-i sedîr-i mübâhât: övünç oturağının süsü

yollu bir şey miydi? Bunu derhâl anlamak Bihruz Bey için pek mühim ve bu da Keşfi Bey'in savulmasına mütevakıf³⁹³ idi. Onun için Keşfi Bey'i yanından defetmeye zihninde bir çare arayıp dururken Keşfi Bey'in "Monşer, ben biraz da bahçeye gireceğim, arkadaşlardan birisiyle "randevu"muz var, bakayım gelmiş mi?" yollu taleb-i mufârakata³⁹⁴ kalkışmasını, "öyle ise "orövuar"³⁹⁵ diye karşılayarak iki refik biri birinden ayrıldı.

Keşfi Bey fi'l-hakika³⁹⁶ doğru bahçeye dâhil ve kalabalığın içinde kayboldu. Bihruz Bey de fesini, boyun bağısını düzelttikten, potinlerinin tozunu arabasına aldırdıktan sonra mevkiiinde rahatça yerleşti. (Lando)nun vüruduna³⁹⁷ muntazır³⁹⁸ oldu.

Aradan iki dakika geçmeksizin (lando) bahçenin öbür köşesinden zuhur³⁹⁹ etti. Zavallı Bihruz Bey, o güne gelinceye kadar öyle bir yürek çarpıntısına uğramamış idi. Başındaki kan kalbine doğru hücum ederek çehresi mavi bir renk peyda etti. Kendi kendine "Diyabl! Par hazar sörej amurö?"⁴⁰⁰ gibi alafranga söylenmeye başladı. Oturduğu yerde bazı "poz"lardan sonra landoya gözlerini dikti. Lando kemâl-i azametiyle⁴⁰¹ Bihruz Bey'in bulunduğu noktaya geliyorsa da içindekilere kat'an⁴⁰² bir hareket görülmüyordu. Bihruz Bey, arabasını biraz geri almak bahanesiyle hayvanlarını hareket ettirdi. Bundan maksadı landonun içindekilere: "ben buradayım!" demekti. Bu hareketin de hükmü olmadı. Lando geldiği gibi geçti gitti.

"Ne bayağı kadın, yazık "ekipaj"a! O da bir şey değil a! Zati modası geçmiş, hayvanlar dersene kaç paralık şeyler? Öyle "ordiner"⁴⁰³ insanlar kendileri gibi insana

393 mütevakıf: bağlı

394 taleb-i mufârakat: (bir kişinin yanından) ayrılma isteği

395 "orövuar": hoşakal

396 fi'l-hakika: gerçekten

397 vürüd: geliş

398 muntazır (olmak): beklemek

399 zuhûr (etmek): görünmek

400 "diyabl! par hazar sörej amurö?": hay aksi! bir görüşte, aniden aşık mı oluyorum?

401 kemâl-i 'azamet: bütün ihtişam, tüm büyüklük

402 kat'an: kesinlikle

403 "ordiner": sıradan

meyl⁴⁰⁴ eder. “Se tu naturel”⁴⁰⁵ lâkin “Domaj! Vuala ün bote mal plase! Si se tün bote par ekzaml”⁴⁰⁶ Bihruz Bey’in böyle sözler söylemeye kalkışması arabadan evvelki iltifata mazhar⁴⁰⁷ olmadığı için bir tesellî-i mahrûmâne⁴⁰⁸ kabîlinden⁴⁰⁹ olarak yoksa hakikat-i hâlde⁴¹⁰ o zamana kadar bir kerecik olsun tadını tatmadığı bir merâret-i hasedle⁴¹¹ birden bire telh-mizâc⁴¹² olmuş ve bu hasedin netâyic-i tabî’iyyesinden⁴¹³ olmak üzere bir tehevür-i nâgehânîye⁴¹⁴ tutulmuş gözleri kararmış, efkârı bulanmış idi. Binaenaleyh kendisine bir dakika evvel bir âlem-i sûr (u) sürûr⁴¹⁵ gibi manzur olan o cem’iyyetgâh-ı tenezzühü⁴¹⁶ gözleri bî-huzûr eden bir kargaşalıktan ibaret görmeye ve bahçeden doğru gelen mızıka sadalarını kulakları tırmalayan bir âheng-i cehennemî⁴¹⁷ gibi duymaya başladı.

Fakat ne yapsın? Arabanın arkasından gitmek bir tenezzül⁴¹⁸, orada durmak haric ez-tahammül,⁴¹⁹ bütün bütün savuşup gitmek varsa da o da teessüre⁴²⁰ haml olunacağı için kendince bir nevi zül⁴²¹. Biçare Bihruz Bey, zihninde hiç-bir şeye karar veremediği için olduğu yerde durur düşünürdü.

Fransızca hocasıyla beraber okuduğu bazı romanlarda kendisinin duçar⁴²² olduğu mevki’-i müşkile⁴²³ benzer bazı vukuat geçmiş idi. Bir aralık hatırına

404 meyl (etmek): eğilim göstermek, ilgi göstermek

405 “se tu naturel”: doğal, olağan

406 “domaj! vuala ün bote mal plase! si se tün bote par ekzaml”: malesef, yanlış yere düşmüş bir güzelliğiniz var tabî buna güzellik denirse

407 mahzar (olmak): erişmek, ulaşmak

408 tesellî-i mahrûmâne: yoksunlara özgü avuntu

409 kabîl: bu tür, bu çeşit

410 hakikat-i hâl: işin gerçeği, işin doğrusu

411 merâret-i hased: kıskançlık acısı

412 telh-mizâc (olmak): öfkelenmek, sinirlenmek

413 netâyic-i tabî’iyye: doğal neticeler, sonuçlar

414 tehevür-i nâgehânî: ani kızgınlık, birden bire gelen öfke

415 âlem-i sûr (u) sürûr: sevinç ve şenlik dünyası

416 cem’iyyetgâh-ı tenezzüh: gezinti alanı, meydana

417 âheng-i cehennemî: cehennem ezgisi, nağmesi

418 tenezzül: aşağılama

419 hâric ez-tahammül: dayanılmaz, tahammül edilemez

420 te’essür: üzülme, kederlenme

421 züll: ayıplanacak şey

422 dûçar (olmak): karşılaşmak, rastlamak

423 mevki’-i müşkil: güç yer, zor durum

onlar geldi Onları düşündükçe yavaş yavaş kanındaki hiddet soğumaya başladı. Çünkü böyle ahvalde kadınlara karşı “endiferans”⁴²⁴ göstermekten başka müessir⁴²⁵ ve müfid⁴²⁶ bir tedbir olamayacağını kâ’ide-i tecrübiyesini⁴²⁷ o romanların kendisine bahş ettiği fevâ’id⁴²⁸ cümlesinden olmak üzere tahattur⁴²⁹ ederek olduğu gibi orada kalmaya ve (lando) tekrar gelip geçtiği vakit kendisi de vazifesizce başka bir tarafa bakmaya karar verdi. Bu defa (lando)yu müsterihane⁴³⁰ bekledi.

(Lando) dördüncü defa olmak üzerine yine öbür taraftan zuhur etti. Fakat bu defa doğruca bahçenin kapısı hizasına geldi, durdu. Hanımların emir ve işareti üzerine arabacı derhâl aşağıya atladı, arabanın kapısını açtı. Zihninde tamamıyla vazifesiz görünmeye karar veren Bihruz Bey’in gözleri evvelkinden daha ziyade açılmış, ileriden bu hâle nazar ediyordu. Arabanın kapısı açılır açılmaz biri birini müteakip⁴³¹ iki hanım indiler. Bunlardan birincisi o bildiğimiz sarışın hanım, diğeri de refakatindeki⁴³² hanım idi.

Hanımlar arabadan indikten sonra arabacı aldığı bir emir üzerine landoyu öbür tarafa doğru yürüttü. Sarışın hanım –kendisi gibi dil-şikârlıkta⁴³³ ustalık ihrâz⁴³⁴ etmiş nâzeninlerin⁴³⁵ mahsûsât-ı işve-fürûşânesinden⁴³⁶ olmak üzere –yanındaki hanıma bir şey söylemiş de ona gülüyor gibi gülümseyerek Bihruz Bey’e imâle-i nigâhı⁴³⁷ müteakip ağır ağır yürüdü, refikasıyla⁴³⁸ birlikte bahçeye dâhil oldu.

424 “endiferans”: ilgisizlik

425 mü’essir: etkili

426 müfid: faydalı

427 kâ’ide-i tecrübiye: tecrübeyle konulan kural

428 fevâ’id: faydalar

429 tahattur (etmek): hatırlamak

430 müsterihâne: gönül rahatlığıyla

431 müte’akib: birbirini takip eden

432 Refâkat: eşlik etme, arkadaşlık etme

433 dil-şikârlık: gönül avcılığı,

434 ihrâz (etmek): kazanmak

435 nâzenin: nazlı, nazlı kadın

436 mahsûsât-ı işve-fürûşâne: cilve ve naz satma kuralları

437 imâle-i nigâh: bakışı çevirmek, bakışları başka yer dikmek

438 refika: bayan arkadaş

Bunlar landolarını bahçenin hizasında durdurur durdurmaz Bihruz Bey, kendi kendine: “Keşfi’nin randevusu anlaşıldı! Hay şıllık hay! “Se ne kün grizet!”⁴³⁹ Ya berikinin o ağızları ne idi? Lâkin bu kim? Belli ki bir “kokot!”⁴⁴⁰ Böyle bir bayağı “kokot”la Keşfi gibi bir bayağı “kurör”ün⁴⁴¹ muamelelerini görmek de hoştur ya! Ben de bahçeye girer, bir tarafta bunları seyredirdim.

Ne ehemmiyeti var ki ah o zevzeğe niçin yüz verdim de arabama çağırdım, yanıma oturttum. Lâkin şunun kim olduğunu öğrenmeliyim. “Laparans e trompöz”⁴⁴² derler. “Ne kadar doğru bir söz” yollu bir takım sözler söyleyerek bahçeye girmeye zaten karar vermiş iken sarışın hanımın o suretle bakışından yine kendisi için hükümlü ve ümid-bahş⁴⁴³ bir mana çıkardığı cihetle kadınca-ğız hakkındaki sözlerini muvakkaten⁴⁴⁴ geri alarak hemen arabasından fırladı, bahçeye girdi, önü sıra lakırtı ederek gayet batâ’etle⁴⁴⁵ yürümekte olan iki hanımı takibe başladı.

Sarışın hanım kısıdan uzunca, uzundan kısaca, tamam orta boylu, narin yapılı, yürürken def’aten⁴⁴⁶ durur, dururken birden bire hareket eder, döner döner arkasına bakar, hani şu:

Âhû zi-to âmûht be-hengâm-ı devîden
Rem kerden ü istâden ü vâ-pes nigerîden⁴⁴⁷

kavl-i meşhûrunda⁴⁴⁸ tarif olunan edâ-yı dil-firîbine⁴⁴⁹ malik bir nazenin idi. Saçları şimdiki boyaların verdiği kızıl renkte değil gayet açık tabii sarı, gözleri ise nakkâş-ı tabî’atin⁴⁵⁰ sehvi-i savab-nümâ-yı latîfi⁴⁵¹ olmak üzere mavi değil

439 “se ne kün grizet!” bu sadece bir kötü kadın”

440 “kokot”: aşife, kötü yollu kadın

441 “kurör”: çapkın

442 “laparans e trompöz”: görünüş aldatıcıdır

443 ümid-bahş: ümit verici

444 muvakkaten: geçici bir süre

445 batâ’et: yavaşlık

446 def’aten: aniden

447 beytin çevirisi: ahu (ceylan), koşarken ürkmeyi, durmayı ve geriye bakmayı senden öğrendi

448 kavl-i meşhûr: şöhret kazanmış söz,

449 edâ-yı dil-firib: gönül aldatıcı işve, cilve

450 nakkâş-ı tabî’at: doğa ressamı

451 sehvi-i savâb-nümâ-yı latîf: güzel, doğru görünen yanlış

de tahrirli koyu sarı, kaşları kumral siması vücudunun narinliğine nisbeten dolgunca, burnu ise çehrenin dolgunluğuna nisbeten incerek [çekme] tabir olunan biçimde, ağzı şairlerin tasavvur⁴⁵² ettikleri nokta-i mevhûme⁴⁵³ derecesinden beş on bin defa büyük, fakat yine alelâde küçük idi.

Şu evsafı⁴⁵⁴ ile epeyce güzel denilen sarışın hanımın en büyük, en müessir⁴⁵⁵ güzelliği bakışıyla dudaklarında idi. O bakışta bilmem ne hiddet vardı ki dikilip durduğu vakit taalluk⁴⁵⁶ ettiği gözlerden bir bârika-i seyyâle⁴⁵⁷ gibi nüfuz⁴⁵⁸ ederek ta cângâha⁴⁵⁹ vasil⁴⁶⁰ olur ve sûz u tâb-ı hârikul-âdesi⁴⁶¹ karşısında yürekleri tir tir titretirdi! O dudaklarda bilmem ne kuvvet vardı ki nazikâne⁴⁶² tekellüm⁴⁶³ veya zarifane tebessüm ile hareket etmeye başladığı zaman enzâr-ı hasrete⁴⁶⁴ türlü türlü manalar arz eder ve bu manalar havsala-sûz-ı ârâm u tahammül⁴⁶⁵ olurdu.

Nazenin⁴⁶⁶ ne kadar da güzel giyinmiş idi: o zamanın modasına pek de muvafık olmayarak biraz darca kesilmiş, süt mavisi rengindeki atlas feracesi, endamındaki tenasübü gizlemekten aciz olduğu hâlde araba içinde saatlerce üzerine oturulmaktan dolayı bir çok kırıklar ve bükümler peyda etmiş olması cihetiyle güneşe karşı gelince bir musavvir-i mâhir⁴⁶⁷ için örnek ittihâzına⁴⁶⁸ layık surette gayet latif, gayet dil-pezi⁴⁶⁹ ışıklar gölgeler içinde nazar-rübâ⁴⁷⁰ bir manza-

452 tasavvur (etmek): düşünmek

453 nokta-i mevhûme: hayali nokta

454 evsâf: vasıflar, nitelikler

455 mü'essir: etkili

456 ta'alluk (etmek): (göz için) dikilmek, çevrilmek

457 bârika-i seyyâle: hızlı çakan yıldırım

458 nüfuz (etmek): içine işlemek, içine geçmek

459 cângâh: can evi

460 Vasil (olmak): ulaşmak, varmak

461 sûz u tâb-ı hârikul-âde: olağanüstü yakıcılık

462 nâzikâne: nazikçe

463 tekellüm: konuşma

464 enzâr-ı hasret: özlem bakışları

465 havsala-suz-ı ârâm u tahammül (olmak): dayanma ve rahatlık anlayışını yakmak

466 nâzenin: nazlı sevgili

467 musavvir-i mâhir: yetenekli ressam

468 ittihâz: almak

469 dil-pezi: makbul, beğenilmiş

470 nazar-rübâ: bakışları kendine çeken, bakışları kapan

ra-i temevvüc-nümâ⁴⁷¹ arz etmekte idi. En ince nevinden yaşmağı toz pembesi rengindeki yanakları üzerinde yeni açmış bir güle pîrâye-bahş⁴⁷² olan buhâr-ı latîf⁴⁷³ hükümünü verir ve yaşmağın iki yanından haylazcasına dışarıya sarkmış olan ve ednâ⁴⁷⁴ tahrîk-i nesîm⁴⁷⁵ ile hemen oynamaya başlayan sırma teller ise beyaz bir bulut parçasına inîtaf⁴⁷⁶ eden eşi”a-i âfitâbı⁴⁷⁷ andırırdı. Başındaki hotuz da hevayı mavi idi [teşbihâtımızın ibtizâlâ⁴⁷⁸ düşmeyeceğinden emin olsak bunu da o sarı saçlarla beraber güneşli bir gökyüzüne benzetirdik.]. Eflatunun açığı eldivenler içinde mahfuz⁴⁷⁹ ellerin ve tahminen otuz dört numarada iskar-pın içinde ipek çorapla mestur⁴⁸⁰ ayakların derece-i tenâsüb ve nezaketleri⁴⁸¹ bilinemezse de nazar-ı iştiyâktâ⁴⁸² bunlar da pek sevimli, pek nazik idi.

Sarışın hanımın şemsiyesine gelince öyle dantelli, saçaklı nevinden parlak renkli değil de tabiattaki –haniya şu Bihruz Bey’i ibtidâ-yı nazarda⁴⁸³ “Kel gu ekselan”⁴⁸⁴ sözüyle kendisine sitâyîş-hân⁴⁸⁵ eden –zarafetin⁴⁸⁶ en büyük nişanı olmak üzere sade güzel ve yalnız sapına feracesinin renginde bir kurdele merbut⁴⁸⁷ siyah ağır atlastan idi. [Erbâb-ı mütâla’a⁴⁸⁸ isterler ise bu şemsiyeyi de o güneşli gökyüzünün bir tarafında bir kare buluta benzetebilirler. Şu kadar ki o zaman teşbihin arz edeceği hayal makûs⁴⁸⁹ zuhur eder. Çünkü bulut göğün içinde olmak lazım gelirken gökyüzü bulutun içine girmiş olur.]

471 manzara-i temevvüc-nümâ: dalgalanma gösteren, dalgalanan manzara

472 pîrâye-bahş (olmak): süslemek, süs bağışlamak

473 buhâr-ı latîf: güzel buğu, buhar

474 ednâ: en hafif, en az

475 tahrîk-i nesîm: rüzgarın kıvıldatması, rüzgar esintisi

476 in’itâf (etmek): yöneltmek, çevirmek

477 eşi”a-i şems: güneş ışınları

478 ibtizâl: bayağlaşma, sıradan hâle gelme

479 mahfûz: korunmuş

480 mestûr: örtülmüş

481 derece-i tenâsüb ve nezâket: incelik ve uygunluk derecesi

482 nazar-ı iştiyâk: arzu, istek bakışı

483 ibtidâ-yı nazar: ilk görüş

484 “kel gu ekselan”: ne eşsiz bir tat !

485 sitâyîş-hân (etmek): övgüler düzmek övgüyle bahsetmek

486 zârafet: zariflik, incelik

487 merbût: bağlanmış

488 erbâb-ı mütâla’a: okuyucular, okurlar

489 ma’kûs: aksine, tersine

Sarışın hanımın yaşından bahs etmedik, çünkü bilmiyoruz. Dişlerini vâsf etmedik, çünkü göremedik. Fakat tahminimizce nâzenin olsa olsa yirmi yaşını henüz bitirmiş olmalı. Dişleri de elbette iki dizi incidir.

Buna refakat eden hanıma gelince, bu ötekinden boyulu, ötekinden enli, ötekinden yaşlı, hem de çok yaşlı, mavi gözlü, esmer yüzlü, fakat canlı canlı yürüyüşüne nazaran pek dinç, lakırtıyı çok etmesine, latifeyi çok sevmesine, muttasıl gülmesine nazaran pek neşeli, yanlarından gelen geçenlere hemen bir şey söyleyecek gibi dikkatli dikkatli bakmasına nazaran serbestce alışmış, sanki Kalpakçılar Başı'ndaki dükkanlardan çokça alış veriş etmiş olmasını hatıra getirir bir hanım idi.

Siyaha mayıl koyu yeşil canfesten⁴⁹⁰ feracesine söz yoksa da bunun arka eteğini daima sağ eliyle tutup kaldırmasında pek de zarafet yok idi. [Karemandola]dan potinleri eski değilse de yürürken feracenin etekleri ziyade kalktığından o potinlerin üst tarafından beyaz tire çorapların görünüşü pek güzel gelmiyordu. Sol elindeki beyaz şemsiye ipekli gibi parlıyorsa da büküm yerlerinin bir parçacık sararmış olması o kadar hoş görünmüyordu. Kalınca yaşmağı o yaşta bir hanımın için pek münasip ise de bu yaşmağın ara sıra çenesinden aşağıya doğru düşmesi hiç de sevilir şey değil idi. Maamafih⁴⁹¹ bu iki hanımın yek-diğerine refakati ifrat ve tefridi⁴⁹² hüsn-i ta'dil⁴⁹³ ederek bir güzel manzara husule getiriyordu⁴⁹⁴. Sarışın hanım mesela bir sarı gül, diğeri ise o güle bend olunmuş bir mazı dalı idi yahut sarışın hanım çiçek açmış nazik bir fidan, yanındaki ise o fidanın gayr-ı muntazam⁴⁹⁵ bir gölgesi idi veyahut sarışın hanım parlak bir güneş, öbürü ise o güneşin yanından ayrılmaz, o güneşi daha şaşa'a-dâr⁴⁹⁶ göstermekle beraber kendisi de hoş görünür bir kara bulut idi.

490 cânfes: ince dokunmuş, parlak, ipekli kumaş

491 ma'a-mâ-fih: bununla birlikte

492 İfrât ve tefrît: olumlu ve olumsuz en uç noktalar

493 hüsn-i ta'dil (etmek): güzelce düzenlemek

494 husûle getirmek: oluşturmak, meydana getirmek

495 gayr-ı muntazam: düzensiz, bozuk

496 şaşa'a-dâr: parlak

İki hanım ağır ağır gittiler, mahut⁴⁹⁷ [lak]ın yanında durdular. Oraya beş altı kadar çiçek, birkaç da arı toplanmış, havuzu temaşa ediyordu. Bihruz Bey de berikilerin arkaları sıra gitti. Dört beş adım kadar uzakta [lak]ın kenarında bastonuna dayandı durdu.

Havuz bu makule rakid⁴⁹⁸ sularca alâmet-i kıdem ü herem⁴⁹⁹ olan ve bazı vakit berraklıktan daha ziyade hoş giden yeşil rengi henüz kesp⁵⁰⁰ edememiş ise de epeyce bulanmış, sararmış olduğundan safhası⁵⁰¹ kenar ve civarındaki eşcâr⁵⁰² ve nebâtât⁵⁰³ ile temaşasına gelenlerin şekil ve heyet ve endam ve suretlerine aynalık edebiliyordu. İçerisindeki kırmızı, beyaz, siyah renkte balıklar, güneşten hisse-i hayâtlarını⁵⁰⁴ almak için ta suyun yüzüne kadar çıkmış ve âlem-i âb⁵⁰⁵ içinde sakinane⁵⁰⁶ ve mestane⁵⁰⁷ temâşâ-yı devrâna⁵⁰⁸ dalmış idi. Havuzun in'itâf-ı ziyâ-yı âfitâb⁵⁰⁹ ile parıl parıl parlayan sathı -içindeki bu balıklarla beraber- bed renkte çiçekli bir kumâş-ı harîr⁵¹⁰ gibi görünürdü.

Sarışın hanımla refakatindeki hanım [lak]ın kenarına gidip de yüzünde kendi akislerini müşahede edince sarışın hanımın söze ibtidârıyla aralarına şöyle bir muhavere cereyan etmeye başladı:

—Bak bak, çengi hanım yer aynası! Görüyor musun kendini?

—Yer aynası mı? O da nedir? Yer elması bilirim ama yer aynası hiç işitmedimdi!

497 Ma'hûd: daha önce konu edilen

498 Râkid: durgun, hareketsiz

499 'alâmet-i kıdem ü herem: (su için) beklemişlik ve eskilik işareti

500 kesb (etmek): kazanmak

501 sahfa: yüzey

502 eşcâr: ağaçlar

503 nebâtât: bitkiler

504 hisse-i hayât: yaşam payı

505 âlem-i âb: su dünyası

506 sâkinâne: sessizce

507 mestâne: sarhoşça, kendinden geçmişce

508 temâşâ-yı devrân: kainatı izleme, seyretme

509 inti'âf-ı ziyâ-yı âfitâb: güneş ışınlarının yansıması

510 kumâş-ı harîr: ipek kumaş

—Yaşmağını biraz sıyrırır da bakarsan yer aynasının içinde iki tane yer elması da görürsün.

—Nesine bakayım bulanık bir su o kırmızı şeyler de zahir Amasya elması olacak...Ay Amasya'da elmas çıkarmıymış? Ben de bunu işitmedimdi.

—Elma ayol elma! Elmas değil. Elmasın...pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var. Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun...

Hanımların bu muhaveresini kemâl-i dikkat ve ehemmiyetle⁵¹¹ işitmek için olduğu yer de alafranga bir tabir ile – ser-â-pâ gûş kesilen⁵¹² Bihruz Bey “yer aynası” teşbihi ve hususuyla “yer aynası içinde yer elması görüneceği” telmihi münasebetleriyle kendi kendisine “kel espri! Kel fines”⁵¹³ diyerek sarışın hanımın zarafetine hayran olup dururken en sonra [İngiltere] lafzını işittiği gibi bunu mücerret⁵¹⁴ kendisine ait olmak üzere fırlatılmış –pırlanta kadar kıymetli- bir ufak taş olmak üzere telakki etmek istedi. Bunda da esasen hakkı vardı. Çünkü o mecmada⁵¹⁵ kendisinden başka İngiltere'den henüz gelmiş bir mösyö gibi –Alafranga giyinmiş kimse yoktu. Böyle bir iltifât-ı cihân-kıymete⁵¹⁶ nailiyyetten⁵¹⁷ dolayı kendisini en birinci bahtiyarlardan addetmeye kalkışan Bihruz Bey bu taşın yani bu hediye-i zarâfetin⁵¹⁸ altında kalmayacak surette bir güzel mukabele⁵¹⁹ hazırlamaya başladı.

Bu sırada orada mevcut olan seyirciler de çekiliyorlardı. Beyefendi bu müsâ'ade-i hüsn-i tesâdüften⁵²⁰ istifade ile derhâl hanımlara takarrup⁵²¹ etti. Ceketinin bir iliğine sokulmuş olan beyaz “jeranium”u yani kaba Türkçesi [sardalya] çiçeğini yerinden çıkardı ve “Kıymeti İngiltere'yi Fransa'yı ve belki bütün Av-

511 kemâl-i dikkat ve ehemmiyet: büyük dikkat ve önem

512 ser-â-pâ gûş kesilmek: baştan ayağa kulak kesilmek, dikkatlice kulak tutmak, pür dikkat dinlemek

513 “kel espri! kel fines”: ne akıl! ne incelik

514 mücerred: sadece

515 mecma': toplanma yeri

516 iltifât-ı cihân-kıymet: dünya kıymetinde iltifat, çok kıymetli ilgilenme

517 nâ'iliyyet: ulaşma, elde etme, nail olma

518 hediye-i zarâfet: zarıflık, incelik hediyesi

519 mukâbele: karşılama, karşılık

520 müsâ'ade-i hüsn-i tesâdüf: güzel karşılaşmanın izni

521 takarrub (etmek): yaklaşmak, yakınlaşmak

rupa'yı satın alabilecek olan pırlantanıza böyle bir “fane”⁵²² çiçekle mukabele etmek layık değil ise de kabulüne tenezzül buyurmanızı ricaya cesaret etmekle kendimi bahtiyar sayarım. Öyle bir iltifatınız “admiratör”ünüzü⁵²³ ne derecelere kadar “örü”⁵²⁴ ettiğini tarif edemem” diyerek çiçeği sarışın hanıma doğru uzattı. Sarışın hanım bu lakırtıyı hiç üzerine almayarak güya kendi temaşasıyla meşgul oluyordu. Nihayet refakatindeki hanımın ihtar ve icbarıyla⁵²⁵ Bihruz Bey'e doğru döndü, “teşekkür ederim” dedi. Çiçeği aldı, bir toplu iğne ile göğsünün bir tarafına ilişti. Müteakiben⁵²⁶ yanındaki hanıma: “acaba köşke girmeye izin var mıdır?” diyecek oldu, öteden Bihruz Bey hemen söze karışarak: “Bahçenin her tarafını gezmeye herkesin “druva”sı⁵²⁷ vardır. Zaten böyle “rustik”⁵²⁸ yerlere sizin gibi huriler, periler yakışır!” dedi. Bunun üzerine sarışın hanım gülererek refikasına doğru eğildi, gizlice bir şey söyledi. Söylediği : “A... bu benim adımla nerede öğrenmiş?” sözünden ibaret idi.

Bihruz Bey, derece derece sarışın hanıma takarrup etmek onunla bilişmek, tanışmak, konuşmak istiyor, hâlbuki birinci tesadüfte o kadar yakından kendisini Bihruz Bey'e göstermek [Artık bari ismiyle yad edelim] Periveş hanımın hesabına uymuyordu. Binaenaleyh iki hanım köşkü gezmekten sarf-ı nazarla⁵²⁹ aşağı doğru yürüdüler... Beş on adım sonra kalabalığın içine girdiler. Bihruz Bey de gölge gibi bunları takibe başladı.

Bihruz Bey hem ağır ağır yürür hem de Periveş hanımın evsaf-ı cemâl⁵³⁰ ve mehâsin-i hâlini⁵³¹ birer birer yad ve tekrar ile – böyle yüzü melek, huyu melek, esprisi fevkâ'l-âde, “edükasyon”u⁵³² mükemmel ve bu haysiyetlerle gayet “nobl”⁵³³ familya”ya mensubiyeti şüphesiz olan bir hanım efendinin Keşfi gibi

522 “fane”: solgun, solmuş

523 “admiratör”: hayran

524 “örü”: sevinçli

525 icbâr: zorlamak

526 müte'akiben: arkasından, akabinde, takiben

527 “druva”: hak

528 “rustik”: kırsal, kır görünümlü

529 sarf-ı nazar: vazgeçme, cayma

530 evsâf-ı cemâl: güzelliğinin özelliklerini

531 mehâsin-i hâl: övülecek haller

532 “edükasyon”: eğitim

533 “nobl”: asil

bir bayağı, “mal elöve”⁵³⁴ adama iltifata tenezzül etmesi mümkün olamayacağını – düşünür ve biraz evvel bu hanım hakkındaki sû’-i zannından⁵³⁵ dolayı hasıl⁵³⁶ olan teessüratını şu aşağıki mülâhazâtıyla⁵³⁷ tadile⁵³⁸ çalışırdı:

Bu nasıl “bote”⁵³⁹ uzaktan güneş gibi görünüyor, gözleri kamaştırıyordu. Yakından ay gibi parlıyor da insanın baktıkça bakacağı geliyor. Ne kadar “poetik”⁵⁴⁰ bir “bote!” Ya o “konversasyon”un⁵⁴¹ güzelliği! “Miruvar terestr, o glas parter, tre bel komprazon pur ön pöti lak, se tre joli”⁵⁴² İngiltere pırlantası! Bu da güzel, benim için “ön pö tro flatan me sa nö fe riyen.”⁵⁴³ Çiçeği pek güç “aksepte”⁵⁴⁴ etti. Tabii öyle bir “jön person”⁵⁴⁵ için “sa va biyen, sa ne kö dö la püdsör, se dö la kandör!”⁵⁴⁶ Acaba adı nedir? Ah aceleyle soramadım. “Emosyon”⁵⁴⁷ bırakmıyor idi ki.... Ben de güzel mukabele ettim “Örözman”⁵⁴⁸ üzerimde o çiçek bulundu. Gerçekten pek “poetik” bir “rankontr”⁵⁴⁹ oldu. “Viktuvar”⁵⁵⁰ öyle bir [lak]ın kenarında....Lamartin! Ah Lamartin! Gelip de bu hâli görmeliydin, beş dakika içinde en parlaklarından beş yüz “ver”⁵⁵¹ yazmak için ne şairane bir [tablo] idi! Çengi Hanım... “Kel drol dö nom!”⁵⁵² Çengi.. mahut “dansöz”ler.. lâkin

534 “mal elöve”: kötü yetiştirilmiş

535 sû’-i zann: kuşku

536 hâsıl (olmak): oluşmak, meydana gelmek

537 mülâhazât: düşünceler, görüşler

538 ta’dil: düzeltme, iyileştirme

539 “bote”: güzellik

540 “poetik”: şiirsel

541 “konversasyon”: konuşma

542 “miruvar terestr, o glas parter, tre bel komprazon pur ön pöti lak, se tre joli”: yer aynası yere serilmiş ayna küçük gök için çok güzel bir benzetme çok güzel, çok hoş

543 “ön pö tro flatan me sa nö fe riyen”: biraz fazla güzel geliyor fakat zararı yok

544 “aksepte”: kabul etme

545 “jön person”: genç insan

546 “sa va biyen, sa ne kö dö la püdsör, se dö la kandör!”: normal bir şey, bu sadece utanmadan gönül temizliğinden

547 “emosyon”: heyecan

548 “örözman”: iyi ki, çok şükür

549 “rankontr”: karşılaşma, rastlaşma

550 “viktuvar”: zafer

551 “ver”: beyit

552 “kel drol dö nom!”: ne değişik bir isim!

bu lafzı isim olarak hiç işitmedimdi. Orijinal bu da pek orijinal. Şu “tuvalet”⁵⁵³ bak!. Şu yürüyüşe bak!.. Gerçekten bir [Kalipso].. sanki [Kalipso]’yu adasından almışlar.. yaşmaklamışlar, feracelemişler de şu bahçenin içine salıvermişler!..

İşte Bihruz Bey bu yolda düşünür, düşündüğü kadar da mesut ve müftehir⁵⁵⁴ olurdu. Çünkü önu sıra kemâl-i gunc u delâl⁵⁵⁵ ile yürümekte ve hüsn ü cemaline⁵⁵⁶, zarafet ve kıyafetine yalnız erkekler değil kendi derecesinde süslü hanımları bile hayran etmekte olan Periveş Hanım’a beğenilmek bahtiyarlığı o kadar şık beyler içinde yalnız kendisine nasib olmuştu. Fi’l-hakika nazenin her adımda beş on kişiyi kendisine yol açtırmak için yollarında tevkif⁵⁵⁷ ettiği hâlde bunların hiçbirisine imâle-i nigâha⁵⁵⁸ bile tenezzül etmeyerek ve yalnız güzellikte, parlaklıkta kendisine rakip addedebildiği taze çiçekleri meşmûl-i kemterîn-i nazar-ı iltifât⁵⁵⁹ eyleyerek ileriler idi.

Bihruz Bey, muvaffakiyetinden⁵⁶⁰ emin idi. Yalnız bir hatıracık ara sıra kendisini bî-huzûr⁵⁶¹ ediyordu ki o da – Keşfi Bey bahçede ise elbette görüleceğinden – sarışın hanımın ona karşı ne muamelede bulanacağı endişesi idi. Çalgı mevkiine kadar Keşfi Bey görölmedi. Bihruz Bey’in de semâ-yı mes’ûdiyyeti⁵⁶² ufkundaki o muzlim⁵⁶³ sehâb-ı hâtıra⁵⁶⁴ yavaş yavaş dağılmaya başladı. Biraz daha ilerilediler. Burası kalabalıktan azade idi. Bihruz Bey adımlarını sıklaştırdı, hanımlara yetiştirdi. Bu süratten maksadı sarışın hanımı bir daha nerede ve ne vakit görmek mümkün olacağını sormak idi. Sarışın hanım buna meydan vermeksizin Çengi Hanım’a hitaben: “burası pek güzel.... Pek hoşuma gitti.... Gelecek cuma da gelelim hem doğruca buraya girelim.” dedi. Bunun üzeri-

553 “tuvalet”: elbise, kıyafet

554 müftehir (olmak): övünmek

555 kemâl-i gunc u delâl: büyük bir naz ve işve

556 hüsn ü cemâl: güzellik, güzellik ve cazibe

557 tevkif (etmek): alıkoymak bekletmek

558 imâle-i nigâh (etmek): bakışını çevirmek

559 meşmûl-i kemterîn-i nazar-ı iltifât (eylemek): iltifat (tatlı davranış) bakışının gördüğü en değersiz şey saymak

560 muvaffakiyyet: başarı

561 bî-huzûr: huzursuz

562 semâ-yı mes’ûdiyyet: mutluluk göğü

563 muzlim: kara, siyah

564 sehâb-ı hâtıra: anı bulutu

ne Bihruz Bey: “A kel ör”⁵⁶⁵, pardon efendim, saat kaçta” der demez geriden doğru bir “haset, haset” avazesi⁵⁶⁶ geldi. Hepsi birden döndüler, baktılar bunu söyleyen oracıkta ağaçlarla muhat⁵⁶⁷ bir tarhın⁵⁶⁸ içinde yalnızca oturmakta olan Keşfi Bey idi. Hanımlar sâhib-i âvâzeyi⁵⁶⁹ teşhis ile birbirlerine bir şey söylediler, gülüşmeye başladılar. Bu sırada aşağıki kapıya da vâsıl⁵⁷⁰ olmuşlar idi. Bihruz Bey’in “saat kaçta?” suali cevapsız kaldı.

Hanımlar kapıdan çıktılar. [Lando] evvelce aldığı emir üzerine oraya gelmiş idi. Arabacı mevkiinden indi, arabanın kapısını açtı, hanımlar içeriye girer girmez kapı “tak” diye kapandı. Arabacı mevkiine çıktı, müteakiben bir kırbaç şakırtısı işitildi. Lando süratle aşağı doğru yürümeye başladı.

Bihruz Bey, bu dakikada pek bed-baht⁵⁷¹ idi. Keşfi Bey’in o suretle haykırması hanımların o suretle gülüşmesi, sualinin cevapsız kalması, arabacının, o teresin⁵⁷² de -Landonun kapısını açmakta, hanımları alıp gitmekte sürati nihayet sarışın hanımın arabadan bakıp da bir “adiyo”cuk⁵⁷³ bile demeksizin çıkıp gitmesi biçare beye pek ziyade tesir etmişti. Bu fart-ı te’essür⁵⁷⁴ şaşkınlığı içinde def’aten hatırına landoyu takip etmek fikri geldi. Kapının yanında bağcı kılığında iki kişi durmuş konuşuyorlardı. Onlara bakarak sertçe bir eda ile “Mon ekipaj?”⁵⁷⁵ dedi ve muhatapları tarafından bir hareket-i serî’aya⁵⁷⁶ muntazır⁵⁷⁷ oldu. Fakat herifler bunda bir şey anlayamadıklarından mütehayyirane⁵⁷⁸ biri birine bakmaktan başka hiçbir şey yapamadılar. Bihruz Bey’in buna da canı sıkıldı. Artık kendi gözleriyle arabasını aramaya başladı. Hâlbuki yukarıki

565 “A kel ör”: saat kaçta?

566 âvâze: bağırış, yüksek ses

567 muhat: etrafı çevrilmiş, sarılmış

568 tarh: çiçeklik, çiçek dikim yeri, çardak

569 sâhib-i âvâze: bağırışın sahibi

570 vâsıl (olmak): ulaşmak, varmak

571 bed-baht: bahtsız, mutsuz

572 teres: pislik

573 “adio”: hoşça kal

574 fart-ı te’essür: aşırı üzüntü

575 “mon ekipaj?”: arabam nerede

576 hareket-i serî’a: hızlı hareket, çabuk davranış

577 muntazır (olmak): beklemek

578 mütehayyirâne: şaşkınca

kapıdan bağçeye girdiği zaman “ekipaı”ı aşağıki kapıya getirmesini “koşe”ye tenbih etmemiş idi. Onun için araba kendisini bıraktığı yerde muntazır oluyordu. Sarışın hanımın ardı sıra bir kere bahçeden dışarıya çıkmış bulunduğu için şoseden yukarıya doğru şıtab⁵⁷⁹ ile yürümek istediye de biri biri ardınca gelmekte olan arabaların izdihamından⁵⁸⁰ ve hususuyla bir sarı bulut gibi havaya suut⁵⁸¹ etmekte ola tozun kesretinden⁵⁸² ürkü. Tekrar bahçeye girdi, acele ile duhûliyye⁵⁸³ vermeyi unutmuş idi. Vaki olan ihtar üzerine elini cebine soktu, bir mecidiye⁵⁸⁴ çıkardı, para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üst tarafını almaya meydan yok idi. Koşar gibi bir süratle yürürken Keşfi Bey’i biraz evvel gördüğü yerde göremeyince süratini daha ziyadeleştirdi⁵⁸⁵. Bu aralık yolunun üzerinde karşıladığı süslü bir madamanın fistanına bastı, yırttı. Telaşından zarar-dide⁵⁸⁶ olan zatın cinsiyetini ve bâ-husûs⁵⁸⁷ biganeliğini⁵⁸⁸ düşünemeyerek “pardon monşer”⁵⁸⁹ dedi, geçti. Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira getirmekte olan [garson]a çarptı. Tepsiyi yere düşürdü. Şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek birkaç kişinin daha üstüne başına sıçradı. O yine koşup gidiyordu.[Garson] “Beyefendi! Beyefendi! Bizim zararlar ne olacak?” diye haykırmaya ve arkasından koşmaya başladı. Çaresiz bunun için de durdu. “Jile”sinin⁵⁹⁰ cebinden bir altın çıkardı. Garsona doğru attı. Bu aralık tanıdığı bir zata rast geldi. O zat bir şey söylemek, bir şey anlatmak için kendisini yolundan alıkomak istediye de bey: “Je afer! Je afer! Jö süi tre prese”⁵⁹¹ diyerek bundan da kurtuldu. Hele güç bela kapıdan çıktı. Arabasını buldu. “Par malör”⁵⁹² arabacı hayvanların önüne birisini bırakarak o da

579 şıtab: acele etme, acele

580 izdihâm: kalabalık, sıkışıklık

581 su’ûd (etmek): yükselmek

582 kesret: çokluk, yoğunluk

583 duhûliyye: giriş ücreti

584 mecidiye: 20 kuruş değerinde gümüş para

585 ziyâdeleştirmek: fazlalaştırmak, artırmak

586 zarar-dide: zarar görmü, zarara uğramış

587 bâ-husûs: özellikle

588 bigâne: yabancı

589 “pardon monşer”: affedersin dostum

590 “jile”: yelek

591 “je afer! je afer! jö süi tre prese”: işim var! işim var! çok acelem var

592 “par malör”: ne yazık ki!

kendinin bir ufak işi için bir tarafa gitmiş idi. Bihruz Bey arabacının avdetini beklemedi, hemen yerine çıktı. Terbiyeleri⁵⁹³ eline aldı, hayvanları kırbaçladı. Aşağıya doğru mümkün olan süratle gitmeye başladı.

Yolun üzeri arabalar, hayvanlar, insanlarla hıncahınç dolu olduğundan Bihruz Bey dakikada bir durmaya mecbur oldukça sabırsızlığından pek ziyade sıkıldı. Hele aşağıki kapıyı da buldu. Oradan ötesi tenhaca idi. Arabayı alabildiğine koşdurarak Tophanelioğlu mevkiine geldi, birden bire durdu. Çünkü burada karşısına çıkan dört yoldan hangisine gitmek lazım geleceğini evvelce düşünüp kararlaştıramamış idi. Burada daha ziyade sıkılmaya başladı. İki dakika kadar tevakkuftan⁵⁹⁴ sonra Beylerbeyi'ne inen yolu tutturdu. İstavroz üzerlerine kadar bir koşu gitti. Landodan bir iz bile bulamadı. Oradan döndü, Bağlarbaşı, Nuh Kuyusu tarikıyla Haydar Paşa'ya indi, landodan yine eser bulamayınca bütün bütün meyus⁵⁹⁵ oldu. Bu esnada vakit de on ikiyi geçmiş, yarıma geliyordu. Naçar⁵⁹⁶ Koşuyolu'ndan ağır ağır giderek azim bir teessürle köşküne avdet⁵⁹⁷ etti. Doğruca odasına çıktı. Fesini bir tarafa atdı, eldivenlerini çıkardı, o aralık: "Mösyö e servi, e Mösyö Piyer e la"⁵⁹⁸ diye gelen uşağı Mişel'i bir tekdir ile savdıktan sonra [trabazan]ın üzerinde bir tabak içinde duran frenk sigaralarından birisini aldı, tepesini dişile kopardı, sigarayı lambadan yaktı, kanepeye geçti, oturdu ve sigaranın tavana doğru suud etmekte olan mavi dumanını nazarıyla takip ederek müteellimane⁵⁹⁹ düşünmeye başladı.

Periveş Hanımla refİKası Çengi Hanım'a gelince bunların terbiye⁶⁰⁰ ve faziletçe mahiyetleri bahçede [lak]ın yanında Bihruz Bey'e karşı gösterdikleri etvâr-ı lâubâliyâneden⁶⁰¹ ve biraz aşağıda naklolunacak bir muhaverelerinden anlaşılır.

593 terbiye: dizgin

594 tevakkuf: duraklama, bekleme

595 me'yûs (olmak): üzülmek, ümitsizliğe kapılmak

596 nâçâr: çaresiz

597 avdet (etmek): geri dönmek

598 "mösyö e servi, e mösyö piyer e la": bey'e servis yapıldı mı ve piyer bey geldi mi?

599 müte'ellimâne: acı çekerek

600 terbiye: eğitim, görgü

601 etvâr-ı lâubâliyâne: laubalice davranışlar, tavırlar

Burada yalnız şunu anlatmak lazımdır ki Periveş Hanım -Bihruz Bey'in ya-
kıştırdığı gibi- öyle şerefli bir aileye, asil bir hanedana mensup olmadığı gibi
ikâmetgâhının⁶⁰² bulunduğu mevkide Bihruz Bey'in taksimince tahminine
muvafık olmak üzere sınıf-ı kibâra⁶⁰³ mahsus olan yerlerden değil idi.

Kaşıkçı esnafından Sakin Ağa namında namuslu bir adamın kızı ve arzuhalci-
likle taayyüş⁶⁰⁴ eder Mağmum Efendi namında hamiyetli bir zatın zevcesi⁶⁰⁵
olan Periveş Hanım, on altı yaşında pederini kaybettikten ve yirmi üç yaşında
zevcinden⁶⁰⁶ mufârakat⁶⁰⁷ eyledikten sonra validesi Zaim Hanımla birlikte
Karabaş Mahallesi'nde kâin⁶⁰⁸ dört odalı hanelerinde fakirane ve fakat yine
mestûre⁶⁰⁹ bir surette geçinir giderler idi. Gerçekten fevkâ'l-âde denecek gü-
zellerden olan Periveş Hanım'ı bir sût-i tesâdüf⁶¹⁰ Çengi Hanım denilen delle-i
muhtâle⁶¹¹ ile biliştirmiş ve bu suretle biçarenin az zaman içinde şöret-i cemâl
ü zarâfeti⁶¹² gereği gibi şâyî⁶¹³ ve fakat – hayfa ki – cevher-i girân-kıymet-i fazî-
leti⁶¹⁴ bütün bütün zayı⁶¹⁵ olmuştu.

Bu sût-i münâsebetin⁶¹⁶ husulünden⁶¹⁷ sonra Periveş Hanım ekseriya Çengi
Hanımla birleşir, daima onunla gezer ve iktiza ettikçe de Çengi Hanımın ha-
nesinde beytûtet⁶¹⁸ eder idi. Bunların Çamlıca Bahçesi'nde görüldükleri gü-
nün sabahı Periveş Hanım, adi bir yatak bağına bürünmüş olduğu hâlde Ka-

602 ikâmetgâh: oturulan ev

603 sınıf-ı kibâr: seçkin sınıf

604 ta'ayyüş (etmek): geçinmek

605 zevce: eş (kadın)

606 zevc: koca, eş (erkek)

607 mufârakat (eylemek): boşanmak

608 kâ'in: bulunan, oturan

609 mestûre: kapatılmış, örtülmüş

610 sût-i tesâdüf: kötü rastlantı kötü karşılaşma

611 delle-i muhtâle: meşhur bir hilekar kadın adı

612 şöret-i cemâl ü zarâfet: zariflik ve güzelliğinin şöreti

613 şâyî' (olmak): yayılmak

614 cevher-i girân-kıymet-i fazîlet: faziletin çok değerli incisi

615 zâyî' (olmak): yitmek, kaybolmak

616 sût-i münâsebet: kötü ilişki, arkadaşlık

617 husûl: oluşma, meydana gelme

618 beytûtet (etmek): geceleme

rabaş Mahallesi'nden çıkarak sekiz yaşında bir komşu çocuğu refakatiyle bir hayli mesafe katettikten sonra güneş görmez ve binaenaleyh çamuru kurumaz bir sokağın izbe bir köşesinde –karşısı bostan, arkası yine bostan, tarafeyni⁶¹⁹ bekar odaları, ahır falan gibi ehemmiyetsiz ebniye-i süflîyye⁶²⁰ ile muhat olmak üzere – tek ü تنها kaim⁶²¹ olan şüpheli bir haneye gelmiş idi.

Burası Çengi Hanım'ın ikametgâhıdır. Periveş Hanımın vürudundan⁶²² bir saat sonra bu iki hanım yukarıda tarif olunan kıyâfet-i zarîfâneye⁶²³ girmiş oldukları hâlde yaşlısı önde, genci arkada olarak haneden çıktılar, Aksaray Caddesi'ne doğru yürüdüler.

Hanımların evden çıktıkları zaman kararları Samatya'ya kadar mâşiyen⁶²⁴ inerek oradan demir yoluyla Makriköyü'ne, oradan da Sakız Ağacı mesiresine gitmek idi. İşte bu karar ile yürürlerken Periveş Hanım'ın "Çamlıca Bahçesi'ni pek medh⁶²⁵ ediyorlar, bugün de oraya gitsek acaba nasıl olur?" yolundaki istimzacı-na⁶²⁶ Çengi Hanım tarafından sûret-i muvâfakat-kârânede⁶²⁷ vaki olan mukabele⁶²⁸ Sakız Ağacı kararını Bahçe-i Umûmî'ye tahvil⁶²⁹ etmiş idi. Bunun üzerine hanımlar hareketlerini tesri⁶³⁰ ile Aksaray'ın tramvay mevkiine⁶³¹ yetiştiler ve hemen hareket etmek üzere bulunan tramvay arabasına çıktılar, oturdular. Üç çeyrek saat sonra Köprübaşı'nda tramvaydan indiler, köprüyü geçerek Üsküdar vapuruna girdiler. Vapura girdikten yarım saat sonra Üsküdar vapur iskelesine çıktılar. Beylik anbarın önüne doğru yürümeye başladılar.

619 tarafeyn: iki taraf

620 ebniye-i süflîyye: alçak binalar

621 kâ'im (olmak): bulunmak

622 vürûd: geliş

623 kıyâfet-i zarîfâne: zarif nitelikte elbise

624 mâşiyen: yürüyerek

625 medh (etmek): övmek

626 istimzâc: soru sormak

627 sûret-i muvâfakat-kârâne: uygun görüldüğü, onaylanmış bir şekilde

628 mukâbele: karşılık

629 tahvil (etmek): değiştirmek

630 tesri': süratlendirme, hızlandırmak

631 mevki': durak

Sair günler vapurdan çıkan halkı istikbale⁶³² koşarak “boş araba! Araba lazım mı? Sizi şu temiz kupe⁶³³ ile götürüyüm” yollu sözlerle tergîbât-ı müz’icâne-de⁶³⁴ yek-diğerine müsabakat⁶³⁵ gösteren arabacıardan hiçbirisi görünmedi. Çünkü o gün seyir yerlerine dağılmak için kira arabalarına vuku bulan hücum sair vakitlerden pek çok ziyade olarak bir saatten beri iskelede boş bir tek araba bile kalmamış idi.

Çengi Hanım’ın orada rast geldiği işsiz bir adama: “Ayol! Kira arabası arıyoruz, acaba nerede bulunur?” sualine “Hanım Efendi nafile aramayınız, bulamazsınız” diye aldığı cevap üzerine hanımların ikisi birden: “A! Vah vah! O kadar uzak yerden gelmişiz hiçbir şeye yaramadı.” Demekle beraber beri taraftaki çeşme meydanına müteveccihen⁶³⁶ ilerilediler ve orada da rast geldikleri birkaç kişiye “Ayol buralarda hiçbir araba bulunmaz mı” sualini tekrar ettiler.

O gün sabahleyin Beyoğlu kira arabalarından bir lando Kadıköyü’ne bir hasta götürerek Üsküdar’a avdetle araba vapuruna muntazıran çeşmenin yanında durmakta idi. Landonun arabacısı hanımların araba taharrisinde⁶³⁷ olduklarını görünce: “İki saat daha burada boş boşuna vapur bekleyeceğime şu hanımları alsam götürsem daha iyi olmaz mı?” dedikten sonra hanımlara doğru ileriledi ve Çengi Hanıma hitaben: “nereye gideceksiniz hanım efendi? İsterseniz sizi bu lando ile götürüyüm.” diyince hanımlar ikisi birden dönerek landoyu bi’l-mu’âyene⁶³⁸ –talihin sırf yokluk içinde meydana getirdiği- bu fevka’l-matlûb⁶³⁹ müsaadeyi bakışlarıyla, gülüşleriyle yek-diğerine tebrik ettikten sonra Çengi Hanım, gidilecek mahalli tayin ile pazarlığa girişti.

632 istikbâl: karşılamak

633 “kupe”: iki kişilik atlı araba

634 tergîbât-ı muz’icâne: rahatsız edici ısrarlar

635 müsabakat göstermek: birbirini geçmeye çalışmak, yarışmak

636 müteveccihen: yönelerek

637 taharrî: aramak, sormak

638 bi’l-mu’âyene: inceleyerek

639 fevka’l-matlûb: istenilenden daha üstün

O mevkide bulunan kayıkçı, hammal, bar-gir⁶⁴⁰ sürücüsü kabilinden bir takım esâfil-i eşhâs⁶⁴¹ Periveş Hanım'ın etrafına toplanarak galiz⁶⁴² galiz harf-endâzlıklarla⁶⁴³ nazenini rahatsız etmeye ve haziran güneşinin cihet-i re's-i semâdan⁶⁴⁴ rü'ûs-ı sekene-i arza⁶⁴⁵ amuden⁶⁴⁶ inıtaf eden eşi'a-i âteşini⁶⁴⁷ biçareyi arak-rîz-i zahmet⁶⁴⁸ eylemeye başlamış idi. Bu mevki-i müşkilden⁶⁴⁹ bir an evvel kurtulmak ihtiyacını ziyadesiyle hisseden Periveş Hanım arabacıya işaret edip arabanın kapisını açtırdı. Hemen içeriye kendisini attı. Müteakıben Çengi Hanım da girdi.

İşte Bihruz Bey'in Periveş Hanım hakkındaki tahmînât-ı zâhir-bînâne⁶⁵⁰ ve hissiyyât u telakkiyyât-ı müşkil-pesendânesine⁶⁵¹ medâr-ı mahz⁶⁵² olan landonun bu nazenini hamilen⁶⁵³ Bahçe-i Umûmî seyrinde bulunması – pek o kadar nadir olmayan- tesadüflerden birisi idi. Mamafih⁶⁵⁴ böyle bir tesadüfün mülâhaza-i imkânı⁶⁵⁵ Bihruz Bey'in hatırından bile geçmediğinden dolayı beyfendi landoya izafetle hanımlar ve hanımlara nispetle landoyu – gördüğümüz derecelere kadar- ehemmiyetlendirmiş ve bu ehemmiyyetin neticesi olarak bahçenin içinde Periveş Hanım'a –bildiğimiz suretle- ek dolaş⁶⁵⁶ olmuş idi.

Yukarıda tarif olunduğu vechile hanımlar –Bihruz Bey'in dahi arkalarında olduğu hâlde – bahçeden çıkarak landolarına rükub⁶⁵⁷ ile araba hareket eder etmez Periveş Hanım'ın:

640 bâr-gîr: beygir

641 esâfil-i eşhâs: şahısların en sefilleri, serseriler, aşağılık şahıslar

642 galiz: kaba,

643 harf-endâzlık: laf atma, kaba ve iğrenç söz söyleme

644 cihet-i re's-i semâ: gökyüzünün uç tarafı

645 rü'ûs-ı sekene-i arz: yeryüzünde oturanların tepesi (başı)

646 amûden: dik olarak

647 eşi'a-i âteşin: ateşli ışınları

648 'arak-rîz-i zahmet (eylemek): sıkıntı terleri dökmek, sıkıntıdan terlemek

649 mevki'-i müşkil: zor durum

650 tahmînât-ı zâhir-bînâne: dış görünüşe bakarak yapılan tahminler

651 hissiyyât u telakkiyyât-ı müşkil-pesendâne: zor beğenircesine anlayış ve duygular

652 medâr-ı mahz: tek dayanak (noktası)

653 hâmilin: yüklenerek

654 ma'a-mâ-fih: bununla birlikte

655 mülâhaza-i imkân: gerçekleşme, olabilme düşüncesi

656 ek dolaş: takipçi, peşi sıra gidici

657 rükûb: binme

—Daha pek toy zavallı!

demesiyle iki hanım arasında muhâvere-i atıyye⁶⁵⁸ cereyan etmeye başladı:

—Âdeta budala ayol!

—Biraz hoppaya da benzer.

—Zıpır derler bunlara zıpır... Fani çiçeği ne yaptın? Bakayım hâlâ göğsünde duruyor mu?

Çengi Hanım, Bihruz Bey'in bir aralık tefevvüh⁶⁵⁹ etmiş olduğu Fransızca “fane” kelimesini “fani” diye işittiğinden ve bir hanıma ilk görüşte arz-ı hulûs-ı âşıkâne⁶⁶⁰ için takdim olunan çiçeğin faniliğinden bahsetmekte bir hüsn-i münâsebet⁶⁶¹, bir zarafet ve letafet bulamadığından: “Fani çiçeği ne yaptın?” demekle Bihruz Bey'in o münasebetsizliğini telmih etmek istedi.

—Ha! Gerçek o ne demekti acaba? “Benim aşkım da bu çiçek gibidir, böyle solar gider” mi demek istedi?

—Adam sende! Onun ne söylediğinden, ne yaptığından kendisinin de haberi yoktu.

—Gelecek cuma bekleyecek...

—İşi yoksa beklesin, dursun.

—Adam gelemim, eğleniriz, bahçe de hiç fena değil doğrusu.

—Her vakit böyle süslü arabayı nereden bulacaksın?

—Böylesi olmasın da adetası olsun, meram eğlenmek değil mi?

658 muhâvere-i âtiyye: gelecekteki (aşağıdaki) konuşma

659 tefevvüh (etmek): söylemek, dile getirmek

660 arz-ı hulûs-ı âşıkâne: âşıkça samimiyetini göstermek

661 hüsn-i münâsebet: güzel ilgi, ilişki, bağlantı

—Ya o vakit alafrağa bey yine sana bakar mı dersin?

—Bakmazsa bakmayıversin.... O da tasamın on beşi sanki!

—Bahçeden çıkarken o deli deli bağırın kimdi?

—A... bilemedin mi? Geçen gün Kadıköyü vapurundan çıkarken benim feracemin eteğine basıp da pardon diyen bey değil mi ya?

—O budala mıydı o? Değil değil, onun sakalı vardı.

—A... hiç ben bilmez miyim? Ta da kendisi idi.

—Adam nemize lazım... Acaba iskelede çok bekleyecek mi?

—Sanırım ki beklemeyiz. Olmazsa kayığa da binmek olabilir.

—Galiba sen canını yabanda bulmuşsun. Ay şimdi paraları sayacak mıyız?

—Sayacağız ya, arabacının bahşişini de unutma!

—Bahşiş mi? İki saat için yüz gurus verdikten sonra bir de bahşiş öyle mi? Üstüme iyilik sağlık! Ben çıldırmadım ayol!

Bu aralık araba Üsküdar İskelesi hizasında gündüz hanımları aldığı noktada -birden bire- durunca Çengi Hanım: “A, geldik mi? Ne çabuk geldik, valla-hi iyi!” diyerek evvelce hazırladığı dört mecidiye ile bir miktar bakır parayı arabacıya teslim etti. İki hanım arabadan indiler, vapura girdiler. On dakika sonra vapur da iskeleden ayrılarak İstanbul’a tevcih-i veche-i azîmet⁶⁶² ve yirmi dakika içinde Haliç dâhilindeki gemilerin arasına karışarak nazardan gaybûbet⁶⁶³ eyledi.

662 tevcih-i veche-i azîmet: gidiş yönüne yönelmek

663 gaybubet (eylemek): kaybolmak

İkinci Kısım

Odasında sigara içerek düşünür bıraktığımız Bihruz Bey, düşünce düşünce hele tefekküratını⁶⁶⁴ bir neticeye isal⁶⁶⁵ ile tasavvuratını⁶⁶⁶ bir karara rabt⁶⁶⁷ etmeye muvaffak olabildi. Bu kararda kendisini daha şimdiden âşık-ı cefâ-keşî⁶⁶⁸ addettiği Periveş zalimine i'tirâf-ı mahabbeti⁶⁶⁹ ve hîn-i mufârakatta⁶⁷⁰ kendisinin: “Saat kaçta?” sualine cevap verilmemesinden ve alel-husûs⁶⁷¹ landonun esnâ-yı hareketinde bir veda işareti edilmemesinden dolayı sitem ve serzeniş⁶⁷² havi bir mektup yazmak... Gelecek cuma günü saat sekizde ve belki daha erken bahçe-de bulunarak Periveş Hanım'ın vüruduna⁶⁷³ muntazır olmak ve hanım efendi görünür görünmez hazırlanacak mektubu bir takrib ile kendisine takdim edip ondan sonraki hareket ve muamelatı⁶⁷⁴ muktezâ-yı hâl⁶⁷⁵ uydurmak, vel-hâsıl zînet-i gâye-i emel⁶⁷⁶ olan âhû-yı hoş-endâm u nâzende-hırâmı⁶⁷⁷ Keşfi zevze-gine rağmen giriftâr-ı dâm-ı merâm⁶⁷⁸ etmeye çalışmak suretlerinden ibaret idi.

Bu esnada üçüncü defa olarak –ba'de'l-istizân⁶⁷⁹ - salona giren Mişel lambaları muayene ile fitillerini biraz indirip yine çıkardıktan sonra beyefendinin çehresine gizlice baktı. Hâlinde müşahade ettiği⁶⁸⁰ âsâr-ı sükûndan⁶⁸¹ cesaret alarak yavaş bir sesle: “yemek soğuyor” diyebildi.

664 tefekkürât: düşünceler

665 isâl: ulaşma, ulaştırma

666 tasavvurât: fikirler, düşünceler, tasarımlar

667 rabt (etmek): bağlamak

668 âşık-ı cefâ-keşî: eziyet çeken âşık

669 i'tirâf-ı muhabbet: aşkını ilan etmek

670 hîn-i mufârakat: ayrılık zamanı

671 Ale'l-husûs: özellikle

672 serzeniş: yakınma, şikâyet

673 vürûd: gelme, geliş

674 mu'amelât: işler, davranışlar

675 muktezâ-yı hâl: durumun gereği

676 zînet-i gâye-i emel: arzusun son noktasının süsü

677 âhû-yı hoş-endâm u nâzende-hırâm: nazlı salınarak yürüyen ve düzgün vücutlu ahu/ceylan (gibi olan sevgili)

678 giriftâr-ı dâm-ı merâm (etmek): arzu tuzağına düşürmek

679 ba'de'l-istizân: izin aldıktan sonra

680 müşahade (etmek): gözlemek, izlemek

681 âsâr-ı sükûn: sakinlik izleri

Bihruz Bey'in meşgûliyyet-i müz'ice-i zihniyyesi⁶⁸² bahsolunan karardan sonra her ne kadar bütün bütün geçmemiş ise de haylice kesb-i hiffet⁶⁸³ etmiş ve "sal a manje"⁶⁸⁴ hemen üç çâr-yek (çeyrek) saatten ziyade bir vakitten beri kendisine muntazır bulunan muallim Mösyö Piyer'i daha ziyade bekletmek çirkin olacağı mütalaası⁶⁸⁵ o zihnin bir köşesinde kendi kendini gösterebilmiş idi. Binaenaleyh bey yerinden kalktı... Üçte ikisinden ziyadesi yana yana bitmiş olan sigaranın uzamış beyaz külünü masanın bir tarafındaki sigara tablasına bıraktıktan sonra sigaradan kalan parçayı dudaklarının arasına kıştırarak yemek odasına teveccüh etti. Kapıdan içeriye girer girmez muallim efendiye hitaben –şüphe yok ki artık bu defa pek hâlis Fransızca olarak-: "Affedersiniz, azizim muallim efendi! Pek mühim bir şey düşünüyordum da sizi beklettim. Ümid ederim ki bana gücün-mediniz!" dedi. Ve li-ecli'l-musâhafa⁶⁸⁶ hoca efendiye elini uzattı.

Mösyö Piyer oralarda değildi. Zaten bütün bütün denecek derecelerde yemekten kesilmiş ve olanca iştihası⁶⁸⁷, zevki, eğlencesi, siyasi gazetelerin mesâ'il-i rûz-ı merreye⁶⁸⁸ müteallik sütun sütun neşrettikleri makalat⁶⁸⁹ ve mebâhisâtın⁶⁹⁰ mütalaasına masruf⁶⁹¹ ve münhasır⁶⁹² olmuş olan bu altmış beşlik ihtiyar köşke geç vakit vürud ile ikinci kata çıkar çıkmaz, aç gözlü Mişel'in: "İster iseniz buraya buyurun, şimdi yemek çıkacaktır." demesi üzerinde doğruca yemek odasına girerek sakosunun⁶⁹³ cebinden çıkardığı bir yığın gazetelerden ayırdığı çarşaf kadar bir tanesini katlayıp küçülterek bir iskemlenin üstünde kemâl-i dikkat ve ehemmiyetle⁶⁹⁴ mütalaaya koyulmuş ve yemeğin gecikip gecikmediğinden kat'a⁶⁹⁵ haberdar olmamış idi.

682 meşgûliyyet-i müz'ice-i zihniyye: zihni zorlayıcı düşünceler, uğraşlar

683 kesb-i hiffet (etmek): hafiflemek, azalmak

684 "sal a manje": yemek odası

685 mütâlâ'a: düşünce, görüş

686 li-ecli'l-musâfaha: tokalaşmak için

687 iştihâ: iştah

688 mesâ'il-i rûz-ı mere: günlük meseleler

689 makâlât: makaleler

690 mebâhisât: kısımlar, bahisler

691 masrûf: harcanmış

692 münhasır: ayrılmış

693 sako: ceket veya palto gibi üste giyilen giysi

694 kemâl-i dikkat ve ehemmiyet: büyük bir dikkat ve önem

695 kat'a: kesinlikle

Binaenaleyh Bihruz Bey'in o yolda isti'fâ-yı kusûr⁶⁹⁶ etmesine taaccüple⁶⁹⁷ beraber: "Hiç zararı yok, zaten ben gazetemi okuyordum..." diyerek ifâ-yı mukâbeleden⁶⁹⁸ ve Bihruz Bey'in uzattığı eli sıkıp bıraktıktan sonra beyle karşı karşıya sofraya geçtiler oturdular. Mösyö Piyer'in o çarşaf kadar gazetede kemâl-i ehemmiyetle⁶⁹⁹ mütalaa ettiği şey o devrin en mühim mesâ'il-i siyâsiyyesinden⁷⁰⁰ olan Süveyş Kanalı'na dair uzun bir bend-i mahsûs⁷⁰¹ idi ki zât-ı mesele⁷⁰² hakkında servet, ticaret, siyasiyat nokta-i nazarından bir takım muhâkemât-ı mutâla'âtı⁷⁰³ şâmil⁷⁰⁴ idi.

[politika]ya ziyadesiyle merakı olan Mösyö Piyer, gazetede okuduğu şeylerin hâlâ taht-ı te'sîrinde⁷⁰⁵ bulunarak fikrini onlarla biraz daha meşgul etmek ihtiyacında olduğundan sofraya oturur oturmaz Bihruz Bey'e hitaben: "Patri"de şimdi bir bend-i mahsûs okudum. Süveyş Kanalı hakkında pek mühim mütalaaatı havidir." diye söze başlayarak okuduğu şeyleri fıkra⁷⁰⁶ fıkra hulâsaten⁷⁰⁷ takrir⁷⁰⁸ ile bunlara kendi mütâla'ât-ı mahsûsasını⁷⁰⁹ da ilaveye kıyam⁷¹⁰ etti.

Beri tarafta bir ucu Periveş Hanım'ın saçlarına ilişip kalmış, diğer ucu Keşfi Bey'in püskülüne takılıp dolaşmış olan efkârının keşmekeşi⁷¹¹ arasında zihni yeniden perişan olmaya başlayan Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in lakırtılarını kat'â dinlemiyordu ve dinlese de anlayamazdı.

696 isti'fâ-yı kusûr (etmek): kusurunda dolayı özür dilemek

697 ta'accüb: şaşkınlık

698 ifâ-yı mukâbele: karşılığını vermek, karşılığını yerine getirmek

699 kemâl-i ehemmiyet: büyük önem

700 mesâ'il-i siyâsiyye: siyasi meseleler

701 bend-i mahsûs: özel bölüm

702 zât-ı me's'ele: Sorunun aslı, meselenin kendisi

703 muhâkemât-ı mutâla'ât: görüşlerin değerlendirilmesi

704 şâmil: kapsayan, içeren

705 taht-ı te'sîr: (bir şeyin) etkisi altı

706 fıkra: paragraf

707 hulâsaten: özetleyerek

708 takrir: anlatmak, diliyle ifade etmek

709 mütâla'ât-ı mahsûsa: kendine özgü düşünceler

710 kıyam (etmek): kalkışmak, girişmek, başlamak

711 keşmekeş: çekişme

Şakirdinin⁷¹² böyle siyasi ve ciddi bahislerde muhatap olmaya kabiliyetsizliğini herkesten iyi takdir etmiş olması iktiza⁷¹³ eden Mösyö Piyer'in lakırtı söylerken Bihruz Bey'in yüzüne bakması önünde bulunan surahiye, bordo şişesine hitap etmekten ise kaşı gözü hareket eder, eli ayağı oynar bir istatüye⁷¹⁴ hitap etmekteki evleviyete⁷¹⁵ mebni⁷¹⁶ idi.

Mösyö Piyer bir aralık bahsin kendince tamam can alacak bir noktası üzerinde hararetili hararetili nâtika-perdâz⁷¹⁷ olup dururken bu gevezelikler, bu gürültüler ister istemez kulağına aks ile beynini tahdiş⁷¹⁸, fikrini bütün bütün teşviş⁷¹⁹ eden Bihruz Bey'in: "Pardon monşer! Parlon damur ön pö, sil vuple"⁷²⁰ diye hocasını aşk ve alaka mebâhisine davet etmesi Mösyö Piyer'i azim bir hayretin sükut u sükununa def'aten düşürdü. Zavallı ihtiyar çatalı bıçağı bırakarak iki eliyle gözlüğünü iyice yerleştirdikten sonra ve Bihruz Bey'in yüzüne –sofraya oturduğundan beri henüz birinci defa olmak üzere – dikkatlice bir hayli baktıktan sonra Fransızca: "Peki buyurunuz, ondan bahs edelim." Dedi ve çatalı bıçağı tekrar der-dest⁷²¹ ile sözüne devam eyledi:

[*]⁷²²- Dö kel amur vulevu kö jö parl? Vu save biyen kil ya lamur dö la patri, lamur filyal, lamur maternal, lamur dö proşen, lamur propr, lamur dö suva... Sö son dezamur dö diferant natür. Dükel vule vu kö nu parliyon?

—Dö lamur dö fam, biyen sür!

712 şakird: öğrenci

713 iktizâ (etmek): gerekmek

714 istatü: heykel

715 evleviyet: öncelik

716 mebni: dayanak, dayanmakta

717 nâtika-perdâz (olmak): düzgün ve etkili konuşmak

718 tahdiş: kurcalamak, tırmalamak

719 teşviş (etmek): (fikirlerini) bulandırmak, karıştırmak

720 "pardon monşer! parlon damur ön pö, sil vuple": affedersin azizim! biraz aşktan söz edelim, lütfen

721 der-dest: eline alarak

722 [*"bu fransızca kısmın tercümesi Recâî-zade Mahmut Ekrem tarafından yapılmıştır"] sevdanın hangi nevinden bahsetmek istiyorsunuz malum ya muhabbetin envai var: evlat muhabbeti, valide muhabbeti, hısım ve akraba muhabbeti, nefse muhabbet... bunlar hep ayrı ayrı şeylerdir hangisinden bahsedelim? - hangisinden olacak? karı muhabbetinden!

Bihruz Bey tarafından girilmek istenilen bu bahsin Mösyö Piyerce mevkisizliği, zamansızlığı ihtiyarın epeyce canını sıkmış idi. Beyin birden bire tefevvüh⁷²³ ettiği: “Dö lamor dö fam” tabirindeki münasebetsizlik üzerine herifin o yorgun sinirleri şiddetle oynamaya, o soğuk kanı süratle kızışmaya başladı, çehresi kızardı. Gözleri açıldı. Bî-edeb⁷²⁴ şâkirdini iyice haşlamak istedi. Fakat istediğini yapamadı, çünkü küçük Çamlıca’nın havadar bir köşkünde haftanın iki gecesini safâ-yı hâtırla geçirmek için vapur ve araba ücretlerinden maada peşin olarak her ay eline geçirdiği altı adet yirmi iki frank yetmiş beş santim Mösyö Piyer’e hâtırlıca bir dost idi. Bihruz Bey, hiffet-i mizâciyla⁷²⁵, tenbelliğiyle, garib garib efal ve akvâl⁷²⁶ ile ne zaman Mösyö Piyer’i hiddetlendirse o hâtırlıca dost meydana çıkar. Mösyö Piyer’in kulağına: “Canım o daha pek gençtir. Gençliğin bu türlü ahvali mazur görölmek lazımdır. Şu zavallı çocuğa hiddetlenmenin ne lüzumu var? Sen hakîm bir adamsın, öyle kusurlara bakmamalısın!” yollu söz söyler. Muallim Efendi de bu hatırlı, bu yumuşak yüzlü, bu sevimli dostunun o pend-i dil-pesendini⁷²⁷ tasvîp⁷²⁸ ederek Bihruz Bey’in her fenalığını hoş gördü.

Bu defa da yine o dostun ihtâr-ı icbâr-güne-i hayr-hâhânesi⁷²⁹ üzerine kendini tuttu. Yalnız Bihruz Beyin sellemehüs-selâm⁷³⁰ ortaya sürmek istediği hevesât-ı zen-perestâne⁷³¹ bahsini beyin hoşlanamayacağı bir surette dökerek manevi bir intikam almak arzusundan geçmediği için tekrar şu suretle söze başladı:

—“La Bruyer mi? La Roşfokol mu?” bilmem hangisidir. Der ki:

“İbtılanın⁷³² her türlüserbabına türlü maskaralıklar ettirir. Hususuyla aşk ve seveda insanı hepsinden ziyade maskara eder...” manasını iyi anladınız ya?

723 tefevvüh (etmek): söylemek

724 bî-edeb: edepsiz, terbiyesiz

725 hiffet-i mizâc: karakterinin düşüklüğü

726 ef’âl ve akvâl: hareketler ve sözler

727 pend-i dil-pesend: hoş giden nasihat

728 tasvîb (etmek): doğrulamak, onaylamak

729 ihtâr-ı icbâr-güne-i hayr-hâhâne: hayır istercesine ve zorlayıcı tarzda olan uyarı

730 sellehemüs-selâm: ulu orta, rastgele

731 hevesât-ı zen-perestâne: kadına taparcasına duyulan arzular

732 ibtilâ: tutkunluk, bağımlılık

—Hayır, fikrinizi anlayamadım.

—Pardon! Bu benim fikrim değil, kendi fikrimi söylesem, o hiç hoşunuza gitmez. Bazı hükemâya⁷³³ göre aşk ve alaka sahibini gülünç eder. Nicesi gülünç değil âdeta, çünkü aşk ve alaka zevzeklikten başka bir şey değildir!

—Siz ihtiyarsınız, muhabbete tabii düşman olursunuz.

—Kadın muhabbetine öyle mi?

—Şüphe yok.

—Ha! Ahlak cihetiyle ekseriya pek çirkin olan o tâ'ife-i cemîlenin⁷³⁴, o akıl ve zarafetleri makulattan ziyade delilikleri takviye eden kadınların muhabbetine öyle mi? Korkarım, şâkirdim bir kadına alaka etmiş olmalı!

—Hayır, pek de öyle değil...

—Kendini gözet evladım! Kendini gözet! Kadınlar çok muzırdırlar⁷³⁵.

Onlar melâ'ike-i azâbın⁷³⁶ yeryüzünde peyda olmuş nazirleridir. Bizi cennet kapısından cehenneme ilka⁷³⁷ ederler... Bir âmâyâ demişler ki: “zevceniz bir güldür.” O da: “Dikenlerinden öyle anlıyordum.” cevabını vermiş.

—Pardon! Mösyö Piyer,

—Dinleyiniz, dinleyiniz! Daha bitmedi. Sokrat ne diyor bilir misiniz? Diyor ki: “Kadın her türlü fenalığın menbaıdır.⁷³⁸” Aristofan da: “Dünyada kadınlar kadar idaresi müşkül mahluk yoktur. Ne deliler, ne de canavarlar onlar kadar şâyân-ı isti'âze⁷³⁹ olamaz!” demiş.

733 hükemâ: filozoflar, düşünürler

734 tâ'ife-i cemile: güzel grup

735 muzırr: zararlı, zarar verici

736 melâ'ike-i azâb: azap melekleri

737 ilkâ (etmek): önüne atmak, bırakmak

738 menba': kaynak

739 şâyân-ı isti'âze: sığınmaya layık

—“Me Mon şer Profesör”⁷⁴⁰

—Dinleyin, dinle genç Bey!

—Mon profesör! Bu akşam her vakitki Mösyö Piyer değilsiniz. Ahlakınız değişmiş.

—Pek “nervö”⁷⁴¹ olmuşsunuz bilmem niçin?

—İhtimal. Lâkin siz her vakitki Bihruz Bey’siniz!

Bihruz Bey’in son sözü pek doğru idi. Daha üç dört ay evvel [Pol é Virjini]yi birlikte okudukları zaman bu iki tabiat çocuğunun hemen kendileriyle birlikte doğup kendileriyle birlikte neşv ü nema bulan⁷⁴² alâka-i rûhâniyyeleri⁷⁴³, iki saf kalbi biri birine bağlayan o muhabbet-i ma’sûmânenin⁷⁴⁴ –ıssız bir adanın mevâki’-i tenhâyisinde⁷⁴⁵, akarsuların kenarlarında, karanlık ormanların kıyıcıklarında, kumluk sahillerde, muz ağaçlarının tepelerinde, yavru kuşların yuvaları yanında münevver denizlere, mülevven⁷⁴⁶ gurublara⁷⁴⁷, parlak güneşlere, latif mehtaplara karşı vaki olan –letâ’if-i tecelliyâtını⁷⁴⁸ Mösyö Piyer ne kadar tatlı tatlı anlamış, ne kadar tatlı tatlı tefsir ve takrir etmiş idi. Daha üç dört hafta evvel [La Dam ö Kamelya]yı köşke getirip de “Vuala ön şedövr dö roman!”⁷⁴⁹ diyerek kitabı hemen o gece yukarıdan aşağıya Bihruz Beye dinletip anlatırken [Margrit]in o hadd-i zâtında⁷⁵⁰ na-pak⁷⁵¹ olan bahtsız kadıncağızın âşık-ı ma’şûku⁷⁵² [Arman] hakkındaki hâlisât-ı muhabbetden⁷⁵³ ve bu muhabbetten

740 “me mon şer profesör”: fakat sevgili hocam!

741 “nervö”: asabi, sinirli

742 neşv ü nema bulmak; yetişmek, büyümek, gelişmek

743 ‘alâka-i rûhânî: ruhsal ilgi

744 muhabbet-i ma’sûmâne: masumca aşk

745 mevâki’-i tenhâyî: ıssız mahaller, ıssız yerler

746 mülevven: renkli

747 gurûb: gün batımı

748 letâ’if-i tecelliyât: ortaya çıkmanın güzellikleri, güzel görünümler

749 “vuala ön şedövr dö roman!”: işte bir roman şaheseri

750 hadd-i zâtında: aslında

751 nâ-pâk: pis, kirli

752 âşık-ı ma’şûk: sevilen âşık

753 hâlisât-ı muhabbet: saf, gerçek sevgi, aşk

münbais⁷⁵⁴ hissiyyatın safvet⁷⁵⁵ ve rikkat⁷⁵⁶ ve nezahetinden ve nihayet âşıka-i bî-çârenin⁷⁵⁷ bit-teverrüm,⁷⁵⁸ garibane vefatından Mösyö Piye ne kadar müteessir⁷⁵⁹ olmuş, şakirdini de ne kadar müteessir⁷⁶⁰ etmiş idi. Hususıyla daha üç dört gün evvel [Alfons Kar]’ın [İhlamurlar Altında] namındaki romanını Bihruz Bey okuyup da romanın kahramanı olan [Estafan]’ın aşk ile o derece çılgınlıklarını zihnine aldırmadığından bahs ettiği zaman alâka-i nefsâniyyenin⁷⁶¹ o derecesine [Pasyon⁷⁶²] ıtlak olunup erbabını âdeta mecnuna döndüreceğini ve bu mecnuniyyete⁷⁶³ giriftar⁷⁶⁴ olanların ekseriya maşukalarının⁷⁶⁵ visalleriyle⁷⁶⁶ de teselli olamayıp mahiyeti kendilerince de mechul bir hiss-i hayât-şiken⁷⁶⁷ neticesi olarak intihar edegeldiklerini ve bu hâl-i ibtilâyı⁷⁶⁸ Alman şairi [Göte] meşhur [Verter] hikâyesinde gayet tabii bir surette tasvir etmiş olduğundan bir kere de o hikâyenin Fransızca tercümesini okumak lazım olduğunu Mösyö Piye ne kadar ciddi bir tavır ile şakirdine tefhim⁷⁶⁹ etmiş idi.

Bu akşam Mösyö’ye ne oldu da daima ihtiram ile yad ettiği aşk ve muhabbeti böyle tahkire kalkıştı?

Zavallı Bihruz Bey, muallim efendiye hitaben: “Pardon damur sil vu ple”⁷⁷⁰ dediği vakit neler düşünmüş idi: Gündüzki ser-güzeşt-i âşıkânesini⁷⁷¹ kâffe-i

754 münba’is: doğan, kaynaklanan

755 safvet: saflık, temizlik

756 rikkat: incelik

757 âşıka-i bî-çâre: çaresiz sevgili

758 bi’t-teverrüm: verem yüzünden, verem hastalığına yakalanarak

759 müte’essir (olmak): etkilenmek

760 müte’essir (etmek): etkilemek

761 ‘alâka-i nefsâniyye: bedensel ilişki

762 “pasyon”: ihtiras

763 mecnûniyyet: delilik

764 giriftâr (olmak): tutulmak, yakalanmak

765 ma’şûka: sevgili (kadın)

766 visâl: kavuşma

767 hiss-i hayât-şiken: hayat kırıcı duygu, ölme isteği veren his

768 hâl-i ibtilâ: tutkunluk hâli

769 tefhîm (etmek): anlatmak

770 “pardon damur sil vu ple”: affedersiniz, aşktan bahsedelim lütfen

771 ser-güzeşt-i âşıkâne: âşığa yakışır macera

teferru'âtıyla⁷⁷² muhtasaran⁷⁷³ Mösyö Piyer'e anlattıktan sonra o muhtasaratı muallim efendinin mahâret-i lisâniyesiyle⁷⁷⁴ giydirilmiş, kuşatılmış, süslenmiş, kıvraklanmış olarak tekrar işidecek idi. Evet! Ârâyiş-i gerdûne-i ihtîşâm⁷⁷⁵ olan duhter-i zerrîn-gîsû-yı nâzik-hırâm⁷⁷⁶ ile ilk nazar-ı âşıkânenin⁷⁷⁷ sûret-i te'âtisinden⁷⁷⁸ başlayarak bahçeye inişler. Lakın kenarında duruşlar, gülüşler, söylenişler, yer aynası latifesi, pırlanta sohbeti, çiçek muhabbeti, gezinüşler, yürüyüşler, randevu talebi, rakib belası, mufârakat-ı keder-bahşâ⁷⁷⁹, azîmet-i bilâ-vedâ⁷⁸⁰, iktihâm-ı mevânî⁷⁸¹, ta'kîb-i nâ-be-hengâm⁷⁸², cüst ü cüy-ı bî-se-mere⁷⁸³, halecânlar, hiddetler sırasıyla üçer beşer kelime ile söylendikçe Mösyö Piyer bu cümle ve fıkraları kendisine mahsus belagat ve şetaretle⁷⁸⁴ tevsi⁷⁸⁵ ve tezyin⁷⁸⁶ ederek tekrar edecek, Bihruz Bey de bunları dinledikçe bu güzel, bu şairane romanın kahramanı bizzat kendisi olduğunu düşünerek mesud ve müftehir⁷⁸⁷ olacak idi.

Bihruz Bey'in istifadesi bundan ibaret de kalmayacaktı: henüz birinci faslı meydana gelebilen bu güzel romanı, arzusu vechile netîce-pezîr etmek⁷⁸⁸ için ne türlü entrikalara tedbirlere tevessül eylemek lazım geleceği bahsinde Mösyö Piyer'in ma'lûmât-ı nazariyye⁷⁸⁹ ve tecârib-i fi'liyyesinden⁷⁹⁰ istimdât⁷⁹¹ dahi

772 kâffe-i teferru'ât: tüm ayrıntılar

773 muhtasaran: özet olarak, kısaca

774 mahâret-i ifâde: ifade yeteneği, anlatım becerisi

775 ârâyiş-i gerdûne-i ihtîşâm: gösteriş arabasının süsü

776 duhter-i zerrîn-gîsû-yı nazik-hırâm: narin salınarak yürüyen ve altın saçlı (sarışın) kız

777 nazar-ı âşıkâne: âşıkça bakış

778 sûret-i te'âtî: (karşılıklı) alıp verme biçimi, alış veriş usulü

779 mufârakat-ı keder-bahşâ: üzüntü veren ayrılık

780 azîmet-i bilâ-vedâ': vedasız gidiş

781 iktihâm-ı mevânî': engelleri aşmak

782 ta'kîb-i nâ-be-hengâm: zamansız, yersiz takip

783 cüst-cüy-ı bî-se-mere: faydasız arayış, boşuna yapılan araştırma

784 şetâret: süslü söz söyleme

785 tevsi' (etmek): genişletmek

786 tezyin (etmek): süslemek

787 müftehir (olmak): övünmek

788 netîce-pezîr (etmek): sonuca ulaştırmak, sonlandırmak

789 ma'lûmât-ı nazariyye: teorik bilgiler

790 tecârib-i fi'liyye: uygulama tecrübesi pratik deneyimler

791 istimdâd (olunmak): yardım beklemek

olunacaktı. “Par malör”⁷⁹² Muallim efendinin bu akşam tersliği tuttu. Netice hakkında kendisinden bir fikir almak şöyle dursun mukaddimeden bile bahse imkan bulunamadı.

Diğer taraftan Mösyö Piyer de şâkirdine karşı gösterdiği mu’amele-i düşüştâ-nede⁷⁹³ o kadar haksız değildi. Herif Şüveyş Kanalı meselesi gibi ciddi ve amik bir bahs içinde yuvarlanıp uğraşır, söylenip dururken Bihruz Bey’in damdan düşer gibi: “Parlon damur sil vu ple” demesi ve alel-husûs “Dö kel amur vule vu kö jö parl”⁷⁹⁴, tecâhül-i ârifânesine⁷⁹⁵ “döle mor dö fam” ta’bîr-i galîziyle⁷⁹⁶ mukabele etmesi afv olunur münasebetsizliklerden, hazm⁷⁹⁷ olunur gîlzetler-den⁷⁹⁸ midir?

Hâlbuki Bihruz Bey kendi kabahatini derk⁷⁹⁹ edemediğinden Mösyö Piyer’in münasebetsizliğini mizacındaki asabiyetin her nedense heyecanda bulunması-na ve bu sû’-i tesâdüfi “fatalite”ye⁸⁰⁰ haml ve atfederek muhavereden biz-zarû-re⁸⁰¹ keff-i lisân⁸⁰² etmeye karar verdi. Yemek gürültüsü de hitâma ermiş⁸⁰³ idi. Meyveyi beklemeksizin sofradan kalktı. Onun takaddümüyle⁸⁰⁴ aralarında şu sözler söylendi:

—Pardon Mösyö Piyer! Rahatsızım başım pek ağrıyor. Müsaadenizle içeri gideceğim. Siz yarın belki erken inmiş olursunuz, o hâlde “a mardi nes pa?”⁸⁰⁵

—Nasıl isterseniz.

792 “par malör”: ne yazık ki!, yazık ki! ????

793 mu’amele-i düşüştâne: kabaca, sertçe davranış

794 “dö kel amur vule vu kö jö parl”: aşkın hangi türünden bahsetmek istiyorsunuz?

795 tecâhül-i ârifâne: bilip bilmezlikten gelme

796 ta’bîr-i galîz: kaba ifade, kaba ibare

797 hazm (olunmak): sindirilmek, katlanılmak

798 gîlzet: kabalık

799 derk (etmek): anlamak

800 “fatalite”: kader, alın yazısı

801 bi’z-zarûre: zorunlu olarak

802 keff-i lisân (etmek): dilini çekmek, konuşmayı bırakmak

803 hitâma ermek: sona ermek, bitmek

804 takaddüm: öncelik, önce başlamak

805 “a mardi nes pa?”: salı günü, değil mi?

—“Bon suvar”⁸⁰⁶ Mösyö

—Bon suvar Bey, Allah rahatlık versin!

Zavallı Bihruz Bey bu dakikada gerçekten pek ziyade muztarip idi. Gündüzün saat dokuzundan beri dimağının bir fa’aliyyet-i müfrita⁸⁰⁷ hâlinde bulunmasından, kalbinin nevbet-be-nevbet⁸⁰⁸ şiddetli halecânlar⁸⁰⁹ tutulmasından biçare gencin asabında külli bir tezelzül⁸¹⁰ vukua gelmişti. Odasında tek ü tenha bir hayli düşünmekle yapacağı şeyi kararlaştırdıktan sonra bir dereceye kadar teskine muvaffak olduğu tezelzül-i ‘asabîyi⁸¹¹ Mösyö Piyer’den alacağı öğütler sayesinde bütün bütün yatıştırabileceğini ümid ederek bu ümid ile sofraya oturmuş iken muallim efendiden nâgehânî uğradığı şiddet-i mu’âmele⁸¹² sınırlarını yeniden alt üst ettiğinden biçarenin ser⁸¹³-i sevdâ-eserine şiddetli bir ağrı yapışmış ve bu ağrı kendisini istirahatı muhtac etmiş idi.

Binaenaleyh bey sofradan kalktığı gibi salona dahi uğramaksızın harem dairesine geçti. Doğruca yatak odasına gitti. Kendisini soyamak için gelen dadı kalfayı:

—Biraz başım ağrıyor, yatacağım. Bu gün çok dolaştım, yorulдум da. Valide beni soracak olursa “yarın erken gidecekmiş, yattı” deyiver” diye savdıktan, oda kapısını da sürmeledikten sonra hemen yatağına düştü. Dört beş saat yatağın içinde bir taraftan bir tarafa döne döne nihayet gözlerini kapayabildi

Bihruz Bey, yemek odasından çıkar çıkmaz Mösyö Piyer yüz otuz altı Frank elli santim ile rû-be-rû⁸¹⁴ bulundular. Bu yumuşak yüzlü, bu tatlı dilli dost-ı hayr-hâh⁸¹⁵ Mösyö Piyer’e bu defa kim bilir ne acı sözler söyledi ki zavallı ihtiyar sakın sakın biraz düşündükten sonra henüz ısırdığı bir akça armudunu

806 “bon suvar”: iyi akşamlar

807 fa’aliyyat-ı müfrita: aşırı hareketler

808 nevbet be-nevbet: nöbet nöbet, ara ara

809 halecân: titreme, kalp çarpıntısı

810 tezelzül: titreme

811 tezelzül-i asabî: sinirsel titremeler

812 şiddet-i mu’âmele: şiddetli davranış, sert davranmak

813 ser-i sevdâ-eser: sevdalı baş

814 rû-be-rû: yüz yüze

815 dost-ı hayr-hâh: hayır isteyen dost

ezmeye uğraşan dişsiz ağzından: “Lâkin bazan ben de münasebetsizlik ediyorum.. Zavallı çocuğu fena sıktım. Şuna gelecek salı muhabbet-i zenâna⁸¹⁶ dair güzel bir eser getireyim.” Sözlere bilâ-ihtiyâr⁸¹⁷ dökülüverdi.

Koca profesör! Gelecek salı akşamı şâkirdine⁸¹⁸ cildi müzehheb⁸¹⁹ bir [Kont Dö Bukas] hediye etmeyi tasmin⁸²⁰ etmişti. Bu niyyet-i şefakat-kârâne⁸²¹ üzerine Bihruz Bey’e dair artık hiçbir endişesi kalmadı. Önündeki [Bordo] şişesine uzandı. Kadehini doldurdu, kendi sıhhatine olarak içti... Sofradan kalktı. Bihruz Bey’in evvelce büfenin kenarına bıraktığı [sigar⁸²²] parçasını kendinin zannıyla yakaladı. Lambadan yaktıktan sonra gazetelerini aldı, bir tarafa çekildi, yine müsterihane⁸²³ mütalaaya koyuldu.

Öte tarafta Bihruz Bey uykuya dalar dalmaz gündüzki vukuat⁸²⁴ o kapalı gözlerin önünde karma karışık bir surette cereyan etmeye, sofraya başındaki muhaverat ise o kaynar beynin içinde gayr-ı merbût⁸²⁵ bir hâlde çın çın ötmeye başladı: [Periveş Hanımın landosu istavrozun üzerinden Beylerbeyi’ne doğru yokuş aşağı bir derecede süratle gidiyordu ki tekerlekler yere değmiyor! Landoyu çekenler, bar-gire asla benzemez bir çift mahlûk-ı acîb⁸²⁶, bunları kullanan mahut parlak düğmeli [koşe] değil, Keşfi Bey’in kendisi! Bihruz Bey, yağız bir ata binmiş landoyu takip ediyorsa da bir türlü yetişemiyor, atı kırbaçlıyor, sürüyor, koşturuyor, tamam landoya yetişeceği vakit hayvan geri geri gitmeye başlıyor. Bihruz Bey, bu hâlden fevka’l-âde müte’ezzî⁸²⁷ olduğu hâlde arkasına dönüp görüyor ki [Madam Piyer] olması lazım gelen bir ihtiyar madam hayvanın kuyruğuna yapışmış geri geri çekip duruyor. Bu aralık Mösyö Piyer

816 muhabbet-i zenân: kadın aşkı

817 bilâ-ihtiyâr: elinde olmadan,

818 şâkird: öğrenci

819 müzehheb: altın suyu ile süslenmiş, tehzipli

820 tasmin (etmek): kararlaştırmak

821 niyyet-i şefakat-kârâne: şefkatlice niyet

822 sigar: puro, yaprak sigarası

823 müsterihâne: gönül rahatlamış

824 vukû’ât: olaylar

825 gayr-ı merbût: bağısız, ilgisiz bağlı

826 mahlûk-ı ‘acîb: acayip, tuhaf yaratık

827 müte’ezzî: incinen, üzgün

etekleri yerlere sürünür derecede uzun bir “rob dö şambr”⁸²⁸ giymiş, başında renk-amız⁸²⁹ tüylerle müzeyyen⁸³⁰ bir kadın şapkası, iki koltuğunda da birer “Bordo” şişesi olduğu hâlde birden bire meydana çıkıyor: “Kes köse kö lamur? Setön tambur, setön tambur! Me mon şer kavalye! Javu anfen”⁸³¹ kö lö bo seks vo miyö kön lapen” diye haykırıp sıçradıkça landoyu çeken ‘acîbüş-şekl mah-luklar şaha kalkıp landoyu deviriyorlar, landonun içinden bir çift kaplumbağa ile bir de fino köpeği zuhur ediyor. Derken Bihruz Bey’in yağız atı beyin altından sıyrılıp ve büyük bir atmaca gibi havalanıp uçmaya, kaplumbağalar dans etmeye, fino köpeği de [Bel Elen] operasından bir parçayı terennüm ederek havlamaya başlıyor.

Bunlara benzer daha bir çok garâ’ib-i eşkâl ü evzâ’ u ahvâl⁸³²....]

Zavallı Bihruz Bey, bunları görmekten, bunları işitmekten ziyadesiyle bî-huzûr oluyorsa da gözlerini o müzic uykudan bir türlü açamıyordu. Hele sabaha karşı dadı kalfanın oda kapısına vurarak:

—Beyim nasılsın? Baş ağrısı geçti mi?

diye haykırması genç beyi uyandırdı. Bey hemen yatağından fırladı. İbtida bir pencere açtı, sonra kapıya doğruldu. Dadı kalfa ile birkaç lakırtı teati⁸³³ ettikten ve [lavabo]da ariz ve amik⁸³⁴ yüzünü gözünü yıkayıp kuruladıktan sonra tekrar geldi. Açık pencerenin önüne bahçeye karşı oturdu, yine düşünmeye başladı. Düşündüğü şeyler âlem-i menâmda⁸³⁵ gördüğü şeyler kadar biçimsiz, garip, münasebetsiz değilse de hemen onlar kadar karışık, onlar kadar nâ-merbût⁸³⁶ idi.

828 “rob dö şambr”: sabahlık

829 renk-âmiz: rengarenk

830 müzeyyen: süslenmiş

831 “kes köse kö lamur? setön tambur, setön tambur! me mon şer kavalye! javu anfen”: aşk nedir? bir davul! dostum sürücüm sana şunu itiraf edeyim ki kadın kısmı bir tavşandan iyidir

832 garâyib-i evzâ’ u eşkâl ü ahvâ: tuhaf vaziyetler, şekiller, hâller

833 te’âtî (etmek): (lakırtı ile) geçmek, söylemek

834 ‘ariz ü ‘amik: etrafıca, detaylı, uzun uzadıya

835 ‘âlem-i menâm: rüya âlemi

836 nâ-merbût: birbiriden kopuk, alakasız

Ales-sabâh⁸³⁷ büyük Çamlıca dağından kopup kendisine kadar gelen taze ve saf havayı teneffüs sayesinde yorgun vücuduna bir zindelik, ağırlı başına bir hafiflik geldi. Asabındaki⁸³⁸ gerginlik geçti. Bu aralık iki rafadan yumurta, bir parça taze tereyağı ile büyücek bir fincan içinde sütlü kahveden, iki ufak dilim de francaladan ibaret olmak üzere dadı kalfanın getirdiği kahvaltıyı epeyce bir iştiha ile yiyip içtikten ve bir sigara da tellendirip beş altı nefes çektikten sonra hemen giyindi, selamlığa çıktı.

Mösyö Piyer ales-sabâh çıkıp gitmiş idi. Bunu haber alınca sevinerek doğruca odasına girdi. Kitap-hânesinin⁸³⁹ önünde durdu. Raflardaki irili ufaklı, cildli, cildsiz, yaldızlı, yaldızsız kitapları camın arkasından muayeneden sonra kitap-hânenin kapısını açtı. İki cilt kitab aldı. Orta yerdeki yeşil çuha örtülü masanın üzerine koydu. Kendi de bir iskemle ile masanın yanına geçti, oturdu.

Bihruz Bey'in kütüphaneden aldığı ciltten birisi [Jan Jak Ruso]nın muhâberât-ı âşıkâneyi⁸⁴⁰ havi meşhur [Nuvel Eloiz]i diğeri ise [Sökreter dez Aman] namında ufak bir kitap idi.

Bihruz Bey, -kolası parlak frenk gömleğinden bed⁸⁴¹ ile [Terzi Mir] markalı hafif ve zarif [pardesü]süne kadar üzerinde bulundurduğu yakalı ne kadar şey varsa her birisiyle başka başka yakasını pençesine teslim etmeye özendiği "amur dö fam"⁸⁴² hakkında Profesör Mösyö Piyer cenaplarından her ne kadar bir öğüt alamamış ise de- yukarıda bahsi geçtiği vechile gelecek cuma günü Periveş Hanım'a takdim olunmak üzere mükemmel bir sitem-name⁸⁴³ hazırlamaktan ibaret olarak akşamdan kendi kendine vermiş olduğu karardan vazgeçmemiş idi.

837 ale's-sabâh: sabah vakti, sabahleyin

838 a'sâb: sinirler

839 kitâb-hâne: kitap konulan dolap

840 muhâberât-ı âşıkâne: âşıkça haberleşmeler

841 bed': başlamak

842 "amur dö fam": kadın aşkı

843 sitem-nâme: yakınma mektubu

Fakat beyin fikrince Periveş Hanım gibi “nobl” bir aileye mensup, mükemmel terbiye görmüş bir nazenine takdim olunacak muhabbet-namenin⁸⁴⁴ havi olaçağı tabirler, “santiman”⁸⁴⁵larda “nobl” olmak lazım ve bu hususta Fransızca o yolda yazılmış şeylere müracaat zaruri idi.

Binaenaleyh beyefendi ibtida [*Nuvel Eloiz*]i açtı. Ötesinden berisinden okudu, anladı, anlayamadı. Çünkü kitabın ibaresi pek çetin, o ibarelerde gizlenen fikirler ise ziyade “filozofik” idi. Kitabı karıştırdı, yine karıştırdı, birçok karıştırdı. Nihayet kolay sandığı ve azıcık tebdilat⁸⁴⁶ icrasıyla kendi hâl ve mevkiine tatbik⁸⁴⁷ kabul eder gibi gördüğü birinci mektubu lazım gelen yerlerini hâle göre tebdil ederek tercümeyle başladı ise de bu suret sökmedi. Yalnız baş taraflarında şuradan buradan birkaç ibaresini almakla iktifa ederek ve kusur yerlerini kendi karihasından⁸⁴⁸ çıkararak uğraşa uğraşa aşâğıki mektup suretini meydana getirdi:

“Ah! Güzel Hanım Efendi!

“Sizden kaçmalıyım. Evet efendim. Burasını pek iyi hissediyorum. O kadirlik bile durup size bakmamalı idim yahut sizi hiç görmemeli idim. Lâkin bugünkü gün ne yapmalı? Kendimi nasıl idare etmeli? Bakınız hâlime âşık-ı bî-çârenize bir “konsey”⁸⁴⁹ veriniz.

Bilirsiniz ki bendeniz bahçeye kendi arzumla girmedim, nigâh-ı mestânemin⁸⁵⁰ davetiyle girdim. Yer aynalarını letafetine hayran eden cemalinizi⁸⁵¹ yakından gördüm, çıldırdım! Evet! Sizden ayrıldıktan sonra bahçenin öbür kapısından âdeta “mezon dezalyene”den⁸⁵² kurtulmuş gibi çılgın çıktım. Bunun üzerinde zât-ı ismetânelerini⁸⁵³ temin⁸⁵⁴ edebilirim.

844 muhabbet-nâme: aşk mektubu

845 “santiman”: his, duygu

846 tebdilât: değiştirmeler

847 tatbik: uyarlama, uydurma

848 kariha: düşünme gücü

849 “konsey”: nasihat, öğüt

850 nigâh-ı mestâne: mahmur sarhoş bakış

851 cemâl: yüz güzelliği

852 “mezon dezalyene”: akıl hastanesi

853 zât-ı ismetâne: temiz kişilik

854 te'mîn (etmek): inanç vermek, korkusunu gidermek

Ah! O “moman”da⁸⁵⁵ Ne kadar “örü”⁸⁵⁶ ne kadar da “malörü”⁸⁵⁷ idim. Derece-i “nobles”ini⁸⁵⁸ tarif etmeye kafi bir “kalifikatif”⁸⁵⁹ bulmaktan aciz kaldığım zât-ı ismetânelerine takdime cesaret ettiği o fakir “jeranyum”u⁸⁶⁰ “par janties”⁸⁶¹ kabul buyurdunuz da o güzel “korsaj”ınızda⁸⁶² ona yer bile verdiniz.... Ah! O “fane” çi-çeğin bahtiyarlığına hased! Her biri bir cihana bedel olan iltifat-nameniz onunla da kalmadı. Lâkin kendime “emportans”⁸⁶³ vermiş olmaktan korkarım. Bunları tekrar etmekten çekinirim. Her ne kadar bazı “talan”lar⁸⁶⁴ “kültive”⁸⁶⁵ ettimse de zât-ı ismetânelerine layık olmadığımı itiraf ile kendimi bahtiyar sayarım.

Hem de “malörö” idim demiş idim. Çünkü ah sizden şikayet etmeklik dahi cina-yettir. Lâkin kulda kusur çok olur afv eder efendisi fehvasınca⁸⁶⁶ çakerinizin bu kabahatimi afv etmekliğinizi ulüvv-i cenâbınızdan⁸⁶⁷ memul⁸⁶⁸ ederim. Gelecek cuma günü yine buraya gelelim diye buyurduğunuzda saat kaçta diye sordum ise de cevaba her neden ise tenezzül buyrulmadı, bunun sebebini mümkünü yok keşf⁸⁶⁹ edemedim. Birden bire nazar-ı ismetânenizden düşüvermiş olmaklık için ne kusur etmiş olduğumu bilemiyorum ve bâ-husûs bahçeden çıkıp acele landonuya atlayışınız ve giderken bin can ile muntazır-ı iltifat-nâmeniz⁸⁷⁰ olan bu âşık-ı bî-çârenize bir “adiyo”⁸⁷¹ bile demekliğe tenezzül buyurmayışınız, artık bu “ensült”lerin⁸⁷² yüreğimde açtığı kanlı yaraların acısı ebediyyete sürecektir.

855 “moman”: zaman, an, süre

856 “örü”: mutlu

857 “malörü”: mutsuz

858 derece-i nobles: asalet derecesi

859 “kalifikatif”: uygun kelime

860 “jeranyum”: sardunya çiçeği

861 “par janties”: nezaketen

862 “korsaj”: elbise yakası

863 “emportans”: önem

864 “talan”: deneyim, tecrübe

865 “kültive” (etmek): kazanmak, edinmek, geliştirmek

866 fehvâ: anlam, mana

867 ‘ulüvv-i cenâb: yüce şahsiyeti

868 me’mûl (etmek): beklenmek

869 keşf (etmek): anlamak, çözmek

870 muntazır-ı iltifât-nâme (olmak): ilgi ve alaka mektubu beklemek

871 “adiyö”: hoşcakal

872 “ensült”: aşağılama, hor görmek, gönül kırıcı şekilde davranmak

Evet! Bunlar benim kendi cezâ-yı amelimdir⁸⁷³. Sizi gördüğüm zaman cemalinize -oh “kel divin ote kö vuzet”⁸⁷⁴! Cemalinize bakmaya cesaret etmemeli, yüreğimi pençe-i sevdânıza⁸⁷⁵ giriftar⁸⁷⁶ etmemeli idim. Bununla beraber cesaretimin cezasını çekmekliğe ibtidâr ettiğimden zât-ı ismetânenize hiç bahs etmemeliyim. Bu babdaki “plezir”⁸⁷⁷ dahi başka bir lezzettir! Bununla beraber sizi her gün görüyorum. O güzel, o şık, o zarif landonuza bir “reyn”⁸⁷⁸ gibi kurulup hayalimin parkında dolaşıp yüreğimi üzüyorsunuz! Lâkin görüyorum ki siz bunu düşünmeyerek masumane yapıyorsunuz ve çakerinizin⁸⁷⁹ elemelerini ağırlatıyorsunuz. Lâkin çakeriniz ümitsiz mi kalacağım? Sizden kendimi çekmeklik için sevdanızdan gönlümü almaklık benim elimde midir? Küçük hanım efendi! Çakeriniz yalnız bir çare görüyorum bu “ambara”dan⁸⁸⁰ çıkmaklık için ki sonra arz ederim. Şimdilik zât-ı ismetânelerinden istirhamım budur ki bu arıza-i çâkerâne⁸⁸¹ her ne “sans”ta⁸⁸² olursa olsun bir iki satırlık cevap yazmaklığınızı rica ederim. Cevabı kendim almak için pazar günü saat sekizden on bir buçuğa kadar büyük Çamlıca’da teşrifinizi beklerim.

O kadar güzel bir vücudun içindeki yürek taş olabilir mi? Artık merhametinize iltica ederim. Arizam zât-ı ismetânenize layık değilse de bu babdaki⁸⁸³ kusurlarımın afvını istirham ederek kendimi bahtiyar sayarım. Her hâlde ferman efendimizindir.”

Bihruz Bey, muhabbet-nameyi bu suretle meydana çıkardıktan sonra bir iki defa okudu. Baş tarafındaki birkaç cümleyi, ortalarındaki bir iki lakırdıyı [Nuvvel Eliöz]den çarpmış olduğu için fena bulmadı ve kendi mahsûl-i karîhası⁸⁸⁴

873 cezâ-yı ‘amel: davranış veya hareketin cezası

874 “kel divin ote kö vuzet”: ne ilahî güzelliğiniz var

875 pençe-i aşk: aşkın pençesi

876 giriftâr (etmek): yakalatmak, tutturmak

877 “plezir”: zevk, haz

878 “reyn”: kraliçe

879 çâker: köle, kul

880 “ambara”: buhran, sıkıntı

881 arıza-i çâkerâne: değersiz mektup

882 “sans”: mana, anlam

883 bâb: konu, bahis

884 mahsûl-i karîha: zeka ürünü

olan sözlerden: “sebebini mümkünü yok keşfedemedim. Cümlesindeki telmihi beğendi ise de mektubun “ansambl”ını⁸⁸⁵ pek “komün”⁸⁸⁶ ziyadesiyle “fad”⁸⁸⁷ aşırı “ensepid”⁸⁸⁸ gördüğünden tebyiz⁸⁸⁹ ve takdimini tensib⁸⁹⁰ edemedi. O zaman mektubun yazılışındaki letafetsizliği lisân-ı Türki’nin⁸⁹¹ kifayetsizliğine haml ederek biraz söylendikten sonra tekrar [Nuvel Eloiz]i aldı. Birçok karıştırdı. Bundan maksadı mündericâtı⁸⁹² içinde kendi hâline uygun muhtasar⁸⁹³ bir mektup bulup onu tamamıyla tercümeyle himmet etmek idi. Aradığı şeyi bulamayacağını aklı kesince kitabı bıraktı ve “Sökretter dez Aman”ı der-dest⁸⁹⁴ ederek süzmeye başladı.

Bundaki mektuplar cüzi tebdilat ile kendi gibi her âşıkın işine gelebilecek surette tertip olunmuş şeyler idi. Bihruz Bey, birçok sahifeler taklibine⁸⁹⁵ muhtac olmaksızın arzusuna muvafık olmak üzere rast getirdiği bir mektubu –ortasında zait⁸⁹⁶ gördüğü bir fıkradan⁸⁹⁷ külliyyen sarf-ı nazar⁸⁹⁸ etmek, nihayetini de kendi hâlince muktezî⁸⁹⁹ gördüğü bazı sözleri ilave eylemek üzere – kemâl-i tehâlûkle⁹⁰⁰ ve ara sıra hall-i müşkil⁹⁰¹ için *Biyanki* ve *Hançeri* lugatlerine⁹⁰² müracaatla ber-vech-i âti⁹⁰³ tercümeyle başladı.

Küçük Hanım Efendi!

885 “ansambl”: tüm, bütün

886 “komün”: alelâde, sıradan

887 “fad”: donuk,

888 “ensepid”: basit, yavan

889 tebyiz: müsveddeyi temize çekmek

890 tensib (etmek): uygun görmek

891 lisân-ı türki: türkçe türk dili

892 mündericât: içerikler, (kitap için) içindekiler

893 muhtasar: özet, kısaltılmış

894 der-dest (etmek): eline almak

895 taklib: (sayfa) çevirmek

896 zâ’id: fazlalık

897 fıkra: paragraf

898 sarf-ı nazar (etmek): göz ardı etmek, atlamak, vazgeçmek

899 muktezî: gerekli

900 kemâl-i tehâlûk: alelacele, acele olarak

901 hall-i müşkil: zorluğu çözmek

902 lugat: sözlük

903 ber-vech-i âti: aşağıda görüleceği üzere

Muterifim⁹⁰⁴. Çakeriniz daima hayal ederdim ki sevda ki bana ekseri karşı konulmaz eşkal⁹⁰⁵ altında ve bir okluk ile müsella⁹⁰⁶ “reprezante”⁹⁰⁷ olunmuş idi, gerçekten muhataralı⁹⁰⁸ değildir. İlla o zayıf ve “romani”⁹⁰⁹ canlar için ki kuvvetli “etüd”lerle meşgul olamazlar ve şiddetli ve sıhhi jimnastiklere kendilerini veremezler de her yerde işsiz, güçsüz, tatsız, tuzsuz rahat yükü altında eğilir akıl taşır- lar. Bu sizi görerek letafetleriniz içinde “natür”ün⁹¹⁰ en sevimli işlerinden birisini “admire”⁹¹¹ ederek kendimi kandırdım ki benim fikirlerim mütecâsirâne⁹¹² oldu- ğu kadar sehivli⁹¹³ de imiş. Çünkü hep çakerinizin mağrur safsatalarım⁹¹⁴, karşı konulması muhal bir letafetten bir cazibeden⁹¹⁵ beni müdafaa edemedi. Sevdaya saburâne⁹¹⁶ karşı koymuş idim. Sevda kendi kuvvet ve kudretini dil-fırîb⁹¹⁷ bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı kâmilten arz-ı izhâr⁹¹⁸ ederek beni cezalandı- rıyor! Bundan böyle şevkli kahramanları üzerinde müellifleri⁹¹⁹ istihza⁹²⁰ etmek haksızlığında bulunamam. Madem ki bizzat çakeriniz bile o müelliflere itaatli bir “suje”⁹²¹ olmak hidmetini ifa⁹²² edebilir oldum. Bundan böyle elektriğe benzeyen “pasyon”lar⁹²³ hakkında -ki kaderden gelir gibi görünürler ve sizi daha doğrusu çakerinizi nâgehâni⁹²⁴ bir derin yara ile zahm-dâr⁹²⁵ eder- şek ve şüphe etmeyece- ğim! Ok, çakerinizi artık inanmazlık ettirmeyecek derecede derin vurdu.

904 mu'terif: itiraf edici itirafçı

905 eşkâl: şekiller

906 müsella: silahlandırılmış

907 “reprezante”: tasvir edilmiş, resmedilmiş

908 muhâtara: tehlike

909 romani: romantik

910 “natür”: tabiat, doğa

911 “admire”: şaşırmak, hayran hayran bakmak

912 mütecâsirâne: cesurca

913 sehivli: yanlış, hatalı

914 safsata: uydurma, yalan

915 câzibe: çekicilik

916 sabûrâne: sabırlıca sabredercesine

917 dil-fırîb: gönül aldatan, cazibeli

918 arz-ı izhâr (etmek): göstermek

919 mü'ellif: yazar

920 istihzâ (etmek): alay etmek, alaya almak

921 “suje”: konu

922 ifâ (etmek): yerine getirmek, yapmak

923 “pasyon”: tutku, arzu

924 nâgehâni: ansızın, birden bire

925 zahm-dâr (etmek): yaralamak

Evet küçük hanım! Bir görüşte âşık olunabiliyor. Tekmîl-i hayât⁹²⁶ için perestîş⁹²⁷ olunabiliyor. O müennese⁹²⁸ ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey cism-i latîf!⁹²⁹ Madem ki benim bahtımı kararlaştırmaya birkaç dakikacık kifayet etti, fi'l-vâki⁹³⁰ kim karşı koyabilirdi o letafete ki cümle hareketleriniz de hüküm sürüyor gibi idi? Bunların hepsi beni aldatmaya “konkur”⁹³¹ etmiyorlar mı idi?

Aşk, aşk, bana bu keskin ateşleri hissettirmekliğin bilahire “mebprize”⁹³² olmuş şiddetli bir “pasyon” ümitsizliği içinde terk etmek için ise beni bitirdin!

İmdi güzel hanım efendi, bu hâlis ilân-ı aşka ne “a köy”⁹³³ edeceğinizi bildir-meye tenezzül ediniz veyahut daha iyisi hiç yazmayınız, kâğıt sizin kıymetli fikirlerinizi saklamaya layık değildir. Onları gönül aldatici bir sakız gibi kendi hatırında cem etmeklik yumuşak ve hürmetkâr âşıkınıza aittir.

İmdi hâk-i pâ-yı ismetânelerine⁹³⁴ yüzüm gözüm sürüp hâl-i perişânımı ser-bestçe arz etmeklik için merhametinize ve kulluğunuza layık bir çâker-i “senser”⁹³⁵ olduğumu isbat eylemek üzere münasip bir mahalde⁹³⁶ “randevu” ita⁹³⁷ buyurmaklığınızı istirham⁹³⁸ eder ve işbu arızamın⁹³⁹ cevabını almak için işbu gelecek pazar günü büyük Çamlıca’da kain gazinoda teşrîf-i ismetâneni-ze⁹⁴⁰ muntazır bulunacağımı arz ile hatm-i kelâm⁹⁴¹ eylerim. Her hâlde ferman zât-ı ismetânelerininindir.⁹⁴²

926 tekml-i hayât: hayatı tamamı, bütün hayatı

927 perestîş (olunmak): tapınmak, taparcasına âşık olmak

928 mü’ennese: sevimli kadın

929 cism-i latîf: güzel varlık

930 fi’l-vâki: gerçekte

931 “konkur” (etmek): yarışmak

932 “meprize” (olmak): utanç duyulmak, utanılmak

933 “a köy” (etmek): karşılık vermek

934 hâk-i pâ-yı ‘ismetâne: tertemiz ayak toprağı

935 çâker-i “senser”: samimi, içten köle (âşık)

936 mahall: yer, mekân

937 i’tâ: verme, bağışlama

938 istirhâm (etmek): yalvarmak

939 arıza: mektup

940 teşrîf-i ‘ismetâne: tertemiz, onurlu geliş,

941 hatm-i kelâm (eylemek): sözü bitirmek, satırlarına son vermek

942 zât-ı ‘ismetâne: tertemiz şahsiyet

Fi 21 Haziran sene 86 yevm-i pencşenbe⁹⁴³

Âşık-ı bîçâreniz⁹⁴⁴ M.B

Birinci olarak karaladığı mektuba bile hande-bahş-ı hayret⁹⁴⁵ olmaya şayan⁹⁴⁶ olan udhuke-i garâbeti⁹⁴⁷, bu u'cûbe-i kitâbeti⁹⁴⁸ Bihruz Bey, kemâl-i dikkatle⁹⁴⁹ hemen bir on defa okudu. Biraz ziyade alafranga düşmüş olmasından başka hiçbir kusurunu bulamadı. Bu kusur ise takdim olunacak zatın alaf-rangalığına göre mükemmeliyete delalet⁹⁵⁰ edecek bir hâl idi. İşte müsvedde bu suretle hazırlandıktan sonra hüsn-i muvaffakiyyet⁹⁵¹ emârâtından⁹⁵² olan mahzuziyyetler⁹⁵³ beşâşetler⁹⁵⁴ asarından⁹⁵⁵ olmak üzere beyefendi gâh ıslık çalarak, gâh ağzından “lel lelle lel lelle, lel lelle lel lel” diye mühmel⁹⁵⁶ lafızlar⁹⁵⁷ çıkararak [Bel Elen] havalarını⁹⁵⁸ terennümle⁹⁵⁹ odanın içinde dolaşmaya başladı. Nihayet yazıhanesini⁹⁶⁰ açtı. Kenarı yaldızlı, bir ucuna goncalı pembe bir gül resmolunmuş, misk gibi kokar bir kâğıt, bir de zarf çıkardı. Müsveddeyi kemâl-i i'tinâ⁹⁶¹ ile bu kâğıda nakletti. O zaman bu mektuba bir güzel “poezi”⁹⁶² veya bir “kuple”⁹⁶³ de leff⁹⁶⁴ etmeyi düşündü. [*Sökreter dez Aman*]ı ka-

943 yevm-i pencşenbe: perşembe günü

944 âşık-ı bîçâre: çaresiz âşık

945 hande-bahş-ı hayret (olmak): şaşkınlık gülüşü ihsan etmek, şaşkınlıktan gülümsemek

946 şâyân (olmak): yaraşmak

947 udhuke-i garâbet: beceriksizlik komedisi

948 u'cube-i kitâbet: yazış tuhaflıkları

949 kemâl-i dikkat: pür-dikkat, dikkatlice

950 delâlet (etmek): delil olmak, delil göstermek

951 hüsn-i muvaffakiyyet: güzel başarı

952 emârât: emâreler, izler, belirtiler

953 mahzûziyyet: hoşnutluk

954 beşâşet: güler yüzlülük, tazelik

955 âsâr: izler, belirtiler

956 mühmel: boş, manasız

957 lafz: söz

958 hava: ezgi, nağme

959 terennüm: şarkı mırıldanma

960 yazıhâne: yazı masası

961 kemâl-i i'tinâ: büyük bir özen

962 “poezi”: şiir

963 “kuple”: kıt'a

964 leff (etmek): bağlamak, sona erdirmek

rıştırırken gözüne ilişen şiirlerden bazılarını tekrar okudu. İçinden bir tanesini pek beğendi. Bu şiir ismi bilinmeyen bir kadın için yapılmış, üç kupleden ibaret bir “şanson”⁹⁶⁵ idi. Bihruz Bey, ismini henüz haber alamadığı maşukasına⁹⁶⁶ bu şiiri takdim etmekte hüsn-i muvâfakat⁹⁶⁷ düşündü. Lâkin bunu aynen yazmayı –şayed bilinir diye- istemedi. “An ver”⁹⁶⁸ tercümeyle Türkçenin müsaadesizliğini “an proz”⁹⁶⁹ tercümede ise bir letafet olmayacağını mülâhaza⁹⁷⁰ etti. Maamafih⁹⁷¹ kuplenin içindeki o güzel fikirlerin, o nazik hislerin Türkçeye çevrilmiş nasıl olacağını anlamak için şu suretle tercüme ediverdi:

“Gül tesmiye⁹⁷² ederim.

O müennese⁹⁷³ ki benim aklımı bulandırır.

Eğer kelime şeyi resm etmeye borçlu ise,

O müennesenin bu dilber ismi almaya hakkı vardır,

Bir gül gibi,

Bir gül gibi,

Beni kendisine doğru çektiğinden beri

Yüreğim hiç durmayarak vuruyor.

Onu koklamaktan yanıyorum

Bir gül gibi.

965 “şanson”: şarkı

966 maşûka: sevgili (kadın)

967 hüsn-i muvâfakat: güzel bir uygunluk

968 “an ver”: şiir şeklinde

969 “an proz”: nesir, düzyazı şeklinde

970 mülâhaza (etmek): düşünmek, yorumlamak

971 ma’a-mâ-fih: bununla birlikte

972 tesmiye (etmek): isim vermek, adlandırmak

973 mü’ennese: hoşlanılan kadın

Bir gül gibi

Düşünmeksizin mest eder

Sebeb olduğu “santiman”⁹⁷⁴

O “santiman”lardan değildir ki geçtiği görülür,

Bir gül gibi

Bu tercüme fena değildi, lâkin bey bunu şâyân-ı takdîm⁹⁷⁵ bulamadı. Çünkü “poezi”⁹⁷⁶’nin aslını gözünün önünden uzaklaştırdığı gibi tercümesinden hiç-bir şey anlamıyordu. Hele:

“kelime şeyi resm etmeye borclu ise”

cümlesinden evvela bu şiiri yazan [şâ’ir-i Fransevînin]⁹⁷⁷ saniyen⁹⁷⁸ mütercimini kasd ettiği manayı bulup çıkarmak muhal⁹⁷⁹ idi ve bir de [gül] denilen bir çiçeğin insanlar gibi düşünmek hassası bulunduğu dair [Langaj de Flör]de, [Istuvâr Natural]de bir bahse tesadüf etmediği gibi Mösyö (Piyer)’den de şimdiye kadar böyle bir şey işitmediğinden şairin bu sözünde de bir “rezon”⁹⁸⁰ bulamıyordu.

Böyle sözleri anlamak şair olmaya mütevakkıf⁹⁸¹ olduğunu teemmül⁹⁸² ile kendisinin de bir şair olamadığına bir aralık teessüfler⁹⁸³ etti ise de bu “santiman”ı pekçok devam etmedi:

—“Tule poet son fu!”⁹⁸⁴

974 “santiman”: his, arzu

975 şâyân-ı takdim: sunmaya yaraşır

976 “poezi”: şiir

977 şâ’ir-i fransevî: fransız şair

978 sâniyen: ikinci olarak

979 muhâl: imkânsız, olanaksız

980 “rezon”: mantık

981 mütevakkıf (olmak): bağlı olmak, alakalı olmak

982 te’emmül: sonucuna varmak, sonuç çıkarmak

983 te’essüf (etmek): hayıflanmak, üzölmek

984 “tule poet son fu!”: bütün şairler delidir

diyerek bu mahrumiyetin⁹⁸⁵ dahi tesellisini buldu. Lâkin muhabbet-name-ye⁹⁸⁶ bir şiir leff etmek⁹⁸⁷ ziyadesiyle yakışacağından bu arzudan kendisini alamıyordu.

Ah! Türklerde adam gibi bir şair gelmemiş ki yalnız Vasıf isminde birisi “şansonet”te⁹⁸⁸ epeyce meşhur olmuş ise de bunun yazdığı şeylerin de ekseri “komik” nevinden sanki Türklerin [Molyer]i olacak. “Sokak Süpürgesi” fûlan gibi “inyobl”⁹⁸⁹ lakırtıları da şiire sokmak, hem de bunu bir kadına karşı epeyce münasebetsiz şeyler söyledi. Lâkin “Sal a manje”de⁹⁹⁰ çok beklettiğim için canı sıkıldığından söyledi: “Kes köse lamur? Setün tambur, setün tambur! Monşer kavalie, anfen javu kö löbo seks vo miyö kön lapen!”⁹⁹¹ Ama tuhaftı ha! Başında tüylü şapka, sırtında “rob dö şamr”⁹⁹², iki koltuğunda birer Bordo şişesi, ah! Darılmayacağını bilsem şu rüyayı kendisine hikâye ederdim. Bizim Keşfi de arabacı olmuş idi! Ya benim yağız atın havada uçuşu, o kaplumbağalar da ne idi. Fino köpeğinin “Bel Elen”i “şante”⁹⁹³ etmesi hepsinden “drol”⁹⁹⁴ lele lele lele lele lele lele lele lele lele la...

Bihruz Bey, Türklerde adam gibi şair yetişmediğini ve çünkü Türkçede şiir söylenemeyeceğini yine kendisi gibi alafranga beylerden işitmiş, Vasıf’ın şarkıcılıkdaki maharetini⁹⁹⁵ ise çocukluğundan beri hanelerine gelen okumuş hanımlardan anlamış, dinlemiş ve hatta şairin:

Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

985 mahrûmiyyet: yoksunluk

986 muhabbet-nâme: aşk mektubu

987 leff (etmek): eklemek bitirmek

988 “şansonet”: şarkı

989 “inyobl”: iğrenç, tiksiniyecek şeyler

990 “sal a manje” yemek odası

991 “kes köse lamur? setün tambur, setün tambur! monşer kavalie, anfen javu kö löbo seks vo miyö kön lapen!”: aşk nedir? bir trampettir, bir trampet! fakat benim sevgili kavalieyem sana şunu itiraf ederim ki kadınlar bir tavşandan iyidirler

992 “rob dö şamr”: sabahlık

993 “şante” (etmek): bitirmek

994 “drol”: gülünç, tuhaf

995 mahâret: ustalık

“refren”ini⁹⁹⁶ havi⁹⁹⁷ manzumesini o hanımların ağızından pek çok defalar işide-
rek bellemiş⁹⁹⁸ ve ibtidaları⁹⁹⁹ letaif¹⁰⁰⁰ kabilinden¹⁰⁰¹ addettiği bu “refren”i¹⁰⁰²
alafrangalık yolundaki fıkır ve hissi teessüs¹⁰⁰³ ve takarrür¹⁰⁰⁴ ettikten sonra
münasebetsiz görmeye başlamış idi. Muhabbet-namesine bir “kuple” de ilave
etmek hevesinden ileri gelen tefekküratı¹⁰⁰⁵ arasında uykusundaki garâib-i meş-
hûdâtını¹⁰⁰⁶ tahattur¹⁰⁰⁷ ediverince “kuple”yi fûlanı ve hatta -ibtida kendi uşağı
Mişel ve sonra konağın emektarı İbiş Ağa tarafından mükerreren¹⁰⁰⁸ ihtar¹⁰⁰⁹
olunduğu hâlde- öğle taamı vaktinin geçtiğini dahi unutmuş idi. Bu esnada ka-
lemi muvakkaten¹⁰¹⁰ terk etmiş olan sağ eli yeleğinin cebindeki tek kapaklı ve
Keller mineli [Bregé]¹⁰¹¹ işi¹⁰¹² saati çekdi. Beyin nazar-ı dikkatine¹⁰¹³ arz etti.
Saat dokuzu çar-yek¹⁰¹⁴ geçtiğini gösteriyordu. Bey vaktin bu kadar ilerlemiş ol-
duğunu ummadığından saati kulağına tuttu, dinledi. Saat “çıt çıt, çıt çıt” diyor-
du. O zaman Bihruz Bey, “insan “örö”¹⁰¹⁵ olunca vakit nasıl çabuk geçiyor” dedi.
Fı’l-hakika Bihruz Bey, pek mesut idi. Yine “Bel Elen”i terennüme¹⁰¹⁶ başladı.
Artık taamin¹⁰¹⁷ ikisini birleştirmeye, yani vakti geçmiş olan “dejone”¹⁰¹⁸den

996 “refren” nakarat

997 hâvî: içeren, kapsayan

998 bellemek: öğrenmek

999 ibtidâ: başlangıç

1000 letaif: komiklikler

1001 kabil: tür, sınıf

1002 “refren”: nakarat

1003 te’essüs: oluşma, meydana gelmek

1004 takarrür: kararlaştırmak

1005 tefekkürât: düşünceler

1006 garâib-i meşhûdât: görülen gariplikler (rüyada görülen gariplikler)

1007 tahattur (etmek): hatırlamak

1008 mükerreren: tekrar edilerek, tekraren

1009 ihtâr (olunmak): uyarılmak

1010 muvakkaten: geçici bir süre, bir aralık

1011 keller mineli bregé: bregéut marka saatlerin ustası

1012 iş: imal, yapım, el yapımı

1013 nazar-ı dikkat: dikkatli bakış

1014 çar-yek: çeyrek

1015 “örö”: mutlu, sevinçli

1016 terennüm: (şarkı) mırıldanma

1017 ta’am: yemek

1018 “dejone”: öğle yemeği

sarf-ı nazarla¹⁰¹⁹ “dine¹⁰²⁰”yi biraz erkence etmeye karar vererek Mişel’i çağırdı, kararını ona tefhim etti.¹⁰²¹ Harem dairesine geçti, biraz sonra elinde cildi kaba, şirazesı¹⁰²² perişan bir kitap ile geldi. Mahut¹⁰²³ masanın üzerine koydu. Kendi de sandalyesine geçti. Oturdu. Kitabı açtı, yaprakları sık sık çevirerek süzmeye başladı. Bu kitab Vasıf’ın¹⁰²⁴ Mısır’da basılmış *Divân-ı Eş’ârı* idi ki harem daireesinde¹⁰²⁵ daim¹⁰²⁶ odadan odaya gider, elden ele gezerdi. O cihetle¹⁰²⁷ zavallı divanın kara meşinden kabaca ve yaldızsız cildi yıpranmış, şirazesı dağılmış¹⁰²⁸ sahifelerinin bir çoğu bükülmüş, birçoğunun üzerine kurşun kalem ile mürekkeble okunur okunmaz, bozuk düzen birçok şarkılar, beyitler yazılmış idi.

Kitabı dadı kalfa bulup beyine arz ettiği zaman bey, çehresini buruştururarak: “kel vilen livr”¹⁰²⁹ demiş ve mamafih “kuple” sevdasından bir türlü vazgeçemediğinden Divan’ı “malgre, bongre”¹⁰³⁰ alıp getirmişti.

Baş tarafından sahifelere birçok göz gezdirdi, aradığını bulamadığı gördüğü şeylerin birçoğunu -anlamak şöyle dursun- hatta okumaya bile muktedir¹⁰³¹ olamadığı cihetle sıkılmaya ve ara sıra bıyık altından müstehziyane¹⁰³² gülerек: “Çince mi bunlar? “Kel drol dö Lagaj”¹⁰³³ demeye başladı. Fi’l-hakika¹⁰³⁴ şairin kasayidi¹⁰³⁵ içinde müsâdif-i nazar-ı istigrâbı¹⁰³⁶ olan sözlerden:

1019 sarf-ı nazar: vazgeçmek,

1020 “dine”: akşam yemeği

1021 tefhim (etmek): anlatmak

1022 şirâze: kitap ciltlerinde ciltlerin arkasına yapıştırılan ipek şerit

1023 ma’hûd: daha önce sözü edilen

1024 Vâsıf: 1759-1824 tarihlerinde yaşamış Enderunlu Vasıf adlı şair

1025 harem dâ’iresi: eski konaklara hanımlar için ayrılan bölme

1026 dâ’im: sürekli, devamlı

1027 cihet: sebep

1028 şirâzesi dağılmak: (kitap cildi) parçalanmak, dağılmak

1029 “kel vilen livr”: ne basit kitap

1030 “malgre, bongre”: istemeye istemeye

1031 muktedir (olmak): gücü, kuvveti yetmek, bir şeyi yapabilmek

1032 müstehziyâne: alay edercesine

1033 “kel drol dö lagaj”: ne acayip bir dil

1034 fi’l-hakika: gerçekte

1035 kasâyid: kasideler

1036 müsâdif-i nazar-i istigrâb (olmak): garipseme bakışına takılmak, garipseme bakışıyla bakmak

Çûb-ı müjeye nola dayansa nigh-e yâr

Bâ-za'f-ı savm haste-i bî-tâb u tûvândır¹⁰³⁷

Kâfûr gibi ten ile o bâlâ-kad-i nâzik

San kâmet-i şem'-i asel-i câmi'-i ândır¹⁰³⁸

beyitlerinin elfazı¹⁰³⁹ teşhis¹⁰⁴⁰ olunsâ bile müeddâsı¹⁰⁴¹ anlaşılacak şeylerden midir? Bihruz Bey, [çöp]¹⁰⁴² kelimesini mahut sokak süpürgesi karinesiyle o süpürgeci bir tel olmak üzere tanımak istedi [Müje]nin¹⁰⁴³ de [meze] olacağına hükmetti. Fakat bir çöp ile rakı mezesine dayanmakta ne zevk olacağına anlayamadı. [Som mermer- som yıldız] denildiği gibi “som hasta” da denildiğini hiç işitmemiş idi. Maamafih bunu da hoş gördü ve [kâfur]un¹⁰⁴⁴ “kanfr”¹⁰⁴⁵ olacağına bir sâbıkâ-i simâ¹⁰⁴⁶ ile intikal etti. [Ten – nazik – cami] kelimelerini de pek iyi tanıdı ise de “kanfr”den [ten] olur mu diye düşündü. Şairin bu fikrine de hayli şaşıtı, kaldı. “Aradığımı galiba burada bulamayacağım” diyerek Divan’ın kasaid¹⁰⁴⁷ kısmını geçti. Tevarih¹⁰⁴⁸ takımına gelince ta başta gözüne ilişen “Târîh-i Kâh...der-kurb-ı Çamlıca-i Sağır”¹⁰⁴⁹ ibaresinden [Çamlıca] lafzı münasebetiyle “enterese”¹⁰⁵⁰ olmak istedi. Fakat [kah – der-kurb – sağır] kelimelerini nasılsa tanıyamadığından ibarenin manasını

1037 beytin çevirisi: “oruç zafiyeti sebebiyle güçsüz ve kuvvetsiz olan sevgilinin bakışı baston gibi kırıpkirine dayansa yeridir

1038 beytin çevirisi: kâfur gibi beyaz beden ile nazik uzun boyluyu (sevgili), cazibeyi toplayan bal mumunun boyudur zannet

1039 elfâz: kelimeler

1040 teşhis (olunmak): tanınmak, bilinmek

1041 mü'eddâ: mana, anlam

1042 çûp: değnek, baston

1043 müje: kırpık

1044 kâfûr: kâfur ağacından üretilen, tıpta kullanılan beyaz bir madde

1045 “kanfr”: kafur

1046 sâbıkâ-i simâ: işitme eskiliği, daha önceden duyma, kulak dolgunluğu

1047 kasâ'id: övgü konulu şiirler, kasideler

1048 tevârih: tarihler, divan'larda yer alan tarih manzumeleri, şiirleri

1049 târîh-i kâh...der-kurb-ı çamlıca-i sağır: küçük çamlıca yakınlarında ... köşkü için tarih

1050 enterese (olmak): ilgilenmek

anlayamadı. Anlamaya çare düşünürken Paşa peder-i merhûm¹⁰⁵¹ tarafından mahdum¹⁰⁵² bey için aldırılmış ve fakat mahdum beyin tahsili bil-âhire¹⁰⁵³ bütün bütün alafrangaya dökülmesiyle yaldızlı maldızlı, cicili bicili, yek-hacim¹⁰⁵⁴, yek-nesak¹⁰⁵⁵, kütüb-i mütenevvi'a-i Efrenciyye¹⁰⁵⁶ ile kesb-i intizâm u zînet¹⁰⁵⁷ eden meşe ağacından mamul¹⁰⁵⁸, oymalı Avrupakari¹⁰⁵⁹ kütüp-hanesi içinde yakışmadığından dolayı bir takımı şunun bunun tarafından aşırılan, diğer bir takımı ise harem dairesinin alt katında dolab altları, yük kıyıları gibi yerlere perişan bir surette atılıp bırakılan Türkçe, Arabi, Farsi kitapların arasına karışmış olan [*Lugat-i Osmaniyye*] namındaki Türkçe “diksiyoner”¹⁰⁶⁰ hatırına geldi. Hâlbuki [*Lugat-i Osmaniyye*]nin [*Redhauz*] isminde bir İngiliz tarafından telif¹⁰⁶¹ olunmuş olduğunu iki ay evvel bir gün kalemde kulak misafiri olduğu bir bahs-i edebî¹⁰⁶² içinde işitir işitmez bu kitabı güzelce teclid¹⁰⁶³ ettirerek yine kütüp-hanesine kabul etmeyi tasmin¹⁰⁶⁴ etmişti. Şimdi o birkaç lugatin¹⁰⁶⁵ tahkiki¹⁰⁶⁶ ihtiyacına bu hatıradan inzîmâm¹⁰⁶⁷ edince bey kalktı, harem dairesine geçti. Dadı kalfayı çağırdı, birlikte kitabı aramaya başladılar.

Dolap altlarında toz toprak içinde kaldıkları hâlde Bihruz Bey'in mehcûr-ı nazar-ı i'tibârı¹⁰⁶⁸ bulunmaktan memnun imişler gibi her birisi beyin elinin altına düştükçe kayıp kurtularak yine bir gûşe-i ihtifâya¹⁰⁶⁹ çekilen kütüb ü

1051 peder-i merhûm: rahmetli baba

1052 mahdum: erkek çocuk, erkek evlat

1053 bi'l-âhire: daha sonra

1054 yek-hacim: aynı boyut, aynı büyüklük

1055 yek-nesak: aynı düzen, aynı sıra

1056 kütüb-i mütenevvi'a-i efrenciyye: avrupalıların çeşit çeşit kitapları

1057 kesb-i intizâm u zînet (etmek): düzen ve süs kazanmak, düzenlenmek ve süslenmek

1058 ma'mûl: üretilmiş

1059 avrupakari: avrupa işi, avrupa yapımı

1060 “diksiyoner”: sözlük

1061 te'lif (olunmak): yazılmış

1062 bahs-i edebî: edebiyat sohbeti

1063 teclid (ettirmek): ciltlendirmek, cilt yaptırmak

1064 tasmin (etmek): kararlaştırmak

1065 lügât: sözlük

1066 tahkik: araştırma, inceleme

1067 inzîmâm (etmek): eklemek, ilave etmek

1068 mehcûr-ı nazar-ı i'tibâr: değer verme bakışından uzak kalmış

1069 gûşe-i ihtifâ: gizlenme köşesi

resâ'il-i mütenevvî'a¹⁰⁷⁰ arasında hele bit-tesâdüf¹⁰⁷¹ ele geçirdiği [*Lugat-i Osmâniyye*]yi beyefendi aldığı gibi tekrar "kabine dö travay"ına¹⁰⁷² geldi. Der-hâl kitabı açtı. Evvela [kah]¹⁰⁷³ kelimesini aradı, "Par malör"¹⁰⁷⁴ *Lugat-i Osmâniyye*'de¹⁰⁷⁵ bu kelime yoktu. O vakit bey bu noksandan dolayı kitabın müellifine¹⁰⁷⁶ isnâd-ı kusûra¹⁰⁷⁷ cesaret edemediğinden kelimenin Vasıf-ı şair¹⁰⁷⁸ tarafından "fabrike"¹⁰⁷⁹ edilmiş veyahut [gâh] olacak iken yanlış basılmış olduğunu düşündü. [Der] kelimesinin "kapı, bab, içinde" demek olduğunu [kurb] un yakın olmak manasına geldiğini anladı. En sonra da [sağır]i aradı. *Lugatin* yanında "küçük, ufak olan" tefsirini görünce "bravo! Bravo! [Çamlıca-i sağır] küçük Çamlıca, bizim "kartiye"¹⁰⁸⁰ bravo, demek ki "kartiye" miz eskiden beri "nobl"¹⁰⁸¹ bir "kartiye" imiş ki şairlerin "deskripsiyon"larına¹⁰⁸² kadar geçmiş, bravo!" diyerek sevindi. Lel lelle lele lele, lele lelle lele lele, lele lelle lele lele lele la....

Ne çare ki Kapı içine baid¹⁰⁸³ olmayan küçük Çamlıca'nın "deskripsiyon"larını koca şair Çince yazdığından Bihruz Bey bunları anlayamıyordu. Tevarih takımını da geçmek lazım geldi, geçildi. *Gazeliyyata*¹⁰⁸⁴ da biraz göz gezdirildi.

Gazeliyyatın birincisindeki:

Bûs-ı la'linle çıkar evce nevâ-yı âşıkân

Ey büt-i hânende ma'cûn-ı sadâ-efzâ bu ya¹⁰⁸⁵

1070 kütüb ü resâ'il-i mütenevvî'a: çeşitli risaleler ve kitaplar

1071 bi't-tesâdüf: tesadüfen

1072 "kabine dö travay": çalışma odası

1073 kâh: köşk, kasır

1074 "par malör": ne yazık ki!

1075 *lugât-ı osmâniyye*: osmanlıca sözlük

1076 mü'ellif: yazar

1077 isnâd-ı kusûr: kusur yükleme

1078 Vâsıf-ı şâ'ir: şair Vâsıf

1079 "fabrike" (edilmek): bulup kullanmak,

1080 "kartiye": mahalle, semt

1081 "nobl": saygın, itibar edilen

1082 "deskripsiyon": tasvir, tanımlama

1083 ba'id: uzak

1084 *gazeliyyât*: gazeller

1085 beytin çevirisi: ey şarkıcı, put gibi güzel sevgili âşıkların ezgileri, la'l gibi dudağının öpüşüyle göğün en yüksek noktasına ulaşır (çünkü) sesi artıran çoğaltan macun budur

beytinin mısra'-ı sâni'sini¹⁰⁸⁶ Bihruz Bey okumaya uğraşırken yüzünü pek fena buruşturuyordu.,

“Ey büt.....”

“Ne demek olacak sanki, böyle çirkin lakırtıları niçin “poezi”ye¹⁰⁸⁷ sokmalı? “Safi Bey’in hakkı var. Türkçede “poezi” yoktur, Türklerde şair olamaz demi-yor muydu? “İl a rezon”¹⁰⁸⁸ deyip dururken ikinci gazeldeki:

“Ben kes-â-kes veremem sana cevâb ol şühun

Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor sorma bana¹⁰⁸⁹

beytinde [berber]i de görünce bütün bütün şevki kaçarak: “Kel betiz? Kel skandal kö tü as!”¹⁰⁹⁰ diye *Divan*’ın gazeliyyat kısmını da çabuk çabuk geçip şarkiyata¹⁰⁹¹ gelmeden evvel nazarının uğradığı terkib-i bend¹⁰⁹² içindeki:

Nazar it hâl-i perîşânıma bir kerre benim

Yanıyor nâr-ı firâkınla ser-â-pâ bedenim¹⁰⁹³

beytini “pasablöman”¹⁰⁹⁴ şâyân-ı kabul¹⁰⁹⁵ gördü. Ancak bunda da “santiman”-dan¹⁰⁹⁶ eser yoktu. Yine o terkib-i bendin ikinci bendinde elfazını¹⁰⁹⁷ me-nus¹⁰⁹⁸ bulduğu için hoşlanarak okuduğu:

1086 mısra'-ı sâni: ikinci mısra

1087 “poezi”: şiir

1088 “il a rezon”: onun hakkı var!

1089 beytin çevirisi: “ben sana cevap veremem, o şuh güzelin yanağının tüylerinin çıkıp çıkmadığını berbere sor bana sorma!

1090 “kel betiz? kel skandal kö tü as!”: ne aptallık, bütün bunlar ne kötü

1091 şarkiyât: şarkılar

1092 terkib-i bend: beyitlerden oluşan bentlerle kurulan bir nazım şekli

1093 beytin çevirisi: bir kere benim perişan durumuma bak, bedenim baştan ayağa kadar (senin) aylık ateşinle

1094 “pasablöman”: ölçülebilir, değerlendirilebilir

1095 şâyân-ı kabûl görmek: kabule layık görmek

1096 “santian”: his, duygu

1097 elfâz: sözler, kelimeler

1098 me’nûs: alışılmış

Âh u feryâd u niyâzım eser etmez mi sana

Güşuna girmede hiç eylediğim âh u bükâ¹⁰⁹⁹

beytinin mısra'-ı sânisinde¹¹⁰⁰ [ah]dan sonra gelen [bükâ]nın¹¹⁰¹ manasını [Redhauz]¹¹⁰²dan sorup öğrendikten sonra şairin vaktiyle öyle ağlayıp sızlaması küçük Çamlıca'nın hangi köşkü için vaki olduğunu merak etti. Çünkü yukarıda geçen "Çamlıca-i sagır"den dolayı bu şiirde bahs olunan köşkün yine Küçük Çamlıca'da olacağına zahib olmuş¹¹⁰³ idi. Maamafih¹¹⁰⁴ şiiri esasen beğenmedi bunda ise hakkı vardı. Bir adam maşukasının köşkü etrafında dolaşırken bit-tabi mütehassirane¹¹⁰⁵ "supir"ler¹¹⁰⁶ edebilirse de ta köşkünün içindekilere iştittirinceye kadar ağlamanın ne münasebeti var?

El-hâsıl¹¹⁰⁷ [terkib-i bend]den çokluk bir şey anlaşılmadı. Onu takip eden [Sokak Süpürgesi] ise zaten malum. Bu sahifeler çevrildi, şarkiyata¹¹⁰⁸ gelindi.

Vasıf'ın şarkıcılıktaki maharetine dair Bihruz Beyce eskiden beri kulak dolgunluğu vardı. Bu kısımda güzel güzel "şanson"lar bulacağını ümid ederek sahifeleri süzmeye başladı. Daha baş taraflarında gördüğü:

"Sana kim derler su'âl 'ayb olmasın nâmın nedir"

—

"Sana sık sık bakıp zûr¹¹⁰⁹ ile gönlüm mübtelâ ettim"

—

1099 beytin çevirisi: ahım, feryadım ve yalvarışlarım sana hiç etki etmez mi, (yoksa) feryadım ve ağlayışım kulağına girmede mi?

1100 mısra'-ı sâni: ikinci dize

1101 bükâ: ağlama, ağlayış

1102 Redhouse: W Redhouse'nin yazdığı osmanlıca-ingilizce sözlüğün adı

1103 zâhib (olmak): yönelmek, fikrine kapılmak

1104 ma'a-mâfih: bununla birlikte

1105 mütehassirâne: özlem duyarcasına

1106 "supir": içcekiş,

1107 el-hâsıl: hasılı, kısacası

1108 şarkiyât: şarkılar

1109 zûr: zor

Sirişk-i çeşmimin¹¹¹⁰ bak farkı var mı çağlayanlardan

—

Mumlarla arar yanmaya pervâne¹¹¹¹ bu nârı¹¹¹²

—

Benim sensin gülüm ey gonca-fem¹¹¹³ söyle senin kimdir

—

Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim

—

Yaz geldi bahâr oldu açıl gül gibi sen de

nakaratlarını havi şarkılarını mümkün mertebe okuyabilip manalarına yarı buçuk aşına çıkınca işte Türklerin “Beranje”si¹¹¹⁴!.. İşte şöhretine layık tek şair! Tek şarkıcı! “Lö söl poet”¹¹¹⁵ diyerek şairin rûh-ı âsûdesine¹¹¹⁶ heyecanlar verecek surette iltifatlar bezl¹¹¹⁷ etmeye başladı. Aşağılara doğru indikçe kısa vezinli, sade ibareli güllü müllü birçok şarkılar okuyup manalarını da mehma-emken¹¹¹⁸ anladıkça “ah ne güzel, ne latîf, ne kadar “espritüel”¹¹¹⁹ ne kadar “jantiy”¹¹²⁰ diye her birini başka başka beğenir ve bunların içinden hangisini alacağını bilemezdi.

1110 sirişk-i çeşm: gözyaşı

1111 pervâne: gece keleşi

1112 nâr: ateş

1113 gonca-fem: gonca ağzılı (sevgili), ağzı gonca gibi olan sevgili

1114 “baranje”: fransız bir şair

1115 “lö söl poet”: tek şair

1116 rûh-ı âsûde: huzur içindeki ruh

1117 bezl (etmek): saçmak, çok çok vermek

1118 mehma-emken: mümkün olabildiği kadar

1119 “espritüel”: nükteli, ince manalı

1120 “jantiy”: güzel, hoş

Nihayet *Divan'ın* içinde en çok beğendiği sekiz şarkının üzerlerine firenk kalemıyla “on, dö, truva, katr” ¹¹²¹ diye numaralar etti. Bu numaraları birer kâğıd parçasına yazdı. Kâğıdları parmakları arasında yuvarladı. Masanın üzerine koydu, gözlerini kapadı. Kâğıd parçaları içinden bir tanesini aldı, açtı. Kura çıka çıka (7) numaraya çıktı. Bu numarayı havi şarkı da:

“Bir siyeh-çerde civândır

Hüsnü mümtâz-ı cihândır

Aşkî gönlümde nihândır

Bunca dem bunca zamândır¹¹²²

şarkısı idi. Hâlbuki bu şarkıyı Bihruz Bey, beğenmek şöyle dursun hatta görmemiş, okumamış idi bile. Binaenaleyh¹¹²³ bunda bir sehv¹¹²⁴ olacağını düşündü. Sehvin menşei¹¹²⁵ de meydana çıkardı: Meger beyefendi Divan'ın o sahifesinde munderic iki şarkıdan birincisini rakamlayacak iken aceleyle ikincisini rakamlamış imiş. Fakat kura ikincisine çıktığı için bunu birden bire geri çevirmek istemedi. O zaman şarkıyı dikkatle okudu, manasını anlamaya çalıştı.

Evvela [bir siyeh] kelimelerini [mersiye] vezninde ve bir kelimedden ibaret olmak üzere okumuş idi. Bu vezinde okuyuşa göre kelime Fransızcaya benziyor ise de şair Vasıf'ın Fransızca bildiğini işitmemiş olduğundan yine Türkçe olmalıdır diye *Lugat-ı Osmaniyye*'de aradı ise de bulamayınca “pur sür” ¹¹²⁶ Fransızca olacağına hükmederek [*Biyanki*]ye¹¹²⁷ müracaat etti. Orada da öyle bir lugat bulamadı. Fakat kelimenin manasını fena bir şey olsa şairin bunu şiirinde istimal¹¹²⁸ etmeyeceğine -hakkında yarım saatten beri peyda ettiği

1121 “on, dö, truva, katr”: bir, iki, üç, dört...

1122 dörtlüğün çevirisi: bir kara yağız gençtir güzelliğe dünyanın seçkinidir bunca an bunca zaman onun aşkı gönlümde saklıdır

1123 binâ'en aleyh: bununla birlikte

1124 sehv: hata, yanlış

1125 menşe': kaynak

1126 “pur sür”: kesinlikle

1127 biyanki: fransızca bir sözlük

1128 isti'mâl (etmek): kullanmak

hüsn-i zanna¹¹²⁹ binaen¹¹³⁰- kail¹¹³¹ oldu ve kelimeyi öylece kabul etti. Saniyen¹¹³² cîm-i Arabî¹¹³³ ile [cerde] okuduğu çerde¹¹³⁴ kelimesinin manası hakkında tekrar [Redhauz] cenablarını isticvâb¹¹³⁵ eyledi. Redhauz, [cerde] için: “Sarı renk at ki kuladan açıktır” dedi. Bihruz Bey, [sarı] sözünü işidince alt tarafındaki [at, kula] lafızlarını nazar-ı dikkate almaksızın “besbelli bu şarkı bir genç “blond”¹¹³⁶ için yapılmış” diyerek sarışın hanıma takdim olunmaya layık en muvafık¹¹³⁷ şarkının yine bu olacağına ve (7) rakamının diğer bir şarkının üzerine konulacak yerde buna konulmasında ve kurada bu rakamın çıkmasında “Venüs”ün¹¹³⁸ nazik parmağı oynamış bulunduğu katiyyen hükmederek ve bu tesadüfi husûl-i emel¹¹³⁹ hakkında bir “bon ogür”¹¹⁴⁰ sayarak şarkıdan yalnız iki “kuple”¹¹⁴¹ sini diğer bir “parfüme”¹¹⁴² kâğıda yazdı. Muhabbet-nameye¹¹⁴³ leff¹¹⁴⁴ etti. Mektubun zarfını kapadı. Üzerine (M.B) “inisiyal”¹¹⁴⁵ lerini gösterir altın mühür ile mühürledi. Gelecek cumaya kadar kalmak üzere [yazıhane]sinin¹¹⁴⁶ gözüne bıraktı. Bu aralık bir daha saatine baktı. Saat on bir çeyrek olduğunu gösteriyordu.

—Mişel!

—Mösyö!

1129 hüsn-i zann: iyi niyet

1130 binâ'en: dayanarak

1131 kâil (olmak): kabullenmek, kabul etmek

1132 sâniyen: ikinci olarak

1133 cîm-i 'arabî: arapça cim harfi

1134 çerde: farsçada renk kavramı türeten bir kelime

1135 isticvâb (eylemek): soru sorup cevabını beklemek

1136 “blond”: sarışın

1137 muvafık: uygun, yaraşır

1138 venüs: mitolojide aşk tanrıçası

1139 husûl-i emel: arzusunu elde etme

1140 “bon ogür”: hayra alamet

1141 “kuple”: beyit

1142 “parfüme”: parfümlü

1143 muhabbet-nâme: aşk mektubu

1144 leff (etmek): eklemek, ilave etme

1145 “inisiyal”: baş harfler

1146 yazıhâne: yazı masası

—Arabam

—Hazır Efendim.

Evet! Beyefendinin “Promenad an vuvatör”¹¹⁴⁷ den hiçbir gün geri kalmadığını ve bir kere “Ma vuvatör”¹¹⁴⁸ deyip de “ele pret”¹¹⁴⁹ cevabını almazsa canı sıkıldığını Mişel bit-tecrübe¹¹⁵⁰ bildiğinden arabayı hazırlamasını saat ondan beri “koşe”ye¹¹⁵¹ söylemiş, “koşe” de kır bar-girleri¹¹⁵² koşup¹¹⁵³ arabayı köşkün kapısının önüne getirerek beyefendinin vüruduna¹¹⁵⁴ muntazıran¹¹⁵⁵ esnemekte bulunmuş idi.

Bihruz Bey hemen fesini giydi, bir frenk sigarası yakarak dudaklarına kısırdı. Bastonunu aldı. Aşağı indi. Arabasına çıktı. Terbiyeleri¹¹⁵⁶ der-dest¹¹⁵⁷ etti. *Koşe* de yerine geçti, oturdu. Gırrr

Bihruz Bey, muhabbet-nameyi istediği gibi yazmaya ve yanına “Venüs”ün intihabıyla¹¹⁵⁸ güzellerden güzel, istediğinden âlâ¹¹⁵⁹ iki “kuple”de koymaya muvaffak olduğu için pek bahtiyâr¹¹⁶⁰ aşırı mesrur¹¹⁶¹ idi.

Cumaya daha beş gün var idiyse de insan mesut olunca vakit nasıl çabuk geçiyor! Değil mi ya? Pazar, pazartesi, salı, çarşamba günleri çabuk çabuk geçiverdi.

1147 “promenad an vuvatör” : araba gezintisi

1148 “ma vuvatör”: arabam (nerede)

1149 “ele pret”: (araba) hazır

1150 bi’t-tecrübe: tecrübeyle

1151 “koşe”: arabacı

1152 bâr-gîr: beygir

1153 koşmak: atları çekeceği arabaya bağlamak

1154 vürûd: geliş, gelme

1155 muntazıran: beklerken

1156 terbiye: dizgin

1157 der-dest (etmek): eline alma

1158 intihâb: seçme, seçim

1159 a’lâ: daha iyi, daha üstün

1160 bahtiyâr: mutlu

1161 mesrûr: sevinçli, mutlu

Salı akşamı Mösyö [Piyer] koltuğunun altında beyaz bir kâğıda muntazaman¹¹⁶² sarılmış kocaman bir kitap ile köşke gelmiş ve o saatte Bihruz Bey'in "kilas"¹¹⁶³ odasında bulunduğunu haber aldığından doğruca oraya gitmiş idi. Odaya girer girmez:

—“Bonjur”¹¹⁶⁴ bey! Nasılsınız? “Amur dö fam”¹¹⁶⁵ a dair size güzel bir kitap getirdim diyerek kitabı yazı masasının üzerine bıraktı.

Bihruz Bey, -kendisine biraz münkesirdir¹¹⁶⁶- zannettiği “profesör”ünden bu iltifat ve lutfu mazhar¹¹⁶⁷ olunca fevka'l-me'mûl¹¹⁶⁸ sevindi. Hocasının elini eline alıp birçok sıkarak:

—“Emabl”¹¹⁶⁹ siz azizim muallim efendi! Âciz şâkirdinizin¹¹⁷⁰ kusurlarını afv etmekte cömertsiniz.

dedi. Hemen kitabı aldı. Sargısından çıkardı. Açtı, ötesine berisine bakarken “Venüs” âlemlerini arz eden bir iki resim gözüne ilişti. Onları temaşadan¹¹⁷¹ hasıl¹¹⁷² ettiği fart-ı memnûniyyetini¹¹⁷³ anlatmak için Mösyö Piyer'e teveccühle¹¹⁷⁴ elini yakaladı, birçok sıkı.

—Ah! Ne güzel kitap, hem de “illüstre”¹¹⁷⁵. Resimleri de gayet âlâ “keskö se kö sa”¹¹⁷⁶? Bakalım adı ne imiş. “*Lezavantür dö şövalye dö Fublas*”¹¹⁷⁷ kimdir bu “şövalye”? Fransa tarihinde böyle bir şövalye hatırıma gelmiyor.

1162 muntazaman: düzgün şekilde, düzgünce

1163 “kilas”: ders odası, sınıf

1164 “bonjur”: günaydın

1165 “amur dö fam”: kadın aşkı

1166 münkesir: kırgın

1167 mahzar (olmak): iyi bir şeye ulaşmak,

1168 fevka'l-me'mûl: beklenenin üstü, beklenenden daha çok

1169 “emabl”: lutufkâr, cömert

1170 şâkird: öğrenci

1171 temâşa: bakmak

1172 hâsil (etmek): elde etme, kazanma

1173 fart-ı memnûniyyet: aşırı memnunluk, aşırı sevinç

1174 teveccüh: yönelme, birisine veya bir şeye yüzünü döndürme

1175 “illüstre”: resimli

1176 “keskö se kö sa”: bu da ne?, bu nedir?

1177 “lezavantür dö şövalye dö fublas”: fublas şövalyesinin maceraları

—Bu şövalye târîh-i siyâsiye¹¹⁷⁸ dâhil değildir, “se tön otr ordr dö şövalö-ri”¹¹⁷⁹, okuduğunuz vakit ne olduğunu anlarsınız.

Mösyö Piyer, geçen defa sofraya başında şâkirdini ziyadece haşlayıp münkesiren¹¹⁸⁰ hareme kaçırdıktan sonra salı akşamı beye “Amur dö fam”a¹¹⁸¹ dair bir güzel kitap getirmek için kendi kendine vermiş olduğu sözde sebat¹¹⁸² etti. Yalnız bu kitap “*Kont dö Bokas*” iken o gelmedi de yerine “*Lezavantür dö şövalye dö Fublas*” geldi. Bunda kabahat Mösyö Piyer’in değildi. Mösyö Piyer, cuma akşamı şâkirdiyle geçen muhaveratı¹¹⁸³ eğlence kabilinden¹¹⁸⁴ olmak üzere bir muhibbine¹¹⁸⁵ hikâyeye¹¹⁸⁶ edip de kitap hakkındaki niyetini de açtığı zaman o zat:

—“Kont dö Bokas” münasip değildir. “*Lezavantür dö şövalye dö Fublas*” götürseniz daha iyi olur.

diyerek niyetini değiştirmeye sebep olmuştu.

Mösyö Piyer, Bihruz Bey’e kitaba, kâğıda, filana dair ne getirirse parasını beyden alırdı. Bu defa getirdiği kitabı güya hediye olmak üzere getirmiş ise de bunu kırk frank vermek üzere veresiye aldığından bu parayı yine beyden çıkarmak için münasip bir zemîn-i taleb¹¹⁸⁷ düşünüyordu.

Bihruz Bey’in cömertliği, ulüvv-i cenâbı¹¹⁸⁸, Mösyö Piyer’i bu endişeden kurtardı. Beyefendi:

—Bu güzel kitabı kaç alabildiniz? der demez Mösyö Piyer, ağzından dışarıya fırlamak için beş dakikadan beri dilinin ta ucunda bekleyen:

1178 târîh-i siyâsi: siyasi tarih

1179 “se tön otr ordr dö şövalöri”: bir çeşit şövalye tarikati

1180 münkesiren: kırılgan bir şekilde

1181 “amur dö fam”: kadın aşkı

1182 sebat (etmek): durmak, kararlılık göstermek

1183 muhâverât: konuşmalar

1184 kabil: (bir şey olarak) görme, kabul etme

1185 muhibb: dost, arkadaş

1186 hikâyeye (etmek): anlatmak

1187 zemîn-i taleb: isteme anı, istemek için uygun yer ve zaman

1188 ‘ulüvv-i cenâb: onurlu şahsiyet, cömert kişiliği

—Kırk frank.

kelimelerini Bihruz Bey’in kulağının zarına şiddetle çarptırdı. Hâlbuki bey bulunduğu dakika-i şevk u sürûr¹¹⁸⁹ içinde kitabın bedeli olmak üzere “iki yüz frank” sözünü de işitseydi yine memnunen¹¹⁹⁰ verecekti. Binaenaleyh¹¹⁹¹

—Kırk frank? Bâd-ı hevâ¹¹⁹²

dedi. Hemen “jile”sinin¹¹⁹³ cebinden iki lira çıkardı. Mösyö Piyer’e uzattı. Mösyö Piyer, altınları alıp bil-mu’âyene¹¹⁹⁴ Osmanlı altını olduğunu anlayınca:

—Şimdi bunun üst tarafını nasıl bulmalı?

dedi ve beyefendiden:

—Ne ehemmiyeti¹¹⁹⁵ var, başka vakit verirsiniz.

cevabını alması üzerine altınları “port mone”sine¹¹⁹⁶ yerleştirdi. Kırk frankın kırk beş buçuk franga kadar farkını da bu yolda eskiden beri zimmetine iliş-tirdiği¹¹⁹⁷ birçok frank farklarının cümle-i yekûnuna¹¹⁹⁸ gönderdikten sonra derse mübâşeretden¹¹⁹⁹ evvel “*Lezaventure dö şövalye dö Fublas*”dan beyefendiye birkaç “paj”¹²⁰⁰ okuyup lazım gelen yerlerini tatlı tatlı şerh etmeye başladı.

İşte bu hadise de Bihruz Bey’in zaten ber-kemal¹²⁰¹ olan mesudiyyetini¹²⁰² dü bâlâ¹²⁰³ etmiş idi.

1189 dakika-i zevk u sürûr: haz ve sevinç dakikası, anı

1190 memnûnen: memnun bir şekilde

1191 binâen ‘aleyh: bundan dolayı

1192 bâd- hevâ: bedava

1193 “jile”: yelek

1194 bi’l-mu’âyene: kontrol ederek, kontrol ettikten sonra

1195 ehemmiyyet: önem

1196 “port mone”: bozuk para kesesi

1197 zimmetine iliş-tirmek: zimmetine geçirmek, kendi hesabına katmak

1198 cümle-i yekûn: genel toplam

1199 mübâşeret: (bir şeye) başlama, başlangıç

1200 “paj”: sayfa

1201 ber-kemâl: tam, eksiksiz

1202 mes’ûdiyyet: mutluluk

1203 dü bâlâ (etmek): ikiye katlama, iki katına çıkarma

Pazar, pazarertesi, salı günleri pek latif geçmişti. Bu günler Bihruz Bey, âlem-i hayâlinde¹²⁰⁴ bazı evsafını¹²⁰⁵ Mösyö Piyer'den işittiği "Buva dö Boloni"¹²⁰⁶ lardan¹²⁰⁷ daha mükemmel bir park teşkil ederek o parkın içinde Periveş Hanım'ı mahut¹²⁰⁸ landosuna değil de - sandığı elmastan, tekerlekleri gümüşten, zümrüt göğüslü, sadef kanatlı, yakut gözlü bir çift kumru koşulmuş - bir arabaya artık bir "reyn"¹²⁰⁹ gibi değil bir "dees"¹²¹⁰ gibi kurulmuş olduğu hâlde sabahtan akşama kadar dolaştırır ve kendisi - Keşfi Bey'in aynı "satir"¹²¹¹ şekil ve kıyafetinde olarak o parkın karanlık köşelerinden ara sıra zühür¹²¹² edip Periveş Hanım'a doğru nazar-endâz-ı hased ü infi'âl¹²¹³ olmasından bî-huzûr¹²¹⁴ iken bile - o parlak arabanın yanı sıra dolaşır, âşık ve maşuka nâz ve niyâzlarıyla meşgul olurlardı.

Salı akşamı Mösyö Piyer'in getirdiği kitabın içindeki şevk-engîz¹²¹⁵ "imaj"¹²¹⁶ lara rın temaşasından sonra [nüzhethgâh-ı hayâlî]nin¹²¹⁷ ötesinde berisinde "venüz"¹²¹⁸ âlemine mensup som mermerden bir takım dil-rübâ heykeller, bu heykellerin etrafında üçer beşer dolaşır "nenf"¹²¹⁹ leri¹²¹⁹ suları yeşil havuzlar içinde, mercan gagalı, lâl¹²²⁰ gözlü, uzun boyunlu, kardan beyaz, nazik huğularla¹²²¹ birlikte şinâverlik¹²²² eder, sırma saçlı, mavi gözlü, güneş yüzlü periler de peyda¹²²³ olmuş idi.

1204 'âlem-i hayâl: hayal dünyası

1205 evsâf: nitelikler, vasıflar, özellikler

1206 "buva dö boloni": bonlile ormanı

1207 "hayt park": Londra'da bulunan bir park ismi

1208 ma'hûd: daha önce anılan, daha önce sözü edilen

1209 "reyn": kraliçe

1210 "dees": tanrıça

1211 "satir": insan ve keçi karışımı yarı tanrı bir varlık

1212 zuhûr (etmek): görünmek

1213 nazar-endâz-ı hased ü infi'âl (olmak): kırgınlık ve kıskançlıkla bakmak

1214 bî-huzûr: huzursuz

1215 şevk-engîz: arzu, istek uyurucu

1216 "imaj": hayal, resim

1217 nüzhethgâh-ı hayâlî: hayali gezinti yeri (park)

1218 venüz (venüs): aşk tanrıçası

1219 "nenf": tabiat perisi

1220 la'l: kırmızı değerli bir taş

1221 huğu: kuğu

1222 şinâverlik (etmek): yüzmek

1223 peydâ (olmak): ortaya çıkmak, görünmek

Bihruz Bey, çarşamba günü [park]’ında elmas arabanın gümüş tekerleklerine yapışarak arabaya zînet veren -hani o perilerden güzel- Periveş Hanım’ın cemalinden intişar¹²²⁴ eden envâr-ı melâhata¹²²⁵, dudaklarından leme’ân¹²²⁶ eyleyen ibtisâmât-ı letâfete¹²²⁷ hayrân olup duruyordu. Öte taraftan yine bir aralık “satir”in¹²²⁸ görünüyvermesiyle bir takımı “istatü”lerin¹²²⁹ etrafında üzerine elmas serpilmiş yeşil kadifeden ihramlar¹²³⁰, yani jâle-dâr¹²³¹ çemenler üzerine sırma saçlarını dağıtarak serilmiş, diğer bir takımı zümrüd-fâm¹²³² havuzlarda kuhularla¹²³³ sibâhat¹²³⁴ müsabakasına girişmiş periler “nenf”ler¹²³⁵ bir çığlıktır kopardılar. Her biri parkın تنها bir tarafına doğru şitâbân¹²³⁶ olmaya, nazik kuhular da kanatlarını vurup haykırarak havuzlarda kıyâmetler koparmaya başladılar. Zavallı Bihruz Bey, içinde bulunduğu âlem-i istigrâk-ı âşıkânedan¹²³⁷ bir âlem-i dehşete¹²³⁸ intikal etti. “Acaba ne oluyor?” diye sağına soluna bakınıp dururken “satir”i gördü. “Satir” Periveş Hanım’a ciger-sûz¹²³⁹ nazarlar havale edip Bihruz Bey’e de zehr-âgîn¹²⁴⁰ handeler¹²⁴¹ gönderiyordu. Bey’in bu hâle pek fena canı sıkıldı. Bu dakikada ise beyefendi âlem-i hakikatın¹²⁴² dehşetnâk¹²⁴³ bir vartasından¹²⁴⁴ güc ile kurtuldu. Çünkü (nüzhetgâh-ı hayâlî¹²⁴⁵)de elmas

1224 intişâr (etmek): yayılmak, saçılmak

1225 envâr-ı melâhat: güzellik ışıkları

1226 leme’ân (eylemek): parlamak

1227 ibtisâmât-ı letâfet: tatlı gülümsemeler

1228 “satir”: insan ve keçi karışımı yarı tanrı bir varlık

1229 “istatü”: heykel

1230 ihrâm: hacıların dikişsiz giysileri

1231 jâle-dâr: üzerine çiğ taneleri olan, çiğ taneli

1232 zümrüd-fâm: zümrüt renkli

1233 kuhu: kuğu

1234 sibâhat: yüzme, yüzücülük

1235 “nenf”: tabiat perisi

1236 şitâbân (olmak): koşuşturmak

1237 âlem-i istigrâk-ı âşıkâne: âşıka lâyıf, aşk coşkunuğu dünyası

1238 âlem-i dehşet: korku dünyası

1239 ciger-sûz: ciger, yürek yakan

1240 zehr-âgîn: zehir bulaşık, zehirli

1241 hande: gülücük, gülümseme

1242 âlem-i hakikat: gerçek dünya

1243 dehşetnâk: korkunç, korkulu, dehşetli

1244 varta: tehlike

1245 nüzhetgâh-ı hayâlî: hayali gezinti yeri

arabanın yanında bulunan beyin fıkır ve endişesi olup kendisi ise âlem-i hakikat-te yine mahut sarı arabasıyla kırları dolaşıyordu. [Park]ın umulmadık bir yerinden “satır”ın nâgehân¹²⁴⁶ görünmesiyle perilerin kuhuların içine aşırıp düştüğü dakikalarda Bihruz Bey’in sarı arabası Haydar Paşa’dan Uzun Çayır’a doğru giden yolun sağında on metre umkunda bir uçurumun hizasına gelmişti.

Bey, “satır”e hiddetinden elindeki terbiyeleri¹²⁴⁷ sağına doğru çekerek hayvanları uçuruma sürerken geride bulunan “koşe” hemen beyin mevki’ine sıçrayıp terbiyelere sarılarak hayvanların başlarını doğrultmaya muvaffak¹²⁴⁸ oldu. Bey de bu sayede hem uçuruma gitmekten hem de [park]tan dışarıya çıkarak “satır”ın tacizatından¹²⁴⁹ kurtuldu.

Çarşamba akşamı Bihruz Bey, biraz neşesiz idi. Çünkü sarı arabanın geçirdiği tehlike münasebetiyle kendini [park]tan çıkarmaya muvaffak olmuş ise de “satır”i zihninden def¹²⁵⁰ etmeye muktedir olamıyordu.

“Acaba küçük hanımın Keşfi ile gerçekten bir “rölasyon”u¹²⁵¹ mu var? Öyle ise yazık ona. Lâkin bana niçin baktı! “Non non espossibl”¹²⁵² beni bahçeye çağırısın, lakın¹²⁵³ kenarında dursun, bana pırlantalar yuvarlasın, benden çiçek alsın, göğsüne taksın, o kadar iltifat-nameler¹²⁵⁴, filanlar etsin, sonra da... sonra da Keşfi’nin “haset”¹²⁵⁵ “haset” diye bağırması üzerine, işte burası fena. Ne kadar bozuldular, ne kadar çabuk landoya girdiler.- “Cuma günü kaçta gelirsiniz,-“dedim de cevap bile vermedi. Gider(ken) bir “adiyo”¹²⁵⁶ demeli değil mi idi? Daha..., daha..., daha sonrası daha fena: Çarçabuk nereye gittiler bunlar? Aramadığım yer kalmadı, o aralık Keşfi de, “file”¹²⁵⁷ etti. Demek ki ne münase-

1246 nâgehân: ansızın, birden bire

1247 terbiye: dizgin

1248 muvaffak (olmak): başarılı olmak, başarmak

1249 ta’cizât: tacizler, rahatsız etmeler

1250 def’ (etmek): kovmak, silmek

1251 “rölasyon”: ilişki

1252 “non non espossibl”: hayır! hayır! mümkün olabilir mi?

1253 lâk: göl

1254 iltifât-nâme: tatlı, güzel sözler söyleme,

1255 hased: kıskanç

1256 “adiyo”: elveda, hoşçakal

1257 “file” (etmek): savuşmak, kaçmak

bet! Keşfi gibi bayağı bir “garson”¹²⁵⁸, “emposibl!”¹²⁵⁹ Ama bakalım yarın değil öbür gün sözünde duracak mı? Bakalım Keşfi de gelecek mi? Of! Ne kadar başım ağrıyor, oh! Benim sevgilim! Söyleyiniz bana ki beni sevmiyorsanız bari onu da sevmiyorsunuz ya? Görüyor musunuz ne kadar “sufrans”¹²⁶⁰ içindeyim, bana merhamet ediniz bana ki sizi “adore”¹²⁶¹ ediyorum. İşte huzurunuzda diz çöktüm... Bir kelimecik... Hayır! Beni sevmiyorsunuz....Ah ne kadar sema-vî¹²⁶² bir güzelsiniz, “Allon: ön beze”¹²⁶³ O ne? Şimşek! “Mon diyo”¹²⁶⁴ gökyüzü ne kadar karanlık, rüzgâr da çıkıyor, bora, bora “burask”¹²⁶⁵, yağmur... vah vah! Sonra ne olacak? Yarın perşembe öbür gün cuma, hava böyle kalırsa, ay ay, “kel plüi toransiyel”¹²⁶⁶ yağmur değil, tufan bu! Eyvah! Cuma günü göremeyecek miyim? Mektubumu veremeyecek miyim? Of başım....”

Bihruz Bey’in bu endişeli tefekküratı, bu acıklı tahayyülatı “dine”den¹²⁶⁷ sonra gece saat iki buçuk sularında salonun Fenar Bağçesi’ne nazır açık bir penceresi önünde cereyan ediyordu. Bî-çâre beyin “park imajiner”indeki¹²⁶⁸ perilere kuhlara âşûblar¹²⁶⁹ salmakla nihayet Bihruz Bey’i bir ürküntü ile oradan me’yûsen¹²⁷⁰ çıkmaya mecbur eden “satır” beyin zihnine girmeye de yol bularak iki saatten beri biçareyi bî-huzûr¹²⁷¹ edip dururken havanın kararması, şimşekler çakması, fırtına vukuu¹²⁷², şiddetli yağmur nüzulü¹²⁷³ zavallı âşık-ı hasret-zede-yi¹²⁷⁴ bütün bütün giriftâr-ı ye’s ü elem¹²⁷⁵ etmiş idi.

1258 “garson”: delikanlı

1259 “emposibl”: imkânsız

1260 “sufrans”: ıstırap, sıkıntı

1261 “adore” (etmek): taparcasına sevmek

1262 semâvî: göğe ait (mecazen) ilahi

1263 “allon: ön beze”: haydi, bir öpücük

1264 “mon diyo”: allahım

1265 “burask”: bora, fırtına

1266 “kel plüi toransiyel”: şiddetli sağanak yağmur, tufan

1267 “dine”: akşam yemeği

1268 “park imajiner”: hayali park

1269 âşûb: karışıklık, kargaşa

1270 me’yûsen: ümitsiz bir şekilde, ümitsizce

1271 bî-huzûr: huzursuz

1272 vukû: olma, (mecazen) (fırtına) kopmak, çıkmak

1273 nüzûl: düşme, düşüş

1274 âşık-ı hasret-zede: hasrete uğramış, hasret çeken âşık

1275 giriftâr-ı ye’s ü elem (etmek): acı ve üzüntüye kapılmak, acı ve üzüntü duymak

Bey penceresini kapadı, yağmurun kesilmesini saatlerce bekledi. Yağmur dem-be-dem¹²⁷⁶ şiddetini artırıyor, fırtına kıyametler koparıyor, şimşekler çakıyor, etrafa saikalar¹²⁷⁷ düşüyordu. Bu hâlde saat altıya geldi. Bey, hepsi biri birinden müziç¹²⁷⁸ endişelerinden zihnini kurtarıp da hareme gitmeyi hatırına getiremiyordu. Mişel Ağa, iki üç defa salona girmiş ise de vaktin geçtiğinden dolayı “observasyon”¹²⁷⁹ etmeye cesaret edememiş idi. Hâlbuki beyefendinin saat altılara kadar –hususuyla böyle yürekleri heyecana giriftar¹²⁸⁰ eden bir fırtına gecesi – içeriye girmemesi valide hanım efendiye, dadı kalfaya başka başka meraklar vermişti. Bey önünden bir türlü ayrılamadığı pencereden âlem-i tabî’atin¹²⁸¹ hâl ve manzara-i dehşet-âverini¹²⁸² muztaribâne¹²⁸³ temaya mevkûf¹²⁸⁴ iken, dadı kalfa başında bir örtü ile salonun kapısı önünde zuhur etti.

—Beyim! hâla oturuyor musun? Hanım efendi de ben de merak ettik, bu ne yağmur beyciğim?

—Sorma! Bu yağmur değil, “delüj”¹²⁸⁵

—Gerçek pek delice yağıyor, ortalığı sel basacak, galiba yakınlarda bir yere de yıldırım düştü.

—Valide yatmadı mı?

—Hayır! Misafirleri vardı, bitişikler, şimdi gittiler.

1276 dem-be-dem: zaman zaman, ara sıra

1277 şâ’ika: yıldırım

1278 müz’ic: bunaltıcı, sıkıcı

1279 “observasyon” (etmek): uyarmak, ihtar etmek

1280 giriftâr (etmek): tutulmak, kapılmak

1281 âlem-i tabî’at: doğa dünyası, doğal âlem

1282 manzara-i dehşet-âver: dehşet verici görünüş, görüntü

1283 muztaribâne: ıstırap çekercesine

1284 mevkûf: ait, bağlı

1285 “delüj”: tufan

—Nasıl gidebildiler?

—Beklediler, beklediler, yağmurun dineceği yok, gittiler. Hanım efendi çok üzerlerine düştü “kalınız” diye ama kalmadılar.

—Saat kaç acaba?

—Saat yediye geliyor.

—Gerçek, altı buçuğa beş var.

—İçeri girmeyecek misiniz?

—Sen git, mumları yak, ben de gelirim.

Fi'l-hakîka¹²⁸⁶ dadı kalfa çekildiği gibi Bihruz Bey de yerinden kalktı, doğruca yatak odasına gitti, soyundu, mumların söndürdü, yatağa girdi. Fırtınanın, yağmurun dil-hıraş¹²⁸⁷ avazesini işitmek için kulaklarından birisini yastığa yapıştırdı, diğerinin üzerine yorganı çekti ise de gürültüyü işitmek kabil değildi. Hâlbuki Bihruz Bey'in akşamdan beri tutturduğu hırçınlık sebebiyle takatten düşen tıfl-ı aşk-bâz-ı hayâlîsini¹²⁸⁸ uyutmak için tabiatın bu feryâd-ı ıztırâbı¹²⁸⁹ korkunç ve fakat müessir bir ninni hükmünü icra ediyordu. İşte gûş-ı medhûşu¹²⁹⁰ bu ninniye dinlediği kadar dîde-i “satir”-didesi¹²⁹¹ dahi “vey-yüz”ün¹²⁹² fanusu¹²⁹³ üzerinde nümâyân¹²⁹⁴ zühre-i bürehne-peyker¹²⁹⁵ temaşa ede ede Bihruz Beyefendi âlem-i yakazanın¹²⁹⁶ dağdağa-i rûh-fersâsından¹²⁹⁷

1286 fi'l-hakîka: gerçekten

1287 dil-hıraş: gönül tırmalayan, gönül yırtan

1288 tıfl-ı aşk-bâz-ı hayâlî: hayali aşkla oynayan çocuk

1289 feryâd-ı ıztırâb: ıstıraptan doğan feryat

1290 gûş-ı medhûş: dehşete kapılmış kulak

1291 dîde-i satir-dîde: satir görmüş göz

1292 “veyyüz”: gece lambası, gece kandili

1293 fânûs: lambalarda kullanılan camdan küre

1294 nümâyân: görünen

1295 zühre-i bürehne-peyker: yüzü açık venüs/zühre yıldızı

1296 âlem-i yakaza: uyanıklık dünyası

1297 dağdağa-i rûh-fersâ: ruh eskiten sıkıntı

tamamıyla azade¹²⁹⁸ olan âlem-i hâb-ı nûşîne¹²⁹⁹ müntakil¹³⁰⁰ olduktan sonra muzallel¹³⁰¹ ve muattar¹³⁰² hıyabanlardan¹³⁰³ geçerek mahut¹³⁰⁴ [nüzhethgâh-ı hayâlî]den¹³⁰⁵ daha mükemmel bir [park]a dâhil oldu.

Bihruz Bey, ertesi sabah saat ikiye doğru gözlerini tatlı uykudan açtığı zaman odanın içerisini ziya içinde görünce bir heyecân-ı fevka'l-âde-i sürûr¹³⁰⁶ ile yatağından fırladı. "Pencerelerin perdelerini kaldırdı, bir pencere açtı, dışarıya doğru bir baktı. Nazarına maruz olan manzara-i letâfet¹³⁰⁷ geceki hâlin zıdd-ı tâmmı¹³⁰⁸ idi. Geceleyin tehevvrler, şiddetler içinde ağlayıp, feryad eden dil-ber-i nâzenîn-tabî'at¹³⁰⁹ etrafında henüz kurumamış olan gözyaşlarından dolayı mahcubiyetini ketm¹³¹⁰ edemediği hâlde latif latif tebessüm ediyordu. Birkaç saat evvel afakı¹³¹¹ kamilen¹³¹² ihata¹³¹³ eden kara bulutlardan çehre-i handân-ı semâda¹³¹⁴ bir leke bile yoktu. Ağaçlar, çimenler, dağlar, taşlar yıkanmış, toprakların tozları basılıp yerlere - Çamlıca ve civarı kırlarına mahsus- sarılığı almış idi. Gusûn u evrâk-ı eşcâr¹³¹⁵ üzerinde yığın yığın duran elmâs-pâreler¹³¹⁶ nesîm-i âheste-hübûbunun¹³¹⁷ edna¹³¹⁸ tehziziyle¹³¹⁹

1298 âzâde: bağımsız

1299 âlem-i hâb-ı nûşîn: tatlı uyku dünyası

1300 muntakil (olmak): aktarılmak, nakledilmek

1301 muzallel: gölgelendirilmiş

1302 mu'attar: ıtır, ıtırlandı, ıtırlandı

1303 hıyâbân: iki kenarı ağaçlı geniş yol

1304 ma'hûd: daha önce bahsi geçen

1305 nüzhethgâh-ı hayâlî: hayali gezinti yeri

1306 heyecân-ı fevka'l-âde-i sürûr: mutluluğun olağanüstü heyecanı

1307 Manzara-i letâfet: tatlı, güzel manzara (görüntü)

1308 zıdd-ı tâm: tam zıddı

1309 dil-ber-i nâzenîn-tabî'at: nazlı huylu sevgili

1310 ketm (etmek): gizlemek

1311 âfâk: ufuklar

1312 kâmil: eksiksiz olarak, tam

1313 ihâta (etmek): çevresini sarmak, kaplamak

1314 çehre-i handân-ı semâ: gökyüzünün gülün yüzü

1315 gusûn u evrâk-ı eşcâr: ağaçların dalları ve yaprakları

1316 elmâs-pâre: elmas parçası

1317 nesîm-i âheste-hübûb: aheste esişli rüzgâr, hafif hafif esen rüzgâr

1318 ednâ: en az, en hafif

1319 tehzîz: titretme, kıvıldatma

yerlere dökülür, tabiati nurlar ve sürurlar içinde görmekle bu kudret-i cemî-le-i Rabb-i kâ'inâtı¹³²⁰ takdisen¹³²¹ şâ'ikane¹³²² ser-âgâz-ı nagamât-ı tehlîl¹³²³ etmekte rübûde-sâmân¹³²⁴ olan tuyûr-ı mübâreke¹³²⁵ kendilerine ârâmgâh-ı safâ¹³²⁶ ittihâz¹³²⁷ ettikleri eşcâr-ı hazret-disârın¹³²⁸ birinden diğerine uçar, agsân-ı elmâs-nisârın¹³²⁹ birinden diğerine konardı. Dağların yeşil renkleri -üzerlerindeki estâr-ı gubârın¹³³⁰ sıyrılmasıyla- bazan daha ziyade koyulaşmış, bazan daha ziyade açıklığa dönmüş, yani reng-i dil-pezîr-i tabî'ilerini¹³³¹ bulmuş idi.

Bihruz Bey, bu âsâr-ı ibtihâc-ı tabî'atı¹³³² yarım saat temaşa etti. Güneşe baktıkça öpeceği geliyordu. Çünkü kaç günlerdir hasret-keşi¹³³³ bulunduğu mâh-ı dîdâr-ı dil-ârâmını¹³³⁴ bu güneşin sayesinde görebileceğini takdir ediyordu.

Ne kadar güzel, ne kadar parlak, güzel "natür"!¹³³⁵ Bugün o da aynı benim sevgilim gibi "blond" demek ki yarın kendini göreceğim, evet! Yarın mutlak gelir arızamı¹³³⁶ takdim ederdim, o da elbet hüsn-i kabûl¹³³⁷ eder, Eger bizim zevzek yine bir "entrik"¹³³⁸ yapmazsa.... Bakalım talih ne gösterir.

1320 kudret-i cemile-i rabb-i kâ'inât: kâinatın sahibinin (allah) güzel kudreti (her şeyi yapabilme gücü)

1321 takdisen: kutsamak için

1322 şâ'ikâne: şevk ve arzu duyarak, huşu içinde

1323 ser-âgâz-ı nağamât-ı tehlîl (etmek): allah birdir nağmeleri söylemeye başlamak

1324 rübûde-sâmân (olmak): rahmet elde etmek, rahmet kazanmak

1325 tuyûr-ı mübâreke: kutsal kuşlar

1326 ârâmgâh-ı safâ: huzurun dinlenme yeri

1327 ittihâz (etmek): almak, kabul etmek

1328 eşcâr-ı hazret-disâr: saygınlık dolu ağaçlar

1329 agsân-ı elmâs-nisâr: elmas-parçaları saçan dallar

1330 estâr-ı gubâr: tozdan örtüler

1331 reng-i dil-pezîr-i tabî'i: doğal, hoş giden renk

1332 âsâr-i ibtihâc-ı tabî'at: doğanın gürlük (canlılık) eserleri

1333 hasret-keş: hasret çeken

1334 mâh-ı dîdâr-ı dil-ârâm: gönül okşayan yüzünün ayı (ay gibi yüzü)

1335 "natür": tabiat, doğa

1336 'arıza: mektup

1337 hüsn-i kabûl (etmek): güzelce kabul etmek

1338 "entrik": entrika, oyun

Bihruz Bey, o sevinç ile ber-mutâd¹³³⁹ hazırlandı, “tuvalet”ini¹³⁴⁰ yaptı, kahvaltısını yedi, dadı kalfa ile beşûşâne¹³⁴¹ mülatefelerden¹³⁴² sonra selamlığa çıktı, odasına girdi, yazıhanesinin gözünü açtı, o gözün içinde mahfuz¹³⁴³ bulunan muhabbet-nâme-i ma’hûdu¹³⁴⁴ eline aldı. İçindeki “kompliman”ları¹³⁴⁵, “santiman”ları¹³⁴⁶ bir daha görmek istedi ise de mektup kapanmış, mühürlenmiş idi. Açmaya kıyamadı, tekrar göze¹³⁴⁷ bıraktı. Lel lelle lel lel .. lel lelle lel lel lel lelle lel lel lel la....

Mösyö Piyer, ne iyi adamdır. Bugün şu latif hediye ile beni memnun etmek için dün mahsus darılttı diyeceğim geliyor, bakalım daha neler var? Bakalım bizim “brav şövalye dö Fublas”¹³⁴⁸ daha neler diyor?

Profesör Piyer’in hediye ettiği kitâb-ı musavver¹³⁴⁹ Bihruz Bey’in pek kıymetlisi olduğundan [Park]da bulunmadığı zamanlar bunu mütalaa ile tenvîr-i hayâl¹³⁵⁰ ederdi, yine kitabı der-dest ile evvela resimlerini -belki ellinci defa olarak- temaşa ile ötesinden berisinden okumaya başladı.

Bey bu lezzetli mütalaaya gereği gibi dalmış idi. Odanın kapısı yavaşçacık vuruldu:

Tık Tık!

—“Antre”...¹³⁵¹

1339 ber-mu’tâd: alışıldığı gibi, sürekli tekrarladığı gibi

1340 “tuvalet”: yıkanma, taranma, tıraş olma, giyinme, süslenme işi

1341 beşûşâne: gülüşerek

1342 mülatefe: şakalaşma

1343 mahfuz: korunmuş, saklanmış

1344 muhabbet-nâme-i ma’hûd: daha önce anlatılan aşk mektubu

1345 “kompliman”: iltifat

1346 “santiman”: his, duygu

1347 göz: çekmece

1348 “brav şövalye dö fublas”: fublas’ın yiğit şövalyesi

1349 kitâb-ı musavver: resimli kitap

1350 tenvîr-i hayâl (etmek): hayali aydınlatmak

1351 “antre”: giriniz

Kapıya uran Mişel idi. İçeriye girdi. Elinde gümüş bir tepsi, tepsinin içinde üzeri Fransızca yazılmış bir mektup vardı. Mektubu beye arz etti. Bey mektubu alıp açmaya uğraşırken kucağındaki kitap yere düştü. Mişel hemen eğildi... Kitabı yerden alırken kitap açıldı, en parlak tasvirlerden¹³⁵² biri meydana çıkıverdi. Mişel de bunu gördü, o zaman bey kitabı uşağın elinden almakla beraber biçareyi haksız olarak...

—Hayvan herif! Def ol oradan

diye hem takdir¹³⁵³ etti hem de yanından kovdu.

Gelen mektup ise sarı araba ile bakla kırı hayvanların bedel-i mukarrer¹³⁵⁴ olan dört yüz on sekiz ve bunların masârif-ı nakliyyesi¹³⁵⁵ bulunan kırk dokuz ki cem'en¹³⁵⁶ dört yüz altmış yedi liradan baki kalan¹³⁵⁷ yüz elli liranın dört ay içinde mukassatan¹³⁵⁸ tediyesi¹³⁵⁹ meşrut olarak birinci taksit zamanının hulûlüne¹³⁶⁰ daha bir on beş gün var ise de paraya lüzum olduğundan Bihruz Beyefendi birinci taksiti şimdiden inayet¹³⁶¹ buyururlarsa mûcib-i memnûniyyet¹³⁶² olacağına dair ve Beyoğlu'nda mukim¹³⁶³ fabrika sahibi komisyoncu Jan Kondoraki imzasını havi¹³⁶⁴ idi.

Bihruz Bey, bu mektubun kıraatinden¹³⁶⁵ pek hoşnut kalmadı. Çünkü evvela “Lezavantur dö şövalye dö Fublas”ı¹³⁶⁶ tatlı tatlı okurken onu elinden bırak-

1352 tasvîr: resim

1353 takdir (etmek): azarlamak

1354 bedel-i mukarrer: kararlaştırılan değer

1355 masârif-i nakliyye: nakil masrafları, taşıma giderleri

1356 cem'en: toplam olarak

1357 bâkî kalmak: artmak, arta kalmak

1358 mukassatan: taksit taksit, taksitle

1359 te'diye: borç ödeme

1360 hulûl: vakti dolmak, zamanı gelmek

1361 inâyet buyurmak: ihsan etmek, borcunu eda etmek

1362 mûcib-i memnûniyyet (olmak): memnunluğu gerektirmek, memnunluğa sebep olmak

1363 mukim: (bir mahallede) oturan, mahalle sakini

1364 hâvî: içeren, (mecazen) imzalı

1365 kırâ'at: okuma

1366 “lezavantur dö şövalye dö fublas”: fublas'ın şövalyesinin maceraları

maya mecbur oldu. Saniyen¹³⁶⁷ kitabın mahremane resimlerinden bir tanesini o Mişel olacak “embesil”¹³⁶⁸ gördü. Salisen¹³⁶⁹ ilk taksite daha bir aydan ziyade vardı. Bey uşağı çağırırdı:

—Mişel!

—Mösyö!

—Böyle bir kâğıdı bana getirmeye nasıl cesaret ediyorsun? Sen biliyor musun ki birinci taksitin gelmesine daha bir ay var? Git söyle cevap yoktur....

—Baş üstüne ekselans.

Biçare Mişel kapalı bir mektubun içinde ne olduğunu ve hususıyla birinci taksitin hulul edip etmediğini nereden bilecek ve bilse de beyefendiden emir almaksızın mektup getiren adama cevap vermeye nasıl cesaret edecek idi? Bihruz Bey, canının birkaç suretle sıkıntıya düşmesinden buraları hesaplayamamış ve zavallı Mişel’i bir ikinci defa daha bi-gayri hakkın¹³⁷⁰ tekdir etmiş idi.

Mişel’i defettikten sonra Bihruz Bey bıraktığı kitabı tekrar aldı, mütalaaya devam etmek istediye de yapamadı. Kitabı bıraktı, müteessirâne¹³⁷¹ düşünmeye başladı.

Lâkin taksit zamanı gelince paraları nasıl vereceksiniz? Üç gün evvel [Mir]e yüz doksan lira verdim, [Heral]ın hesabına bakmadık, [Alber]inki iki yüz otuz lira olmuş, Paris’ten gelecek eşya da gelmedi. Biz bu borçları nasıl ödeyeceğiz. Valide pek fena dargın, yemin etmiş konağı sattırmayacak imiş. Elmasları da birer birer satıp “konsolide”ye¹³⁷² çevirdiğini işitiyoruz. Elli yaşında kadın, bilmem daha ne kadar yaşayacak ki bu kadar para canlılık ediyor? Kule Kapısı’ndaki mağazadan elime pek az şey geçti, Galata’daki hanın parasından kalan altı

1367 sâniyen: ikinci olarak

1368 “embesil”: aptal, bön

1369 sâlisen: üçüncü olarak

1370 bi-gayri hakkın: haksızca, hakkı olmadan

1371 müte’essirâne: üzgünce, üzüntülü olarak

1372 “konsolide”: hisse senedi, tahvil

yüz lira ancak üç dört aylık cep harçlığım demektir. “Mon diyo”! Bu borçları ödemeye bir çare bulamazsam ben ne yaparım? “Anfen”¹³⁷³ İstanbul’daki eve dört bin lira veriyorlar ya! Bir şey yaparız, artık valide hanım buna karışmasın. O benim babamdan kalan bir şey. Bir dört bin lira daha elime geçerse bin lirasıyla borçları öderim. Üç bin lira ile de konsolide alsam epeyce “entere”¹³⁷⁴ getirir. Artık bundan sonra sefihliği¹³⁷⁵ de bırakmalı, artık evleneceğim, evlilere yakışan da “saj”¹³⁷⁶ olmaktır. Meyus olacak bir hâl yok, lel lelle lel lel, lel lelle lel lel, lel lel lelle.

Bihruz Bey, ibtidâ-yı emrde¹³⁷⁷ kendisini pek müteessir eden bu düşüncelerden de kurtulmanın çaresini buldu. Nakit mevcudu olan altı yüz lira bitinceye kadar Süleymaniye’deki konağı satmaya karar vermişti. Beyoğlu’ndaki, Galata’daki dükkânları, hanları satan dellal¹³⁷⁸ bundan evvel Süleymaniye’deki konağa da dört bin lira kadar arz eder bir müşteri bulmuş idiyse de o zamanlar beyin paraya ihtiyacı olmadığı gibi valide hanımdan da bazı mertebe muhalefet gördüğünden konak satılmamış ve fakat dellalin de bir zamanlar gerek konaktan gerek köşkten hiç çıkmayan ayağı bütün bütün kesilmiş idi. Maamafih yeri malum olduğundan inde’l-iktizâ¹³⁷⁹ kendisini buldurmak mümkün idi.

Çamlıca Bahçesi münasebetiyle Bihruz Bey’in muhabbeti sayfiyesine¹³⁸⁰ inhisar¹³⁸¹ edip şitâiyyesi¹³⁸² nazarından bütün bütün düştüğünden makul olan köşkü satıp konağı elden çıkarmamak iken Bihruz Bey, bunun aksini muvâfık-ı hâl¹³⁸³ bulmuş idi.

1373 anfen”: sonunda

1374 “entere”: kâr

1375 sefih: gününü sefahet içinde geçiren

1376 “saj”: uslu, akli başında

1377 ibtidâ-yı emr: işin başı

1378 dellâl: aracı emlakçı

1379 inde’l-iktizâ: gerektiğinde, gerekli durumlarda

1380 sayfiyye: yazlık

1381 inhisâr: yer ayırmak, ayrılmak

1382 şitâiyye: kışlık

1383 muvâfık-ı hâl: hâle uygun

İşte beyefendi birkaç ay sonra düşeceği müzayakaya¹³⁸⁴ karşı konağı satmak tedbirini düşünmekle teessüratını pek çabuk geçirdi. Müsterihane¹³⁸⁵ “dejo-ne”¹³⁸⁶ etti, ber-mutâd¹³⁸⁷ mesîre be-mesîre¹³⁸⁸ dolaşmak için arabasına bindi. Çıktı gitti!

O günün akşamında şâyân-ı tezkîr¹³⁸⁹ fevka’l-âde bir hâl olmamış idi. Bey, âdeti vech¹³⁹⁰ ile saat birde akşam ta’âmını etti. Bir iki saat salonda vakit geçirdi. Erkence hareme gitti, soyundu, yattı. Dokuz saat kadar bir düziye rahatça uyudu.

Ales-sabâh¹³⁹¹ gözlerini açtığı gibi pencereye koştu, perdeyi kaldırdı, hava fevka’l-âde latif idi. “Kel bel jurne”¹³⁹² diyerek seviniyordu. Çünkü bu güzel günün adı cuma idi. Bu sabahki “tuvalet”¹³⁹³ her günden ziyade sürdü. Yirmi, yirmi beş kadar kolalı frenk gömleğinden hiç birisini Bihruz Bey beğenemediği için dadı kalfaya darılıyordu:

—Bunları Mariko mu ütöledi? Ne kadar fena!

—Evet, beyim! Mariko ütöledi, hem de pek fena değil.

—Senin için fena değil ama benim için pek fena: Bu “pili”ler¹³⁹⁴ nedir?

—Neresi kirli ben göremiyorum.

—Kirli demedim a canım “pili” diyorum sana, buruşuk.

—Peki, söyleyelim de bir daha dikkat etsin.

1384 muzâyaka: darlık, (mecazen) parasızlık

1385 müsterihâne: gönül rahatlığı, gönül ferahlığı

1386 “dejone”: öğle yemeği

1387 ber-mu’tâd: alışıldığı gibi, sürekli yapıldığı gibi

1388 mesîre be-mesîre: gezinti yeri gezinti yeri

1389 şâyân-ı tezkîr: anılmaya değer

1390 vech: sebep, yüzünden

1391 ale’s-sabâh: sabah vakti, sabahleyin

1392 “kel bel jurne”: ne güzel bir gün

1393 tuvalet: yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme işi

1394 “pili”: kırışıklık, kıvrım

—Hem söyle, hem de yine dikkat etmezse “konjediye”¹³⁹⁵ olacağını anlat.

—Gonçe diyen kim? Anlamadım.

—“Kom tüe drol”¹³⁹⁶ “Konjediye” diyorum “konjediye” kovarım demek.

—Artık ben bilmem.

—Şu pantlonlara baksana, ne fena “pili”ler¹³⁹⁷ yapmış, kim devşirdi bunları?

—Ben devşirdimdi.

—Boyun bağları nereye koydunuz? Yeni gelenleri.

—Hepsi çekmecenin gözünde olacak.

—Hani ya yeni mendiller?

—Daha yıkanmadı.

—Gördün mü ya, öyle şey olur mu? Şimdi ben ne yaparım?

—A beyim, çekmecenin gözünde belki yüz tane mendil var. Bir tanesini beğen aliver.

—Vuy! Mezil nö son pa marke...¹³⁹⁸

—Neye rezil olsun? Onlar da yeni yeni mendiller.

—Markalı değil, markaları yok onların.

—Markalısı da var, dün ütülerken gördüm.

—Terziden gelen kostümleri göremiyorum.

—Hepsi burada.

1395 “konjediye”: kovarım

1396 “kom tüe drol”: ne kadar tuhafsin!

1397 “pili”: kıvrım, büküm, kat

1398 “vuy! mezil nö son pa marke...”: evet fakat onlar markalı değilse

—İskarpınlerim gelmedi mi?

—Bilmem, besbelli gelmedi.

—Şu potinleri ver bakayım.

Dadı kalfa ile cereyan eden şu muhavere-den de anlaşılır ki Bihruz Bey, bugün-kü cuma tuvaletine¹³⁹⁹ fevkâ'l-âde ehemmiyet veriyor ve o cihetle gömlekten, boyun bağından, mendilden, pantalonundan, ayakkabından kendisine en çok yakışacağı tayinde müşkilat¹⁴⁰⁰ çekiyordu.

Gömleğin, yeleğin, pantolonun, ceketin, potinin birini giyip birini çıkararak hele tuvalet işine nihayet verebildi. Selamlığa çıktı. Doğru “kabine dö travay”ı-na¹⁴⁰¹ girdi. Yazıhaneden¹⁴⁰² mektubu çıkardı, ceketinin cebine güzelce yerleş-tirdi. Oradan salona geçti. Salondaki çiçekliğin içindeki taze çiçeklerden güzel bir gül intihab¹⁴⁰³ etti. Ceketinin iliğine taktı, biraz oturdu, biraz gezindi. Her çaryek (çeyrek)de bir kere saatine baka baka hele öğle vaktine yetişti. Derhal “dejone”yi ismarladı. Çünkü bu sabah kahvaltıdan sarf-ı nazar¹⁴⁰⁴ ettiğinden karnı iyice acıkmış idi. Bade’t-ta’âm¹⁴⁰⁵ salonda biraz daha oturdu, gezindi. Bir aralık yine “kabine dö travay” a geçti. [Şövalye] kitabını açtı, karıştırdı. Nihayet saatine baktı, saat yedi buçuğu geçiyordu.

—Mişel!

—Mösyö.

—Ma vuvatör.¹⁴⁰⁶

—Tot alür ekselans.¹⁴⁰⁷

1399 tuvalet: gündelik bakım ve giyiniş tarzı

1400 müşkilât: zorluklar, güçlükler

1401 “kabine dö travay”: çalışma odası

1402 yazıhâne: yazı masası

1403 intihâb (etmek): seçmek

1404 sarf-ı nazar (etmek): vazgeçmek, feragat etmek, terk etmek

1405 ba’d-e’t-ta’âm: yemekten sonra

1406 “ma vuvatör”: arabam

1407 “tot alür ekselans”: hemen saygı değer efendi

Bir çeyrek sonra bey arabasına bindi. “Koşe” de yerine geçti, gırrrr.

Arabanın bu defa gittiği yeri beyana hacet yoktur ki hikâyeyi takip edenlerce o yerin Bahçe-i Umûmî'den başka bir mahal olamayacağı umûr-ı ma'lûmeden-dir¹⁴⁰⁸.

Evet! Beyefendi arabasını mutadından¹⁴⁰⁹ ziyade bir süratle sürerek Tophanelioğlu'ndan bahçenin alt başına varıp da dâhil ve haricini fevka'l-âde bir kalabalığın cevelângâh-ı izdihâmını¹⁴¹⁰ görünce buraya yetişmekte biraz geç kalmış olduğuna teessüfler ederek kim bilir kaçınıcı devresini icra etmekte olan arabaların arasına epeyce müşkilat ile karışabildi.

Bu suretle ağır ağır giderek yukarıki meydancığa vasıl olunca silsile-i devr-i dâimden¹⁴¹¹ arabasını kurtardı. Kazinoya karib bir mevkie çekti, durdurdu. Kendi derhâl arabadan fırladı, doğruca bahçeye girdi. Sürü sürü gezen rengarenk ezhâr-ı behiştî¹⁴¹² içinde aradığına benzer bir sima göremeyince -hikâyemizizin mebdeinde¹⁴¹³ tarif olunduğu vechile- aşağıki kapıya yakın bir mevki intihap edip oturdu. Bir bira ısmarladı. Sarışın hanımın vüruduna¹⁴¹⁴ sabırsızlıkla intizara ve bu intizâr-ı şedîd¹⁴¹⁵ içinde dem-be-dem¹⁴¹⁶ saatine bakıp her beş dakikada bir kere kapıya doğru gidip gelmeye başladı.

Evet, bahçeye süslü hanımların, şık madamların mavi gözlüsü, kara kaşlısı, ela gözlüsü, sırma saçlısı, uzun boylusu, kısası, narin yapılısı, şişmanı hasılı her türlü girip çıkıyor fakat Bihruz Bey'in “siyeh-çerde-i” hayâl-perverdesi¹⁴¹⁷ bir türlü görünmüyordu. “Siyeh-çerde” görünmediği gibi landosu dahi belirmiyordu.

1408 umûr-ı ma'lûme: bilinen işler, bilinen şeyler

1409 mu'tâd: alışıldık, sürekli yapılan şey

1410 cevelângâh-ı izdihâm: kalabalık gezinti yolu

1411 silsile-i devr-i dâ'im: sürekli dönen zincir (yol hattı)

1412 ezhâr-ı behiştî: cennet çiçekleri

1413 mebde': giriş, başlangıç

1414 vürûd: gelme, geliş

1415 intizâr-ı şedîd: şiddetli sıkıntılı bekleyiş

1416 dem-be-bem: sürekli

1417 siyâh-çerde-i hayâl-perver: hayal besleyen kara yağız (sevgili)

Medîd¹⁴¹⁸ olduğu kadar şiddeti artmakta olan bu intizar içinde zavallı Bihruz Bey'in zihni birtakım ihtimâlât-ı müz'icenin¹⁴¹⁹ keşâkeşine¹⁴²⁰ düşmüş idi ki en elimi¹⁴²¹ Periveş Hanım'ın Keşfi Bey ile başka bir yerde "randevu" vermiş olması idi. Zira bahçe seyircileri arasında Keşfi Bey dahi görülemiyordu. Bu ıztırâb-ı tahammül-fersâ¹⁴²² içinde saat on buçuğa gelip ümidin bütün bütün kesilmesi dakikaları takarrup edince için için "of"larını artık zabt¹⁴²³ edemez olmuştu. Bir aralık yine yerinden fırladı. Kapiya doğru gitti. Devr-i dâ'im¹⁴²⁴ zincirini teşkil eden arabaların müruruna¹⁴²⁵ içeriden mey'ûsâne¹⁴²⁶ bakıyordu. Birden bire ser-â-pây¹⁴²⁷ vücûdu ihtilâca¹⁴²⁸ tutuldu. Çehresi ibtida kızardı, sonra sarardı, daha sonra yemyeşil oldu. Bulunduğu noktadan sol tarafa şitap¹⁴²⁹ etmek istedi. Orası geçit vermez derecede sık bir ormancık idi. Ormancığın azıcık yukarısına gitti. Orası bahçenin kenarına müntehî¹⁴³⁰ bir düzlük ise de bir iki madame, birkaç erkek, birkaç da çocuktan mürekkep bir aile sandalyeleriyle bir halka teşkil ederek orada oturuyorlardı. Bihruz Bey, gözlerini bahçenin dışarısındaki kargaşalığa dikmiş olduğu hâlde bunların üzerine doğru süratle yürüdüğünü oturan çocuklar görünce korktular, analarının babalarının kucaklarına iltica¹⁴³¹ ettiler. Bihruz Bey hareketine kat'a¹⁴³² halel¹⁴³³ vermedi. "pardon" diyerek halka-i müteşekkileyi¹⁴³⁴ çığner gibi aralarından geçti. Hatta geçerken bir iki sandalye de devirdi. Bahçe duvarının

1418 medîd: uzun

1419 ihtimâlât-ı müz'ice: rahatsız edici olasılıklar

1420 keşâkeş: keşmekeş, sıkıntı

1421 elim: acı verici

1422 ıztırâb-ı tahammül-fersâ: tahammül eskiten (dayanılmaz) ıstırap, sıkıntı

1423 zabt (etmek): tutmak

1424 devr-i dâ'im: sürekli dönme, tur atma

1425 mürûr: geçme, geçiş

1426 me'ûsâne: ümitsizce

1427 ser-â-pây: baştan başa, tamam, bütün

1428 ihtilâc: titreme

1429 şitâb (etmek): koşmak

1430 müntehî: sona eren, biten

1431 ilticâ (etmek): sığınmak

1432 kat'a: kesinlikle

1433 halel: kesinti, aralık

1434 halka-i müteşekkile: oluşturulmuş halka

dibine gitti, biraz durdu, yine geldiği tarafa döndü. Fakat dönerken halkayı bütün bütün bozulmuş, dağılmış buldu. Tekrar kapıya doğruldu, yine döndü, en sonra yerine gitti. Garsonu çağırmak için bastonunun ucuyla bira kadehi- ne hızlı hızlı vururken kadeh devrildi, sonra yere düştü, kırıldı. Hele garson da yetişti. Bey bira ve kadeh paralarını başka başka tesviye¹⁴³⁵ ettikten sonra [pardesü]sünü koluna aldı, yine fevkâ'l-âde bir süratle yukarıki kapıya doğru yürümeye başladı. O süratle hem gider hem de “Enkonyito!.. Enkonyito!.. Diyabl”¹⁴³⁶ diye söylenir, herkesi kendisine hayretle baktırırdı. Bu kadar telaş ve heyecan ve harekete sebep ise beyefendi ibtida kapıdan arabaların müruru- nu seyr ederken hayâl-i cânânenin¹⁴³⁷ adi bir kira arabası içinde olarak kendi- sine görünmesi idi.

Fi'l-hakîka¹⁴³⁸ Periveş Hanım, Çengi Hanım'dan maada¹⁴³⁹ Gül-şeker namın- da diğer bir genç refikasıyla¹⁴⁴⁰ beraber bahçe seyrine gelmişler ve Gül-şeker Hanım'ın “tuvalet”i böyle bir seyrin iktizâsına muvâfık bulunmadığından ara- badan hiç çıkmamak hakkında gösterdiği arzuya binaen¹⁴⁴¹ üç hanım bahçeye inmekten sarf-ı nazarla hemen iki saatten beri devr-i dâim¹⁴⁴² içinde dönüp dolaşmakta bulunmuşlar idi. Bihruz Bey ise cananesine bahçenin içinde mun- tazır¹⁴⁴³ olduğu kadar açık kapının önünden mürur eden arabaları da nazardan kaçırmıyor idiyse de bunların içinde mahut¹⁴⁴⁴ landoya benzer bir şey göreme- diğinden ve sarışın hanımın öyle adi bir kira arabasıyla böyle bir seyir yerine gelmeye tenezzül edebileceğine ihtimal veremediğinden bihude sıkılıp duru- yordu. Hele iki dakikada Bihruz Bey yukarıki kapıdan çıktı. Hayâl-i cânâneyi nakil¹⁴⁴⁵ arabanın rengine, biçimine, arabacının kılığına, kıyafetine, hayvanla-

1435 tesviye (etmek): ödemek

1436 “enkonyito! enkonyito! diyabl”: saklan! saklan! şeytan

1437 hayâl-i cânâne: sevgilinin hayali

1438 fi'l-hakîka: gerçekte

1439 ma'adâ: başka

1440 refika: arkadaş (kadın)

1441 binâ'en: dayanarak

1442 devr-i dâ'im: sürekli dönme, tur atma

1443 muntazır (olmak): beklemek

1444 ma'hûd: daha önce anlatılan

1445 nâkil: taşıyan

rın donuna¹⁴⁴⁶ başka başka dikkat etmişidi. Devr-i dâ'im zinciri ise izdihamın fevka'l-âdeliğinden dolayı pek ağır hareket ediyor idi. Beyefendi maksut¹⁴⁴⁷ olan arabanın vüruduna muntazıran¹⁴⁴⁸ bir kenarda bastonuna dayandı durdu.

Beş dakika geçmedi, hele araba köşeyi döndü. Tamam beyin bulunduğu noktaya muhâzî¹⁴⁴⁹ gelince Bihruz Bey ceketinin cebinden muhabbet-nâme-i ma'hûdu¹⁴⁵⁰ çıkardı. Arabanın içinde kırılarak tebessümlere başlayan Periveş Hanım'a tazimlice¹⁴⁵¹ bir "reverans"¹⁴⁵² ettikten sonra Fransızca: "Madmazel! Muztarip ve perişan gönlümün natık"¹⁴⁵³ fotografyası olan bu mektubu zat-ı seniyyenize¹⁴⁵⁴ takdim etmekliğime müsaade buyurunuz" diyerek ve araba yürüdüğü kadar bu da yanı sıra giderek mektubu arz etti.

Bunun üzerine genç hanımların ikisi birden bir kakhahadır kopardılar. Bunların karşılarında oturan Çengi Hanım da: "Hadi! Hadi! Çekil oğlum! Ayıpdır!" diyordu. Fakat bu dakikada Bihruz Bey'in duman içinde bulunan gözleri hiçbir şey göremediği gibi asabi bir uğultuya giriftar¹⁴⁵⁵ olan kulakları da hiçbir şey işitemediğinden elindeki mektup ile arabayı takipte devam ediyordu. Nihayet Gül-şeker hanım beyin hâline acıdığından dolayı değil, o belayı başlarından defetmek için kolunu uzattı, elinden mektubu aldı. Bey de oradan çekildi.

Bihruz Bey bu esnada âdeta sersemlemişti. Arabadan ayrıldıktan sonra bıraktığı noktaya geldi, durdu. Markalı mendilini çıkardı, alnından, şakaklarından fışkıran terleri silmeye başladı. Mektup takdim etmek için arabaya sınaştığını görenler kendisini birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Fakat Bihruz Beyin gözlerini bürüyen duman henüz ber-taraf¹⁴⁵⁶ olmadığından o hiçbir şey gö-

1446 don: renk

1447 maksûd (olmak): kasedilmek

1448 muntazıran: bekleyerek

1449 muhâzî: aynı hizada olan, karşısında bulunma

1450 muhabbet-nâme-i ma'hûd: daha önce anlatılan aşk mektubu

1451 ta'zîm: saygı gösterme, ululama

1452 "reverans" (etmek): eğilerek selam vermek

1453 nâtık: beyan eden, bildiren

1454 zât-ı seniyye: yüce şahsiyet

1455 giriftâr (olmak): tutulmak, yakalanmak

1456 ber-taraf (olmak): ortadan kaldırılmak, yok olmak

remiyor idi. Biraz dinlendikten sonra aklı başına gelmeye başladı. O zaman muvaffakiyyetinin reng-i neşvesi¹⁴⁵⁷ çehresine aksederek çehrede bir beşâşet¹⁴⁵⁸ hasıl oldu. Bunun üzerine tekrar bahçeye girdi. Aşağı doğru ferih¹⁴⁵⁹ ve fahur¹⁴⁶⁰ giderken yolunun üzerinde rast gelen, celsegâhlarda¹⁴⁶¹ müsâdif-i nazarı¹⁴⁶² olan mösyölerden, madamalardan biraz göz aşinalığı olanlara “reverans”lar edip az buçuk tanıştıklarına el vererek: “koman sa va”¹⁴⁶³ deyişi beyefendinin ifrât-ı sürûr-i temkîn-güdâzına¹⁴⁶⁴ delalet¹⁴⁶⁵ edecek hâllerinden idi.

Bu suretle iki, üç kere bahçenin içini devretti. Kendisi gezindiği kadar takdim ettiği muhabbet-namenin içindeki parlak ibarelerden müessir ve muharrik¹⁴⁶⁶ sözlerden bazılarını zihninden geçiriyor ve mektuba leff¹⁴⁶⁷ ettiği “kuple”lerden¹⁴⁶⁸:

Bir siyeh-çerde civândır

Hayli dem hayli zamândır

mısralarını “orkestra”nın ahengine uydurup terennüm¹⁴⁶⁹ ediyordu. O latif mektubun, o nazik “kuple”lerin yüreğinde ne tesir icra ettiğini Periveş Hanım’ın simasından anlamak üzere bir aralık beyefendi bahçenin yukarıki kapısından çıktı. Doğru arabasına gitti, yerine oturdu, terbiyeleri eline aldı, bekledi.

Bu esnada vakit on biri geçmiş, devr-i dâ’im zinciri ise hayli seyrekleşmiş idi. Zincir üç defa devrini icra etti. Hayâl-i cânâneyi nakil araba görünmedi. O zaman bey saatine baktı. On bir buçuk olduğunu görünce “İle tar.. probab-

1457 reng-i neşve: sevinç rengi

1458 beşâşet: güler yüzlülük

1459 ferih: sevinçli mutlu

1460 fahûr: övünen, gururlu

1461 celsegâh: oturma yerleri

1462 müsâdif-i nazar (olmak): bakışa tesadüf etmek, göze çarpmak

1463 “koman sa va”: nasılsınız?

1464 ifrât-ı sürûr-i temkîn-güdâz: ihtiyat azaltan aşırı sevinç

1465 delâlet (etmek): delil olmak, yol göstermek

1466 muharrik: kıskırtıcı, tahrik edici

1467 leff (etmek): eklemek, ilâve etmek

1468 “kuple”: dörtlük

1469 terennüm (etmek): (şarkı) mırıldanmak

löman”¹⁴⁷⁰ gitmişler, “allon”¹⁴⁷¹ takip edelim. Bu defa “Jö latrapöra jesper”¹⁴⁷² beni bu yolda beklemesi lazım gelir.” dedi. Aşağıya doğru arabasını dört nala sürdü. Tophanelioğlu’nun dört yol ağzına gelince yine şaşırıldı. “takipten ne hasıl olacak, pazar günü kendisini görecektik değil miyim?” diyerek Bağlarbaşı yolunu tuttu. Bağlarbaşı’ndan Nûh Kuyusu ve Duvarıdibi tarikiyle¹⁴⁷³ Haydar Paşa’ya indi. Oradan Koşuyolu’yla köşküne geldi.

Köşke vasıl olunca Mösyö Piyer’in gelip gelmediğini sordu. Mösyö Piyer, yarım saat evvel gelmiş, salonda gazete mütalaa ediyordu. Bey doğru salona girdi.

—Bon suvar¹⁴⁷⁴ şer profesör!

—Bon suvar mon beyefendi

İnşaaallah iyisiniz?

—Mersi! Pek iyiyim, zât-ı âliniz

—Geçen akşam eve biraz geç gittim, hava da rutubetli idi. Nezleyle uğramışım.

—Beis yok, bu akşam ders yapmayız olmaz mı?

—Hayır, benim nezlem derse asla mani değildir. Her vakitki gibi çalışabiliriz.

—Pek ala! Lâkin “şer profesör” getirdiğiniz o güzel kitap, âdeta bir “trezor”¹⁴⁷⁵

—Evet! O kitap “amur dö fam”¹⁴⁷⁶ hikâyeleri içinde bir tanedir.

—Hikâyeler güzel ya o resimler?

1470 “ile tar probablöman”: geç oldu... muhtemelen

1471 “allon”: haydi

1472 “jö latrapöra jesper”: ümit ederim ki onu yakalarım

1473 tarik: yol

1474 “bon suvar”: iyi akşamlar

1475 “trezor”: hazine

1476 “amur dö fam”: kadın aşkı

—“Apesitan”¹⁴⁷⁷ değil mi?

—“Eksitan plüto”¹⁴⁷⁸

—Lâkin çokluk bakmamalı...

—Gerçek, Mişel size bir şey söyledi mi?

—Ne gibi?

—Zira kitabın resimlerinden bir tanesini “par aksidan”¹⁴⁷⁹ görmüş idi de...

—Hayır! Hiçbir şey demedi.

Bunlar bu muhavereye iken salona giren Mişel taamin¹⁴⁸⁰ hazır olduğunu haber verdi. Bihruz Bey, muazzez¹⁴⁸¹ hocasının koluna girdi. “Sal amanje”ye¹⁴⁸² götürdü, sofraya oturdular. Öteden beriden konuşarak taamı bitirdiler. Tekrar salona geçtiler. Bihruz Bey’in ders yapmaya bu akşam hiç meyli yoktu. Hatta Mösyö Piyer, nezlesi olduğundan bahsettiği zaman beyefendinin “bu akşam ders yapmayız” sözünü birden bire sarf etmesi de o meylsizlikten dolayı idi. Salona girilip kahveler içildikten sonra Bihruz Bey, oyun masasını ısmarladı, mumları yaktırdı, Mösyö Piyer’e hitaben:

—“Nuzalonfer kerkö parti dö tranteön”¹⁴⁸³

dedi, karşı karşıya geçtiler, oturdular, oyuna başladılar. Oynanan oyunlar alaturka “otuz bir” idi ki davsız¹⁴⁸⁴ olarak her partisi bir çâr-yek (çeyrek) liraya olmak üzere mukavele¹⁴⁸⁵ olunmuşdu.

1477 “apesitan”: iştah açıcı

1478 “eksitan plüto”: daha fazla tahrik edici

1479 “par aksidan”: yanlışlıkla, kazara

1480 ta’am: yemek

1481 mu’azzez: aziz, saygın

1482 “sal amanje”: yemek odası

1483 “nuzalonfer kerkö parti dö tranteön”: biraz otuz bir oyunu oynayalım

1484 dav: kâğıt oyunlarında ortaya konulan para

1485 mukâvele (olunmak): anlaşılmaq, sözleşilmek

Mösyö Piyer, bu oyunu kış geceleri Bihruz Bey'in konağına toplanan genç beylerden görmüş, öğrenmiş ve hatta ara sıra kendisi de beylerin oyununa girişerek hayli mütemenni¹⁴⁸⁶ olmuş idi. Mösyö Piyer, bu akşam da kazanmaya başlayınca Bihruz Bey'i çabuk kaçırmamak için oyunda türlü maskaralıklar ider ve ara sıra Fransızların "Oyunda talihi yar olan aşkta bed-baht¹⁴⁸⁷, oyunda talihi yar olmayan aşkta nik-baht¹⁴⁸⁸ olur" kavl-i meşhûrunu¹⁴⁸⁹ beyin sem'-i dikkatine¹⁴⁹⁰ isal¹⁴⁹¹ edip oyunda yenilmeye tahrîsten¹⁴⁹² hâli¹⁴⁹³ kalmazdı. Bey de bu lakırtıyı işittikçe -hayali zaten hiçbir dakika gözünün önünden savulmayan- sarışın hanımın talihine oynarken mesela kaba on dörtte yatar, otuzda on dörtte kâğıt çeker, partiyi zor ile kaybederdi. Arada dondurmalar da yenilmek, kahveler de içilmek suretiyle üç saat devam eden oyuna nihayet¹⁴⁹⁴ verildi. Mösyö Piyer, beş buçuk lira kâr ile oyundan kalktığı zaman idi ki nezlesini hatırlayabildi ve "oh! Ne kadar yorulduğum, izin verseniz odama giderdim. İstirahata muhtacım." diyerek beyden müsaade istedi. Zati saat de beşe gelmiş idi. Biri birine "bonsuvar" dediler, ayrıldılar: Mösyö Piyer yatak odasına gitti. Bihruz Bey de hareme girdi, birisi beş buçuk lira kazancın keyf-i şevkine¹⁴⁹⁵, diğeri bir gün sonra vaki¹⁴⁹⁶ olacak mülâkât-ı âşıkâne-nin¹⁴⁹⁷ zevk-i hayâlîne¹⁴⁹⁸ dalarak uyudular.

1486 mütemenni: istekli, isteyen

1487 bed-baht: talihsiz, kötü bahtlı

1488 nik-baht: talihli, iyi bahtlı

1489 kavl-i meşhûr: meşhur söz

1490 sem'-i dikkat: dikkat kulağı

1491 isâl (etmek): ulaşmak

1492 tahrîs: hırslandırma

1493 hâli: boş

1494 nihâyet: son

1495 keyf-i şevk: neşenin keyfi

1496 vâki' (olmak): gerçekleşmek

1497 mülâkât-ı âşıkâne: âşıkça buluşma

1498 zevk-i hayâl: hayalin hazzı, lezzeti

Üçüncü Kısım

Bihruz Bey mülâkât-ı âşıkane¹⁴⁹⁹ için kendince kararlaştırdığı pazar günü bir gün evvelkinden daha pek çok itinalarla [tuvalet]ini¹⁵⁰⁰ yapıp hazırlandıktan, öğle taamını da ettikten sonra saat sekize gelmeden arabasına bindi. Tophanelioğlu tarikıyla Çamlıca'ya giderken Bağçe-i Umûmî'ye de muhibbâne¹⁵⁰¹ bir nazar imâle¹⁵⁰² ederek mevki'-i intizâra¹⁵⁰³ vardı.

O gün hava sümbülî¹⁵⁰⁴, sıcak mutedil¹⁵⁰⁵ derecede, yollar ise üç gün evvelki yağmurlardan dolayı tozdan vâreste¹⁵⁰⁶ olmak münasebetiyle Çamlıca seyri için en müsait günlerden ve fazla olarak pazara da müsadif olduğu için birtakımı midelerini birer küçük havuz gibi Çamlıca suyu ile bi'l-implâ¹⁵⁰⁷ içerisine sardalya balığı salıvermek, diğer takımı da tavla oyunuyla vakit geçirmek, bazıları nargile safasına koyulmak, diğer bazıları da Çamlıca gibi İstanbul'un, Boğaziçi'nin her ciheti pâ-y-mâl-i nezâreti¹⁵⁰⁸ ve bürûc-i isnâ aşerin¹⁵⁰⁹ on üçüncüsü addolunmaya liyakati olan bir nokta-i mürtefi'adan¹⁵¹⁰ bâlâ¹⁵¹¹ ve zîre¹⁵¹², yemîn¹⁵¹³ ve yesâra¹⁵¹⁴ medd-i nazar-ı istiğrâk u hayret¹⁵¹⁵ ve temâşâyı tecellî-i hezârân-güne-i tabî'atla¹⁵¹⁶ tefrîh-i rûh u cenân¹⁵¹⁷, tervîh-i fikr ü

1499 mülâkât-ı âşikhâne: aşıkça buluşma

1500 tuvalet: yıkanma, tıraş olma, süslenme, giyinme işi

1501 muhibbâne: severcesine

1502 nazar imâle (etmek): bakışları çevirmek, bir tarafa bakmak

1503 mevki'-i intizâr: bekleme yeri, bekleme noktası

1504 sünbülî: kara bulutlarla kaplı hava

1505 mu'tedil: ılıman

1506 vâ-reste (olmak): kurtulmak

1507 bi'l-implâ: doldurarak

1508 pâ-y-mâl-i nezâret: bakış ayakları altında kalma, görüş alanına girme

1509 bürûc-ı isnâ 'aşer: on iki burç

1510 nokta-i mürtefi'a: yüksek nokta

1511 bâlâ: yukarı, üst

1512 zîr: alt

1513 yemîn: sağ taraf

1514 yesâr: sol taraf

1515 medd-i nazar-ı istiğrâk u hayret: şaşkın ve dalgın bakışlarla bakma

1516 temâşâ-yı tecellî-i hezârân-güne-i tabî'at: doğanın binlerce çeşit görünüşünü(manzara) izleme

1517 tefrîh-i rûh u cenân: ruhu ve kalbi ferahlatma

vicdân¹⁵¹⁸ etmek maksatlarıyla sabahtan beri fevc-â-fevc¹⁵¹⁹ gelen halk, is-
kemeleler, kaba hasırlarla celsegâhları¹⁵²⁰ kâmilten¹⁵²¹ tutmuş ve bu karmaka-
rışık kalabalığın gulgule-i müvâredât u muhâverâtına¹⁵²² ve kahveci tâbi'le-
rinin, "İki şekerli, bir sade, üç lokum!" yollu haykırmalarına –muhallebici,
dondurmacı, leblebici, "eğlencelik şamfistik"çı, şekerci, simitçi gibi– hiçbir
mesireden eksik olmayan satıcıların mütenevvi¹⁵²³ sada¹⁵²⁴ ve edalarla¹⁵²⁵ ba-
ğırıp çağırmalarına bir fena keman, bir adî lavta¹⁵²⁶, bir soğuk klarnete, bir
de porsuk deften ibaret ince sazın¹⁵²⁷ kaba takımı tarafından –mevcut hal-
kın yüzde doksan dokuz üç çeyreği için bâd-ı hevâ¹⁵²⁸ olarak– icra olunan,
âheng-i tenâfûrünün¹⁵²⁹ inzimamı¹⁵³⁰ ve öte tarafta ma'rûf-ı sığâr u kibâr¹⁵³¹
Çamlıca âb-ı hoş-güvârının¹⁵³² menbaı¹⁵³³, kurbunda¹⁵³⁴ hayme-güşây-ı
karâr¹⁵³⁵ olan kebağının kızgın ateş üzerinde mavi ve yağlı dumanları bu-
ram buram çıkıp etrafa yayılan köftesinden, kebabından, ciğer tavasından,
piyazlı fasulye salatasından münteşir¹⁵³⁶ revâyih-i iştihâ-fersânın¹⁵³⁷ hevâ-
yı pâk-i nesîmîyi¹⁵³⁸ iktihâmı¹⁵³⁹ o mevki'-i müstesnâyı tertipsiz, letafetsiz,

1518 tervih-i fikr ü vicdân: fikir ve vicdanı rahatlatma

1519 fevc-â-fevc: dalga dalga, yığın yığın

1520 celsegâh: oturma yerleri

1521 kâmilten: tam olarak, eksiksiz şekilde

1522 gulgule-i müvâredât u muhâverât: konuşmaların ve gelişlerin gürültüsü, şamatası

1523 mütenevvi': çeşit çeşit

1524 sadâ: ses

1525 edâ: davranış, tavır

1526 lavta: mızrapla çalınan, gözdesi uttan küçük çalgı aleti

1527 ince saz: türk müziğinde keman, ney, tambur, kemençe, ut, daire vb aletlerden ve okuyuculardan oluşan fasıl ekibi

1528 bâd-ı hevâ: bedava

1529 âheng-i tenâfûrî: kulak tırmalayıcı nağme, ezgi

1530 inzimâm: ilave etme, eklenme

1531 ma'rûf-ı sığâr u kibâr: küçükler ve büyüklerce bilinen, tanınan

1532 âb-ı hoş-güvâr: içimi hoş su,

1533 menba': su kaynağı

1534 kurb: yakın

1535 hayme-güşâ-yı karâr (olmak): yerleşme çadırını açmak, bir yerde durmaya karar vermek

1536 münteşir: yayılan

1537 revâyih-i iştihâ-fersâ: iştah kapatan kokular

1538 hevâ-yı pâk-i nesîmî: rüzgârın temiz havası

1539 iktihâm: kaplamak, doldurmak

zevksiz, liyakatsiz bir sûrgâha¹⁵⁴⁰ döndürmüş idi. Bihruz Bey o mükellef¹⁵⁴¹ “ekipaj”ıyla¹⁵⁴² teşrif edip de Çamlıca’yı bu hâl ve manzarada görünce fena “endinye”¹⁵⁴³ oldu, ziyadesiyle canı sıkıldı.

Çünkü beyefendi orta set üzerinde büyük çınarın altında tenhaca sandalyesine kurulup, ayağını da ayağının üzerine atacak da perestîde-i “siyeh-çerde”sini¹⁵⁴⁴ öyle bekleyecek, siyeh-çerdenin landosu uzaktan görüldüğü gibi görüp görmezliğe gelecek, siyeh-çerde landosundan indikten sonra beyin bu vaz’ına dikkatle: “Acaba beyefendiyi beklettim de darılttım mı?” diye meraklanıp telaşlı telaşlı bayırdan yukarı çıkarken beyin gözüne işecek, bey hemen yerinden fırlayıp “siyeh-çerde”nin yanına gidecek, mükerrer “reverans”lardan sonra birlikte tepeye kadar çıkacaklar, o zaman siyeh-çerde “korsaj”ından¹⁵⁴⁵ pembe renkli, zarif, muattar¹⁵⁴⁶, ufacak bir zarf içinde bir mektup çıkaracak, Bihruz Bey’e, “Sizin mektubunuz gibi bu da “sufran”¹⁵⁴⁷ bir yüreğin fotoğrafıdır¹⁵⁴⁸. Zât-ı âlînizinki “artistik” bir fotoğrafı olduğu için güzeldir. Bu onun yanında kabadır, rötuşsuzdur. Lâkin pek “egzakt”tır¹⁵⁴⁹, pek “fidel”dir.¹⁵⁵⁰ Onun için takdime cesaret ediyorum.” deyip mektubu beye verdikten sonra: “Fotoğrafıyı Paris’te mi, Londra’da mı, Viyana’da mı öğrendiniz?” diyecek. Bihruz Bey de ona cevaben, “Avrupa’ya gitmedim, fakat bir iki hafta sonra Paris’e gitmek istiyorum” deyince “siyeh-çerde”nin¹⁵⁵¹ benzi sapsarı kesilerek vücuduna titremekler âriz¹⁵⁵² olarak, gözleri yaşarak: “Beni bu hâle getirdikten sonra kendiniz Paris’e gitmeyi düşünüyorsunuz. Madem ki gidecekmisiniz, benim gibi bir biçareyi divaneye döndürüp de buralara kadar niçin getirdiniz?” yollu şikâyetlere, sitemlere kalkışacak, Bihruz Bey de; “Birinci “rankontr”umuzdan¹⁵⁵³ beri gözlerime uyku girdiği var mı?. Bir

1540 sûrgâh: düğün evi, düğün yeri

1541 mükellef: kusursuz, eksiksiz

1542 “ekipaj”: araba, lüks araba

1543 “endinye” (olmak): hoşuna gitmemek

1544 perestide-i siyeh-çerde: kara yağız tapılacak (sevgili)

1545 “korsaj”: elbisenin göğüs kısmı

1546 mu’attar: ıtırli, güzel kokulu

1547 “sufran”: acılı, kederli, acı çeken

1548 fotoğrafı: fotoğrafçılık

1549 “egzakt”: doğru, gerçek

1550 “fidel”: sadık

1551 siyeh-çerde: kara yağız sevgili

1552 âriz (olmak): bulaşmak, oluşmak, meydana çıkmak

1553 “rankontr”: buluşma

dakika sizi düşünmediğim var mı? “Hayalimin” parkında sizden başka bir dolaşan var mı?” cümlelerini iraddan¹⁵⁵⁴ sonra; “Paris’e gitmekten meram¹⁵⁵⁵ yakında lazım olacak bazı şeyleri kendim beğenip almak...” kelimelerini tefevvüh¹⁵⁵⁶ ederken “siyeh-çerde” ikinci defa olarak tekrar sarılığa uğrayacak, o zaman beyefendi: “Evet efendim! sizden kaçmalıyım, sizi o kadarcık bile görmemeli idim, biliyor musunuz ki aşkınız beni harap ediyor? Biliyor musunuz ki ben sizi bir gün görmezsem çıldırıyorum? Mümkünü yok ben burada duramam!” dediği gibi, “siyeh-çerde” “sanglote”¹⁵⁵⁷ ederek ağlamaya başlayacak, bunun üzerine artık beyefendi insafa gelip hemen olduğu noktada zemîn-i arz-ı perestişe¹⁵⁵⁸ zânû-efken-i ubûdiyyet¹⁵⁵⁹ olarak iki taraftan: “Oh! seni nasıl seviyorum!, Sen de beni seviyor musun?. —Oh, “mon adore”!¹⁵⁶⁰ —Hayır! yalan söylüyorsunuz!. —Ben yalan söylemeyi bilmem ki... Söyle bana, gerçek yolculuk var mı? —“Non! Non!”¹⁵⁶¹ Bin kere “non!”. —Aklımı başımdan aldın hıyanet¹⁵⁶²!. —Ya sen beni ne hâle koydun! —Ben zavallı ne yaptım?. — Bir daha ne zaman görüşeceğiz?. —Ben bilir miyim?” tarzında artık senli benli sözler teati¹⁵⁶³ olunacak, ondan sonra Bihruz Bey teehhül¹⁵⁶⁴ meselesini –Koşuyolu’nda araba sürer gibi– bir hızla meydana sürmekle beraber bu mesele hakkında enikonu lakırdı edip bir “desizyon”¹⁵⁶⁵ almak için “siyeh-çerde”den randevu isteyecek, “siyeh-çerde” biraz naz “difükülte”-leri¹⁵⁶⁶ çıkardıktan sonra muvafakat¹⁵⁶⁷ edecek, bu karar üzerine aşağıya inilecek, bahçenin ibtida içinde bir tur yapılmak, sonra dışarısında “an vuatür”¹⁵⁶⁸ bir iki defa dolaşılıp mufâratat¹⁵⁶⁹ olunmak üzere arabalara binilecek idi.

1554 irâd: söyleme, sarf etme, beyan etme

1555 merâm: amaç, istek

1556 tefevvüh (etmek): söylemek

1557 “sanglote” (etmek): hıçkırmak

1558 zemîn-i ‘arz-ı perestiş: tapınma gösterme yeri, zemini

1559 zânû-efken-i ‘ubûdiyyet (olmak): kulluk dizi üzerine oturmak

1560 “mon adore”: sevgili tanrıçam

1561 “non! non!”: hayır! hayır!

1562 hıyânet: vefasızlık

1563 te’âtî (olunmak): karşılıklı konuşma, birbirlerine söz söyleme

1564 te’ehhül: evlenme, evlilik

1565 “desizyon” almak: karar almak, kararlaştırmak

1566 “difükülte” zorluk

1567 muvâfakat (etmek): uygun bulmak

1568 “an vuatür”: arabayla

1569 mufâratat: ayrılık

O kadar kalabalık içinde bunlar nasıl yapılacak?

İşte beyin gelir gelmez nazarına çarpan cemm-i gafire¹⁵⁷⁰ canı bundan dolayı sıkılmıştı. Hiddetin ilk hâlinde ters yüzüne gidivermek hatırına geldi ise de “parol”üne¹⁵⁷¹ riayetsizlik¹⁵⁷² etmiş olacağını düşündü. Çaresiz arabasından indi. Bastonunu aldı, ağır ağır ikinci sedde çıktı. Kenarda ayak üzerinde durdu. Zannediyordu ki kahveci koşarak bir sandalye getirecek de beyefendiye arz edecek. Öyle bir koşan olmadı. Biraz daha muntazır oldu, yine kimse gelmedi. O zaman “Garson!” diye kahvecilere doğru bağırınca seyircilerin alaycılarından bazıları Bihruz Bey’i zevke alıp her biri birer ikişer defa kahveciyi çağırarak bahanesiyle tıpkı beyin edasını takliden “Garson!. Garson!.” diye bağırıldılar!.

Beyefendi bekledi, bekledi. Bir gelen giden olmayınca tepeye doğru yürüyüp çıkmaya başladı. Fakat bu azimetinde¹⁵⁷³ de devam edemedi. Çünkü tepeye çıkıp inen mavi dizlikli, kırmızı kuşaklı, dar pantolonlu, bol donlu, şam hırkallı, gecelik entarili, saltası omuzunda, setresi kolunda yüzlerce seyircilerden her adında bir tanesiyle rû-be-rû geldikçe¹⁵⁷⁴ bu hâlden de sıkılıp: “Kes kö se kö sa? Eskö lö karnaval e deja arive?”¹⁵⁷⁵ diyerek geri dönmeye mecbur oldu, git-ti tekrar arabasına bindi. Arabayı biraz ileriye yürüttü. “Siyeh-çerde”ye orada muntazır¹⁵⁷⁶ olmak üzere hayvanlara “İstop!”¹⁵⁷⁷ emrini verdi.

Araba durduğu gibi Bihruz Bey “siyeh-çerde”si geldiği zaman ne harekette bulunup konuşmak için de ne tedbir icra etmek lâzım geleceği hakkında zihnini tekrar işletmeye başladı. Zihni bu planları tertip ile meşgul olduğu kadar gözleri de yokuşun başından birer ikişer zuhûr eden arabalara dikkat ediyordu. Bu suretle iki saat bekledi.

1570 cemm-i gafir: büyük kalabalık

1571 “parol”: söz, vaat

1572 ri’ayetsizlik: uymama, sözünde durmama

1573 ‘azîmet: yönelme, bir tarafa doğru gitme, gidiş

1574 rû-be-rû gelmek: yüz yüze gelmek, karşılaşmak

1575 “kes kö se kö sa? eskö lö karnaval e deja arive?”: bu da ne? bu nedir? karnaval mı başladı?

1576 muntazır (olmak): beklemek

1577 “istop!”: dur!

“Mon diyö!”¹⁵⁷⁸ Niçin gelmedi acaba? Saat on!. Acaba benim saat mi ileri? —Andon, saat kaç?. —Onu geçer ekselans. —Neye gelmediler bunlar?. Ah!.. “Parol! Parol” tutmazlar ki... Ha! Dur geliyor galiba!. Hayır değil dur bakalım belki şu arabadır Vah! vah! O da değil keyfini mi bozdu? İzin mi alamadı yoksa yanlış mı anladı Bir araba daha! Hay Allah belasını versin! Boş. Bir daha geliyor. O da boş Ne halt¹⁵⁷⁹ eder bunlar! Şu gelen kim? Bana pek bakıyor Mektubu mu getiriyor? Çok şey! Neye bakıyor bu herif? “Se muva!. Se muva!”¹⁵⁸⁰ Hayır, geçti... Of!.. Ne kadar da başım ağrıyor! Keşfi... Ah! “Kunay!” Tam on gündür de hiçbir yerde rast gelmedim. Elbette boş değil bir “entrig”i¹⁵⁸¹ var. Şu gelen herif üstü başı temiz bir uşağa benziyor bana da pek bakıyor bir haberci olmalı.

—Andon? —Paşam !. —Şu gelen herifi tanıyor musun? —Evet efendim! —Kimdir o? —Geçen günkü mektup getirdi işte bu!. —Nasıl mektup?. —Hani şu... Ay unuttum adı.... Yok mu Yani Kondraki İşte onun adam. —Hay Allah belasını versin! İşte bir... değilmiş, araba zannettim.

İşte Bihruz Bey böyle düşüne söylene bir buçuk saat daha bekledi. Saat on bir buçuğa geldi, “siyeh-çerde” görünmedi.

Bir yarım saat evvele kadar gâh yokuştan çıkan bir arabayı sarışın hanımın arabasıdır diye ümitlenir, gâh aşağıdan yukarıya gelen üstü başı temizce birisi kendisine dikkatlice bakınca yine Perîveş Hanım’ın mektubunu hâmil adamı zan ile: “Aradığınız benim” yollu söz söylemeye hazırlanırdı. Artık aşağıdan yukarıya bir araba da çıkmaz, öyle temiz giyinmiş uşak kıyafetli bir kimse de gelmez oldu. Seyirciler akın akın avdet ediyorlardı. Mevcut arabalar, hayvanlar aşağıya doğru Bihruz Bey’in önünden geçip gittikçe arpa vaktinin geldiğinden dolayı Bey’in hayvanları da hırçınlığa başladılar. “Siyeh-çerde”nin on bir buçuktan sonra da gelmesi ihtimali yoktu. Bey çaresiz avdete karar verdi, hayvanları kırbaçladı, şimendifer¹⁵⁸² süratiyle arabasını sürdü, yarım saate varmadı köşke vasıl¹⁵⁸³ oldu.

1578 “mon diyö!”: tanırım!

1579 halt (etmek): uygunsuz davranmak

1580 “se muva! se muva!”: benim!benim

1581 “entrig”: entrika, oyun

1582 şimendifer: tren

1583 Vasil (olmak): ulaşmak, varmak

Bihruz Bey, köşke geldiği gibi salona çıktı. Eldivenlerini çıkarıp bir tarafa attıktan sonra kanepeye geçti oturdu. On gün evvelki cuma akşamı nasıl düşündü ise yine öylece müteellimane¹⁵⁸⁴ düşünmeye başladı:

“Niçin gelmedi acaba! Niçin? Ne sebeple? Ah “parol” tutmazlar ki, Türk kadınları ne kadar “biyon edüke”¹⁵⁸⁵ olsalar yine nafil! Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil mi idi? [Şu sebeple gelemedim. Pardon! Bugün çok beklemiş olmalısınız.] Evet! çok bekledim, on bir buçuğa kadar orada “plante”¹⁵⁸⁶ oldum. [Affınızı dilerim. Filânca gün filânca yerde buluşalım. Bu sefer de ben sizi bekleyim de ödeşelim] diye bir haber göndermek pek “natürel”¹⁵⁸⁷ bir şey! Ah! Bu hanımlarda “polites”¹⁵⁸⁸ yok, “polites!” Benim ne kabahatim var?. Ben bir “betiz”¹⁵⁸⁹ yapmadım, Mektubu verdiğim zaman “ampresman”¹⁵⁹⁰ la kabul etti. Hatta memnuniyetinden gülüyordu, yalnız dansöz müdür, çengi midir nedir? Dargın dargın bir şey söyledi, ne idi anlayamadım. Ya sonra çabucak kaçmalarına ne mana vermeli? Mektubu okumuş olacağından şüphe yok, o mektup okunduktan sonraki muamele de başka türlü olmalı idi. “Katr paj dö kompliman”¹⁵⁹¹ sâfi “amur!”¹⁵⁹² Sâfi “santiman!”¹⁵⁹³ Yazık, çok yazık ki yerine gitmedi, o kadar yalvardım, hiç görmeseydim daha iyi olurdu! O hınzır Keşfi de nereden rast geldi de benim işimi bozdu. Sebep odur bütün bu şeylere, o olmasaydı kim bilir “entrig”¹⁵⁹⁴ ler edip duruyor da benim haberim olmuyor. Mutlak onunla bir “rölasyon”¹⁵⁹⁵ u olmalıdır. Boş yere [Haset, haset!..] diye bağırمامıştır elbette, ondan sonra da bu soğukluklar başladı. Bu cuma bahçeye de inmediler. Ah! Bari mektubumu almayaydı, “ma povr letr”¹⁵⁹⁶ Ne güzel de yazdım. O kadar özendiğim için bir işe yaramadı ya, adam sen de! Ne ehemmiyeti var ki? “El ne pa zanfen lareyn dö

1584 müte’ellimâne: elem, acı çekerek

1585 “biyon edüke”: iyi eğitilmiş

1586 “plante” (olmak): dikilmek, beklemekten ağaç olmak

1587 “natürel”: doğal

1588 “polites”: nezaket, naziklik

1589 “betin”: aptallık

1590 “ampresman”: sabırsızlık

1591 “katr paj dö kompliman”: dört sayfalık kompliman

1592 “amur! ”:aşk

1593 “santiman! ”: his, duygu

1594 “entrig”: entrika, oyun

1595 “rölasyon”: ilişki

1596 “ma povr letr”: zavallı mektubum

böte!”¹⁵⁹⁷ Öyle ama ne kadar “elegant!”¹⁵⁹⁸ Ne kadar “espritüel!”¹⁵⁹⁹. Hiç düşünmeyeyim diyorum, olmuyor. “Se plü for kö muva!”¹⁶⁰⁰ Of! Demek ki seviyorum, evet! Seviyorum, seviyorum ve’s-selâm! Yer aynası yer elması, ne kadar hoş la-kırdılar! “Malörö kö jösui!”¹⁶⁰¹ Of! “Amur!. Amur! Kes köse kö lâmur?.Se tön tambur, se tön tambur! Tus kil ya dö plü bet! Anfen jö lem, jö lem, jö lem!”¹⁶⁰² öyle ise ne yapmalı, aramalı, bulmalı, yalvarmalı, arkasını bırakmamalı.”

Bihruz Bey mülâhazatının¹⁶⁰³ bazısında musib¹⁶⁰⁴ idiyse de ekserisinde¹⁶⁰⁵ değil idi. Evvelâ sarışın hanımın “parol” tutmadığından şikâyet ediyordu. Hâlbuki beyefendiye kimsenin “parol” verdiği yoktu. Saniyen¹⁶⁰⁶ “parol” olmayınca randevuya gelinmediğinden dolayı haber göndermeye, itizara¹⁶⁰⁷, filana da mahal olamazdı. Salisen¹⁶⁰⁸ beyin muhabbet-namesi kabul olundu ise de def’-i belâ¹⁶⁰⁹ için kabul olundu. Hatta bunu almak için uzanan el de sarışın hanımın değil, refikası Gülşeker Hanım’ın eli idi. Rabi’an¹⁶¹⁰ mektup okunmadı, yalnız açıldı bakıldı. Ucundaki çiçeğin zarıflığından, kâğıdın misk gibi koktuğundan bahsolundu. Hamisen¹⁶¹¹ mektup okunmadığı için hanımların ondan sonrakı muamelelerine kat’a tesiri olmadığı gibi okunabilseydi de yine olmayacaktı. Sadisen¹⁶¹² mektup pek yerine gitti ki iki parça edilip büküldükten sonra Bağlarbaşı’ndan Bülbülderesi’ne inerken solda kalan metruk¹⁶¹³ kabristana¹⁶¹⁴

1597 “el ne pa zanfen lareyn dö böte!”: iyi ki güzellik kraliçesi değil

1598 “elegant”: şık, zarif

1599 “espritüel!”: esprili, nüktedan

1600 “se plü for kö muva!”: benden daha güçlü

1601 “malörö kö jösui!”: ne kadar kederliyim, üzgünüm!

1602 “amur! amur! kes köse kö lâmur? se tön tambur, se tön tambur! tus kil ya dö plü bet! anfen jö lem, jö lem, jö lem!”: aşk! aşk! aşk nedir? bir davuldur! aptalca olan her şey! onu seviyorum, seviyorum, seviyorum

1603 mülâhazât: fikirler, düşünceler

1604 musib: isabetli

1605 ekseri: çoğunluğu

1606 sâniyen: ikinci olarak

1607 i’tizâr: özür dileme

1608 sâlisen: üçüncü olarak

1609 def’-i belâ: belayı kovma, beladan kurtulma

1610 râbi’an: dördüncü olarak

1611 hâmisen: beşinci olarak

1612 sâdisen: altıncı olarak

1613 metruk: yıkık, dökük, harabe

1614 kabristân: mezarlık

fırlatılmakla hâmil¹⁶¹⁵ olduğu esrâr-ı garâbet-medâr-ı aşk u muhabbet¹⁶¹⁶ mevdû'-ı mahremiyyet-i hâmûşân¹⁶¹⁷ edildi. Sabî'an¹⁶¹⁸ Keşfî Bey'in sarışın hanım-la bir münasebeti olmak şöyle dursun, hatta evvelki cuma akşamından beri sarışın hanım, Keşfî Bey'in hatır ve hayaline bile uğramamış idi.

Lâkin —muhabbet-namenin güzel yazıldığı hâlde nafiye gittiği, sarışın hanımdan daha güzelleri bulunsa da hâlen fıkren zarafetinin fevka'l-âdeliği ve bir nazenini¹⁶¹⁹ düşünmemeye muktedir olamamak muhabbetten ileri gelir bir hâl ise beyefendinin sarışın hanımı sevdiği, hanımın yer aynası, yer elması teşbihlerinin hoşluğu, aşka trampete¹⁶²⁰ çaldırmanın münasebetsizliği— ci-hetlerinde beyefendinin düşündüğü pek doğru idi.

Fi'l-hakika o muhabbet-name bir “şedövr dö stil”¹⁶²¹ değil mi idi? O liyakatıyla onun yeri güzel kokulu, sımsıkı, sıcacık bir “korse”nin altında hissiyât-ı müheyyice-i garam¹⁶²² ile çarpınıp durur ateşli bir kalbin üzeri olacak iken —yarı belinden kırılmış, yazısı silinmiş sakın ve samit¹⁶²³, bârid¹⁶²⁴ ve câmid¹⁶²⁵ yerlerde yatan— bir mezar taşının sine-gâhı¹⁶²⁶ oldu! Ne kadar yazık! O muhabbet-namenin içindeki o güzel sözler, o zarif teşbihler, o parlak ibareler, o nazik hisler hiç olmazsa bir hayali tenvir¹⁶²⁷ edip bir fikri aldatmalı... Hiç olmazsa bir ruhu tehyîc¹⁶²⁸ edip bir kalbi ağlatmalı idi de kabristân-ı fenâya¹⁶²⁹ gidecekse bari ondan sonra gitmeli idi!

1615 hâmil (olmak): taşımak, yüklenmek

1616 esrâr-ı garâbet-medâr-ı aşk u mahabbet: aşk ve sevdanın tuhaflığa sebep olan sırları

1617 mevdû'-ı mahremiyyet-i hâmûşân (edilmek): ölülerin sırdaşlığına emanet bırakılmak, tevdi edilmek

1618 sâbi'an: yedinci olarak

1619 nâzenîn: nazlı (sevgili)

1620 trampete: küçük davul

1621 “şe dövr dö stil”: üslup şaheseri

1622 hissiyyât-ı müheyyice-i garam: aşkın heyecan verici duyguları

1623 sâmit: suskun

1624 bârid: soğuk

1625 câmid: donuk, donmuş

1626 sinegâh: göğüs,

1627 tenvir (etmek): aydınlatmak

1628 tehyîc (etmek): heyecanlandırmak

1629 kabristân-ı fenâ: yokluk mezarlığı

Fi'l-hakika sarışın hanım hüsn ü behâ¹⁶³⁰ ve endâm-ı dil-rübâsı¹⁶³¹ ile misli¹⁶³² az bulunur güzellerden idiye de ondan daha güzelleri bulunmak da mümkün¹⁶³³ idi. Hatta [nüzhethâh-ı hayâlî]deki¹⁶³⁴ yeşil renkli havuzun içinde kuğularla sibâhat¹⁶³⁵ müsabakasına çıkışan “nenf”lerden¹⁶³⁶ bir tanesinin sarışın hanıma nispeten daha güzel, daha endamlı olduğuna Bihruz Bey, elmas arabanın gümüş tekerleği yanında meşgûl-i niyâz¹⁶³⁷ iken gizlice dikkat etmişti. Lâkin sarışın hanımın etvar¹⁶³⁸ u muamelatında¹⁶³⁹, tekellümünde¹⁶⁴⁰, te-
bessümünde olan zarâfet¹⁶⁴¹ ve letâfet¹⁶⁴² o peri kızında bile yoktu!

Fi'l-hakika “siyeh-çerde” gelecektir diye Çamlıca'da on bir buçuklara kadar zemîn-i intizâra “plante” olmak¹⁶⁴³ pek ziyade can sıkacak ve kendisinden bütün bütün yüz çevirip bilinmeyen namını bir daha kâle almayacak¹⁶⁴⁴ ve elmas arabasını fi-ma-ba'd¹⁶⁴⁵ hayale uğratmayacak şeylerden idi. Fakat elmas araba, beyin hayalî parkından bir dakika olsun dışarı çıkmıyor. “Siyeh-çerde” ise o arabadan bir saniye olsun aşağı inmiyordu.

Bu sebeplerle kendisini ister istemez Bihruz Bey'e düşündürüyordu. Bir adamın mahbubesini düşünmesi ya adavetten¹⁶⁴⁶ veya muhabbetten ileri gelir.

1630 behâ: güzellik, gökçeklik

1631 endâm-ı dil-rübâ: gönül alan boy, pos

1632 misl: eş, benzer

1633 mümkünat: olabilirlikler, olabilecek şeylerden

1634 nüzhethâh-ı hayâlî: hayali gezinti yeri (metinde “tenezzühgâh-ı” yazıldığı hâlde kitabın bağlamına göre “nüzhethâh-ı” şeklinde düzeltilmiştir)

1635 sibâhat: yüzme, yüzüş

1636 “nenf”: tabiat perisi

1637 meşgûl-i niyâz: yalvarmaya meşgul olma

1638 etvâr: tavırlar, davranışlar

1639 mu'âmelât: davranışlar, tavırlar

1640 tekellüm: konuşma

1641 zarâfet: zariflik, incelik

1642 letâfet: güzellik, tatlılık

1643 zemîn-i intizâra “plante” olmak: bekleme zemin (toprağına) dikilmek, beklemekten ağaç kesilmek, ağaç olmak

1644 kâle almamak: sözünü etmeye değer bulmamak

1645 fi-mâ-ba'd: bundan sonra

1646 'adâvet: düşmanlık

Bihruz Bey'in "siyeh-çerde"ye adaveti hâsıl¹⁶⁴⁷ olmamış idi. Öyle ise neden onu muttasıl¹⁶⁴⁸ düşünüyordu? Demek ki seviyordu!

Fi'l-hakîka¹⁶⁴⁹ bir lak¹⁶⁵⁰ için "yer aynası" teşbihi ne kadar parlak ve o aynaya akseden elmacıklı, kuru, esmer bir yanak için "yer elması" tevcihi¹⁶⁵¹ ne kadar toparlak düşmüştü! Hele bu yer aynasının Fransızcası olan "glas parter" yahut "miruvar terestr" tabirleriyle teşbihteki kıymet ve zarafet daha iyi takdir olunmuyor mu idi?. Yalnız yer elmasından meram şalgamın arkadaşı olan ve "burjuva pla"ları¹⁶⁵² teşkil eden mahut yamru yumru şey olmak lazım geleceği cihetle bunun –Türkçesi [patates] olan– "pom dö ter"le tercümesi münasip görülmediğinden teşbih frenkleştirilmeyip kalmış idi, ama bir kere yer aynasının içine girmiş bulunduğu için bu da başkaca hoş gitmek liyakatini ihraz¹⁶⁵³ etmiş idi.

Fi'l-hakîka aşkın "trampete"¹⁶⁵⁴ ile hiçbir münasebeti olmadığı halde Mös-yö Piyer cenapları tarafından "Kes köse lâmur?. Se tön tambur, se tön tambur!"¹⁶⁵⁵ denilmiş olması "betiz"den¹⁶⁵⁶ başka ne olabilir? Hiç olmazsa "lir"¹⁶⁵⁷ diyeydi. Yine bir şeye benzerdi. Sevdaya borudur diyenler de var ise de bunlar kânûn-ı muhabbeti¹⁶⁵⁸ tanımayanlar, rebâb-ı aşkı¹⁶⁵⁹ dinlemeyenlerdir!

Tambur ve udun, santur ve kemanın âheng-i hazîn¹⁶⁶⁰ ve nagamât-ı dil-nişîninde¹⁶⁶¹ gizlenen nevehât-ı dil-sûz-ı sevdaya¹⁶⁶² aşına olanlar aşkı hiçbir vakit-

1647 hâsıl (olmak): oluşmak, meydana gelmek

1648 muttasıl: sürekli, devamlı

1649 fi'l-hakîka: gerçekten

1650 lak: göl

1651 tevcih: yorumlama, yorum

1652 "burjuva pla": burjuva yemekleri

1653 ihrâz (etmek): kazanmak, elde etmek

1654 "trampete": trampet, küçük davul

1655 "kes köse lâmur? se tön tambur, se tön tambur!": aşk nedir? bir trampettir, bir trampettir

1656 "betiz": aptallık

1657 "lir": küçük, telli bir çalgı aleti

1658 kânun-ı muhabbet: aşk kanunu

1659 rebâb-ı aşk: aşk sazı

1660 âheng-i hazîn: hüznü ahenk

1661 nagamât-ı dil-nişîn: hoş giden, beğenilen nağmeler

1662 nevehât-ı dil-sûz-ı sevdâ: aşkın gönül yakan ağıtları

te zurnaya, boruya, bâ-husûs¹⁶⁶³ davula, trampete benzetemezler. Ama Mösyö Piyer gibi “amur dö fam”¹⁶⁶⁴ düşmanı bunak herifler öyle hezeyanlar¹⁶⁶⁵ söylerse de Bihruz Bey de onlara karşı “bet!”¹⁶⁶⁶ diye mukâbele-i gıyâbiyyede¹⁶⁶⁷ bulunur!.

İşte Bihruz Bey teşrih¹⁶⁶⁸ ve tafsîl¹⁶⁶⁹ ettiğimiz mülâhazat¹⁶⁷⁰ ve tefekküratıylar¹⁶⁷¹ meşgul ve melul¹⁶⁷² olduğu cihetle akşam taamını unutmuş idi. Bir aralık salona giren Mişel’in:

—“Votr ekselans e servi.”¹⁶⁷³

demesi üzerine uykudan uyanır gibi zihnini o gavâ’ilden¹⁶⁷⁴ sıyrıp kurtarmaya çalışarak “sal a manje”ye¹⁶⁷⁵ gitti. İster istemez sofraya oturdu. Her yemekten birer ikişer lokma almak suretiyle ağzını oynatmaya başladı. Dalgın dalgın karşısına bakınıp dururken Mösyö Piyer’in hayalini görüverdi. Bunun üzerine Mösyöden “amur dö fam” hakkında evvelki cuma akşamı işittiği sözleri birer birer zihninden geçirerek ihtiyara biraz hak vermek tarafına meyil gösterdi.

Mösyö Piyer dememiş mi idi ki: “Kadınlar melâ’ike-i azâbın¹⁶⁷⁶ yeryüzünde Peyda olmuş nazirleridir¹⁶⁷⁷ ki, bizi cennet kapısından cehenneme ilka¹⁶⁷⁸ ederler!”

1663 bâ-husûs: özellikle

1664 “amur dö fam”: kadın aşkı

1665 hezeyân: saçma sapan konuşma

1666 “bet!”: aptal

1667 mukâbele-i gıyâbiyye: (birisi bulunmadığı sırada) arkasından karşılık verme

1668 teşrih (etmek): açıklamak

1669 tafsîl (etmek): ayrıntılı anlatmak

1670 mülâhazât: görüşler

1671 tefekkürât: düşünceler

1672 melûl: üzgün

1673 “votr ekselans e servi”: ekselanslarının yemeği hazır mı?

1674 gavâ’il: gaileler, sıkıntılar

1675 “sal a manje”: yemek odası

1676 melâ’ike-i ‘azâb: azap melekleri, eziyetle görevli melekler

1677 nazîr: eş, benzer

1678 ilka (etmek): önüne atmak, koymak

İşte Bihruz Bey'in şimdiki hâli o sözün ahkâmına¹⁶⁷⁹ mutabık¹⁶⁸⁰ idi: Zavallı bey, içinde bulunduğu cahîm-i ye's ü ıztırâba¹⁶⁸¹

kendi hayalinde teşkil ettiği parktan daha mamur¹⁶⁸² bir gülşen-i pür-safâ-yı emelden¹⁶⁸³ geçerek düşmüş idi.

Evet! “siyeh-çerde” beyi ibtida o kadar ümitlerle perverde¹⁶⁸⁴ ettikten sonra böyle ye's ü eleme ilka etmemeli idi!

—Ah!. “Le fam!. Le fam!”¹⁶⁸⁵

—Ekselans!

—Sana söylemiyorum be herif! “Kom tü e bet!”¹⁶⁸⁶

—Pardon. Ekselans! Zannettim ki bana söylersiniz.

Bihruz Bey'in sofrâ başındaki endişe-i cân-güdâz-ı sevdâ¹⁶⁸⁷ neticesi olarak ibtida sabırsızlıkla yüreğinden hulkumuna¹⁶⁸⁸ kadar çıkan ve sonra dalgınlıkla ağzından dışarıya fırlayan: “Ah!. Kadınlar, kadınlar!” enîn-i şikâyetini¹⁶⁸⁹ Mişel Ağa kendisine ait bir hitâb-ı itâb¹⁶⁹⁰ gibi anladığından istizaha¹⁶⁹¹ kalkışmakla beyi bütün bütün hiddetlendirdi ve “deser”den¹⁶⁹² sarf-ı nazar¹⁶⁹³ ederek yemek salonunu terk etmesine sebep oldu.

1679 ahkâm: sonuçlar, hükümler

1680 mutâbık: uygun

1681 cahîm-i ye's ü ıztırâb: sıkıntı ve ümitsizlik cehennemi

1682 ma'mûr: (mekan veya bahçe için) bakımlı, daha gösterişli

1683 gülşen-i pür-safâ-yı emel: arzusunun huzur dolu gül bahçesi

1684 perverde (etmek): büyütme, beslemek

1685 “le fam! le fam!”: kadınlar! kadınlar!

1686 “kom tü e bet!”: ne kadar aptalsın!

1687 endişe-i cân-güdâz-ı sevdâ: sevdanın (aşkın) can eriten (cana azap veren) düşüncesi

1688 hulkum: boğaz

1689 enîn-i şikâyet: şikâyetten oluşan inilti, şikâyet iniltisi

1690 hitâb-ı itâb: azarlama seslenişi

1691 istizah: açıklama isteme

1692 “deser”: yemek sonrası yenilen tatlı veya meyve

1693 sarf-ı nazar (etmek): vazgeçmek, bırakmak, hakkından feragat eylemek

Bihruz Bey, “sal a manje”den çıktığı gibi doğruca “kabine dö travay”ına gitti. Mumlarını yaktı. “Armuvâr”ını¹⁶⁹⁴ açtı. İçinden mektup gibi bükülmüş bir kâğıt çıkardı. Orta yerdeki masanın üzerine koydu. Kendisi de bir sandalyeye geçti. Masanın yanına oturdu. Bükülü kâğıdı açtı. Bunun arasından bir diğer kâğıt daha çıktı. Bunları kemâl-i dikkatle¹⁶⁹⁵ mütalaaya¹⁶⁹⁶ başladı.

Bu kâğıtlar Perîveş Hanım’a Gülşeker Hanım’ın yediyle¹⁶⁹⁷ takdim olunan muhabbet-namenin müsveddesi ve ona melfuf¹⁶⁹⁸ bulunan “kuple”lerin sureti¹⁶⁹⁹ idi. Bunları mütalaadan maksadı ise mündericâtı¹⁷⁰⁰ içinde maşûka-i “siyeh-çerde”nin¹⁷⁰¹ mûcib-i infî’âlî¹⁷⁰² olacak bir fena lakırdı, bir çirkin ibare, bir manasız kelime olup olmadığını anlamaya münhasır¹⁷⁰³ idi.

Bihruz Bey, ibtida muhabbet-nameyi süzerken o âşıkane sözleri ziyadesiyle beğenir, o “santimantal”1704 ibarelerden bizzat fevka’l-âde müteessir olur ve bunları okumuş olması lazım gelen maşûka-i bî-mürüvvetin¹⁷⁰⁵ nasıl olup da insafa, yani Çamlıca’ya gelmediğini düşündükçe taaccübe düşerdi¹⁷⁰⁶.

“Bu sizi görerek, bu sizin letafetleriniz içinde “natür”ün¹⁷⁰⁷ en sevimli işlerinden birisini “admire”¹⁷⁰⁸ eder gider ki kendimi kandırdım ki benim fikirlerim mütecâsirâne¹⁷⁰⁹ olduğu kadar sehivli¹⁷¹⁰ de imiş. Zira hep benim mağrur

1694 “armuvâr”: dolap

1695 kemâl-i dikkat: pür-dikkat, büyük bir dikkat

1696 mütâlâ’a: okuma

1697 yed: el

1698 melfûf: eklenmiş, eklenen

1699 sûret: kopya, nüsha

1700 mündericât: içerikler, içerilen şeyler

1701 maşûka-i siyâh-çerde: kara yağız sevgili

1702 mûcib-i infî’âl (olmak): kırılmayı, gücenmeyi gerektirecek

1703 münhasır: ayrılmış, mahsus

1704 “santimantal”: duygusal

1705 maşûka-i bî-mürüvvet: insaniyetsiz sevgili

1706 ta’accübe düşmek: şaşırarak, hayretler içinde kalmak

1707 “natür”: doğa, tabiat

1708 “admire” (etmek): hayran bırakmak, şaşkınlığa düşürmek

1709 mütecâsirâne: küstahça

1710 sehiv: hata, kusur

safsatarım¹⁷¹¹ karşı konulması muhal¹⁷¹² bir letafetten¹⁷¹³, bir cazibeden¹⁷¹⁴ beni müdafaa edemedi. Aşka cesurane¹⁷¹⁵ karşı koymuş idim. Aşk, kendi kudret ve kuvvetini dil-firîb¹⁷¹⁶ bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı kâmil¹⁷¹⁷ arz-ı izhâr¹⁷¹⁸ ederek beni cezalandırıyor!”

Böyle dil-şikâr¹⁷¹⁹ sözler, böyle sevdâ-nüvâz¹⁷²⁰ tabirlerle dopdolu olan bir nâme-i muhabbetin¹⁷²¹ nasıl olup da sarışın hanımın gönlünü aldatmaya kifayet¹⁷²² edemediğine Bihruz Bey taaccüplerle¹⁷²³ beraber teessüfler etmekte haklı idi.

“Evet! küçük hanımefendi! Bir görüşte âşık olunabiliyor, tekmil-i hayât¹⁷²⁴ için tapınılabiliyor, o müennese¹⁷²⁵ ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun isbatı sizsiniz ey cism-i latîf!¹⁷²⁶”

Bu fıkrayı okuduğu zaman biçare Bihruz Bey o kadar “tuşe”¹⁷²⁷ oldu ki hemen ağlayacak idi. Bereket versin fıkranın içindeki [müennes] kelimesinin manasını ve orada ne işi olduğunu unuttuğundan bunu anlamak için muhabbet-namenin Fransızcasına ve sonra da *Biyanki* ve *Hançerî* lugatlerine müracaat mecburiyet ve meşguliyeti kirpiklerine kadar gelmeye istidat¹⁷²⁸ gösteren sirişk-i te’essürâtı¹⁷²⁹ muvakkaten¹⁷³⁰ durdurmuş idi.

1711 safsata: saçmalama, saçmalık

1712 muhâl: imkânsız, olanaksız

1713 letâfet: güzellik

1714 câzibe: çekicilik

1715 cesûrâne: cesurca

1716 dil-firîb: gönül aldatan

1717 kâmil: eksiksiz şekilde

1718 arz-ı izhâr (etmek): ortaya çıkarmak

1719 dil-şikâr: gönül avlayan, gönül avcısı

1720 sevdâ-nüvâz: sevdâ okşayan, aşk artırıcı

1721 nâme-i muhabbet: aşkın mektubu

1722 kifâyet (etmek): yeterli olmak, yetmek

1723 ta’accüb: şaşırma, hayrete düşme

1724 tekml-i hayât: hayatın hepsi, bütün hayatı boyunca

1725 mü’ennese: dişi, sevgili

1726 cism-i latîf: güzel cisim, beden

1727 “tuşe” (olmak): etkilenmek

1728 isti’dâd: bir durum veya hâle uyma, yatkınlık, yatkın olma, becerili olabilmek

1729 sirişk-i te’essürât: üzümlük gözyaşları, üzüntü gözyaşları

1730 muvakkaten: geçici bir süre olarak

Fıkra: “Tekmîl-i hayât için tapınılabiliyor o müennese ki” ibaresi Fransızca-sındaki “lon pö tadore pur lâ vi sel kö” nün tam tercümesi olduğunu epeyce bir zahmetle anladıktan sonra Bihruz Bey fıkrayı tekrar okudu ve ilk okuyuştaki tatlı mahzunluğu buldu ise de gözleri bu defa yaşarmak istidadını göstermedi.

Bu mahzunlukla mütalaada devam ediyordu. Muhabbet-namenin en çok yürek yakıcı parçalarından “Aşk!. Aşk!. Bana bu keskin ateşleri hissettirişin bilâ-hire “meprize”¹⁷³¹ olmuş şiddetli bir “pasyon”un¹⁷³² ümitsizliği içinde terk etmek için ise beni bitirdin!” fıkrasını okuyunca biraz evvel menbâna¹⁷³³ avdet etmiş olan katarât-ı te’essürden¹⁷³⁴ birkaç tanesi kirpiklerinin ucundan elinde-ki kâğıdın üzerine “tıp! tıp!” diyerek düştü. Bu damlaların sukûtu¹⁷³⁵ Bihruz Bey’in yüreğini daha ziyade “tuşe” ettiğinden biçare âşık kendini bütün bütün âlâm-ı ye’s¹⁷³⁶ terk ile eni konu ağlamak istedi ise de âşıklığının en büyük nişâne-i temâyüzü¹⁷³⁷ olan kâbiliyet-i bükâsından¹⁷³⁸ husule gelen¹⁷³⁹ nihânî¹⁷⁴⁰ memnuniyeti o bükâ-yı te’essürü¹⁷⁴¹ girye-i sürûra¹⁷⁴² çevirdi. Fakat o da çok devam edemeden kesildi.

Muhabbet-name yukarıdan aşağıya kadar fıkra-be-fıkra,¹⁷⁴³ ibare-be-ibare¹⁷⁴⁴ nazar-ı mu’âyeneden¹⁷⁴⁵ geçirilerek içinde fena bir söz olmadığı ve bi’l-akis her sözü bir başka tesiri, bir başka neşeyi havi¹⁷⁴⁶ bulunduğu anlaşıldıktan sonra müsvedde bir tarafa bırakılarak nevbet-i mu’âyene¹⁷⁴⁷ kuple suretine geldi.

1731 “meprize” (olmak): horlanmak, küçümsenmek

1732 “pasyon”: tutku, ihtiras

1733 menbâ: kaynak, su kaynağı

1734 katarât-ı te’essür: üzüntü damlaları

1735 sukût: düşme, düşüş

1736 âlâm-ı ye’s: ümitsizlik acıları

1737 nişâne-i temâyüz: seçkinlik işareti, izi

1738 kâbiliyet-i bükâ: ağlama yeteneği

1739 husûle gelmek: oluşmak, meydana gelmek

1740 nihânî: gizli

1741 bükâ-yı te’essür: üzüntü ağlayışı

1742 girye-i sürûr: mutluluk ağlaması

1743 fıkra-be-fıkra: paragraf paragraf

1744 ibâre-be-ibâre: cümle cümle

1745 nazar-ı mu’âyene: kontrol bakışı (gözü)

1746 hâvî bulunmak: ihtiva etmek, içermek

1747 nevbet-i mu’âyene: kontrol sırası

Kupledaki lugatlerden¹⁷⁴⁸ çoğunun manalarını unutmuş idi. [*Lugât-i Osmaniyye*] müracaatla bunları tekrar öğrendi. Hepsi de güzel manalara delalet¹⁷⁴⁹ ediyordu. Geçen defa üç noktalı [çerde] dir diye bakmış olduğu [cerde] kelimesinin “sarı” demek olduğunu hatırdaki pek iyi tutmuş olduğu hâlde buna da bir kere daha baktı. Bu sefer kelimenin lugatte¹⁷⁵⁰ bir nokta ile yazılmış olması ve tarifinde: “sarı renk” cümlesini “at ki kuladan açıktır” sözlerinin takip etmesi nazar-ı dikkatini celbetti¹⁷⁵¹.

Evvel emirde¹⁷⁵² bu nokta hakkındaki şüphesini hall¹⁷⁵³ için tekrar *Vasîf Divânı*’na müracaat etmek istediye de *Divân* yine haremde aldırılmış bulunduğu ve bir nokta için gece vakti oda oda dolaşp şunu bunu taciz etmek reva olamayacağı cihetle bundan sarf-ı nazar ederek: “At ki kuladan açıktır”ı düşünmeye ve buna zihninde bir tevil¹⁷⁵⁴ aramaya başladı.

Hâlbuki bu tevili bulabilmek “bir siyeh-çerde civandır” mısraındaki “bir siyeh” kelimesinin manası bilinmeye mütevakki¹⁷⁵⁵, bu kelime ise *Lugât-i Osmaniyye*’de mefkud¹⁷⁵⁶ idi. Fakat “bir siyeh” Bihruz gibi lugat kitaplarına dâhil olmayan bir “nom propr”¹⁷⁵⁷ olmak mısra’a, “Bersiye nam kız, genç bir blondur” manası yakıştırılabildiğine nazaran¹⁷⁵⁸ –karibü’l-ihimâl¹⁷⁵⁹ görünüyordu. Mısraa böyle bir mana vermek ise bayağı zarurî bir keyfiyet¹⁷⁶⁰ idi. Çünkü bir “şansonet”in¹⁷⁶¹ içinde kula atın ne işi olacak? Vâsıf-ı şâ’ir bir at uşağı değildi ya! Maamafih¹⁷⁶² “bir siyeh”in ne demek olduğunu kalem arka-

1748 lûgat: kelime

1749 delâlet (etmek): işaret etmek, göstermek

1750 lûgat: sözlük

1751 nazar-ı dikkatini celb (etmek): dikkatini çekmek

1752 evvel emirde: ilk iş olarak

1753 hall: çözme, sonuca ulaştırma

1754 te’vîl: başka bir anlam verme, yorumlama

1755 mütevakki: bağlı, bağlanmış

1756 mefkûd: yok, bir yerde bulunmaya

1757 “nom propr”: özel isim

1758 nazaran: bakarak

1759 karibü’l-ihimâl: en yakın olasılık

1760 keyfiyet: durum

1761 “şansonet”: tek bentten oluşan şarkı

1762 ma’a-mâ-fih: bununla birlikte

daşlarından sorup öğrenmek de mümkün değil mi? El-hâsıl¹⁷⁶³ Bihruz Bey gerek muhabbet-namede gerek kuplelerde sarışın hanımı gücendirecek fena bir söz olmadığına kail¹⁷⁶⁴ olduktan sonra, “bir siyeh-çerde civandır” mısraını bir kâğıt parçasına yazdı, kâğıdı büktü, “jile”sinin¹⁷⁶⁵ cebine koydu. O zaman saate bakmak hatırına geldi. Saat beşe yaklaşmış idi. Dadı kalfayı yine başında beyaz örtü ile oda kapısının eşiğinde dimdik görmemek için Mişel’i çağırdı. Mumların söndürülmesini ona havale ile kendisi hareme girdi. Soyundu yatağına yattı. [Nüzhetgâh-ı hayâlî]nin civar ve kenarında ruhunu gezindire gezindire tatlı bir uykuya daldı.

Ertesi sabah Bihruz Bey kaleme gittiği günler giydiği siyah redingotu, siyah jilesi, siyah boyunbağısı ile selamlığa çıktı. “Dejöne”yi¹⁷⁶⁶ erken edeceğini, arabanın da hemen hazır bulunmasını ihtar ve tenbih ettikten sonra “klas”¹⁷⁶⁷ odasına girdi. Biraz gramere baktı. Biraz “istuvâr natürel”¹⁷⁶⁸ okudu. Beş on satır kadar da [Volter’in Siekl dö Lui Katorz]’undan¹⁷⁶⁹ kopya¹⁷⁷⁰ etti. Bu sabah Bihruz Bey pek “saj”¹⁷⁷¹ idi. Fransızca olarak kendi kendine: “Birkaç haftadır vazifelerimi¹⁷⁷² ihmal ettim, bari biraz çalışayım,” diyordu. “Dejöne”nin hazır olduğunu haber verdiler. Yemek odasına gitti. Muhtasarcı¹⁷⁷³ taamını¹⁷⁷⁴ etti. Bir sigara yaktı. Kahvesini içti. Eldivenlerini giydi. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına kuruldu. Kadıköy’ne doğru lüzumu kadar süratle giderek yirmi dakikada iskeleye vâsıl¹⁷⁷⁵ oldu. Arabadan inerken akşam üzeri saat dokuzda orada bulunmasını koşeye bade’t-tenbih¹⁷⁷⁶ kendisi vapura girdi, güvertede münasip bir yer buldu oturdu.

1763 el-hâsıl: kısacası, özet olarak

1764 kâ’il (olmak): razı olmak, inanmak

1765 “jile”: yelek

1766 “dejöne”: öğle yemeği

1767 “klas”: sınıf

1768 “istuvâr natürel”: tabiat tarihi

1769 siekl dö lui katorz: XIV. Lui Dönemi

1770 kopya (etmek): kopyalamak, yazı çalışması yapmak

1771 “saj”: olgun, sakin

1772 vazife: görev, ödev

1773 muhtasar: kısa, kısaltılmış

1774 ta’am (etmek): yemek yemek

1775 vâsıl (olmak): ulaşmak, varmak

1776 bade’t-tenbih: tembihledikten sonra, uyardıktan sonra

—La Türki, Kuriye Doryan, Ceride-i Havadis, Vakit, Manzûme-i Efkar!

—Gazeteci!. Gazeteci!. “Done muva ön Kurye Doryan!”¹⁷⁷⁷

—Horisti!¹⁷⁷⁸

—Kombien?¹⁷⁷⁹

—Ena gurus¹⁷⁸⁰

—Ün piyastr?¹⁷⁸¹

—Malista¹⁷⁸²...

Vapurda bulunan bazı genç beyler Bihruz Bey’in tuvaletine¹⁷⁸³, etvarına, kıya-fetine başka başka dikkat edip dururlarken bir de beyefendinin Fransızca gazete alması karinesiyle¹⁷⁸⁴ sahte alafrangalardan¹⁷⁸⁵ olmadığını anladıkları gibi gıbtakârane¹⁷⁸⁶ bir nazarla beyi baştan ayağa kadar süzmeye başladılar. Bihruz Bey de o bakışlardan memnun oldu.

Vapur iskeleden ayrılır ayrılmaz beyefendi gazeteyi açtı, baş tarafından kemâl-i dikkatle mütalaaya ibtidâr¹⁷⁸⁷ etti ise de “artıkl dö fon”dan¹⁷⁸⁸ bir şey anlayamıyor, fakat anlar gibi davranıyordu. Ondan sonra “kronik”¹⁷⁸⁹ havadise¹⁷⁹⁰ geçti, bunları ne ise anlayabildi. Bu sırada vapur Sarayburnu’n-

1777 “done muva ön Kurye Doryan! ”: bana bir Kurye Doryan ver

1778 horisti: buyur, al

1779 kombien?: ne kadar?

1780 ena gurus: bir kuruş

1781 ün piyastr?: bir kuruş mu?

1782 malista: evet

1783 tuvalet: giyiniş, giyiniş tarzı

1784 karîne: ipucu

1785 alafranga: avrupalı, avrupa kültürüyle yetişen kişi

1786 gıbtakârâne: kıskançça, kıskanarak

1787 ibtidâr (etmek): başlamak

1788 “artıkl dö fon”: baş makale

1789 “kronik”: günlük

1790 havâdis: olaylar, hadiseler

dan içeriye giriyordu. Bey ilan sahifesine de şöylece bir nazar atfından sonra gazeteyi gayr-ı muntazam¹⁷⁹¹, güya gelişi güzel bir surette katladı. Kemâl-i zarâfetle¹⁷⁹² yanına bırakıverdi.

Bihruz Bey vapurdan çıkıp Köprü'yü geçince o zamanlar Tramvay Şirketi namına işlettirilmekte olan "fiyâkr"¹⁷⁹³ arabalarından bir tanesine girdi. Doğruca Babıâli'ye gitti. Sakosunu¹⁷⁹⁴, bastonunu odacıya bi't-teslim¹⁷⁹⁵ kalemde içeriye girdi. Sandalyesine oturdu. Vakit erken olduğundan hulefanın¹⁷⁹⁶ ekserisi, serhalife¹⁷⁹⁷, mümeyyiz¹⁷⁹⁸ henüz gelmemiş ve kalemde bulunanlar beş altı efendiden, beyden ibaret olup resmen işe başlanmamış idi. Bihruz Bey'in o gün vaktinden evvel kaleme gitmekten meramı ziyadece merak etmeye başladığı "bersiye" lugatinin tahkiki işi idi. Onun için Keşfi Bey'in o gün kalemde bulunmasını hiç arzu etmiyordu. Zira vahimesi¹⁷⁹⁹ Bihruz Bey'e diyordu ki: "Keşfi'nin sarışın hanımla bir münasebeti olması ve o münasebetle senin muhabbet-namenin onun eline geçmiş bulunması pek "probabl"dır¹⁸⁰⁰. O hâlde sen "bersiye"yi Keşfi Bey hazır iken ortaya sürecekt olursan Keşfi'nin, o "meşan"¹⁸⁰¹ çocuğun "trahizon"u¹⁸⁰² ile iş meydana çıkar, kalemde bir alaydır başlar. Onun için, o hazır iken sakın "bersiye"den kimseye bahs açma!"

Bereket versin ki mevcut beylerin, efendilerin içinde Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey refikleriyle aşinalık icrasından¹⁸⁰³ sonra yanında bulunan Atıf Bey'den Keşfi Bey'in ne âlemde bulunduğunu ve kaleme devam edip etmediğini güzelce sordu. Keşfi Bey nâ-mizaç¹⁸⁰⁴ olduğundan hemen bir haftadır kalemde

1791 gayr-ı muntazam: düzensiz

1792 kemâl-i zarâfet: büyük bir zarıflık

1793 "fiyâkr": fayton

1794 sako: paltoya benzeyen bir üstlük

1795 bi't-teslim: teslim ederek

1796 hulefâ: halifeler, kâtipler, yazıcılar

1797 ser-halife: baş kâtip

1798 mümeyyiz: eskiden yazıhanelerde müsveddeyi temize çeken kişi

1799 vahime: kuruntu

1800 "probabl": muhtemel

1801 "meşan": huysuz, kötü huylu

1802 "trahizon": ihanet

1803 âşinalık icrâsı: selamlaşma

1804 nâ-mizâc: hasta

görünmüyordu. Bu haberi alınca sevindi. Zira “bersiye”yi refiklerinden sorup öğrenmekte vahimesince hiçbir mâni kalmadı. Bihruz Bey yanındaki refikiyle öteden beriden biraz konuştuktan sonra:

—Mon şer ami! Kes kö se lö “bersiye?”¹⁸⁰⁵ سوالini irad¹⁸⁰⁶ etti.

Atıf Bey, “bersiye”yi bilemediği için üst tarafında oturan Salih Bey’e sordu. Hâlbuki “bersiye” Salih Beyce de meçhul idi. Sual üçüncü mertebede İrfân Efendi’ye teveccüh¹⁸⁰⁷ etti. İrfân Efendi bir hayli düşündü. Hemyançe-i ma’lûmatını¹⁸⁰⁸ karıştırdı. İçinde öyle bir şey bulamayınca diğer beylerin, efendilerin bilgilerine müracaat iktiza¹⁸⁰⁹ etti. O zaman kalemde hazır olan yedi nefer beyin, efendinin arasında şu muhavere¹⁸¹⁰ cereyan¹⁸¹¹ etmeye başladı:

—Bu ne biçim lugat Allahı seversen?

—“Nom propr”¹⁸¹² olmalı, bir şahıs veya bir hayvan veyahut bir memleket veyahut. Veyahut hiçbir şey değil!

—Ben de öyle dedim, ama bilmem ki “diksiyoner biyografik”te¹⁸¹³ var mıdır?

—Diksiyoner biyografikte hayvanın işi ne?

—O öyle bulunmaz, nerede istimal¹⁸¹⁴ olduğunu bilmeli ki.

—Bir “poezi”¹⁸¹⁵ içinde imiş, öyle değil mi Bihruz Bey?

1805 mon şer ami! kes kö se lö “bersiye?”: sevgili dostum, “bersiye” nedir?

1806 su’âl irâd (etmek): soru sormak

1807 teveccüh (etmek): yöneltilmek, yönlendirilmek

1808 hemyançe-i ma’lûmât: bilgi dağarcığı, bilgi kesecikleri

1809 iktizâ (etmek): gerekmek, gerektirmek

1810 muhavere: konuşma, tartışma

1811 cereyan (etmek): akmak, gerçekleştirmek, oluşmak

1812 “nom propr”: özel isim

1813 “diksiyoner biyografik”: biyografik sözlük

1814 isti’ mâl (olunmak): kullanılmak

1815 “poezi”: şiir

—Öyle ise Fransızca olacak.

—Türkçe şiir imiş. Bir “şansonet”¹⁸¹⁶, bir şarkı....

—Dur bakalım, şu bizim “savana”¹⁸¹⁷ soralım, ama o da bu sabah pek meşgul. Na’ım Efendi! Na’ım Efendi!

—Yine ne var?

—Bersiyе’yi merak ettik de. Acaba ne kelime olacak bu?

—Bersiyе! Daha ilk defa işitiyorum bu lugati¹⁸¹⁸... Hele Türkçe değil, burasını temin edebilirim

—Bana kalsa bu yine Fransızcadır.

—Odacı kütüphanedeki Fransızca lugatleri¹⁸¹⁹ getirse de baksak!

—Gerçek bana da merak verdi.

—Ah! Keşfi Bey, “famö mantör!”¹⁸²⁰ Burada olaydı şu lugatin manası için de güzel bir yalan uydururdu!

—O hasta değil mi?

—Adam inanıyor musunuz? Hastalığı da yalancıdır!

—Yılcık çıkarmış diye işittim.

—Ben demedim mi? Yılcık fetha ile okununca yalancı olur!

—Bihruz Bey “bersiyе”yi hocasından, Mösyö Piyer’den sormamış mı?

—Hayır!. soracak vakit olmadı.

1816 “şansonet”: tek bentlik şarkı

1817 “savana”: âlim, bilgin

1818 lugat: kelime

1819 lugât: sözlük

1820 “famö mantör!”: meşhur yalancı

—Canım bu kelime elbette bir yerde görülmüş olacak.

—Söyledik ya: Bir şiirin içinde imiş.

—Âgâh Bey! Sen bir şey demiyorsun?.

—Bana da Fransızca gibi geliyor. Hem galiba persiye olacak, persiyden.

—Persiy, maydanoz demek değil mi?

—Öyle ya. Persiye de içinde yeşil lekeleri olan şeye denir.

—Öyle ise rokfor peyniri. Yahut kirlihanım peyniri, onun da lekeleri dışındadır!

—Daha neler! “Bersiy” bir şiir içinde imiş deniyor, şiirde rokfor peynirinin münasebeti ne?

—Belki bir lokantanın mönüsünde görülmüştür!

—Değil mon şer! Değil! Bir şansonetin içinde yazılı, hem de Türkçe şansonet.

—İşte lugatler geldi.

—İbtida “bersiy”yi ara bakalım.

—Zannetmem ki bulunsun.

—Sabret bakalım, na işte “berse” beşik sallamak.

—Daha münasebetlisi “bersö” değil mi?.

—Bana kalsa “bersöz” hepsinden muvafık. Ekseriya alafranga bestelere “bersöz” namı verirler.

—Lugatte “bersiy” yok mu?

—O yok.

—Mademki bir poezi içinde imiş “berje”¹⁸²¹ olmalı, yakışan bu!

1821 “berje”: çoban

—Berje demiyor, “bersiye” diyor; öyle değil mi Bihruz Bey?

—Evet! Ligate ben de çok baktım, bulamadım.

—Şuna bir de [S] harfiyle baksanıza.

—Baktım, ona da baktım, öyle şey yok “Bert” var: Bir nevi dar pelerin diyor!

—Yine Âgâh Bey’in dediğidir, persiye’dir.

—Ne olur?. Persiye’ye de bakınız da meraktan kurtulalım. Belki şiire yakışır diğer bir manası daha vardır.

—Persiye, persiye, persiye. Na işte: “Persie: Adjektif, ki e söme a lentariör dö pötît taş verdatr, kom lö fromaj dö rokfor.”

—Bravo Âgâh Bey bravo!

—Lâkin ne çıktı bundan?

—Bihruz Bey’e sormalı, ne çıktığını o bilir.

—Rokfor’dan ne çıktığını kim bilmez? Beyaz beyaz ufacık mahlûklar çıkar.

—Rokfor peyniri yakışacak şey değil, “sa setemposibl!”¹⁸²²

—Canım şu “poezi”yi görsek de kelimeyi öyle arasak bulsak... Ne mevki-de ne surette istimal olunmuş bilmiyoruz ki!.

Şu muhaverenin cereyanı esnasında Bihruz Bey sıkılıp duruyordu. Çünkü *Lugati Osmaniyye*’ye ikinci müracaatta “çerde”nin tarifinde bir de “kula at” peyda olduğu gibi “bersiye” kelimesi de aynen rokfor peyniri çıkıverecek olursa sarışın hanıma karşı bir büyük maskaralık etmiş ve maşukasını bundan dolayı bi-hakkın¹⁸²³ darılmış olacağını teemmül ile teessüf ediyordu. Nihayet muhavereyi karîn-i ihtitâm¹⁸²⁴ eden:

1822 “sa setemposibl!”: bu imkânsız

1823 bi-hakkın: hakkıyla, hakkederek

1824 karîn-i ihtitâm (etmek): sona erdirmek, sonlandırmak

—Canım şu “poezi”yi görsek de kelimeyi öyle arasak...

sözü üzerine Bihruz Bey yeleğinin cebinden çıkardığı bükülü kâğıt parçasını Atıf Bey’e arz etmeye mecbur oldu. Atıf Bey kâğıdı der-dest¹⁸²⁵ ederek içinde yazılı olan:

“Bir siyeh-çerde civandır.”

sözlerini okuyup bir şey anlamayınca yanındakine, yanındaki de daha ötekine arz etti. Bu suretle kâğıt elden ele geçerek –bir meşgûliyyet-i mühimme¹⁸²⁶ içinde etrafa göz gezdirip kulak vermeye vakti olmayan defterci Na’ım Efendi’den başka– mevcut beylerin, efendilerin hepsini dolaştı ve kâğıt bu suretle elden ele devrettiği müddet içinde şu yolda bir muhavere cereyan etmiş idi:

—Ben bir şey anlayamadım, şuna siz de bakınız.

—Evet!. Bersiye, işitmediğim bir lafız. Hüsnü Bey’e gösterelim, belki o bilir.

—Ver bakayım, bunun vezni de yok. Şiir mi imiş bu?

—Şiir imiş ya!

—Amma hezeyan...

—Hezeyan demek için ibtidâ-yı emrde¹⁸²⁷ manasını anlamalı değil mi?

—Pek doğru, Manasız hezeyan olur mu ya

—Şuna bir de biz baksak

—Buyurun!.

—O gerçek garip şey! “Çerde” midir, “Çirde” midir! “Çürde” midir nedir o?

1825 der-dest (etmek): eline almak

1826 meşgûliyyet-i mühimme: önemli uğraşı, önemli iş

1827 ibtidâ-yı emr: işin başı, başlangıç

—“Çerde” yahut “cerde”yi lugatte ben buldum: Sarı renk... blond manasına imiş. Kula at gibi... Asıl bilinemeyen “bersiye”.

—“Bersiye” dediğiniz sakın tenbîh vezninde “bersih” olmasın?

—Öyle olursa bir manası mı var demektir?.

—Ben buldum, ben buldum: “Beresiye çerde”. Hepsi birden Macarca şahıs ismi. “Civan” o ismi taşıyan şahsın sıfatı,“dır” da edât-ı haber.

—Bravo Şükran Bey!. Bravo!

—Bana kalırsa bu lugat “viresiye” vezninde Fransızca presiye olacak ki matbaa amelesi, daha Türkçe basmahane işçisi demektir. “Çerde” de zerde veya perde vezninde Nemsece -şahıs ismidir. Hatta ben o şahsı bilirim: Ruznameci Çörçil’in matbaasında çalışır, iri yarı genç bir Nemseli idi.

—İşte artık buna hiçbir diyecek kalmadı. Öyle değil mi Bihruz Bey?. Bunu siz de kabul ettiniz ya?

—Hep birden alay etmeye başladınız, öyle ise poezi de Mösyö Çörçil’in demek olur?

—Şiir Mösyö Çörçil’in olmak lazım mıdır? Belki oraya devam eden muharirlerden birisindir.

—Yine nedir o, yine nedir o bahisler? Gürültünüzden iki saattir beynimin içi çın!. çın!. ötüyor.

—Hah! İşte “savan” işini bitirdi. Meseleyi hallederse yine o halleder.

Defterci Na’ım Efendi Arabîyi, Farisîyi iyi bilir, edebiyata, mûsikiye meraklı, fûnûn-ı şettâya¹⁸²⁸, Fransızcaya ve hatta Almancaya, İtalyancaya da aşına elli beşlik bir zat idi ki, kalemin gerçekten allâmesi¹⁸²⁹ ve belki ayaklı kütüphanesi sayı-

1828 fûnûn-ı şettâ: çeşitli bilimler

1829 allâme: bilge

lırdı. Hoş-gû¹⁸³⁰, latife-gû¹⁸³¹, vâreste-i tekâpû¹⁸³² bir merd-i kalender-mizâç¹⁸³³ olduğundan kalemde hemen bir on beş seneden beri me'mûr-ı ifâsı¹⁸³⁴ bulunduğu deftercilikten ileriye gidememiş, ileri gitmeyi de doğrusu pek arzu etmemiş idi. Lisanca, edebiyatça her müşkül için rüfekası¹⁸³⁵ buna müracaat ederler, o da kendisine arz olunan müşkülâtı¹⁸³⁶ âlimâne hal¹⁸³⁷ u izah eylerdi. Bundan dolayı kalemce zatı pek muhterem ise de meşreb-i lâubâliyânesi¹⁸³⁸ rüfekasıyla olan muamelat ve münasebatını¹⁸³⁹ tekellüfât-ı sûriyyeden¹⁸⁴⁰ bütün bütün kurtardığından küçük büyük beyler, efendiler tarafından kendisine savan diye hitap olunur ve latifede¹⁸⁴¹ hadd-i ma'rûfu¹⁸⁴² tecavüzden ictinap¹⁸⁴³ etmeyen hoppa beyler ise bazan "savan"ı "soğan"a tahvil etmeye mütecâsir¹⁸⁴⁴ olurdu.

Na'im Efendi o sabah müteaddit¹⁸⁴⁵ defterler içinde iki saatten beri kemâl-i ehemmiyetle¹⁸⁴⁶ meşgûl-i taharrîsi¹⁸⁴⁷ olduğu bir kayda zafer-yâb¹⁸⁴⁸ olup ve mevcut beylerin, efendilerin muhaveratına¹⁸⁴⁹ kulak vermeye meydan bulup da kendisine mahsus tavr-ı lâubâliyâne ile:

—Yine nedir o, yine nedir o bahisler?.

1830 hoş-gû: konuşması güzel

1831 latife-gû: tatlı konuşmalı, nüktedan, şakacı

1832 vâreste-i tekâpu: yalalaklıktan kurtulmuş, gururlu

1833 merd-i kalender-mizâc: kalender yaratışlı adam

1834 me'mûr-ı ifâ: yerine getirdiği görev, yaptığı iş

1835 rüfekâ: arkadaşlar

1836 müşkilât: güçlükler, zorluklar

1837 hall (eylemek): çözmek

1838 meşreb-i lâubâliyâne: laubalice yaratılış, karakter

1839 münasebât: (karşılıklı) ilişkiler

1840 tekellüfât-ı sûriyye: samimiyyetsiz yapmacık davranışlar

1841 latife: şaka

1842 hadd-i ma'rûf: bilinen sınır

1843 ictinâb (etmek): çekinmek, sakınmak

1844 mütecâsir (olmak): küstahça davranmak, cüret edebilmek

1845 müte'addid: türlü türlü, çeşit çeşit

1846 kemâl-i ehemmiyyet: büyük bir önem

1847 meşgûl-i taharrî (olmak): araştırmayla uğraşmak

1848 zafer-yâb (olmak): zafer bulmak, aradığı bulmak

1849 muhâverât: (karşılıklı) konuşmalar

deyince mahut kâğıt kendisine yetiştirilerek nazar-ı irfânına¹⁸⁵⁰ arz olundu. Na'im Efendi kâğıda şöyle bir nazar edivermekle beraber hafif bir sada ile bir terennüm¹⁸⁵¹ tutturarak parmaklarını da yazı çekmecesinin üzerinde usul vurur gibi tahrik etmeye başladı.

Mevcut beyler, efendiler ve bilhassa Bihruz Bey bu hâle hayretle bakıp Na'im Efendi'nin terennümât-ı hafifesi¹⁸⁵² içinde dönüp dolaşan gizli lakırdıları seçmeye çalışırlardı. Na'im Efendi terennümü kestikten sonra elindeki kâğıda işaretle:

—Ah! Bu ne güzel şarkıdır, güfte¹⁸⁵³ Vâsıf-ı Enderunî'nin, beste de merhum Dede Efendi'nindir. Vaktiyle pek meşhur idi, diyerek;

“Bir siyeh-çerde civândır.

Hüsnü mümtâz-ı cihândır

Aşkî gönlümde nihandır

Bunca dem bunca zamandır”

bendini ezberden ve lâıykı vechle okuyuverdi.

Bunun üzerine etraftan birtakım suallere, istizahlara¹⁸⁵⁴ kalkıştılar:

Âtîf Bey —Demek ki “bir” ayrı “siyeh-çerde” ayrı birer kelime.

Na'im Efendi —Öyle ya... Bir, vahid, yek, ön, ayn, una, ena, mek. “siyeh-çerde” de “siyah” muhaffefi¹⁸⁵⁵ olan “siyeh” ile “çerde”den müteşekkil vasf-ı terkibidir¹⁸⁵⁶.

1850 nazar-ı irfân: bilgi görüşü

1851 terennüm: şarkı mırıldanma

1852 terennümât-ı hafife: hafif mırıldanmalar

1853 güfte: şarkı sözü

1854 istizâh: açıklama isteme

1855 muhaffef: hafifletilmiş, uzun ünlüsü kısalmış kelime

1856 vasf-ı terkibi: birleşik sıfat

Hüsni Bey —Ne demek? Ne demek?.

Na'im Efendi: Çerde renk manasına gelir.

Bihruz Bey: Sarı renk değil mi?

Na'im Efendi: Eskiden beri bizim bildiğimiz ale'l-ıtlâk¹⁸⁵⁷ “renk”tir. Sonradan sarılığa uğradıysa ondan haberim yok.

Bihruz Bey: Hem galiba cim ile olacak değil mi?

Mahfi Efendi: Öyle ise Arapça olur. Farisî'de [cim] yoktur.

Na'im Efendi —Yok niçin olsun?. [cim] de vardır ama, ne ise bahis orada değil ya.

Müzekka Bey —Canım durunuz da şunun manasını anlayalım!

Na'im Efendi —Manası esmer yüzlü demek, Türkçede karayağız dedikleri.

Bihruz Bey: Yağız mı, kula mı?

Na'im Efendi —Hayır, öylesi değil, esmer yok mu? Haniya bizim odacı Memiş gibi. işte “siyeh-çerde” öyle esmer yüzlü insanlara denir. Yağız at, kula beygir yine başka...

Bihruz Bey —*Redhavz'un* lugatine bakalım.

Na'im Efendi: *Redhavz* böyle şeyleri pek bilmez sanırım...

Bihruz Bey— Hiç bilmez olur mu? Ben kendi gözümle gördüm.

Salih Bey: Neyi gördünüz?

Bihruz Bey —“Cerde”yi gördüm, bir noktalı [cim] ile gördüm.

Atıf Bey: Demek [cim] karnında bir nokta.

1857 'ale'l-ıtlâk: genel olarak

Na'ım Efendi: Hayır efendim, bu benim pek bildiğim bir lugattir. [Cim] üç noktalı olacak.

Bihruz Bey: Ben size isbat edersem ne dersiniz?

Na'ım Efendi: *Redhavz* cenapları yanılmışlar derim.

Bihruz Bey: Pardon! *Redhavz* bilmediği şeyi pek de yazmaz zannederim!

Hüsnü Bey: İşte *Lugat-i Osmaniyye* burada...

Bihruz Bey: Veriniz de göstereyim. İşte: “Cerde sarı renk at ki kuladan açıktır.” Buyurun efendim...

Na'ım Efendi: Lugâtî bana verir misiniz?

Bihruz Bey: Buyurun!.

Na'ım Efendi: Evet! Vakıa “cerde” var. Bir de “çerde”ye bakalım.

Bihruz Bey: “Çerde”ye nereden bakacaksınız?

Na'ım Efendi: Cim-i Farisî ile olan lugatler ayrı bir fasılda münderiştir. Sabredin de arayalım... Gerçek yok. Fakat bir de “siyah-siyeh” lugatlerine bakalım, belki “siyeh-çerde”nin kendisini buluruz, na! İşte: Siyah-baht, siyâh-pûş... Al efendim size: “Siyeh-çerde, esmer, karayağız olan.” Bihruz Beyefendi! Bakar mısınız?.

Bihruz Bey —Bakayım, bakayım... Acayip!. Ey, şimdi bu ne demek oldu?.

Na'ım Efendi: Hangisi?.

Bihruz Bey: “Bir siyeh-çerde civandır”dan ne anladınız?.

Na'ım Efendi —Esmer yüzlü civan demek değil mi?

Bihruz Bey: Kim?

Na'im Efendi —Ne bileyim ben kim olduğunu?. Onu Vâsîf -ı merhûmdan sormalı.

Bihruz Bey bir kabahat işlemiş, kabahati yüzüne vurulmuş gibi kızarıp bozarak alık alık rüfekasının yüzlerine bakmaya, rüfekası da —bu antika şarkıyı nerede bulup ne için yazdığını ve neden dolayı manasını bu kadar merak ettiğini başka başka sorup— beyefendiyi maskaraya almaya başladılar. Bereket versin bu sırada mümeyyiz efendi ve onu müteakip ser-halife¹⁸⁵⁸ bey kaleminden içeri girmeleriyle herkes tavr-ı resmîsini¹⁸⁵⁹ takınıp muhavereye nihayet verilmiş¹⁸⁶⁰ ve o suretle Bihruz Bey refiklerinin istihza-âmiz¹⁸⁶¹ istizahlarından¹⁸⁶² kurtulmuş idi.

Ser-halife ve mümeyyiz taraflarından efendilere birtakım işler verilmeye ibtidâr olunduğu sırada Bihruz Bey hemen sandalyesinden fırladı, dışarıya çıktı pardösüsünü, bastonunu almak için teneffüs¹⁸⁶³ odasına girerken Keşfi Bey'le “hap-a-hap”¹⁸⁶⁴ geldiler. Keşfi Bey'in mübaşeretiyile¹⁸⁶⁵ aralarında şu sözler teati¹⁸⁶⁶ olundu.

—O monşer! Bir “siekl”¹⁸⁶⁷ oldu ki bir yerde görülmüyorsunuz, nasılsınız bakalım?

—Epeyce iyiyim, ey siz?.

—Elhamdü li'llah!

—Hasta imişsiniz diye haber aldım!.

1858 ser-halife: baş kâtip

1859 tavr-ı resmî: resmî davranış

1860 nihâyet verilmek: sonlandırılmak, bitirilmek

1861 istihzâ-âmiz: alayla karışık, alaycı

1862 istizâh: açıklama isteme

1863 teneffüs: dinlenme

1864 hap-a-hap: karşı karşıya, yüz yüze

1865 mübaşeret: konuşmaya başlamak

1866 te'âtî (olunmak): sözler söylenilmek, konuşmalar geçmek

1867 “siekl”: asır, yüzyıl

—Hayır! Büyük bir şey değil. Söyleyiniz bakalım, sizin “amuret blond”¹⁸⁶⁸ ile nasıl gidiyorsunuz?

Keşfi Bey bunu söylerken Âtîf Bey de oraya gelivermiş, “amuret blond”u işitmiş olduğundan söze karışarak:

—O şimdi karayağız oldu, “blond”luktan¹⁸⁶⁹ çıktı. İki saattir onun bahsini ediyorduk

dedi. Bunun üzerine Bihruz Bey sırr-ı ser-beste-i muhabbetin¹⁸⁷⁰ bütün bütün meydana çıktığını tevehhüm¹⁸⁷¹ ile şiddet-i infî’âlinden¹⁸⁷² kıpkırmızı oldu ise de hâlimden renk vermemeye çalışarak refiklerine birer “Bonjur!”¹⁸⁷³ dedi, hemen kapıdan fırladı. Rast getirdiği bir kira arabasına bindi. Köprü’yü de o araba ile geçerek Beyoğlu’na çıktı. Şekerlemeci Valöri’nin dükkânı önünde arabayı bıraktı. Dükkâna girdi, alafranga bir kahve ısmarladı. Oturduğu yerde derin derin düşünmeye başladı.

“Karayağız!... Hem de sadece kara yahut sadece yağız değil de ikisi birlikte. “Kel malör kö sa!”¹⁸⁷⁴ Şimdi ne halt etmeli? Nasıl özür bulmalı? Bak şu benim hayvanlığıma!. Şüphesiz “faşe”¹⁸⁷⁵ olmuştur “el a rezon!”¹⁸⁷⁶. Bir “siyeh-çerde”, hay Allah cezasını versin!. O mübarek “poet”¹⁸⁷⁷ de başka lakırdı bulamamış da bunu mu bulmuş? Ah!. ah!. Şimdi ben ne yapayım?. “Kom jösi bet!”¹⁸⁷⁸. Mutlak bir “eksküz”¹⁸⁷⁹ bulmalı... Kabahat benim mi?. Ben ne bileyim?. “Cer-de” zannettim. Gelmemesinin sebebi bu imiş, şimdi anlaşıldı. “Karayağız! Ben at mıyım? Beyefendi beni at yapmış, hem yağız at!. Nezaketin alafranga-

1868 “amuret blond”: sarışın sevgili

1869 “blond”: sarışın

1870 sırr-ı ser-beste-i muhabbet: aşkın gizli sırrı

1871 tevehhüm: kuruntuya kapılmak, evhamlanmak

1872 şiddet-i infî’âl: şiddetli can sıkıntısı

1873 “bonjur!”: günaydın

1874 “kel malör kö sa!”: bu nasıl büyük şanssızlı

1875 “faşe” (olmak): kızmak, öfkelenmek

1876 “el a rezon!”: o haklı

1877 “poet”: şair

1878 “kom jösi bet!”: ne kadar aptalım

1879 “eksküz”: özür

ısı” demez mi? O çapkınlar da ama eğlendiler!. Başka türlü de bunu anlamak mümkün değildi. Redhavz’dan bu kadar münasebetsizlik memul¹⁸⁸⁰ olunur mu? Beni “cerde” diye aldattı! “Poezi!”¹⁸⁸¹ vay gidi poezi vay! Türkçe şiirler işte böyle olur. O güzel tercümeyi vermedim de. Bir gül gibi!. Ne kadar “jantiy!”¹⁸⁸² Hah! Buldum şimdi güzel bir özür buldum Oh! hele iyi hatırıma geldi. Hemen köşke gittiğim gibi bir mektup işte bu iyi hatırıma geldi.

—Garson!. Garson!

—Mösyö!

—Anlöve sa!. Jönö prandre pa dü kafe Kel glas vuzave?¹⁸⁸³

—Krem alâ vanil, sitron, peş!¹⁸⁸⁴

—Aporte muva ün peş!¹⁸⁸⁵

—Mösyö vötil manje de früvi?¹⁸⁸⁶

—Kel früvi?¹⁸⁸⁷

—Vu dömande?¹⁸⁸⁸

—Jö dömand dö glas alâ peş!¹⁸⁸⁹

—Dö glas a lâ peş?¹⁸⁹⁰ Şeftali dondurması.

1880 me’mûl (olunmak): beklenilmek

1881 “poezi!”: şiir

1882 “jantiy”: hoş, güzel

1883 “anlöve sa! jönö prandre pa dü kafe kel glas vuzave?”: bunu kaldırın, kahve istemiyorum, dondurma çeşitleriniz?

1884 “krem alâ vanil, sitron, peş”: vanilyalı kaymak, limon, şeftali

1885 “apporte muva ün peş! ”: bir şeftali getiriniz!

1886 “mösyö vötil manje de früvi?”: beyefendi meyve mi yemek istiyor?

1887 “kel früvi?”: ne meyvesi?

1888 “vu dömande?”: ne istiyorsunuz?

1889 “jö dömand dö glas alâ peş! ”: iki tane şeftalili dondurma istiyorum

1890 “dö glas a lâ peş? ”: iki tane şeftalili dondurma

—Vuy!.¹⁸⁹¹

—Peki! Şimdi.

Beyefendi garsonun lakırdı anlamazlığına da biraz kızdı. Garson ise vaktiyle Arnavutköyü Burnu'nda kefal balığı avlamak için kışın zemherir¹⁸⁹² zamanı saçma omuzunda saatlerce beklemekten defaatle¹⁸⁹³ eli ayağı donmuş ve muahharan¹⁸⁹⁴ bu güç sanatı terk ile Beyoğlu'nun gazinolarında, lokantalarında hizmetçilik, uşaklık ederek Fransızca aldığı emirleri anlayıp vaki olan suallere de cevap verecek kadar o lisanı öğrenmiş bir tatlısu frengi¹⁸⁹⁵ olduğu hâlde “glâs alâ peş”ten bî-haber bulunuyordu!.

Bihruz Bey güç bela garsona anlatabildiği şeftali dondurmasına nail oldu ise de öyle lakırdı anlamaz garsonu istihdam¹⁸⁹⁶ eden Valöri şekerlemecisini tahkir maksadıyla dondurmaya el bile sürmeksizin borcunu ifadan¹⁸⁹⁷ sonra sokağa çıktı. Kunduracı Heral'e terzi Mir'e uğradı. Bir çift potin, bir çift iskar-pin, iki takım kostüm, beş pantolon, iki redingot ısmarladı. “Alber Kun”un önünden acele geçerken dükkâncı bunu gördü, arkasından seğirtti. Birçok “nuvot”ler¹⁸⁹⁸ getirttiğinden bahisle dükkâna aldı. Yeni mallardan bazı şeyler arz ve iraesiyile¹⁸⁹⁹ beraber ale'l-hesap¹⁹⁰⁰ biraz para istediye de beyin yanında o kadar para olmadığından on beş güne kadar yetmiş seksen liralık bir “akont”¹⁹⁰¹ vereceğini beyan ile beyefendi bir düzine gömlek, iki düzine çorap ve mendil, sekiz on tane kravat, yarım düzine eldiven, bir baston, iki şemsiye beğenip bunların köşke gönderilmesini emir ile oradan da çıktı. Sonra berber İzidor'a gitti. Traş oldu. Saçlarını kestirdi. Bu meşguliyetlerle saat

1891 “vuy! ”: evet

1892 zemherir: kara kış, zemheri

1893 defe'ât: defalarca

1894 mu'ahharan: sonradan

1895 tatlısu frengi: batılılık taslayan doğulu hristiyan

1896 istihdâm (etmek): çalıştırmak, iş vermek

1897 ifâ: borcu ödeme

1898 “nuvot”: yenilik

1899 irâ'e: gösterme

1900 ale'l-hesâb: hesaptan, borcundan

1901 “akont”: borcun bir kısmını ödeme

dokuzu bulduğundan haberi olmamış idi. Hemen bir araba buldu. Köprü'ye indi vapura girdi. Kadıköyü'ne vardı. "Ekipaj"¹⁹⁰² zaten iki saatten beri orada kendisine muntazır idi. Arabasına kurulduğu gibi –artık Fenerbahçesi'ne veya sair bir mesireye rağbet göstermeyerek– doğruca köşke gitti. "Kabine dö travay"ına çıktı. Kâğıt çıkardı. Frenk kalemiyle birçok yazdı çizdi, aşağıki müsveddeyi meydana getirdi:

"Mil pardon"¹⁹⁰³ efendim! Yanlışlık olmuş, nasıl olmuş çakeriniz¹⁹⁰⁴ dahi bilemem. Arıza-i çâkerâneme¹⁹⁰⁵ leffen¹⁹⁰⁶ takdim ettiğim kupleler gayet tuhaf bir maskaralık idi. "Kolleg"lerimden¹⁹⁰⁷ birisinde gördüğüm şeydir. Kopyesini aldığımndan, "trapez"ın¹⁹⁰⁸ üstünde bulunduğundan zât-ı ismetâneleri¹⁹⁰⁹ için gayet güzel ve beğeneceğiniz gibi bir "şansonet" yazmış idim o dahi trapezin üstünde idi. "Par megard"¹⁹¹⁰ ötekini bunun yerine göndermiş olduğumdan zât-ı ismetânelerine darılmak için çok hak verdim. İşte şimdi o güzel "poezi" ki çakeriniz tercüme ettimdi; takdime cesaret ederek kendimi bahtiyar sayarım. "Mil pardon!." Yine kusur çakerinizde ki, öyle bir maskaralığı trapezin üstüne koydum. Kulda kusur çok olur, affeder efendisi fehvasınca¹⁹¹¹ artık af dilerim.

"Çamlıca'da teşrifinizi çok bekledim. O günden beri ne derecelerde mahzun olduğumu tarif edemem. Hem de ne kadar ağladım; bunun üzerinde zât-ı ismetânelerini temin edebilirim. "Bir siyeh-çerde civandır" Vâsıf Efendi nam şairin imiş. Sanki bir "şanson" imiş. Bizim şairlerin işi böyle olur. Bu şansonun melodisini işittim beğenmedim. Beğenilecek şey değil ki.

1902 "ekipaj": araba takımı

1903 "mil pardon": bin kere özür dilerim

1904 çâker: kul, köle

1905 arıza-i çâkerâne: köleye yakışır mektup

1906 leffen: ekleyerek, ek olarak

1907 "kolleg": meslektaş

1908 "trapez": masa

1909 zât-ı ismetâne: namuslu şahsiyet, kişilik

1910 "par megard": dikkatsizlikle, dalgınlıkla

1911 fehvâ: mana, anlam

“Arizamın cevabını almak bahtiyarlığına bu çakerinizi nail etmenizi¹⁹¹² istirham¹⁹¹³ ederim. Bu arizamı gözüm yaşıyla yazdım. Bu çâker-i “senser”iniz¹⁹¹⁴ olduğum babında¹⁹¹⁵ merhametinize iltica ederim. Hâk-i pâ-yı ismetânele-rine¹⁹¹⁶ yüzüm gözüm sürmek için, Çamlıca’ya, Fenerbahçesi’ne, her nereye irade¹⁹¹⁷ ederseniz emrinizi icraya hazırım. Tasdiden¹⁹¹⁸ korktuğumdan bu kadarca yazabildim. Ah! Küçük hanımefendi, hâlimi tarif edemem. Her şey-den evvel ettiğim “betiz”den¹⁹¹⁹ dolayı afvınızı istirham edip sözü keserim. Ol bapta merhamet, yine siz bilirsiniz efendim.”

Tekmil sizin çakeriniz.”

Bihruz Bey bu müsveddeyi bir güzel kâğıda temiz olarak nakletti. “Sökreter dez aman”dan tercüme etmiş olduğu mahut¹⁹²⁰:

“Gül tesmiye¹⁹²¹ ederim

O müennesi ki benim aklımı bulandırır

Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise

O müennesin bu dilber ismi almaya hakkı vardır

Bir gül gibi”

şî’r-i perîşân-edâsını¹⁹²² da diğer bir kâğıda güzelce yazdı. Öbürüne leff ettikten sonra mektubu kapadı. Mühürledi. Yazıhanenin gözüne koydu. Beyin o günü de böylece geçmiş oldu.

1912 nâ’il (etmek): ulaştırmak

1913 istirhâm (etmek): rica etmek, yalvarmak

1914 çâker-i senser: samimi köle

1915 bâb: konu, bahis

1916 hâk-i pâ-yı ismetâne: tertemiz ayak toprağı

1917 irâde (etmek): dilemek, istemek

1918 tasdî’: başını ağrıtmak, birinin canına sıkıntı verme

1919 “betiz”: aptallık

1920 ma’hûd: daha önce konusu edilen, daha önce bahsi geçen

1921 tesmiye (etmek): isimlendirmek, ad vermek

1922 şî’r-i perîşân-edâ: üslubu dağınık şiir

Bihruz Bey bu mektubunu takdim edebilmek için tamam iki ay dolaştı. Bu müddet içinde beyin haftada iki üç defa uğramadığı mesire¹⁹²³ bulunmazdı. Bir günde dört beş mesirede birden isbât-ı vücûd¹⁹²⁴ edebilmek için yağız ve kır bar-girleri¹⁹²⁵ –cuma ve pazar günleri mutlaka kırlar rast gelmek üzere– münavebeye¹⁹²⁶ koştuğu gibi günleri de şöyle tertip etmiş idi: Cuma ve pazar saat yedide köşkten çıkılarak Fenerbahçesi, Haydar Paşa, Duvarıdibi mevkileri-nin her birinde yarımşar saat bulunulduktan sonra saat dokuz buçukta Bağçe-i Umûmî'ye gelinip akşama kadar orada eğlenilecek. Cumartesi ve salı yine o saatte köşkten çıkılarak doğruca Göksu'ya bi'l-azîme¹⁹²⁷ yarım saat eğlenildikten sonra Küçüksu'ya gelinip dokuza kadar orada beklenilecek ve avdette¹⁹²⁸ Havuzbaşı'na dahi uğranılıp akşam üzeri Bağçe-i Umûmî'ye yetişilecek. Pazar-tesi ve perşembe günleri yine mutad olan saatte köşkten çıkılıp Çamlıca'ya ve ba'dehu¹⁹²⁹ Bağçe-i Umûmî'ye azimet ve saat dokuza kadar orada ârâm¹⁹³⁰ edilecek ve akşam üzeri Duvarıdibi'ne ve oradan Haydar Paşa'ya ve ezana karîb¹⁹³¹ bir zamanda Fenerbahçesi'ne gidilecek.

Bihruz Bey'in haftanın her gününde saî¹⁹³² gibi böyle mesîre-be-mesîre dolaş-maktan meramı, görmeyi şiddetle arzu ettiği sarışın hanıma tesadüf etmek ve bu tesadüften maksadı ise hazırladığı mazeret-nameyi¹⁹³³ takdim eylemek idi. Hayfâ ki¹⁹³⁴, “siyeh-çerde” hiçbir yerde görülemiyor ve o görülemedikçe beyin onu görmek arzusu şiddetini artırıyordu.

Zavallı mektuba gelince, haftalarca cepte taşınmaktan zarfı yıprandıkça tec-dit¹⁹³⁵ olunarak her gün sabahtan akşamlara kadar beyin ceketinin yan cebin-

1923 mesîre: gezinti yeri, park

1924 isbât-ı vücûd (etmek): varlığını kanıtlamak, kendini göstermek

1925 bâr-gîr: beygir

1926 münavebe: nöbetleşme

1927 bi'l-azîme: yönelerek, gidilerek

1928 avdet: dönüş

1929 ba'dehu: daha sonra

1930 ârâm (edilmek): dinlenmek, dinlenilmek

1931 karîb: yakın

1932 saî: ulak, haberci

1933 ma'zeret-nâme: özür dileme mektubu

1934 hayfâ ki: ne yazık ki

1935 tecdid (olunmak): yenilenmek

de mahpus ve meyus kalıyordu. İyi ya, Sarışın hanım Bihruz Bey'e gücenmekle âleme de küsmek lazım gelmez ya!. Bahçe seyrinden nefret etmekle sair mesirelerden de rağbetini kesmek icap etmez ya!. Demek ki, hiçbir yere çıkmamasına başka bir sebep var. Bu sebep nedir acaba? Hasta mıdır?. Yoksa ez-kaza¹⁹³⁶ tehhül¹⁹³⁷ mü etti?. veyahut başka bir diyara mı gitti?.

Bihruz Bey merakından beş dakika rahat olamıyordu. Bu iki ayın ilk haftalarında beyefendi kırlarda hem araba sürer, hem de [nüzhetgâh-ı hayâlî]ye tenhâca dalarak elmas arabanın gümüş tekerleği önünde kendisini yerlere atıp ağlar sızlar, Perîveş Hanım'dan afvlar diler idi. Birinci ay yeis ile geçip ikinci ayın ilk haftası içinde dahi "siyeh-çerde"ye tesadüf olunamayınca [nüzhetgâh-ı hayâlî] giriftâr-ı dest-bürd-i hazân¹⁹³⁸ ve bir iki gün zarfında bir mugaylânzâr-ı vahşetten¹⁹³⁹ nişan olmakla zib-i çemenistan-ı letâfeti¹⁹⁴⁰ bulunan nenfler¹⁹⁴¹ perişan, yeşil havuzlarda şînâverlik¹⁹⁴² eden kuğuların, perilerin de her biri bir tarafa girizân¹⁹⁴³ ve gözden nihan¹⁹⁴⁴ oldular. Binaenaleyh¹⁹⁴⁵ miyân u kenâr-ı hıyâbânında¹⁹⁴⁶ nâzân¹⁹⁴⁷ nâzân gerdan¹⁹⁴⁸ olan elmas arabanın da oraya rağbeti birdenbire kesiliverdi.

Bu esnada bir sabah Bihruz Bey "kabine dö travay"ında esfâr-ı yevmiyesinin¹⁹⁴⁹ cetvelini¹⁹⁵⁰ tadil¹⁹⁵¹ ile uğraşıyordu. Mişel Ağa bade'l-istizan¹⁹⁵² odaya girerek gümüş tepsi içinde beyefendiye bir mektup arzetti. Mektubun zarfı

1936 ez-kazâ: aniden, yanlışlıkla

1937 te'hhül (etmek): evlenmek

1938 giriftâr-ı dest-bürd-i hazân: sonbaharın kuvvetine (eline) düşmek,

1939 mugaylânzâr-ı vahşet: ıssız, korkunç dikenlik

1940 zib-i çemenistân-ı letâfet: güzellik bahçesinin süsü

1941 nenf: tabiat perisi

1942 şînâverlik (etmek): yüzmek

1943 girizân (olmak): kaçmak

1944 nihân (olmak): gizlenmek, saklanmak

1945 binâen 'aleyh: bununla birlikte

1946 miyân u kenâr-ı hıyâbân: anayolun kenarı ve ortası

1947 nâzân: nazlı

1948 gerdân (olmak): dönmek, dolaşmak

1949 esfâr-ı yevmiyye: günlük yapılacak seferler (gidilecek yerler)

1950 cedvel: liste

1951 ta'dil: düzenleme, iyileştirme

1952 ba'de'l-istizân: izin aldıktan sonra

tirşe¹⁹⁵³ renginde idi. Bey zarfı görünce yüreği hop etti!. Sandı ki, bu mektup “siyeh-çerde”den hayırlı haberler getirici bir berîd-i sebz-câmedir¹⁹⁵⁴.

—Ne imiş o?

—Bir mektup ekselans!.

—Kimden?.

—Mösyö [Kondoraki]den ekselâns!.

—Hay Allah belâsını versin! Bırak şuraya.

—Cevabını ister. İster ki, cenabını¹⁹⁵⁵ görsün.

Zavallı Bey’in kendi derd-i ârâm-rübâsı¹⁹⁵⁶ kendine yetişıyordu. Başına bir de Mösyö [Kondoraki] çıktı. Bey çaresiz elindeki “itinerer”i¹⁹⁵⁷ bir tarafa bıraktı. Mektubu açtı, okumaya başladı.

Mektup hem Fransızca, hem de fena bir yazı ile yazılmış idi. Bey mektubu beş altı defa baştan ayağa süzerek uğraşa uğraşa şu mealî¹⁹⁵⁸ istihraca¹⁹⁵⁹ muvaffak olabildi:

“Paraya şiddet-i ihtiyacımız olduğundan borcunuzdan birinci taksitin bize ber-müsaade¹⁹⁶⁰ olmak üzere tesviyesini¹⁹⁶¹ bundan bir buçuk ay evvel rica etmiştik. Ricamızı nezaketinize yakışmayacak bir surette reddettiniz. O ihtiyacımız hâlâ bakidir¹⁹⁶². Şimdi ise taksit zamanı hulul¹⁹⁶³ ettiğinden meblağ-ı

1953 tirşe: yeşille mavi arasındaki renk

1954 berîd-i sebz-câme: yeşil elbiseli ulak, haberci

1955 cenâb: saygı için kullanılan bir kelime, sizi, zat-ı aliniz

1956 derd-i ârâm-rübâ: huzur kaçırın, huzur bozucu dert

1957 “itinerer”: gidilecek yerleri gösteren liste

1958 me’âl: anlam

1959 istihrâc: çıkarım, sonuç çıkarma

1960 ber-müsâade: müsaade üzerine, izin üzerine

1961 tesviye: borcu ödemek

1962 bâkî: kalıcı, sürekli

1963 hulûl (etmek): sona yaklaşmak, gelip çatmak, vadesi yaklaşmak

mu'ayyenin¹⁹⁶⁴ hemen bugün tesviyesi rica olunur. Şayet bu para bu gün verilmeyecek olursa üç gün sonra icrasına mecbur olacağımız muameleden dolayı mesuliyet¹⁹⁶⁵ size râci'dir¹⁹⁶⁶. Zira adam gönderip arabayı da, hayvanları da "sekestre"¹⁹⁶⁷ ettirmeye karar vermişizdir."

Bu meal Bihruz Bey'in başını döndürmeye başladı. Düşündükçe beyi hiddet bürüyordu.

"Ne halt eder bu teres¹⁹⁶⁸?. Arabayı, hayvanları zapt¹⁹⁶⁹ edecekmiş. Ne hakkı var? Bu nasıl muamele?. Üç gün sonra adamlar gelecek Nasıl adamlar acaba?. Belaya bak ki, bende de para yok. Keşke evvelki müracaatında biraz para vermiş olaydım. Ben o zaman bugünü düşünemedim. Ah!. Valide, ah!. Gideyim yalvarayım, ama ne yüzle?. Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok. Yarın öbür gün Alber Kun de hesap gönderecek hayır!. Öyle şey olamaz. Ben o pis arabayı, hayvanları o kadar fahiş fiyatla niçin aldım?. İki üç hafta daha beklerse ne olur?. Ama insafsız teres imiş ha! Ne haddine. Bir şey yapamaz. Ben adama araba, hayvan mı veririm? Gelsin de alsın bakayım. Lâkin ne rezalet!. Hay alçak herif hay! Çare yok gidip görmeli para bulacağımı söylemeli de beş on gün daha avutmalı tellalı da buldurmalı ah, şu konağın hiç lüzumu yok beyhude harap olup gidiyor. Tellalın dediği gibi bir gün yanıverse ne olacak? Valide benim malıma ne karışıyor?. Mutlak satmalı, kurtulmalı. Ondan sonra da masrafımı yoluna koymalıyım. Anlıyorum ki böyle sökmeyecek, borçları vermeli, en evvelki iş o.

—Mişel!

—Mösyö...

—Mektubu getiren herife söyle birkaç güne kadar gidip Mösyö [Kondoraki]'yi göreceğim.

1964 meblağ-ı mu'ayyen: belirlenmiş miktar

1965 mes'ûliyyet: sorumluluk

1966 râci': geri dönen, ilgilendiren

1967 "sekestre" (ettirmek): haczeettirmek

1968 teres: pislik

1969 zabt (etmek): el koymak, haczettirmek

—Başüstüne ekselans!

Bihruz Bey bu cevap ile Mösyö [Kondoraki]'nin adamını savdırdıktan sonra, tekrar cetvel-i esfâr¹⁹⁷⁰ der-dest¹⁹⁷¹ etti. Bir yarım saat uğraştı, matlup¹⁹⁷² olan tadilatı¹⁹⁷³ bade'l-icra¹⁹⁷⁴ taama rağbet gösterdi. Fakat iştihasını¹⁹⁷⁵ lüzumu kadar bulamadı. Kahve fincanına el bile sürmedi. Sigarasını yaktı. İki nefes çekmeden onu da bıraktı. Yine arabasına bindiği gibi çıktı gitti.

O gün, günlerden pazar idi. [Cetvel-i esfâr] mucibince en evvel uğranılacak yer Fenerbahçesi olduğundan Bihruz Bey doğruca oraya giderek Marmara'ya nazır büyük ağaçların altında arabasını durdurdu ve Kalamış cihetinden bir landonun zuhur edebileceği noktaya nasb-ı nazar-ı intizâr¹⁹⁷⁶ ederek düşünmeye başladı.

Sarışın Hanım, Bihruz Bey için iki aydan beridir “ide fiks”¹⁹⁷⁷ olmuş idi. Uyanık iken sâ'at-i hayâtının¹⁹⁷⁸ hiçbir dakikası yoktu ki ma'sûka-i “siyeh-çerde”yi¹⁹⁷⁹ düşünmeksizin geçsin. Hatta geceleri geç vakit yatağına girdikten sonra bin zahmetle bî-tâb ü tüvân¹⁹⁸⁰ olarak ruhunu ilka¹⁹⁸¹ edebildiği âlem-i menâm¹⁹⁸² içinde bile muttasıl¹⁹⁸³ sarışın hanımla uğraşırdı. Bu tefekkürler, bu gaileler¹⁹⁸⁴ ibtidâ-yı emrde¹⁹⁸⁵ çocukça bir heves veya bü'l-hevesçe¹⁹⁸⁶ bir emel icabı olan ehemmiyetsiz düşüncelerden, kuruntulardan olmakla beraber

1970 cedvel-i esfâr: gezilip dolaşılacak yerlerin listesi

1971 der-dest (etmek): ele almak

1972 matlûb (olan): istenilmek

1973 ta'dilât: düzenlemeler, değişiklikler

1974 ba'de'l-icrâ: yerine getirdikten sonra, yaptıktan sonra

1975 iştihâ: iştah, yemek isteği

1976 nasb-ı nazar-ı intizâr(etmek): bekleme bakışını dikmek,

1977 “ide fiks”: sabit fikir, saplantı

1978 sâ'at-i hayât: yaşam saati, ömür saati

1979 ma'sûka-i siyeh-çerde: kara yağız sevgili

1980 bî-tâb u tüvân: gücsüz, kuvvetsiz

1981 ilka (etmek): bırakmak, atmak, koymak

1982 âlem-i menâm: uyku ve rüya âlemi

1983 muttasıl: sürekli, daima

1984 gâ'ile: düşünce

1985 ibtidâ-yı emr: işin başı, başlangıç

1986 bü'l-heves: maymun iştahlı, her şeyi isteyip ondan çabuk vazgeçen

yine biçarenin asabını yormaktan hâlî değildi. Biçare genç uğraşa uğraşa kendisini hayaline mağlup ettiği sarışın hanımı hiçbir yerde rast getiremedikçe onu mücerret¹⁹⁸⁷ görmek noktasında toplanan efkâr ve âmâlî¹⁹⁸⁸ bir başka tavr-ı ciddî¹⁹⁸⁹ alarak ve yevmiye araba kullanmak suretiyle icra¹⁹⁹⁰ ettiği esfâr-ı ba'idenin¹⁹⁹¹ metâ'ib¹⁹⁹² ve meşâkkı¹⁹⁹³ da başkaca yardım ederek beyin asabı¹⁹⁹⁴ gereği gibi hastalanıp hassasiyeti artmış ve diğer taraftan iştahsızlık, uykusuzluk ve paraca ara sıra hisseder olduğu darlık gibi ahval ise ahlakına icrâ-yı te'sîrât¹⁹⁹⁵ ederek zavallı genci daimi surette infî'âlât-ı nefsânîye¹⁹⁹⁶ ve te'essürât-ı kalbiyye¹⁹⁹⁷ içine düşürmüş olduğundan o hafîfü'l-mizaç¹⁹⁹⁸, o lakayt, o ten-perver¹⁹⁹⁹ Bihruz Bey iki ayın içinde bütün bütün değişip meyyâl-i hâmûşî²⁰⁰⁰, mütefekkir, mütehassis²⁰⁰¹, mahzun, serî'ü'l-infi'âl²⁰⁰², şikeste-hâl²⁰⁰³ bir Bihruz Bey olmuş idi. Hatta beyin ahlak ve etvar²⁰⁰⁴ ve muamelatında²⁰⁰⁵, yiyip içmesinde, yatıp kalkmasında vukua gelen²⁰⁰⁶ bu tahavvül-i küllî²⁰⁰⁷ dadı kalfanın bile nazar-ı dikkatini celb²⁰⁰⁸ ederek endişesini mucib²⁰⁰⁹ oldu. Çünkü yirmi senedir hizmetinde ve gece gündüz bir arada

1987 mücerred: yalnız, sadece

1988 âmâl: emeller, istekler

1989 tavr-ı ciddî: ciddi davranış

1990 icrâ (etmek): yerine getirmek, yapmak

1991 esfâr-ı ba'ide: uzak seferler (gezintiler)

1992 metâ'ib: eziyetler, güçlükler, zorluklar

1993 meşâkk: meşakkatler, sıkıntılar

1994 a'sâb: sinirler

1995 icrâ-yı te'sîrât (etmek): tesirler yapmak, etkilemek

1996 infî'âlât-ı nefsânîye: kendine özgü öfkelenmeler

1997 te'essürât-ı kalbiyye: gönül üzüntüleri, can sıkıntıları

1998 hafîfü'l-mizâc: kararsız, hoppa

1999 ten-perver: rahatına düşkün

2000 meyyâl-i hâmûşî: suskunluğa meyilli, düşkün

2001 mütehassis: duygusal

2002 serî'ü'l-infi'âl: çabuk gücenen, çabuk öfkelenen

2003 şikeste-hâl: kırılğan

2004 etvâr: tavırlar, davranışlar

2005 mu'âmelât: muameleler, davranışlar

2006 vukû'a gelmek: gerçekleşmek, olmak, meydana gelmek

2007 tahavvül-i küllî: bütün değişim

2008 celb (etmek): çekmek

2009 mucib (olmak): gerektirmek, sebep olmak

bulunmakla dadı kalfa, Bihruz Bey'i maderane²⁰¹⁰ bir hiss-i şefkatle²⁰¹¹ sever ve beyin hastalığında canla baş ile kendisine bakıp kederli vakitlerinde de hatırını ele almaya, kederini unutturmaya sa'y²⁰¹² ederdi.

Bihruz Bey Fenerbahçesi'ne saat sekizde geldiği zaman orada seyirci namına kimseler yoktu. Bey arabasından inmeyerek ve yukarıda beyan olunduğu ve-chle Kalamış cihetine nasb-ı enzâr²⁰¹³ ederek mahzun mahzun düşünüyordu.

Latif poyrazın ianesiyle²⁰¹⁴ denizde birbiri ardınca yuvarlanan ufak ufak dalgaların sahile karîb²⁰¹⁵ ve müteferrik²⁰¹⁶ kayalara gelip çarpmasından husule gelen hafif ve sâmi'a-nüvâz²⁰¹⁷ çağıltı cesim²⁰¹⁸ meşe ve dişbudak ağaçlarının ihtizâz-ı ağsân²⁰¹⁹ ve evrâkıdan²⁰²⁰ peyda olan vahşet-engîz²⁰²¹ uğultu ve hışıltı ile birleşince bir âhenk-i garîb²⁰²² vücuda getiriyor²⁰²³, bu âhenk-i garîb ise hâb-âlûde²⁰²⁴ hisleri uyandırmak, gizli dertleri aşîkâr etmek, mahrûm-ı dîdâr²⁰²⁵ kalmış gözleri ağlatmak, mağlûb-ı sevdâ²⁰²⁶ olmuş yürekleri inletmek için talip ve heveskâr²⁰²⁷ arıyordu.

Bihruz Bey bu ahengi bir çeyrek saat kadar dinlemekle mahzuniyeti derinleşerek yüreği kabarmaya, gözleri yaşarmaya istidat gösterdi. Bey bu dakikalar-

2010 mâderâne: anneye özgü, anne gibi

2011 hiss-i şefkat: şefkat duygusu

2012 sa'y (etmek): çabalamak, gayret etmek

2013 nasb-ı enzâr (etmek): bakışlarını dikmek

2014 i'âne: yardım

2015 karîb: yakın

2016 müteferrik: dağınık, uzak

2017 sâmi'a-nüvâz: kulağı okşayan, kulağa hoş gelen

2018 cesim: cüsseli, iri, kocaman

2019 ihtizâz-ı ağsân: dalların kımıldayışı, hareketi

2020 evrâk: ağaç yaprakları

2021 vahşet-engîz: ürküntü verici, korkutucu

2022 âheng-i garîb: tuhaf, değişik bir ahenk, ritim

2023 vücûda getirmek: meydana getirmek, oluşturmak

2024 hâb-âlûde: uyku bulaşmış, uyuyan

2025 mahrûm-ı didâr kalmak: görmekten yoksun kalmak, görmemek

2026 mağlûb-ı sevdâ (olmak): aşıkta yenilmek

2027 heveskâr: hevesli, istekli

da sarışın hanım için: “Jö lem!. Jö lem!”²⁰²⁸ diye bir itirafta bulunmak istemediği hâlde onun sevdâ-yı mülâkâtı²⁰²⁹, onun iştiyâk-ı şedid-i iltifâtı²⁰³⁰ biçare gencin ruhunu bir pençe-i âteşin-i bî-dâd u istibdâd²⁰³¹ altında eziyordu.

Gölgede kalan yerleri gayet donuk neftî²⁰³², güneşe maruz parçaları gayet parlak yeşil rengindeki çayırın üzerinde fırsat-ı tenhâyî-i mevki'den²⁰³³ bi'l-istifâde²⁰³⁴ âvâre-seyrâne²⁰³⁵ dâne-çîn²⁰³⁶ olan bazı tuyûr-ı ehliyenin²⁰³⁷ birbirini kovalayarak öteye beriye dağılıp koşuşmaları azade²⁰³⁸ bir nazarı mutayyeb²⁰³⁹ edecek asude²⁰⁴⁰ bir fikri oyalayıp eğlendirecek temaşalardan²⁰⁴¹, a'sâr-dîde²⁰⁴² ve pîrâne-ser²⁰⁴³ ulu ağaçların sükûnet-i âşâyîş-nümâ²⁰⁴⁴ içinde yekdiğeriyle müsâfaha-i dostâneye²⁰⁴⁵ meyil göstermeleri ise inbisât-âver-i fikr ü hâtır²⁰⁴⁶ olacak ruhani manzaralardan idi. Halbuki Bihruz Bey'in ruh ve fikir ve nazarı için bu temaşaların, bu manzaraların hiçbir lütfu²⁰⁴⁷ olamadı. Çünkü o rûh-ı elemnâk²⁰⁴⁸ istigrâka²⁰⁴⁹ meyyal, o fikr ü nazar-ı âvâre²⁰⁵⁰ dûr-a-dûr²⁰⁵¹ ufukların öte taraflarına süzülüp gitmeye talip idi.

2028 “jö lem! jö lem!”: seviyorum, seviyorum

2029 sevdâ-yı mülâkât: buluşma arzusu

2030 iştiyâk-ı şedid-i iltifât: ilgi göstermenin şiddetli isteği

2031 pençe-i âteşin-i bî-dâd u istibdâd: baskı ve zulmün ateşli pençesi

2032 neftî: petrol yeşili, koyu yeşil

2033 fırsat-ı tenhâyî-i mevki': mevkiin (yer, mahal) ıssızlığının yarattığı fırsat

2034 bi'l-istifâde: istifade ederek, faydalanarak

2035 âvâre-seyrâne: başı boş gezerek

2036 dâne-çîn (olmak): tane toplamak

2037 tuyûr-ı ehliyye: insana alışık kuşlar

2038 âzâde: kayıtsız

2039 mutayyeb (etmek): hoşlandırma

2040 âsûde: rahatlamış, huzur içinde bulunan

2041 temâşâ: görüntü

2042 a'sâr-dîde: asırlık

2043 pîrâne-ser: yaşlı

2044 sükûnet-i âşâyîş-nümâ: huzur verici sessizlik

2045 müsâfaha-i dostâne: dostça selamlaşma

2046 inbisât-âver-i fikr ü hâtır (olmak): fikir ve düşüncüyü rahatlatmak

2047 lutf: iyilik

2048 rûh-ı elemnâk: acılı ruh, ıstırap içinde olan ruh

2049 istigrâk: (bir şeyde) boğulma, (bir şeyin içine) gömülme

2050 fikr ü nazar-ı âvâre: kayıtsız bakış ve fikir

2051 dûr-a-dûr: uzak uzak

Bihruz Bey, sarışın hanımın vüruduna intizar mevkîinde bulunduğundan zühul²⁰⁵² ederek arabasını çevirdi. Marmara Denizi'ni temaşaya müsait bir vaziyete koyduktan sonra terbiyeleri yanına bıraktı. Sağ dirseğini dizine, çenesini eline dayadı durdu. Nazargâh-ı tahassüründe²⁰⁵³ uzanıp giden unsur-ı mâ'inin²⁰⁵⁴ keskin güneşe maruz safha-i tâbnâki²⁰⁵⁵ azametli²⁰⁵⁶ bir deryâ-yı nûr²⁰⁵⁷ gösteriyor ve sahile doğru yuvarlanıp gelen köpüklü ufak dalgalar ise o deryâ-yı nûr içinde dalıp çıkarak ve oynaşa oynaşa yekdiğerini kovalayarak şinâverlik²⁰⁵⁸ eden beyaz güvercinleri andırıyordu. Bihruz Bey'in nazarı bu manzara-i dil-rübâyı²⁰⁵⁹ da pâ-mâl-i lâ-kaydı²⁰⁶⁰ ederek ufka doğru süzülüp gitti. Rûh-ı mey'ûsunu²⁰⁶¹, fikr-i müte'ellimini²⁰⁶² de beraber çekti götürdü.

Biçare genç kendisine hiç de yakışmayan bu vaz'-ı melâl²⁰⁶³ içinde mebhut²⁰⁶⁴ ve müstağrak²⁰⁶⁵ bulunmaktan ne kadar mütelezziz²⁰⁶⁶ oluyordu! Müddet-i ömründe²⁰⁶⁷ ilk defa idi ki bu âlem-i huzûr-ı mâsivâ-ber-endâzi²⁰⁶⁸ görüyordu. Mevcûdiyyet-i elîmesi²⁰⁶⁹ bir mahviyyet-i mes'ûdeye²⁰⁷⁰ münkalib²⁰⁷¹ olmuş ve o mahviyet²⁰⁷² içinde ma'sûka-i hayâliyesini²⁰⁷³ cismaniyetten²⁰⁷⁴ mücerret²⁰⁷⁵

2052 zühûl (etmek): unutmak

2053 nazargâh-ı tahassür: özlem bakışının baktığı yer

2054 unsûr-ı mâ'i: mavi unsur (deniz)

2055 safha-i tâbnâk: parlak yüzey

2056 azamet: gösteriş,

2057 deryâ-yı nûr: ışık denizi

2058 şinâverlik: yüzücülük

2059 manzara-i dil-rübâ: gönül çelen manzara

2060 pâ-mâl-i lâ-kaydı (etmek): kayıtsızlık ayakları altında çiğnenmek, ezilmek

2061 rûh-ı me'yûs: ümitsiz ruh

2062 fikr-i müte'ellim: elem acı verici fikir, düşünce

2063 vaz'-ı melâl: üzüntülü durum

2064 mebhût: şaşkın

2065 müstağrak:(üzüntü içinde) boğulmuş, çok üzgün hâlde bulunan

2066 mütelezziz (olmak): hazzalmak, hoşuna gitmek

2067 müddet-i ömr: yaşam süresi

2068 âlem-i huzûr-ı mâ-sivâ-ber-endâz: varlık âlemini kaldırıp atan huzur dünyası

2069 mevcûdiyyet-i elîme: acı veren varlık, var olma

2070 mahviyyet-i mes'ûde: mutlu yokluk, yok olma

2071 münkalib (olmak): dönüşmek, değışmek

2072 mahviyyet: yokluk

2073 ma'sûka-i hayâliyye: hayalî sevgili

2074 cismâniyyet: beden sahibi olma

2075 mücerred: soyutlanmış, arındırılmış

mahz-ı nûr²⁰⁷⁶, ayn-ı rûh²⁰⁷⁷ olmak üzere der-âgûş-ı iştîyâk²⁰⁷⁸ etmiş idi. Bu esnada beyin dimağı²⁰⁷⁹ bir neşve-i hazîn-i rûh-güdâz²⁰⁸⁰ ile serşâr²⁰⁸¹, gözleri bir girye-i âteşin-i dimâğ-sûz²⁰⁸² ile katre-bâr²⁰⁸³ idi. Hatta o sıcak katrelerden üç dört tanesi parlak potinlerinin üzerine düştüğü hâlde biçarenin haberi bile olmadı.

Bey bu suretle âlem-i istiğrâk²⁰⁸⁴ en mahrem bir meclis-i ünsâünsünde²⁰⁸⁵ piyâle-nûş-ı ahzân u evzâk²⁰⁸⁶ iken hayvanların önünde dikilip durmakta olan arabacı Andon'un, bulunduğu noktadan soluna doğru nim hatve²⁰⁸⁷ meyleterek efendisine hitaben:

—Keşfi Bey geliyor

demesi Bihruz Beyi gunûdesi²⁰⁸⁸ bulunduğu o can-perver²⁰⁸⁹ hâb-ı safâ-medârdan²⁰⁹⁰ bidâr²⁰⁹¹ ve biçareyi def'aten²⁰⁹² dûr-efkende-i hacle-i dil-ârâ-yı dildâr²⁰⁹³ eyledi.

Bihruz Bey, Keşfi'yi gördüğü gibi arabadan inerek mukabelesine gittiğinden iki genç bade'l-musâfaha²⁰⁹⁴ konuşmaya başladılar:

2076 mahz-ı nûr: nurun, ışığın ta kendisi

2077 ayn-ı rûh: ruhun aynısı

2078 der-âgûş-ı iştîyâk (etmek): şevk ve arzuyla kucaklamak

2079 dimâğ: damak, tat alma yeri

2080 neşve-i hazîn-i rûh-güdâz: ruhu eriten (ruha azap veren)hüzünlü sevinç

2081 serşâr: dopdolu, ağzına kadar dolu

2082 girye-i âteşin-i dimâğ-sûz:damak yakan ateşi ağlayış

2083 katre-bâr: damla yağdıran damla yağdırmak

2084 âlem-i istiğrâk: (aşka) boğulma âlemi

2085 meclis-i ünsâün: sıkı fıkı dostluk meclisi

2086 piyâle-nûş-ı ahzân u evzâk: zevk ve hüzünler kadehini içen (kadehini içmek)

2087 nîm hatve: yarım adım

2088 gunûde: uyumuş

2089 cân-perver: can besleyen, cana can katan

2090 hâb-ı safâ-medâr: huzur kaynaklı uyku

2091 bidâr (eylemek): uyandırmak

2092 def'aten: ansızın, birden bîfd

2093 dûr-efken-i hacle-i dil-ârâ-yı dildâr (eyledi): sevgilinin gönül süsleyen gerdek odasında uzaklaştırmak

2094 ba'de'l-musâfaha: selamlaştıktan sonra

—Bonjur Bihruz Bey!

—Bonjur mon ami!²⁰⁹⁵

—Siz buralara da yetişiyorsunuz maşallah!. Şöyle azıcık yürüyerek dolaşsak olmaz mı?

—Yürüyelim, zati ben de arabada otura otura yoruldum...

—Kel nuvel?²⁰⁹⁶

—Riyen. Es kö vuzet söl?²⁰⁹⁷

—No; jattan dezami²⁰⁹⁸, akşama buradayız.

—Purkuva!²⁰⁹⁹

—Yemek yiyeceğiz, bu gece “kler dö lün”²¹⁰⁰ pek parlak olacak, siz de beraber bulunur musunuz?

—Mersi! Muva jö nö pö pa reste.²¹⁰¹

—Niçin?

—Pars kö jö nö süi pa amon ez...²¹⁰²

—Gerçek! “Vuzave ler detr trist”²¹⁰³!

—Non!.²¹⁰⁴

2095 bonjur mon ami!: günaydın azizim, dostum

2096 kel nuvel?: ne haber?

2097 riyen es kö vuzet söl?: hiç acaba yalnız mısınız?

2098 no; jattan dezami : hayır, arkadaşları bekliyorum

2099 purkuva!: niçin?

2100 “kler dö lün”: ay ışığı

2101 mersi! muva jö nö pö pa reste : teşekkür ederim, kalamam

2102 pars kö jö nö süi pa amon ez...: çünkü keyfim yerinde değil

2103 vuzave ler detr trist: üzgün bir hâliniz var

2104 “non”: hayır

—Si!. Si!.²¹⁰⁵ Hem ben görmeyeli ne kadar bozulmuşsunuz

—Bilmem, belki

—Sizinkini gördüğünüz var mı?

—Benimki kim oluyor?

—La bel blond?²¹⁰⁶

—Hayır!. O benim değil sizin, size sormalı görüyor musunuz diye?

—Gerçek, geçenlerde teneffüs odasında Âtîf Bey bir şeyler söyledi de sizi kızdırdı idi. Kara yağız! Yok bilmem ne ne idi o sözler?

—Zevzeklik ne olacak? Siz blondan bahsedince o da öyle söyledi.

—Demek blondu gördüğünüz yok öyle mi?

—Hayır! Neden böyle sıkı sıkı soruş?.

—Hâlbuki münasebet pek ilerlemiş idi.

—Neden anladınız?

—Öyle ya, “jarden”de²¹⁰⁷ o önde, siz arkada konuşarak geziniyordunuz, münasebet ilerilemeyince bunlar olabilir mi ya?

—İşte o kadarla kaldı.

—Saklıyorsunuz. Bugünlerde sizi pek “an mûvman”²¹⁰⁸ görüyorum, köş-ke ne zaman geldimse bulamadım, “Bey gezmeye gitti” cevabını aldım. Bu “kurs”lar²¹⁰⁹ elbette tevekkeli²¹¹⁰ değil.

2105 si si! : evet! evet!

2106 la bel blond?: güzel sarışın

2107 “jarden” bahçe

2108 “an mûvman”: hareketli

2109 “kurs”: aceleyle yapılan geliş gidiş

2110 tevekkeli: boşu boşuna, sebepsiz olarak

—Ne zaman geldiniz? Haberim bile yok!

—Lâmur fe tubliye tu!²¹¹¹

—Kel amur? Jö nō kompran pa sö kö vu dit!²¹¹²

—Vu zave kelk randevu damur isi?²¹¹³

—Maparol donör non!²¹¹⁴

—Bu saatte burada bulunmanın başka ne manası olur?.

—İşte siz de buradasınız ya. Demek ki sizin de bir randevunuz var.

—Benim gelişim ahbap hatırı için. Dokuzda geleceklerdir, gelirler görürsünüz.

—Gelecekler kimler?

—Tanımazsınız, İstanbul'dan birkaç kişi.

—Olabilir ya!. Ey blondu siz de mi göremiyorsunuz?

—Siz varken artık o bize bakmaya tenezzül eder mi?

—“Seriözman”²¹¹⁵ söylüyorum ki iki aydır yüzünü bile gördüğüm yok.

—Lâkin hiç olmazsa aramaktan hâli²¹¹⁶ değilsiniz.

—Niçin arayacağım, aramak için kendisine bir ilişğim olmalı... Öyle değil mi?

2111 “lâmur fe tubliye tu!”: aşk her şeyi unutturur

2112 “kel amur? jö nō kompran pa sö kö vu dit!”: hangi aşk? ne dediğinizi anlamıyorum

2113 “vu zave kelk randevu damur isi?”: burada bir aşk buluşmanızı mı var?

2114 “maparol donör non!”: onurum adına hayır!

2115 “seriözman”: cidden, ciddi olarak

2116 hâli: boş

—Vunö mante pe nespa? Vu dit la verite?²¹¹⁷

—Jö di la verite²¹¹⁸

—Tan miyö!²¹¹⁹

—Purkuva tan miyö?²¹²⁰

—Ne ise artık bahsi değıştirelim.

—Değıştirelim ama... Niçin “tan miyö” dediniz

—Hem bir ilişığınız olmadığını söylüyorsunuz, hem de onun bahsinden o kadar “enterese”²¹²¹ oluyorsunuz...

—Allah aşkına söyleyiniz, pek merak verdiniz de onun için.

—O gitti zavallı!

—“Telaş ile” Nereye gitti?

—Geri dönemeyecek bir yere gitti...

—Ne diyorsun? Anlayamadım ne demek istediğini?

—Vu leme!²¹²²

—Non!. Jö di kö non!²¹²³

—E biyen, el e mort lâ povr!²¹²⁴

2117 “vunö mante pe nespa? vu dit la verite?”: yalan söylemiyorsunuz değil mi? doğru mu söylüyorsunuz?

2118 “jö di la verite”: doğru söylüyorum

2119 “tan miyö!”: keyfiniz bilir

2120 “purkuva tan miyö?”: niçin keyfim bilir?

2121 “enterese” (olmak): ilgilenmek, alâkadar olmak

2122 “vu leme!”: onu seviyor musunuz?

2123 “non! jö di kö non!”: hayır! hayır dedim

2124 “e biyen, el e mort lâ povr!”: eh, pekiyi zavallı kız öldü

—Ah! Gerçek mi? Hayır!. Yalan söylüyorsun. “es posibl?”²¹²⁵

—Parskö vu lave vü iyer?²¹²⁶

—Non!. İki aydır görmedim diyorum, lakin bu olamaz.

—Pekâlâ, ben yalan söylüyorum, öyle olsun.

—El e mort?²¹²⁷ Olmayacak şey, ne zaman söyle bakayım...

—Bu kadar telâş edeceğinizi bileydim söylemezdim, “lâ fot avu”²¹²⁸. “Bir ilişğim yok” dediniz, ben de söyleyiverdim.

—Gerçek öldü öyle mi? Allah aşkına doğru söyle!

—Evet! Ma’a’t-te’essüf²¹²⁹ öyle!

—Povr fiy! Eskel a ete malâd?²¹³⁰

—İşittiğime göre tifoya tutulmuş, bir haftanın içinde gidivermiş zavallı!

—Nerede idi bunlar?

—Kızıltoprak’ta bir köşkte kira ile oturuyorlardı, hemşirem gitmiş, görülmüş idi, çok yazık oldu kızcağıza!

—El ete jön, tre jön nespa?²¹³¹

—Dizevitan, u ventan!²¹³²

2125 “es posibl?”: bu mümkün mü?

2126 “parskö vu lave vü iyer?”: onu dün gördünüz öyle mi?

2127 “el e mort?”: o öldü mü?

2128 “lâ fot avu”: suç sizde

2129 ma’a’t-te’essüf: ne yazık ki

2130 “povr fiy! eskel a ete malâd?”: zavallı kız! acaba hasta mıydı?

2131 “el ete jön, tre jön nespa?”: gençti çok gençti değil mi?

2132 “dizevitan, u ventan!”: on sekiz ya da yirmi yaşında

—Non mariye?²¹³³

—San dut!²¹³⁴

—Me, setemposibl! Non! sa ne pa vre!²¹³⁵

—Belki yanlış haber verdiler.

—Vu Konnese la famiy? Ki es kö lö per?²¹³⁶

—Mua jö nö kone pa²¹³⁷ Hemşirem anlattı ama ben kulak vermedim... Na işte bizim arkadaşlar geldi, “pardon mon ami”. Sonra yine görüşürüz, orüvuar!²¹³⁸

—Orüvuar!

Biçare Bihruz Bey bu dakikada pek acınacak bir hâl-i elim²¹³⁹ içine düştü. Gözleri kararmış, yüreği bir halecân-ı şedîde²¹⁴⁰ tutulmuş olduğu hâlde dolaşıyor, bastığı yeri bilmiyor, gideceği noktayı tayin edemiyordu. Gökler başının üstünde fırl fırl dönüyor, yerler ayaklarının altından kaçıyor. Zavallı birkaç defa denize doğru yürürken kendisini güçle geriye aldı. Birkaç defa fena hâlde sendeleyip düşecek iken nasılsa düşmedi. Muttasıl “Es possibl? Es possibl?” diyerek başını, kollarını garip bir surette tahrik ediyor, hızlı hızlı giderken birdenbire durup düşünüyordu. Bu suretle gezinip duruken bir aralık Keşfi Bey’in arkadaşlarıyla beraber kendisine doğru geldiklerini görünce bunlardan ürktü. Hemen geri döndü. Kemâl-i isti’câl²¹⁴¹ ile arabasına çıktı. Terbiyeleri der-dest etti. Hayvanları kırbaçladı. Kalamış’a doğru süratle gitmeye başladı.

—Andon?

2133 “non mariye?”: evli değil

2134 “san dut!”: kuşkusuz

2135 “me, setemposibl! non! sa ne pa vre!”: fakat bu imkânsız! hayır! bu doğru olamaz!

2136 “vu konnese la famiy? ki es kö lö per?”: ailesini tanıyor musunuz, babası kim?

2137 “mua jö nö kone pa “: ben tanımıyorum

2138 “orüvuar”: hoşça kal

2139 hâl-i elim: acınacak durum

2140 halecân-ı şedîd: şiddetli çarpıntı, aşırı heyecan

2141 kemâl-i isti’câl: büyük bir çabuklukla, hızlıca

—Pasam!.

—Kızıltoprak’a nereden gitmeli?

—Biraz ileri gidersi... Sağa sapmalı

—Es possibl?

—Vuy ekselans?

—Hangi yol daha yakındır?

—Asıl köye gideceksi bağlar içinde de yol var. Kestirme yol.

—Es possibl?

—Evet pasafendim! Na işte buradan doğruca köye gidiyorsun.

—Non! Sa ne pa passibl!²¹⁴²

—Hangi köşk gideceksi?

—Kira köşklerini tanıyor musun?

—Hayır pasafendim, bilmez.

—Es possibl?

Bihruz Bey arabasını birtakım dar, inişli yokuşlu, taşlık çalılık yollardan süratle sürüyor ama nereye gitmek istediğini arabacı bilmediği gibi, kendisi de bilmiyordu. Birkaç defa geçit vermez izbelere düştü. Bin müşkülât²¹⁴³ ile arabayı geri alırken bir bağın kapısına şiddetle çarptırdı. Yıldızlı (M.R.) markasını çizdirdi. Nihayet yine doğru yolu buldu. Artık Haydar Paşa’da, Duvarıdibi’nde eğlenmek istemeyerek doğruca köşke geldi. Salona çıktı. Kendisini bir kanepeye bî-tâbâne²¹⁴⁴ atarak müteessirane²¹⁴⁵ düşünmeye başladı.

2142 “non! sa ne pa passibl!”: hayır! bu olanaksız

2143 müşkilât: zorluklar, güçlükler

2144 bî-tâbâne: güçsüz şekilde

2145 müte’essirâne: üzgün durumda

Dördüncü Kısım

Yalancı Keşfi Bey “Siyeh-çerde”nin vefatı haber-i siyâhını²¹⁴⁶ vermekle refik-i azîzi²¹⁴⁷ Bihruz Bey’i kulağından zehirleyip beyninden vuracağını bilmiş olsaydı o belli başlı yalanı, o sırma saçlı, elâ gözlü, güneş yüzlü nazenin dürüğü-1 pür-fürüğü-1 dil-firîbi²¹⁴⁸ sarartıp soldurduktan sonra telleyip pullayıp da ortaya salıverir miydi? Ne çare ki refik-i azîzinin sarışın hanımı gördüğü saat-ten beri saçlarının sırma tellerine gönül ilâştirip de geceli gündüzlü hayalini takip, visalini²¹⁴⁹ temenni ile bî-karar ve perîşân-hâl olduğunu bilmiyordu. Hatta yine ihtiyata riayetden idi ki, esnâ-yı muhâverede²¹⁵⁰ Bihruz Bey’in sarışın hanımla bir ilişiği olup olmadığını kendisinden sormuş ve beyin ketm-i hakikat²¹⁵¹ eylemesinden dolayı o musibet tellallığında bulunmaya cesaret etmiş idi.

Maamafih asıl kabahat yine Bihruz Bey’in kendisinde idi: Keşfi’nin, o koca “mantör”ün²¹⁵² yalan söylemeksizin bir dakika bile duramayacağını, binaenaleyh hiçbir lakırtısını gerçeğe dinlemek caiz olamayacağını kezzaplıktaki²¹⁵³ şöhrat-i ma’rûfesine²¹⁵⁴ binaen²¹⁵⁵ pek iyi bilmesi lazım gelirken kendisine bilâ-te’emmül²¹⁵⁶ aldanmanın ve muhâkeme-i akliyesini²¹⁵⁷ kaybedip hareketini şaşırarak derecelerde te’essürât-ı serî’a-i şedîdeye²¹⁵⁸ terk-i nefis²¹⁵⁹ etmemenin manası var mıydı?

2146 haber-i siyâh: kara haber

2147 refik-i aziz: saygın, aziz arkadaş

2148 dürüğü-1 pür-fürüğü-1 dil-firîb: gönül aldatan, gösterişli, ışıltılı yalan

2149 visâl: kavuşma

2150 esnâ-yı muhâvere: konuşma sırası

2151 ketm-i hakikat (eylemek): gerçeği gizlemek

2152 “mantör”: yalancı

2153 kezzâb: çok yalan söyleyen, yalancı

2154 şöhrat-i ma’rûfe: bilinen şöhrat

2155 binâen: dayanarak

2156 bilâ-te’emmül: düşünmeksizin

2157 muhâkeme-i akliyye: akli bilinç, akli denge

2158 te’essürât-ı serî’a-i şedîde: şiddetli ve ani üzüntüler

2159 terk-i nefis (etmek): kendini bırakmak, kendinden geçmek

Evet!. Keşfi Bey, –ki mütekâ'idin-i ricâlden²¹⁶⁰ Şam defter-dâr-ı esbakı²¹⁶¹ Sehâbî Efendi'nin hâtîme-i evlâdı²¹⁶² olan oğludur– rüfekası²¹⁶³, chibbası²¹⁶⁴ beyninde²¹⁶⁵ kezzaplıkla nam almış bir çelebidir. Bu nam ise kendisine min-gayr-i istihkâk²¹⁶⁶ değil, bi-hakkın²¹⁶⁷ verilmiştir. Zira Keşfi Bey yalanı hem çok söyler, hem de söylediği uydurduğu yalanlara güzel şâh u bergler²¹⁶⁸ verir mehâret-perverân-ı dürûğ-perdâzândandır.²¹⁶⁹ Zekâsı halim, mizacı ifrata²¹⁷⁰ meyilden mücanip olmak cihetiyle dünyada hiçbir fiil ve emelini merak derecesine vardırmamış olan bu beyin yalan söylemeye bu mertebede ibtilası ise tufüliyet²¹⁷¹ ve sabâvetinin²¹⁷² bir yâdigâr-ı hazînidir²¹⁷³.

Keşfi Bey üç beş yaşlarında bir tıf-ı heveskâr²¹⁷⁴ iken izhara²¹⁷⁵ başladığı masumane arzuları tervîç²¹⁷⁶ olunmaz veya olunamaz olduğu zamanlar çocuğun mahrumiyet²¹⁷⁷ vâveylâlarını²¹⁷⁸ ber-taraf²¹⁷⁹ etmek için veli²¹⁸⁰ ve veliyeleri²¹⁸¹ tarafından mürebbiyane²¹⁸² tevbihe²¹⁸³ bedel yalan söylemek ciheti ihtiyâr²¹⁸⁴

2160 mütekâ'idin-i ricâl: emekli devlet adamları

2161 defter-dâr-ı esbak: eski maliye memuru

2162 hâtîme-i evlâd: çocuklarının sonuncusu, sonuncu çocuk

2163 rüfekâ: arkadaşlar, refikler

2164 chibbâ: dostlar, habipler

2165 beyn: ara

2166 min-gayr-i istihkâk: hakketmeksizin, hakketmeden

2167 bi-hakkın: hakkıyla, hakkederek

2168 şâh u berg vermek: dallanıp budaklandırmak, (bir şeyi) geliştirip artırmak

2169 mahâret-perverân-ı dürûğ-perdâzân: yalan söyleyenlerin yeteneklileri, yetenekli yalancılar

2170 ifrât: aşırılık, aşırıya kaçma

2171 tufüliyyet: küçüklük, çocukluk

2172 sabâvet: çocukluk

2173 yâdigâr-ı hazin: hüznü hediye, hüznü verici yadigar

2174 tıf-ı heveskâr: arzulu, istekli çocuk

2175 izhâr: gösterme, ortaya koyma

2176 tervîç (olunmak): kabul edilmek, uygun görülme

2177 mahrumiyet: yoksunluk, elde edememezlik

2178 vâveylâ: feryat, bağırış

2179 ber-taraf (etmek): ortadan kaldırmak, yok etmek, (burada) susturmak

2180 veli: erkek çocuk bakıcısı

2181 veliye: kadın çocuk bakıcısı

2182 mürebbiyâne: öğretmen gibi, öğretici şekilde

2183 tevbih: azarlama

2184 ihtiyâr (olunmak): seçilmek

olunur ve çocuk bi'l-âhire²¹⁸⁵ muğfel²¹⁸⁶ olduğunu anlayıp da bundan dolayı bazı evzâ'-ı garîbe-i tıflâne²¹⁸⁷ izharıyla şikâyetlere kalkışınca ya bir kahkaha-i hayret-ârâ²¹⁸⁸ veya daha büyük bir kizb-i heves-rübâ²¹⁸⁹ ile mukabele edilirdi.

Çocuk büyüdükçe zekâsı da büyüdüğü, zekâsı arttıkça hevesatı²¹⁹⁰ da yavaş yavaş bir tavr-ı ciddi²¹⁹¹ aldığı hâlde valideyni ve bunlardan örnek alan sairleri tarafından çocuğun iğfal ile idaresi meslek-i muzırrın²¹⁹² terk olunmadığından biçare sabi her gün nevi nevi²¹⁹³, renk renk, musanna²¹⁹⁴ gayr-ı musanna²¹⁹⁵, kaba ince, münasebetli münasebetsiz yalanlar işite işite kendisi de zihn-i mahdûdunun²¹⁹⁶ müsaadesi derecesinde ve şaka tarzında ufak tefek yalanlar tertibiyle etrafında bulunanları aldatmaktan zevk almaya başlamış ve bu sût-i i'tiyâd²¹⁹⁷ git gide ahlakında kökleşerek zekâsıyla mütenâsiben²¹⁹⁸ büyüye büyüye temâyülât-ı sâ'iresine²¹⁹⁹ galebe²²⁰⁰ etmiştir.

Keşfi Bey yalanı kimseye mazarrat²²⁰¹ vermek fıkriyle söylemez. Fakat söylediği yalanların neticesi bir kimse için muzır²²⁰² olup olmayacağını da düşünmez. Onun merakı, zevki yalnız yalan söylemekten ibarettir. Onun içindir ki kalem refikleri ile sair chibbası kendisini “Kırk yalan” veya “mantör” veyahut “farsör”²²⁰³ Keşfi Bey diye yad ederler. Buna da Keşfi Bey gücenip darılmaz.

2185 bi'l-âhire: sonra, sonunda

2186 muğfel (olunmak): kandırılmak

2187 evzâ'-ı garîbe-i tıflâne: çocukça, garip durumlar, tavırlar

2188 kahkaha-i hayret-ârâ: şaşkınlık süsleyen, şaşırmış şekilde atılan kahkaha

2189 kizb-i heves-rübâ: arzulanan yalan

2190 hevesât: arzular, istekler

2191 tavr-ı ciddi: ciddi bir durum

2192 meslek-i muzırr: zararlı yol, zarar verici yol

2193 nev' nev': çeşit çeşit

2194 musanna': ustalıkla yapılmış

2195 gayr-ı musanna': acemice yapılmış

2196 zihn-i mahdûd: sınırlı zeka

2197 sût-i i'tiyâd: kötü alışkanlık, kötü davranış

2198 mütenâsiben: uygun olarak

2199 temâyülât-ı sâ'ire: diğer eğilimler, tutumlar

2200 galebe (etmek): üstün gelmek

2201 mazarrat: zarar

2202 muzırr: zararlı, zarar verici

2203 “farsör”: şakacı, maskara

Bazıları ise: “Mademki yalan uydurmakta bu kadar maharetin var, bunu hüsn-i isti’mâl²²⁰⁴ etmiş olmak için romancı veya hiç olmazsa şair ol!” diye takdir ve tergibde²²⁰⁵ bulunurlar. Bundan da Keşfi Bey memnun olur!.

Şu hikâyeyi teşkil eden vakayi ve ahvalin zaman-ı cereyânı²²⁰⁶ olan bundan yirmi beş otuz sene mukaddemleri Avrupa görmüş bazı gençlerden ibtida zarâfet-perverân-ı kibâr-zadegâna²²⁰⁷ ve sonraları hâl ve vakitleri ikinci derecede bulunan rical evladının kabiliyetlerine sirayet²²⁰⁸ eden alafrangalık illetine hasbe’l-isti’dâd²²⁰⁹ Keşfi Bey dahi duçar²²¹⁰ olmuş ve pederinin müsâ’ade-i kudret ü mevki’i²²¹¹ dairesinde olmak üzere frengane süslü gezmek, Fransızca okumak, “Bonjur!. Bonsuvar!. Vuzalle biyen?”²²¹² demek için Beyoğlu’nda adam aramak, Türkçe lakırdı ederken araya Fransızca lafızlar katmak, koltuğunun altında roman taşımak, israf ve sefahete, borç etmeye özenmek ve Türkçeyi edebiyatsız, kaba bir lisan addedip bu lisanın cahili bulunmakla iftihar etmek gibi alafrangalığın o zamanca ve belki hâlâ bile merasim ve levazımından²²¹³ madut olan efkar ve evza²²¹⁴ ve malumatta ve’l-hasıl²²¹⁵ şe’âyir-i milliyetten²²¹⁶ mümkün olduğu kadar sıyrılmak hususunda bu da akranı mertebesine yetişmiş idi.

Keşfi Bey hilkaten²²¹⁷ ezkiyâdan²²¹⁸ idi. Fakat sabâvetinden beri atalet²²¹⁹ alıştırıldığı cihetle tahsil yolunda uğraşmak nefsince en ağır işlerden olduğundan

2204 hüsn-i isti’mâl (etmek): güzel kullanmak

2205 tergib: isteklendirme, istek uyandırma

2206 zamân-ı cereyân: oluşma, gerçekleşme zamanı

2207 zarâfer-perverân-ı kibâr-zâdegân: devlet büyüklerinin çocuklarının zarifleri

2208 sirâyet (etmek): bulaşmak

2209 hasbe’l-isti’dâd: yetenekleri kadar, yapabildikleri kadar

2210 dûçar (olmak): karşılaşmak, tutulmak

2211 müsâ’ade-i kudret ü mevki’: makam ve gücün müsaadesi, izni

2212 “bonjur! bonsuvar! vuzalle biyen?”: günaydın, iyi akşamlar, nasılsınız

2213 levâzım: gerekli olan şeyler, gereksinimler

2214 evzâ: hâller, durumlar

2215 ve’l-hâsıl: kısacası

2216 şe’âyir-i milliyet: ulusal âdetler, ulusal değerler

2217 hilkaten: yaratılış olarak, fıtratan

2218 ezkiyâ: zekiler, akıllılar

2219 ‘atâlet: tembellik

Türkçeyi öğrenemediği, öğrenmek de istemediği gibi bi'l-umûm²²²⁰ alafranga beylere medâr-ı mahz-ı mübâhât²²²¹ olan Fransızca'yı da layıkıyla ele getirememiş ve hele fûnuna²²²² müteallik²²²³ malumattan bi'l-küllîye²²²⁴ bi-behre²²²⁵ kalmış idi.

Zekâsındaki hilm ve sükûn, mizacındaki itidal hasebiyle temâyülât-ı ifrâtkârânenin²²²⁶ hemen hepsinden vâ-reste²²²⁷ bulunan Keşfi Bey aşk-bâzlık²²²⁸ hususunu da Bihruz Beyler filanlar gibi merak derecesine götürememiş idi. Kadınlara bakarsa bunu medeniyet levazımından saydığı için bakar, arkalarına düşmez idi. Sokakta, seyir yerlerinde yanından geçen veya karşısına çıkan bir kadına harf-endâzlıkta²²²⁹ veya diğer bir mu'âmele-i tecâvûzkârânede²²³⁰ bulunursa bunu da zarafet icâbâtından²²³¹ bildiği için yapar, fakat musallat olmak istemezdi.

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in temâyülât-ı zühre-pesendâne²²³² hususunca kayıtsızlığını tecrübe etmemiş idi. Fakat "mantör"lüğünü, "farsör"lüğünü pek iyi bildiği cihetle ona aldanmaması lazım gelirdi. Hâlbuki Bâğçe-i umûmî seyrinde Perîveş Hanım'ı gördüklerinden beri Keşfi Bey'den işittiği sözlerin sıhhatine²²³³ tamamıyla kail²²³⁴ olmamış ise de yalan olacağına da hükmedemediğinden muz'ic²²³⁵ şübehât²²³⁶ içinde günlerce, haftalarca bi-huzûr²²³⁷ olmaktan

2220 bi'l-umûm: genellikle

2221 medâr-ı mahz-ı mübâhât: övünmenin tek sebebi

2222 fûnûn: fenler, bilimler

2223 müte'allik: ilgili, ilişkin

2224 bi'l-küllîye: bütünüyle, tamamıyla

2225 bi-behre: nasipsiz, kismetsiz

2226 temâyülât-ı ifrâtkârâne: aşırılık derecesinde eğilimler

2227 vâ-reste: serbest, her şeyden kurtulmuş

2228 aşk-bâzlık: âşıklık, aşk oyunu

2229 harf-endâzlık: laf atma, onur kırıcı söz söyleme

2230 mu'âmele-i tecâvûzkârâne: haddi aşan davranış, haddi aşıcı davranış

2231 icâbât: gereklilikler

2232 temâyülât-ı zühre-pesendâne: güzel kadın beğenme eğilimleri

2233 sıhhat: doğruluk, sahiliklik

2234 kâ'il (olmak): inanmak

2235 müz'ic: bıktırıcı, usandırıcı

2236 şübehât: şüpheler, kuşku

2237 bi-huzûr: huzursuz

vâ-reste kalamamıştır²²³⁸. Keşfi Bey'in ise –Bihruz Bey'in hissiyat ve efkâr ve hareketini takip ettiğimiz iki ay müddet içinde– refikiyle iki defa vaki olan mülakatında ağzından hemen her çıkan lakırdı kizb-i sır²²³⁹ idi.

Birinci mülakatta evvelâ, “Perîveş Hanım'ı tanırım, bizim köyden, belki de bizim mahalledendir” dediği yalan idi. Yalnız Perîveş Hanım, iki ay evvel bir gün Kadıköyü'ne geçmiş idi. Hanım vapurdan çıkarken Keşfi Bey de arkasında bulunduğu bi'l-iltizâm²²⁴⁰ ferâcesinin eteğine bastı. Kadın arkasına dönüp dargın dargın bakınca Keşfi Bey, “Pardon! efendim, göremedim” dedi. Zaten o hareketten emeli de hanımı kendisine baktırıp ne olursa olsun bir şey söylemekten ibaret idi. Fakat hanımın şekl-i sîmâsı²²⁴¹ Keşfi Bey'in hatırına intikâş²²⁴² edecek kadar nazar-ı dikkatine çarpmamış olduğundan Çamlıca Bahçesi'nde hanımı tekrar gördüğü zaman tanıyamamış idi.

Sâniyen²²⁴³ yine o gün Bihruz Bey'den ayrılıp bahçeye girmek için, “Arkadaşlardan birisiyle randevumuz var” demesi de bütün bütün lüzumsuz, hiç faydasız bir yalan idi ki burası kendisinin o gün bahçede tek ü تنها bulunmasıyla da müeyyet²²⁴⁴ idi.

Salisen²²⁴⁵ Bihruz Bey bahçede Perîveş Hanım'ı takip ederken: “Haset! Haset!” diye haykırması da sır yalan, yani kendi kendisine bühtandan²²⁴⁶ ibaret idi. Bihruz Bey'i Perîveş Hanımla değil, gerçekten bir peri-i zühre-çehre²²⁴⁷ ile bile dest-be-dest²²⁴⁸ ittîfak²²⁴⁹ görse yine ednâ²²⁵⁰ bir merâret-i hasetle²²⁵¹ zâ'i-

2238 vâ-reste kalmak: kurtulmak

2239 kizb-i sır: sır yalan, sadece yalan

2240 bi'l-iltizâm: bile bile, kasıtlı olarak

2241 şekl-i sîmâ: yüzün şekli

2242 intikâş (etmek): nakış gibi işlenmek, nakışlanmak

2243 sâniyen: ikinci olarak

2244 mü'eyyet: onaylanmış

2245 sâlisen: üçüncü, üçüncü olarak

2246 bühtân: iftira

2247 peri-i zühre-çehre: zühre yüzlü peri

2248 dest-be-dest: el ele

2249 ittîfak: rastlama, rast gelme

2250 ednâ: en az, en küçük

2251 merâret-i hased: kıskançlık acısı

ka-âlûd²²⁵² olmak Keşfi Bey'in mizâc-ı lâ-kaydânesinin²²⁵³ şânından değildir. İkinci mülakatta evvela, "İstanbul'dan birkaç kişi gelecek" demesi yalan idi. Şu kadar ki bağından çıkıp yalnızca Fener'e gelirken yol üzerindeki [Bastiyano] Lokantası'na uğramış ve orada bağ komşularından tesadüf ettiği birkaç gencin Fenerbahçesi'nde akşam taamı etmek üzere karar verdiklerini işitmiş olduğundan bunların elbette akşama doğru Fener'de görüneceklerini bi't-tahmin²²⁵⁴ o zahiri²²⁵⁵ gerçek yalanı da öyle mahirane²²⁵⁶ bir surette yuduruvermiş idi.

Râbian²²⁵⁷ "Bu gece mehtap pek parlak olacak" demesi de mugâyir-i hakikat²²⁵⁸ idi. Zira o gün mâh-ı Arabînin²²⁵⁹ selhi²²⁶⁰ idi. Binaenaleyh gecesinde dolgun bir ay değil, zayıf bir hilâl bile görülemeyecekti. Fakat Bihruz Bey aylarını günlerini şaşırdığından refikinin bu bedihî²²⁶¹ yalanına da dikkat edememiş idi.

Hâmisen²²⁶² Perîveş Hanım'ın tifoya tutulup vefat ettiğini, ailesinin Kızıltoprak'ta kira ile bir köşkte bulunduklarını... Kendi hemşiresinin köşke gidip hanımla görüştüğünü söylemesi de koca başlı ve elli ayaklı bir yalan idi. Ne faydası var ki Bihruz Bey akl-ı tecrübîsinden²²⁶³ istifade edebilecek kabiliyetle olmadığından refikinin kisve-i hakîkatten²²⁶⁴ külliyyen²²⁶⁵ ârî²²⁶⁶ olan bu ifâ-dât²²⁶⁷ ve ihbârâtını²²⁶⁸ layık olduğu derecede hükümsüz tutamadı.

2252 zâ'ika-âlûd (olmak): tatmak

2253 mizâc-ı lâ-kaydâne: hiçbir şeyi umursamayan karakter, huy

2254 bi't-tahmîn: tahminen, tahmin ederek

2255 zâhirî: görünüşte olduğu gibi

2256 mâhirâne: ustaca

2257 râbi'an: dördüncü, dördüncü olarak (orijinal metinde yanlışla "sâniyen" dizilmiştir)

2258 mugâyir-i hakikat: gerçek dışı, gerçeğe aykırı

2259 mâh-ı arabî: arabların kullandığı ay(30 günlük zaman dilimi)

2260 selh: arabî ayın son günü

2261 bedihî: apaçık

2262 hâmisen: beşinci, beşinci olarak (orijinal metinde "hâmisen" yerine yanlışla "sâlisen" yazılmıştır)

2263 akl-ı tecrübî: cüz'î akıl, dünyayı düşünen akıl

2264 kisve-i hakikat: gerçeklik giysisi

2265 külliyyen: bütünüyle

2266 ârî (olmak): soyunmak, çıplak hâle gelmek

2267 ifâdât: ifadeler, beyanlar

2268 ihbârât: anlatımlar, açıklamalar

Sevda –ki bir insanın yalnız gönlüne değil akıl ve fikrine, irâde-i cüz’iyyesine²²⁶⁹, ve’l-hâsıl bütün havassına²²⁷⁰, kuvâ-yı ma’neviyesine²²⁷¹ hâkimdir– da-ima şübehât ve tevesvüsât²²⁷² içinde bulunmaktan mahzuz²²⁷³ olduğundan, sem’ ü nazar²²⁷⁴ her işittiği, her gördüğü şeyi onun mizacına göre işitip görmeye, kuvve-i âkile²²⁷⁵ her hükmünü onun arzusuna göre vermeye mecburdur.

Bihruz Bey’i –birkaç zamandan beri tefekkürat ve tahassüratının kesbettiği tavr-ı ciddiyyete²²⁷⁶ nazaran– bir sevdakeş addettiğimiz hâlde yalancı Keşfi Bey’den işittiği kara haberlere inanıverdiğinden dolayı mazur görmekliğimiz iktiza eder. Bâ-husûs Perîveş Hanım’ın iki aydan beridir hiç bir mesirede görülememesinden ibaret olan zâhir-i hâl de Keşfi Bey’in ihbarındaki sıdkı müeyyit değil midir? Fi’l-hakîka Keşfi’nin, o koca “mantör”ün ihbarında kâzip olmak ihtimali biçare Bihruz Bey’in hatırından hiç geçmedi değil ise de sevda -o vesveseden, heyecandan, ızdıraptan hoşlanan- o tenhalıklara, mahzuniyetlere -o karanlıklara, matemlere meyil gösteren- o derin derin istiğraklara, gizli gizli ahlara, sine sine ağlamaklara meftun olan sevda– derhâl o ihtimalin önüne geçerek icazkârane²²⁷⁷ bir lisân-ı fitne-beyân²²⁷⁸ ile: “İşittiğin doğrudur, inan! İnan ki hâl yamandır! Ağla ki tesellisi mümkün olmayan felâket içindesin!. Yan, yakıl ki dermanı bulunmayan bir derde uğradın! Ah! “la bel blond!.”²²⁷⁹ “El e mort!”²²⁸⁰ (Çünkü Bihruz Bey’in sevdası Fransızca da öğrenmiş idi.) Evet! O sırma saçlı, elâ gözlü melek; o güneş yüzlü, ahu bakışlı güzel; o şirin sözlü dilber-i nâzende-hırâm²²⁸¹; o letâfet-i mücesseme²²⁸²; o zarâfet-i müşâh-

2269 irâde-i cüz’iyye: insanın isteklerini gerçekleştirme gücü

2270 havâss: hisler, duygular

2271 kuvâ-yı ma’neviyye: manevi duygular

2272 tevesvüsât: vesveseler, takıntılar

2273 mahzûz (olmak): haz duymak, hoşlanmak

2274 sem’ ü nazar: kulak ve göz

2275 kuvve-i âkile: akıllılık duygusu

2276 tavr-ı ciddiyyet: ciddi davranış, ciddi duruş

2277 i’cazkârane: âciz bırakırcasına, şaşırtırcasına

2278 lisân-ı fitne-beyân: ara bozucu dil

2279 “la bel blond! ”: güzel sarışın

2280 el e mort! ”: öldü mü?

2281 dilber-i nâzende-hırâm: nazla salınan sevgili

2282 letâfet-i mücesseme: somutlaşmış güzellik

hasa²²⁸³; o rûh-ı revân²²⁸⁴; o biçare duhter-i nev-resîde²²⁸⁵ ... Ah! ne söyleyeyim? İşte o “şer adore”²²⁸⁶ gitti! Dirîğ! Dirîğ²²⁸⁷! O yeni açmış sarı gül soldu. O on sekiz baharın revnakı taze fîdan kurudu! O melâhat²²⁸⁸ burcunun bedr-i tâbendesi²²⁸⁹ ebediyen münhasif²²⁹⁰ oldu!. O cihan-ârâ-yı hüsn ü cemâl²²⁹¹ olan peyker-i nûr²²⁹², heyetiyle mezara düştü! Efsûs, Efsûs²²⁹³!

“Ya ben ne olacağım? Ah! ben de onun gibi can verip gidebilsem benim için ne büyük bir saadet olurdu! Hâlbuki ben ölemeyeceğim. Ben bir nez’-i daimî²²⁹⁴ içinde senelerce muhtarip olduktan sonra nîm-mürde²²⁹⁵ ve perişan kalacağım!.

“Bundan böyle benim mesîre-i ye’s ü melâlim²²⁹⁶ تنها²²⁹⁷ sahralar. Bundan böyle benim karargâhım karanlık ormanlar olacak, bundan böyle rûz u şeb²²⁹⁸ âğûş-ı dâye-i mâtemde²²⁹⁹ sakın sakın ağlamaktan başka bana yapacak bir şey kalmadı!. Ya sen ne olacaksın?. Sen de beni o talihsiz başından atıp o meyus²³⁰⁰ ve mükedder²³⁰¹ kalbinden çıkarıncaya kadar benimle beraber azap çekeceksin!. Hâlbuki ben senin başından kolay kolay atılmayacağım! Hâlbuki ben senin yürüğünden kolay kolay çıkmayacağım! Her gece sabahlara kadar seni uykusuz bırakacağım. Her gün akşamlara kadar seni تنها ve melâl-efzâ²³⁰²

2283 zarâfet-i müşahhasa: somutlaşmış zariflik

2284 rûh-ı revân: yürüyen, giden ruh gibi sevgili

2285 duhter-i nev-resîde: yeni yetişmiş, genç kız

2286 “şer adore”: kıymetli sevgili

2287 dirîğ: cyvah, yazık

2288 melâhat: güzellik

2289 bedr-i tâbendesi: parlak dolunay

2290 münhasif (olmak): sönükleşmek

2291 cihân-ârâ-yı hüsn ü cemâl (olmak): güzellik dünyasını süslemek)

2292 peyker-i nûr: parlak yüz

2293 efsûs: cyvah

2294 nez’-i dâ’imî: sürekli can çekişme

2295 nîm-mürde: yarı ölü

2296 mesîre-i ye’s ü melâl: üzgünlük ve ümitsizliğin gezinti alanı

2297 tenhâ: ıssız

2298 rûz u şeb: gündüz ve gece

2299 âğûş-ı dâye-i mâtem: yas (matem) süt annesinin kucağı

2300 me’yûs: ümitsiz

2301 mükedder: kederli, üzgün

2302 melâl-efzâ: hüzn artırıcı, hüzn artırıcı

yerlerde dolaştırıp bî-tab u tüvân²³⁰³ edeceğim. Sana her dakika yetimler gibi ah ettirip seni her saat garipler gibi ağlatacağım!

“Ah! Uçtu o piristû-yı dil-cûy-ı ümmîd²³⁰⁴ uçtu! Ah! Söndü o şem’-i can-efrûz-ı emel²³⁰⁵ söndü! İşte bak ben ağlıyorum, senin gözlerin niçin yaşsız duruyor? Sen de ağla, ağla bakayım!. Ha şöyle. Oh., Ağla, ağla!

Zavallı kızcağız tifoya tutuldu deniyor. Yanlış! Veremden gitti. Zalim verem! O bir kurtttur ki daima öyle nazik fidanlara arız²³⁰⁶ olur. Onu da galiba ben davet ettim. Niçin itiraf etmeyeyim? Zavallı kızın iki ay içinde topraklara düşmesine benim de yardımım oldu. Birkaç seneden beri nazenine musallat olmaya başladım: Gündüzün meclisini تنها bulunca efsunkârane²³⁰⁷ yanına sokulur, sırma saçlarına asılır, bir suretle beynine girmeye yol bularak hayalâtını²³⁰⁸ gıcıklardım²³⁰⁹. Geceleyn bister-güzîn-i nâz²³¹⁰ olduğunu görünce bâz-ı şikârâne²³¹¹ câme-hâbına²³¹² çıkar, bir takrip ile koynuna girer, kalbinin üzerine yatarak hissiyyât-ı rakîkasını²³¹³ saatlerce bidâr²³¹⁴ bırakırdım. Böyle böyle kendimi kendisine tanıttım, bir dereceye kadar da sevdirdim ise de yüreğinde istediğim mevki’-i mümtâza²³¹⁵ nail olamamış idim. Bu maksadı ele getirmek için türlü türlü hileler düşünüp fırsat gözetmekte idim. Çünkü kızcağızın meşrebi pek âlî, tabiatı pek müşkül-pesend²³¹⁶ idi. Gösterdiğim genç beylerin kimisini pek ağır, kimisini pek hafif, kimisini pek kaba, kimisini lüzumundan ziyade nazik, kimisini çok şık, kimisini tabiatsız buluyor, kiminin tavrını beğenmiyor, ki-

2303 bî-tâb u tüvân: güçsüz ve kuvvetsiz

2304 piristû-yı dil-cûy-ı ümmîd: ümidin gönül arayan kırlangıcı

2305 şem’-i cân-efrûz-ı emel: istek ve arzunun gönül aydınlatan mumu

2306 âriz (olmak): bulaşmak, sirayet etmek

2307 efsunkârâne: büyücü gibi

2308 hayâlât: hayaller

2309 gıcıklamak: kaşındırmak

2310 bister-güzîn-i naz (olmak): naz yatağını seçmek, naz yatağına yatmaya gitmek

2311 bâz-ı şikârâne: av atmacası (doğan)gibi

2312 câme-hâb: yatak

2313 hissiyyât-ı rakîka: ince duygular

2314 bidâr: uykusuz

2315 mevki’-i mümtâz: seçkin yer

2316 müşkil-pesend: zor beğenen

minin bakışından hazzetmiyor, kiminin sözünden sohbetinden hoşlanmıyor, hele hiçbirisinin “edükasyon”²³¹⁷ unu matlubuna²³¹⁸ muvafık²³¹⁹ görmüyordu. Bunların içinde Keşfi Bey’i bir dereceye kadar beğendi. Bundan “enterese”²³²⁰ olmaya başladı. Lâkin Keşfi Bey maymun iştahlı bir çocuk olduğundan kız-çağıza bugün fevka’l-âde meyil gösterirse yarın soğuk soğuk bakardı. Bundan dolayı gönlüne iyice yerleşemiyordum. Nihayet seni gösterdim. Senin yüzünü, süsünü, tavır ve muameleni, hususuyla “ekipaj”ını ve cümleden ziyade “edükasyon”unu beğendi. Sana derhâl meyletti. O zaman ben de kendisine daha ziyade hulul²³²¹ edip daha ziyade makbul ve mültefi olmaya başladım. Beş on gün içinde münasebetimiz o kadar ilerledi ki, kendisinin mahrem-i esrârı²³²², nedîm-i efkârı²³²³, hem-dem-i gam-güsârı²³²⁴ hep ben idim. Bu hâsıl olduktan sonra yavaş yavaş muameleyi değiştirdim: Garip garip efsanelerimle, hazin hazin ilkâ’atımla²³²⁵, hırçın hırçın hevesatımla ruhunu istediğim gibi sıkmaya, beynini istediğim gibi yormaya, gönlünü istediğim gibi üzmeye muvaffak oldum. O zalim verem de bir taraftan ciğerini yiyip duruyordu. Nihayet zavallıyı öldürdük gitti. Benim fiilimde, sen de bana şeriksin²³²⁶. Demek ki ikimiz de suçluyuz! Ya senin o münasebetsizliğin ne idi? “Karayağız!” Hiç öyle bir nazık, öyle bir nazenin güneş kızına sen “siyeh-çerdesin!” denir mi?. Vah vah!. Yazık sana Bihruz Bey, yazık sana! Artık bu “römor”²³²⁷ yalnız sana aittir. Bu kabahati affettirmek için ağlamak, mersiyeler yazmak, yazdırmak, ruhuna dua etmek, mezarına, –ah! mezarını da öğrenemedik– mezarına gidip toprağına yüzünü gözünü sürmek, çiçekler götürmek senin işindir. Ağla bakayım! Ha şöyle, oh!. Ağla!. Ağla!. Bak bana, Ben de ağlıyorum!

2317 “edükasyon”: eğitim

2318 matlûb: istek

2319 muvafık: uygun

2320 “enterese” (olmak): ilgilenmek, ilgi duymak

2321 hulûl (etmek): yakınlaşmak, dostluk kurmak

2322 mahrem-i esrâr: sırdaş

2323 nedîm-i efkâr: fikirdaş, aynı fikirde olan, hem-fikir

2324 hem-dem-i gam-güsâr: üzüntüleri dağıtan dost

2325 ilkâ’at: uydurmalar, yalan söylemeler

2326 şerik: suç ortağı

2327 “römor”: vicdan azabı

Evet! o kusuru affettirmelisin. Bundan sonra dünya güzeli olsa bir kadına bakmamalı, bundan sonra cennet bahçesi olsa bir mesireye gitmemeli... Ömrün oldukça o bahtsızın matemini tutmalısın!. Hele “siyeh-çerde” diye gönlünü kırdığın zavallı kızcağızın son nefesini verirken “Bihruz!. Ah! Bihruz!” dediğini kıyamete kadar unutmamalısın.”diyordu.

Yalancılıkta Keşfi Bey’e taşlar çıkaran tıfl-ı tannâz-ı sevdânın²³²⁸ bu nutk-ı belîğ-i nemekîn ve şîrînini²³²⁹ dinledikçe biçare Bihruz Bey acı tatlı bir alay hissiyyat- ı müheyyice²³³⁰ ile için için nâlân²³³¹ ve giryân²³³² oluyordu.

Kara haberi Keşfi Bey’den aldığı zaman hiç olmazsa ilk ağız olarak: “Se temposibl! Se temposibl!”²³³³ diyebilmiş idi. Lâkin bunu sevdanın lisanından işitiince: “Tus kilya dö plü vre!”²³³⁴ demekten başka ağzından bir söz çıkamıyordu.

“Ah! povr fiy! Murir adizvit an!. Kom se trist! Kel pert enkonsolabl pur muva!”²³³⁵ Ben ağlamayım da kim ağlasın!. O “fines”²³³⁶, o “espri”, o güzellik, o gençlik hepsi mahvoldu!. Evet bana büyük bir sempatisi olmasaydı ne mecburiyeti vardı ki benim için bahçeye insin, “lak”ın yanında dursun, benimle lâkırdı etsin, verdiğim çiçeği alsın, göğsüne taksın!. Zavallı çiçek kimbilir ne oldu?. İhtimal ki iki çiçek birbirine sarıldılar da öyle kurudular gittiler!. Ağlayım!. Ağlayım! Hığ! Hığ! Bari hiç olmazsa “siyeh-çerde”yi affettirmiş olaydım!. O da olmadı... Bana ne büyük bir “römor”, ben bu “römor”u “konsiyans”ımdan²³³⁷ nasıl çıkarabilirim? Mektubu alırken nasıl da mahzun mahzun bakıyordu! O bakışlar “adiyö! adiyö!” demek değil miydi? Tifo ne münasebet! Verem olmalı. Öyle nazik vücutlar hep veremden giderler Ah! Bundan son-

2328 tıfl-ı tannâz-ı sevdâ: sevdanın alaycı, herkesi alaya alan çocuğu

2329 nutk-ı belîğ-i nemekîn ü şîrîn: tatlı, tuzlu (acı) anlaşılır konuşma

2330 hissiyyât-ı müheyyice: heyecan verici duygular

2331 nâlân (olmak): inlemek, fğan etmek

2332 giryân (olmak): ağlamak

2333 “se temposibl! ”: mümkün değil!

2334 “tus kilya dö plü vre!”: en doğrusu

2335 “ah! povr fiy! murir adizvit an! kom se trist! kel pert enkonsolabl pur muva!”: zavallı kız! on sekiz yaşında ölmek! çok acı! benim için ne kadar teselli edilemez kayıp

2336 “fines”: incelik, zarafet

2337 “konsiyans”: vicdan

ra dünya bana haram olsun!. Bundan sonra hiçbir kadına bakmayım, bundan sonra hiçbir seyre gitmeyim, ölünceye kadar onun için ağlayım! Acaba zavalıyı nereye gömdüler?. Bunu haber almalıyım mezarını ziyaret edip çiçekler götürmeliyim. O da bir çiçek değil miydi?. Çiçek çiçekten memnun olur. Mezarının başında ağlamalı, ağlamalı, ağlamalıyım. O kadar ağlamalıyım ki beni afvettiğine “konsiyans”ım kanmalı. Lâkin mezarını kimden haber alayım? Ah!. Hain Keşfi! Doğru söylemez ki. Zavallı kızcağız! Ağlayım yine ağlayım ki yüreğimin ateşini ancak ağlamakla teskin edebiliyorum! Hığ! Mon diyö! Mademki benim “şer adore” mi aldın beni de öldür, ben bu ayrılığa tahammül edemeyeceğim! Hığ!. Hığ!. Hığ!.”

Firkat-zede²³³⁸ Bihruz Bey’in bu düşünceleri, bu söylenişleri, bu ağlayışları bilâ-fâsıla²³³⁹ üç saat kadar imtidat²³⁴⁰ etti. Akşam saat biri bulunca Mişel salona girdi. Taamin hazır olduğunu haber verdi. Çenesini bıçak açmayan bir adamın taama iştihası olur mu? Hâlbuki Bihruz Bey, her ne zaman bir sebeple yemek yemeyecek olsa keyfiyet derhâl hareme akseder, onun üzerine dadı kalfa beyini bulur: “Beyim niçin yemek yemedin?. Keyifsiz misin? Hanımefendi merak ediyor, ben de merak ettim de geldim, bana söyle: Bir şeye mi canın sıkıldı?. Yoksa bir kederin mi var? Allah’a emanet! Hasta olma da” yollu istifsarlarla²³⁴¹ beyi bî-huzûr etmeye kalkıştırdı. Bu defa ise öyle suallere cevap tedarik etmek gibi bir sıkıntıya düşmek ve hususıyla hâl-i melâlden²³⁴² dadı kalfaya renk vermek Bihruz Bey’in işine gelmiyordu. Onun için hâh u na-hâh²³⁴³ “sal a manje”ye gitti. Sofraya oturdu. Her yemekten tabağına birer parça aldı ise de bazısını tuzsuz, bazısını tatsız, bazısını yağsız, bazısını da pek yağlı diyerek bıraktı. Bu suretle hele taam gailinden²³⁴⁴ kurtuldu. Tekrar salona gitti. Bir aşağı bir yukarı gezine gezine yine düşünmeye, gizli gizli âh edip gözlerinden katreler düşürmeye başladı. Saat üçü bulunca hareme girdi. Yatak odasına gitti.

2338 firkat-zede: sevgilisinden ayrılmış, ayrılığa uğramış

2339 bilâ-fâsıla: aralıksız

2340 imtidâd (etmek): uzamak

2341 istifsâr: sorgulama

2342 hâl-i melâl: üzüntü hâli

2343 hâh u nâ-hâh: ister istemez

2344 gâ’ile: sıkıntı

Ber-mutâd dadı kalfanın ianesiyle²³⁴⁵ soyundu: Hemen yatağına düştü.

Bihruz Bey o geceyi pek rahatsız geçirdi. Yatağın içinde saatlerce bir taraftan bir tarafa döndükten sonra uğraşa uğraşa dalabildi ise de uykusu uykuya benze-
mez bir buhran hâli idi. Bu buhranı içinde ara sıra sayıklar, dişlerini gıcırdatır,
uyanır, yine dalar, dalarken olduğu yerde sıçardı. Bunlara sebep de rüyasın-
da Perîveş Hanım'ı garip bir surette görmesi idi. (Perîveş)²³⁴⁶ Hanım kefeni-
ni yırtmış, sırma saçlarını iki yanından kara toprağın üzerine dağıtmış oldu-
ğu hâlde kireç gibi bembeyaz kesilen çehresiyle Bihruz Bey'e görünür ve iki
solmuş gül yaprağına müşâbih²³⁴⁷ dudaklarını oynattıkça arasından fırlayan:
"siyeh-çerde" lafızları semli²³⁴⁸ birer ok gibi bîçare gencin kulağından girip yü-
reğini delik delik ederdi. Bihruz Bey o müz'ic uykudan ale's-seher gözlerini
bütün bütün açabildiyse de hâlsizliği sebebiyle yatağından çıkamadı. Bir saat
sonra dadı kalfa oda kapısına geldi, sessizce kapıyı aralık etti baktı. Beyefendi-
sinin uyanık olduğu hâlde çıkmadığını anladı. Telâşlı telâşlı içeriye girdi. Beyi
öyle takatsiz, çehresi soluk, gözlerinin etrafı morarmış bir hâlde görünce şaş-
rarak hemen suallere başladı:

—Ne oldun beyim? Hasta mısın?

—Biraz keyfim yok

—Bir yerin ağrıyor mu?.

—Başım ağrıyor, gece uyuyamadım da, bir şey değil geçer.

—Ben anlıyorum beyim. Bugünlerde senin bir kederin var. Bizden saklı-
yorsun, öyle değil mi?.

—Hayır! Hiçbir kederim yok.

—Öyle ise soğuk mu aldın? Sıcak mı geçti?. Ne oldu da keyfini bozdun
bakayım?.

2345 i'âne: yardım

2346 "perîveş" kelimesi orijinal metinde yazılmamış, tarafımızdan eklendi

2347 müşâbih: benzer, benzeyen

2348 semli: zehirli

—Bilmem, Belki soğuk almışımıdır.

—Kahvaltını getireyim mi beyim?

—İstemem.

—Hararetin²³⁴⁹ varsa bir limonata yapayım!.

—Onu da istemem.

—Ey ne istersen söyle de yapalım!

—Riyen!.. Jö nö vö riyen!..²³⁵⁰ Yalnız bir cam açsan, “Jö brül”²³⁵¹

—Bulantın var galiba. Liyen(leğen) getireyim, cam açmak olmaz, belki terlisin. Soğuk alırsın

—Yok a canım, bulantı filân değil. Yanıyorum da.

Dadı kalfa “istor”ları²³⁵² kaldırdı, odadan çıktı. Hanımefendiyi buldu. Beyin keyifsizliğini ihbar²³⁵³ etti.

Bihruz Bey bir vezir-zade olmak haysiyetiyle daha tıfl-ı şîr-hârê²³⁵⁴ iken dayelerin, dadıların ellerine ve biraz sonra uşaklara teslim olunduğundan bu avanda²³⁵⁵ valideynini nadiren görürdü. Tufûliyetten kurtulduktan sonra mektebe gitmek, çarşı pazarda midillilerle gezmek zamanı geldiği için anasını babasını yine çokluk görmez idi. Âlem-i sabâvetten²³⁵⁶ âlem-i şebâba²³⁵⁷ intikal edince beyefendi ibtida araba sevdasına düştü. Ba'dehu alafrangalık illetine giriftâr

2349 harâret: sıcaklık, (hasta için) ateş

2350 “riyen! jö nö vö riyen!”: hiç! hiçbir şey istemiyorum

2351 “jö brül”: yanıyorum

2352 “istor”: yukarı ve aşağıya doğru açılıp kapanan perde

2353 ihbâr (etmek): haber vermek

2354 tıfl-ı şîr-hâr: süt içme çağında olan bebek

2355 âvân: zamanlar, çağlar

2356 âlem-i sabâvet: çocukluk âlemi

2357 âlem-i şebâb: gençlik âlemi

oldu. Bi'l-âhire bunlara sair hevesat da karıştı. Peder paşa irtihâl²³⁵⁸ etmekle başa bir de (mirasyedi)lik çıkınca türlü türlü sefahetler, israflar yol aldı. İşte bey gece gündüz bunlara sarf-ı efkâr²³⁵⁹ etmekten –bir sakfın²³⁶⁰ altında bulundukları hâlde– günde yarım saat olsun validesini görüp görüşmeye vakit bulamaz olmuş idi. Yalnız geceleyin yatmaya gider veya sabahleyin haremnden çıkarken valide hanımın oturduğu odanın kapısından bakarak –eğer hanımefendi orada ise– alafranga bir eda ile: “Bonsuvar” veya “Ban nüi” veyahut “Bonjur mer!”²³⁶¹ deyip zavallı kadından karşılık almaya da lüzum görmeksizin çekilir giderdi. Perîveş Hanım gailisi meydana geldikten sonra Bihruz Bey valide hanıma o kadcılık olsun selâm sabah etmeyi de unuttu. Mahdûm²³⁶² beyin sair birçok münasebetsiz ve yakışksız ahvaline lâhika²³⁶³ olan bu muamelesinden dolayı da valide hanımefendi ona epeyce gücenmiş kırılmış idi. Bu kırgınlık, bu güceniklik hâlinde bile zavallı kadın oğlunun keyifsizliği haberini alır almaz yerinden fırladı. On saniye içinde Bihruz Bey’in başı ucunda bulundu. Bihruz Bey’in rensizliği kadını vehle-i nazarda²³⁶⁴ fena dehşetlendirdi. Elini oğlunun alnına götürüp de ateşler gibi yandığını anlayınca derhal hekime adam koşturulmasını emretti. Hekim gele dursun bunlar ana oğul şu vechle konuşmaya başladılar:

—Ne yaptın Bihruz’um oğlum? Niçin hastalandın? Terli terli su mu içtin? Dondurma mı yedin? Söyle bana bakayım?

—Hayır! madam.

—Yoksa şemsiyesiz çok gezdin de güneş mi çarptı?

—Bilmem, her vakit geziyorum. Bir şey olmuyordu.

—Biraz canın da sıkılıyormuş, Neden sıkılıyorsun evlâdım?

2358 irtihâl (etmek) göç etmek, mecazen ölmek

2359 sarf-ı efkâr (etmek): düşüncelerini bir konu üzerine yormak

2360 sakf: çatı

2361 “bonjur mer!”: günaydın anne

2362 mahdûm: erkek evlat, oğul

2363 lâhika (olmak): eklenmek, ilave olunmak

2364 vehle-i nazar: görüş anı, zamanı

—Size kim söyledi sıkılıyorum diye?

—Valideler evlâdını göremese de hâllerinden haber alırlar. Bana kimse bir şey söylemedi, ben kendim anladım. Oturuşundan, kalkışından, yemenden, içmenden, her hâlinden öyle anlaşıyor.

—Hayır hayır! Sıkılmıyorum.

—Paran var mı bakayım? Ne kadar paran var?

—Biraz daha var. Var, ama borcum da var. Hele bir tanesi pek edepsizlik ediyor, Ne ise onu da vereceğim. Konak satılsa.

—Konağı satma. Babandan kalan malındır. Ben karışmak istemem, lâkin şimdilik ilişme, ileride benden kalacak bir iki parça şeyle beraber üzerinde bulunsun, ne olur ne olmaz.

—Borçlarımı vermeyeyim mi?

—Ben senin borçlarını yavaş yavaş öderim, şimdilik de sana bir yüz elli lira vereyim, fakat bugün değil, bir hafta sonra. Olmaz mı oğulcuğum!

—Mersi!. Mil mersi şer mer!

—O ne demek oğlum? Türkçesini söyle de anlayım...

—Teşekkür ederim validem!

zHekim geldi. Bihruz Bey'i bir iyice muayene etti. Vücudunda belli başlı bir hastalık alâmeti bulamayınca rahatsızlığı şiddetli bir teheyyüc-i asabî²³⁶⁵ neticesi olmak üzere telâkki²³⁶⁶ etti. Binaenaleyh hastanın asabını²³⁶⁷ yatıştırarak hararetini kesmek için lüzum gördüğü ilâçları yazdı. Bir iki gün himaye²³⁶⁸ ve istirahat tavsiyesiyle çıktı gitti. Hasta o gün yataktan çıkmadı. Gece biraz ra-

2365 teheyyüc-i asabî: sinirsel heyecanlanma

2366 telakki (etmek): kabul etmek, görüş bildirmek

2367 a'sâb: sinirler

2368 himâye: hasta bakımı

hatça uyuyabildi. Ertesi gün vücudundaki hararet zail²³⁶⁹ oldu. Keyfi de bir dereceye kadar düzelerек rengi yerine geldi. Yalnız ara sıra birdenbire gözleri dalıp üç beş dakika kadar kendisi mebhut²³⁷⁰ duruyor ve sonra yine aklını başına toplayabiliyordu. Üçüncü gece uykusu daha sakin, sabahleyin uyanışı daha hafif oldu. O gün iştihası da epeyce arttığından her günden iyi yemeğini yedi. İkindiye doğru giyindi. Bastonunu aldı. Yayan olarak dolaşmak üzere köşkten çıktı. Bağlar arasından ağır ağır yürüyerek ve tabiatın eşkâl²³⁷¹ ve elvan²³⁷² ve asvatça²³⁷³ arz ve izhar ettiği âheng-i garîb ü latîfî²³⁷⁴ temaşa ve istimâ²³⁷⁵ için her beş on adımda bir durarak Bulgurlu üzerlerine kadar çıktı. Sonra yine döndü, köşke geldi.

Bihruz Bey tıf-ı dil-bâz-ı sevdânın²³⁷⁶ arzu ve tavsiyesi vechle تنها yerlerde bulunup gezinmekten zevk almaya başlamış ve araba sevdasını artık gönlünden çıkarmış idi. Bu yolda gezişler bir hafta kadar devam etti. Vücutça hâlsizliği yavaş yavaş geçiyorsa da başındaki ağırlık hiffet²³⁷⁷ bulamıyordu. Bıçare genç, gezintilerinde daima insanlardan hâlî yerler arar ve yolunda bir kimseye tesadüf edince başını öbür tarafa çevirirdi. Temâşâ-yı tabî'attan²³⁷⁸ bir türlü fekk-i nazar-ı istiğrâk²³⁷⁹ edemezdi. Bedâî'-i kudretten²³⁸⁰ her neye baksa onda sarışın hanımın bir hayâl-i hazînini²³⁸¹ mütecellî²³⁸² görür, âheng-i bülend-i tabî'atı²³⁸³ terkip²³⁸⁴ eden asvâttan hangisini işitse onda yine sarışın hanımın bir

2369 zâ'il (olmak): azalmak, eksilmek

2370 mebhût: suskun, susmuş

2371 eşkâl: şekiller

2372 elvân: renkler

2373 asvât: sesler

2374 âheng-i garîb ve latîf: tatlı ve değişik uyum

2375 istimâ': dinleme

2376 tıf-ı dil-bâz-ı sevdâ: aşkın güzel konuşan çocuğu

2377 hiffet: hafifleme, azalma

2378 temâşâ-yı tabî'at: doğayı seyretme, izleme

2379 fekk-i nazar-ı istiğrâk (etmek): dalgınlık bakışını ayırmak

2380 bedâî'-i kudret: allah'ın yarattığı güzellikler

2381 hayâl-i hazîn: hüznü hayal

2382 mütecellî: tecelli etmiş, yansımış, ortaya çıkmış

2383 âheng-i bülend-i tabî'at: doğanın yüksek uyumu

2384 terkip (etmek): oluşturmak

kelime-i ızdırâbını²³⁸⁵, bir enîn-i inkisârını²³⁸⁶, bir nağme-i dil-şikâr-ı garâmını²³⁸⁷ duyardı. Bundan dolayı daima için için inler, sine sine ağlardı!.

Fener'de Keşfi Bey'den ayrılır ayrılmaz uğradığı ilk teessürat kalbine hep birden hücum ve savlet²³⁸⁸ ederek havass u kuvâsınca²³⁸⁹ bâdî-i teheyycât ve tezelzülât²³⁹⁰ olmuş idi. Bu teessürât kalbinde yerleşince havass u kuvâsındaki heyecan da mübeddel-i sükûn²³⁹¹ oldu. Kalbgâhında²³⁹² bidayeten²³⁹³ işti'âl²³⁹⁴ eden âteş-i hicrânın²³⁹⁵ serkeş²³⁹⁶ zebanîleri gencin efkârını, hissiyatını kavurmaya kalkıştığından zavallı fırkat-zede dehşet ve telâş içinde ne yapacağını şaşırmış idi. Ateşin şu'le-i hiddet ü şevki²³⁹⁷ zail olunca efkâr ve hissiyatındaki ihtirâk-ı sâ mân-güdâz²³⁹⁸ da kesb-i i'tidâl²³⁹⁹ eyledi.

Bihruz Bey'in sarışın hanıma ait olarak artık yalnız bir emeli kaldı ki o da "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı vaki olan kusurunu afvettirdiğine vicdanınca kanaat hâsıl oluncaya kadar ser-i hâkinde²⁴⁰⁰ bükâ²⁴⁰¹ ve duaya devam etmek idi. Lâkin o nûr-ı mücessem²⁴⁰² düştüğü mezarın nerede bulunduğu bilinmiyordu ki o yegâne emelin istihsaline²⁴⁰³ hemen ibtidâr²⁴⁰⁴ edilsin. Mezarı haber verecek varsa yine Keşfi Bey idi. Hâlbuki Bihruz Bey içinde bulun-

2385 kelime-i ızdırâb: ıstırap duyma kelimesi

2386 enîn-i inkisâr: kırıncılık iniltisi

2387 nağme-i dil-şikâr-ı garâm: aşkın gönül avlayan ezgisi

2388 savlet (etmek): saldırmak

2389 havâss u kuvâ: hisler ve duygular

2390 bâdî-i teheyycât ve tezelzülât: titremeler ve heyecanlanmaların sebebi

2391 mübeddel-i sükûn (olmak): sakinliğe dönüşmek

2392 kalbgâh: can evi

2393 bidâyet: ilk defa, ilk olarak

2394 işti'âl (etmek): alevlenmek

2395 âteş-i hicrân: ayrılık ateşi

2396 ser-keş: inatçı

2397 şu'le-i hiddet ü şevk: arzu ve öfke alevi

2398 ihtirâk-ı sâ mân-güdâz: insanın tüm varlığını eriten yangın

2399 kesb-i i'tidâl: ılımlılık kazanmak, ılımlı hâle gelmek

2400 ser-i hâk: (mezarın) toprağının başı

2401 bükâ: ağlama

2402 nûr-ı mücessem: somutlaşmış, cisimlenmiş nur

2403 istihsâl: gerçekleştirmek, elde etmek

2404 ibtidâr (edilmek): başlanmak

duğu inkisar ve bî-tabî²⁴⁰⁵ hâlinde Keşfi Bey'e arz-ı çehre-i melâl²⁴⁰⁶ etmekten tehâşî²⁴⁰⁷ ediyordu. Onun için hâlinde sükûn-ı tâm²⁴⁰⁸ hâsil oluncaya kadar birkaç gün beklemek iktiza ediyordu.

Fener hengâmesinin on üçüncü salı günü Bihruz Bey kalem esvabıyla harem-den çıktı, arabasını ismarladı. Bir iki lokma yemek yedikten sonra arabaya bindi. Doğruca Üsküdar'a indi. Çünkü Kadıköy taraflarını görmek istemiyordu.

İskelede varınca arabadan indi. Vapur kalkmak üzere olduğundan biraz acele etmesi vapur memuru tarafından ihtar olunduysa da Bihruz Bey bu ihtara ehemmiyet vermedi. Tamam mevkiften²⁴⁰⁹ geçip vapur iskelesine ayağını attığı sırada vapur da iskeleden ayrıldı. Bihruz Bey o zaman hareketini tesrî²⁴¹⁰ etti ve iskelenin kenarına vardı ise de vapurla iskelenin arası haylice açılmış olduğundan atlamaya imkân olamadı. O hâlde bey olduğu noktada kalıverdi.

Vapurun içinde bulunanlardan birtakımı ve hususıyla kadınlar –vapura yetiemediğine teessüf tarzında– Bihruz Bey'i birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Bu hanımların içinde bir tanesi de Perîveş Hanım idi. Bihruz Bey'in nazar-ı nevmîdânesi²⁴¹¹ bunu görüp de bir beht²⁴¹² ve hayret içinde teşhisine muktedir olunca yüreği öyle bir şiddetle çarpıp başı öyle bir dehşetle dönmeye, gözleri öyle bir hâlde kararıp vücudu öyle bir derecede titremeye başladı ki, bir gayret-i fevka'l-âde²⁴¹³ ile kendisini iki adım geriye almasaydı hiç şüphe yok denize gideverecek idi. Bereket versin bu hâl çok sürmedi. Zorlaya zorlaya aklını tekrar başına toplayabildi. Uğraşa uğraşa gözlerini açtı. O gördüğü çehreyi bir daha görmek için nazarının olanca kuvvetiyle ileriye baktı ise de vapur gereği gibi uzamış olduğundan o kadar beyaz başlar içinde aradığını tefrik²⁴¹⁴ ede-

2405 bî-tabî: güçsüzlük

2406 arz-ı çehre-i melâl (etmek): üzgünlük yüzünü göstermek

2407 tehâşî (etmek): çekinmek, sakınmak

2408 sükûn-ı tâm: tam bir sakinlik

2409 mevkif: durak

2410 tesrî' (etmek): hızlandırmak

2411 nazar-ı nevmîdâne: ümitsizce bakış

2412 beht: şaşkınlık

2413 gayret-i fevka'l-âde: olağanüstü çaba

2414 tefrik (etmek): fark etmek, ayırmak

medi. Bunun üzerine vapuru durdurmak için kaptana haykıracak oldu. Sesi çıkmadı. Bastonuyla “dur” diye işaretler etti, anlatamadı. O dakikada kendisini vapurdan evvel Köprü’ye isal²⁴¹⁵ edecek bir vasıta yaratılsa idi bu vasıta için beyefendi tekmil varını ve belki nakdîne-i ömrünü²⁴¹⁶ verirdi.

“Mön diyö!. Kel viziyon kö sa?. Es kö jö rev?. Non!”²⁴¹⁷ Ta kendisi idi, evet, o idi Ah! ne kadar bozulmuş!. Ne kadar zayıflamış!. Ah, yalancı Keşfi! “Kanay”²⁴¹⁸ edepsiz!. Ne zevk buldu da o yalanı uydurdu!. “Laş”²⁴¹⁹ köpek! Lâkin nasıl edeyim de şuna yetişeyim? Ah! Bir balon olsa! Bir balon yok mu?

Bihruz Bey’in böyle söylenerek mütelâşiyâne²⁴²⁰ öteye beriye seyirttiğini²⁴²¹ gören kayıkçılar etrafını aldılar. Ve “Beyefendi! Buyurun sizi şu piyade²⁴²² ile götüreyim, kalafattan²⁴²³ yeni çıktı, yirmi dakikada İstanbul’a varırız!. Gel ağa-bey! İki çifte gidelim, -Bana iki çeyrek ver, vapur Köprü’ye varmadan seni Sirkeci’ye çıkarayım yollu tergibata²⁴²⁴ başladılar.

Bihruz Bey “İstanbul’a vapurdan evvel yetişmek” sözünü işittiği gibi o şaşkınlık hâlinde buna imkân-ı tasavvur²⁴²⁵ ile kayıkçıya hitaben: “İki çeyrek değil sana iki lira var, ama şu kavil²⁴²⁶ ile ki beni dediğin gibi vapurdan evvel yetiştireceksin!” diyerek gösterilen iki çifteye atladı. Kayığa dayandılar, hamlacılar²⁴²⁷ küreğe yapıştı. Kayık vakıa²⁴²⁸ epeyce bir süratle suyun üzerinde fışır fışır kayıp gitmeye başladı.

2415 isâl (etmek): ulaştırmak

2416 nakdîne-i ömr: ömür parası, para gibi olan yaşam

2417 “mön diyö! kel viziyon kö sa? es kö jö rev? non!”: tanrım bu nasıl görüntü? rüya mı görüyorum? hayır

2418 “kanay”: alçak, rezil

2419 “laş”: alçak

2420 mütelâşiyâne: telaşlı bir şekilde

2421 seyirtmek: koşuşturmak

2422 piyâde: bir çift kürekle yönetilen hafif bir kayık

2423 kalafat: onarım, tamir

2424 tergibât: isteklendirmeler

2425 imkân-ı tasavvur: gerçekleşme olanağı

2426 kavil: söz, (mecazen) şart

2427 hamlacı: gemi ve kayıklarda kürek çeken kişi, kürekçi

2428 vakı’â: gerçekten

Bihruz Bey'in kendisi kayığın içinde ise de fikri bin tarafa birden dağılmış idi. Önü sıra daima uzaklaşarak gitmekte olan vapuru nazarıyla takip ettiği kadar sabırsızlığından oturduğu yerde çırpınıp duruyordu. Kayık bir hayli gitti. Hayfa ki Bihruz Beyin hamlacıları henüz Kız Kulesi hizalarında pala çalmaktalar²⁴²⁹ iken vapur Köprü'ye varmış, müşterilerini çıkarmaya başlamış idi. — Ayol, hamlacı ağa! Vapur Köprü'ye vardı, biz daha Sarayburnu'nu tutamadık!.²⁴³⁰

—Hey efendim, sular bozuk. Sular bozuk olmasaydı şimdiye dek Sirkeci'ye vardık gittiydi. Baksana anafora, sel gibi akıyor.

—Sen bana vapurdan evvel varınız demedin mi?

—O ne kadar olsa vapur. Onu ateş yürütüyor, bunu yürüten kol.

Kurnaz hamlacıları iskât²⁴³¹ etmek kabil midir? Bihruz Bey bu faydasız muhavereden sarf-ı nazarla kürekçilere: “Aman gayret!. Aman gayret!.” Diyor. Hamlacılar da –mevut²⁴³² olan iki lirayı değilse de iki mecidiyeyi²⁴³³ olsun hak etmek için– son derecede bezl-i kudret²⁴³⁴ ediyordu. Vapura nispeten²⁴³⁵ on dakikadan ibaret bir teehhürle²⁴³⁶ hele Sirkeci'ye vardılar. Bey mecidiyele-ri bırakarak kayıktan fırladı. Rast getirdiği bir arabaya bindi. Yolları nazar-ı teftişten²⁴³⁷ ayırmaksızın Köprü'ye kadar kemâl-i sür'atle²⁴³⁸ gitti. Bu gidişten meram Perîveş Hanım'a tesadüf etmek idi. Hanım bu yollarda görülme-ince Köprü'yü geçmek, Beyoğlu'na çıkmak üzere arabacıya emir verdi. Beyoğlu'na çıkıldı Taksim'e kadar gidildi. Perîveş Hanım'dan eser görülmedi. Onun üzerine tekrar İstanbul'a geçilerek Bâb-ı Âlî'ye varıldı.

2429 pala çalmak: (bir yerde) dönüp durmak

2430 tutmak: ulaşmak, varmak

2431 iskât (etmek): susturmak

2432 mev'ûd: söz verilmiş, vadedilmiş

2433 mecidiye: 20 kuruş değerinde olan gümüş sikke (para)

2434 bezl-i kudret (itmek): güç sarfetmek, güç harcamak

2435 nisbeten: oranla

2436 te'ehhür: gecikme, rötâr

2437 nazar-ı teftiş: denetleme bakışı

2438 kemâl-i sür'at: büyük bir hız

Bihruz Bey kalemde bulacağını ümit ettiği refik-i azîzi²⁴³⁹ “mantör” Keşfi Bey’in o münasebetsiz yalanını yüzüne vurmak hevesine düşmüş idi. Bu hevesle kalem odasına doğruldu. İbtida paltosunu, bastonunu bırakmak için teneffüs odasına girdi.

Keşfi Bey sakosu²⁴⁴⁰ sırtında, bastonu da elinde olduğu hâlde ayak üzerinde odacıya şu yolda emirler veriyordu:

—Gazetelerimi vapura bırakırsın. Her gün değil a. İki üç günde bir. Ben kamarota tembih ettim, bizim uşağa teslim edecektir.

—Vapur birkaç tane hangisine?

—Beş numaralı vapura. Daima ona...

—Kamarotun adı nedir?

—Kamarotun adını bilmek lâzım değil “Bunlar Keşfi Bey’in adamına verilecek” dersin, işte o kadar... Bir de beni soran, görmek isteyen olursa İstanbul’da olmadığımı söylersin...

—Baş üstüne.

Bihruz Bey, Keşfi Bey’in odacıya söylediği sözlerden bir şey anlayamadı. O zaten kendi galesiyle²⁴⁴¹ meşgul ve bî-karâr idi. Keşfi Bey işini bitirip de Bihruz Bey’e dönünce iki refik ba’del-müsâfaha²⁴⁴² konuşmaya başladılar:

—Bonjur Bihruz Bey!.

—Bonjur mon ami!.

—Mua je par. Vu save?²⁴⁴³

2439 refik-i aziz: saygın arkadaş

2440 sako: ceket

2441 gâ’ile: dert, tasa

2442 ba’del-musâhafa: selamlaştıktan sonra

2443 “mua je par vu save?”: ben gidiyorum biliyor musun?

—Pur u? ²⁴⁴⁴

—İbtida İzmir'e uğrayacağım, sonra Beyrut'a oradan da Şam'a kadar gideceğim.

Sebep?

—Pederin bazı işleri var... Arazi işleri, satılacak, tefrik ²⁴⁴⁵ edilecek de satılacak. Uzun işler.

—Gerçek mi söylüyorsunuz? Vah vah! Ne vakit gidiyorsunuz?

—Yarın gidiyorum. Bugün de bir vapur vardı, ama yetiştiremedim.

—Acayip! Ey, “voyaj” ²⁴⁴⁶ çok sürecek mi? Vah vah!

—İki buçuk ay için izin aldım. Fakat zannederim işler üç, üç buçuk ay kadar sürecek.

—Çok şey! Vah vah!.

—Çok şey! Vah vah! Ne demek istiyorsunuz sanki? Niçin çok şey? Niçin vah vah?

—Hayır. Şey. Yarın mı çıkıyorsunuz?

—Artık zarurî öyle. Ey “mon ami” bana müsaade ediniz, bir iki işim var. Bari bugün onları bitireyim de yarın bütün bütün “libr” ²⁴⁴⁷ kalayım.

—Acayip! Şey... Azıcık durunuz. Bu kadar acele?

—Bekleyecekler, geç kalırım.

2444 “pur u?": nereye?

2445 tefrik (edilmek): bölünmek, parçalanmak

2446 “voyaj”: seyahat

2447 “libr”: serbest

—Bir beş dakika durursanız kıyamet kopmaz a. Şey! Canım birader geçen gün niçin beni öyle aldattınız? Size yakıştıramadım.

—Ne gibi?

—“Fars”²⁴⁴⁸ olur ama, o derecesi hiçbir vakit lâyük değildir...

—Anlamadım?

—Canım hani ya “la bel blond”²⁴⁴⁹ için, Fener’de, hatırıınıza gelmiyor mu?

—Evet! Evet! Ey, ne olmuş?

—“Mort”²⁴⁵⁰ demediniz mi idi? —Evet dedim...

—Ey, niçin o yalanı uydurdunuz?

—Hangi yalanı?

—İşte o yalanı.

—Sanki ölmemiş mi demek istiyorsunuz?

—Öyle ya sapasağlam gezip duruyor.

—Empossibl!

—Nasıl empossibl? Kendi gözümle gördüm.

—Nerede gördünüz?

—Vapurda. Üsküdar vapurunda gördüm.

—Mümkün değil. Eğer ölülere mezarlardan kalkıp vapurlara binmeye, kefenleri yırtıp ferace giymeye izin verildiyse başka, yoksa “empossibl!”

2448 “fars”: eşek şakası, kötü şaka

2449 “la bel blond”: güzel sarışın

2450 “mort”: ölmüş

—Kendi gözümle gördüm ayol!

—Arkasından gittiniz, konuştunuz öyle mi?

—Hayır! Vapur açılıverdi, ben yetişemedim, fakat kadınların içinde oturuyordu, beni gördü gülümsedi bile

—Olamaz şey... Sakın hemşiresi olmasın? Bir büyük hemşiresi vardır, biraz benzerler.

—Hemşiresi mi?

—Öyle ya. Bir dul hemşiresi var imiş, ben onu da görmüş idim. Gördüğünüz mutlak odur, başka türlü olamaz.

—Acayip!.

—Mutlak odur. Muhaverenin²⁴⁵¹ bu noktasına yetişince Bihruz Bey birdenbire durdu. Çehresi bozuldu. Şaşkın şaşkın refikinin yüzüne bakarak düşünmeye başladı.

Fi'l-hakika gördüğü hanım –ki sarışın hanıma benziyordu– biraz daha zayıf, biraz daha renksiz değil mi idi? Hâlbuki sarışın hanım ile vapurda gördüğü hanım arasında simaca, renkçe, hâlce ve hususiyetle kıyafet ve zarafetçe meşhut²⁴⁵² olan farkların daha külli²⁴⁵³ olduğu şimdi tahattur²⁴⁵⁴ olunarak şimdi itiraf ediliyordu. Evet! sarışın hanım ter ü taze²⁴⁵⁵, pembe yanaklı, açık sarı saçlı olduğu hâlde benzeri olan hanım yaşlıca, donuk benizli, kumral saçlı değil mi idi? Sarışın hanımın yaşmağındaki, hotozundaki²⁴⁵⁶ zarafet, hâlindeki, edasındaki²⁴⁵⁷ letâfet²⁴⁵⁸ benzeri olan hanımda var mıydı? Demek ki bu defa Keşfi

2451 muhâvere: (karşılıklı) konuşma

2452 meşhûd (olmak): görülmek,

2453 külli: genele ilişkin, genele ait

2454 tahattur (olunmak): hatırlanmak, hatıra getirilerek

2455 ter ü tâze: (mecazen) genç

2456 hotoz: kadınların saçlarının üstüne taktıkları renkli küçük başlık

2457 edâ: tavır

2458 letâfet: güzellik, tatlılık

Bey pek doğru söylüyordu. Ah!. Ah ki pek doğru söylüyordu. Eyvah! Eyvah ki iki saat evvel zîr-i perde-i ümîde²⁴⁵⁹ girmekle şekil ve heyeti²⁴⁶⁰ nâ-bedid²⁴⁶¹ olan çehre-i abûs-ı hakikat²⁴⁶² ayâniyyet-i tâmm²⁴⁶³ ile mer'iyet-i sâbıkası-nı²⁴⁶⁴ yine bulmuş idi.

Keşfi Bey, Bihruz Bey'in düşünmeye varmasından bi'l-istifâde²⁴⁶⁵:

—Adiyö, mon şer ami²⁴⁶⁶

dedi. Bihruz Bey de dalgınlık hâlinde:

—Adiyö, bon voyaj!.²⁴⁶⁷

diyerek refikinin elini sıkmaya davranmış iken zavallı maşûka-i fâniyenin²⁴⁶⁸ mezarına ailesinin ikametgâhına filâna dair Keşfi Bey'den bazı malûmat ve iza-hat²⁴⁶⁹ alabilmek mütalaasıyla²⁴⁷⁰:

—Mâni olmazsam biraz sizinle geleyim...

dediyse de Keşfi Bey:

—Teşekkür ederim, lâkin ben Köprü'ye değil yukarıya gideceğim, birkaç yere de uğrayacağım. Geç kaldım, pardon! demekle beraber döndü, hızlı hızlı yürüdü, Bihruz Beyden kurtuldu. Müteakiben²⁴⁷¹ Bihruz Bey de çıktı. Bastığı yerleri göremeyecek, kulağına giren sözleri anlayamayacak derecede bir ye's ü

2459 zîr-i perde-i ümîd: ümit perdesinin altı

2460 hey'et: kılık, dış görünüş

2461 nâ-bedid (olmak): gözden kaybolmak, görünmemek

2462 çehre-i 'abûs-ı hakikat: gerçeğin asık yüzü

2463 ayâniyyet-i tâmm: tam, eksiksiz açıklık

2464 mer'iyet-i sâbika: eski görünüş, eski görüntü

2465 bi'l-istifâde: faydalanarak

2466 "adiyö, mon şer ami": hoşçakal, dostum

2467 "adiyö, bon voyaj!": hoşçakal, iyi yolculuklar

2468 maşûka-i fâniye: ölen sevgili

2469 izâhât: açıklamalar

2470 mütâla'a: düşünce, görüş

2471 müteakiben: takip ederek, arkasından

keder-i azîm²⁴⁷² ile Köprü'ye kadar geldi. Vapura girdi. Üsküdar'a çıktı. Arabasını oralarda göremeyince bir kira arabasına bindi, köşküne vardı. Hemen salona çıktı. Kapıyı içeriden sürmeledi, kendini bir kanepeye attı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bihruz Bey gözleri yorulup yüreği takatten²⁴⁷³ kalıncaya kadar ağladı. Ezana karip²⁴⁷⁴ bir zamanda salondan çıktı. Bastonunu aldı. Bir haftadan beri kendisine en sevgili gezinti mahalli olan bağlar aralarından geçerek Bulgurlu üzerine doğru çıktı.

Akşam karanlığı ortalığa gereği gibi çökmüş, gökyüzünde ahterler²⁴⁷⁵ parlamaya, yol üzerinde meskûn²⁴⁷⁶ köşkların, kulübelerin içinde iş'âl²⁴⁷⁷ olunan lambaların ziyaları²⁴⁷⁸ pencerelerden harice vurmaya başlamış idi. Bihruz Bey hâlâ teferrücünde²⁴⁷⁹ devam ediyordu. Çünkü öyle bir yaz akşamının sükûn ve sükût içindeki garipliği biçare sevda-zede-i hayâlinin²⁴⁸⁰ kalbindeki derin mahzuniyete ve zihnini ser-tâ-ser²⁴⁸¹ bürüyen kara kara hülyalara pek muvafık geliyordu.

Darû's-safâ-yı heves ü ümîdini²⁴⁸² def'aten²⁴⁸³ zir ü zeber²⁴⁸⁴, ma'mûre-i ayş ü hayâtını²⁴⁸⁵ bağteten²⁴⁸⁶ herc ü merc²⁴⁸⁷ eden kara haberi on üç gün evvel alarak birçok ıstıraplar, heyecanlar, telehhüfler²⁴⁸⁸, tahassürlerle²⁴⁸⁹ dehşet-i

2472 ye's ü keder-i azîm: büyük bir keder ve ümitsizlik

2473 tâkat: güç, kuvvet

2474 karib: yakın

2475 ahter: yıldız

2476 meskûn: insan oturan, insan yaşayan

2477 iş'âl (olunmak): yakılmak, alevlendirilmek

2478 ziyâ: ışıık

2479 teferrüc: gezinti, gezme dolaşma

2480 sevdâ-zede-i hayâlî: hayali âşık

2481 ser-te-ser: baştan başa

2482 dârû's-safâ-yı heves ü ümîd: ümit ve arzusun huzur evi

2483 def'aten: birden bire, aniden

2484 zir ü zeber (etmek): altüst etmek, yerle bir etmek, yıkmak

2485 ma'mûre-i'ayş u hayât: ömür ve yaşam şehri

2486 bağteten: ansızın, birden bire

2487 herc ü merc (etmek): mahv etmek, yakıp yıkmak

2488 telehhüf: yanıp yakılma, ah çekme

2489 tahassür: üzülmeye, hasret çekme

mâ-vaka'a²⁴⁹⁰ te'lîf-i fikr²⁴⁹¹ eyleyerek mehmâ-emken,²⁴⁹² istimâle-i nefse²⁴⁹³ tahsil-i muvaffakiyet²⁴⁹⁴ ettikten sonra ma'sûka-i fânîyenin²⁴⁹⁵ karârgâh-ı ahî-rini²⁴⁹⁶ tahkik²⁴⁹⁷ noktasında toplanan bakiyye-i âmâlîni²⁴⁹⁸ takip ederken rast geldiği bir hayale aldanmakla o acı hakikati evvelki merareti²⁴⁹⁹ derecesinde ve belki ondan eşedd²⁵⁰⁰ bir meraretle tekrar tatmak ve kendisince emel-i münferit²⁵⁰¹ olan tahkikin icrasına da o sebeple zafer-yâb²⁵⁰² olamamak Bihruz Bey'in hatır ve fikrini yeniden perişan eylemiş idi.

Bu perişanî-i efkârın²⁵⁰³ dâ'ire-i ittisâ'²⁵⁰⁴ büyür büyür ve sonra yine küçüle küçüle bir nokta-i mevhûme²⁵⁰⁵ derecesini bulurdu. Bu nokta ise ma'sûka-i fânîyenin –her neye mütevakkıf²⁵⁰⁶ olursa olsun– mezarını öğrenmek maksadından ibaret idi.

Bihruz Bey gece iki sularında köşke girdi. Beyin gündüz gittiği yerden bir kira arabasıyla avdet etmesi ezan vakti yalnızca çıkıp hilâf-ı âde²⁵⁰⁷ saat ikilere kadar kalması, kendi arabasının da nerede kalıp ne olduğunun bilinmemesi köşk halkınca merakı davet ettiğinden uşaklar aralarında fısıldaşmaya başlamış ve bunlardan bir şey anlamak için dadı kalfa başörtüsüyle dışarıya uğradığı gibi valide hanımefendi de ta mabeyn²⁵⁰⁸ kapısına kadar gelmiş idi.

2490 dehşet-i mâ-vaka'a: hadisenin (olay) dehşeti, korkunçluğu

2491 te'lîf-i fikr (eylemek): fikri alıştırmak

2492 mehmâ-emken: mümkün olduğu kadar, mümkün merite

2493 istimâle-i nefis: nefsi (gönlü) avutmak, teskin etmek

2494 tahsil-i muvaffakiyet (etmek): başarı kazanmak, başarmak

2495 ma'sûka-i fânîye: ölen sevgili

2496 karârgâh-ı ahîr: son durak (mezar)

2497 tahkik: araştırma

2498 bakiyye-i âmâl: emellerin sonu, son arzu, son istek

2499 merâret: manevî acı

2500 eşedd: daha şiddetli

2501 emel-i münferid: tek arzu, tek istek

2502 zafer-yâb (olmak): zafer bulmak, başarmak

2503 perişanî-i efkâr: fikir dağınıklığı, dağınık fikirler

2504 dâ'ire-i ittisâ': genişleme dairesi, çerçeve

2505 nokta-i mevhûme: hayali nokta

2506 mütevakkıf (olmak): bir şeye bağlı olmak

2507 hilâf-ı âde: alışılmışın aksi, alışılmadık

2508 mâ-beyn: eski evlerde harem ve selamlık arasındaki oda

Beyin salimen²⁵⁰⁹ köşke geldiği görülünce dadı kalfa içeriye girdi, valide hanımefendi de müsterih²⁵¹⁰ olarak odasına çekildi.

O akşam Mösyö Piyer'in gecesi olduğundan Mösyö ezandan sonra gelmiş, salonda gazetelerini mütalaaya²⁵¹¹ dalmış idi. Bihruz Bey salona girince Mösyö Piyer okumakta olduğu gazeteyi bir tarafa bıraktı ve yerinden kıyam²⁵¹² ile bir iki adım Bihruz Bey'e doğru geldi. Muallim ile şâkird²⁵¹³ yek-diğerine el vererek istifsâr-ı hâl ü hâtıra²⁵¹⁴ kalkıştılar:

—Bonsuar Bihruz Bey!.

—Bonsuar şer profesör!

—Uzunca bir “promenat”tan²⁵¹⁵ geliyorsunuz zannederim.

—Hayır! Şuralarda geziyordum...

—İnşallah artık bütün bütün i'âde-i âfiyet²⁵¹⁶ ettiniz ya?

—Ah!. Aziz muallim!. Daima rahatsızım, yüreğim rahatsız...

—Ne var rahatsız olacak?. Sizin gibi genç, yakışıklı, zeki, zengin bir zatın kalben rahatsızlığını anlayamam.

—Sizden bir şey rica edeceğim!.

—Emrediniz. Elden gelen bir şey ise icrasına hazırım!.

—Bana bir “poezi”²⁵¹⁷ yazar mısınız?

2509 salimen: sapasağlam, sağlıklı biçimde

2510 müsterih (olmak): gönlü rahatlamak, sıkıntıdan kurtulmak

2511 mütala'a: okuma

2512 kıyam: ayağa kalkma

2513 şâkird: öğrenci

2514 istifsâr-ı hâl ü hâtır: hal ve hatır sorma

2515 “promenat”: gezinti

2516 i'âde-i âfiyet (etmek): sağlığa kavuşmak, hastalıktan kurtulmak

2517 “poezi”: şiir

—Nasıl bir poezi?

—Blond bir kız ki yirmi yaşında idi. Hastalandı, bir hafta içinde öldü. İşte buna dair bir poezi isterim ki okuyum da ağlayım.

—Ne diyorsunuz? Sizden birisini mi kaybettiniz? Akrabadan?

—Hayır! Bizden değil, akrabadan da değil?

—Bir dostunuzun kızı?

—Hayır!.

—Öyle ise?

—Şey... Ah!

—Bir nişanlı? Bir maşûka?

—Öyle bir şey...

—Hım!. “Malörözman”²⁵¹⁸ ben şair değilim. Lâkin istediğiniz yolda şiirler zati var: De Lamartin’in Graziyella’sını okumadınız mı?

—Hayır! Kitabı siz getirdinizdi ama okumadımdı. O şiir midir?. Ben hikâye zannediyordum.

—Taamdan²⁵¹⁹ sonra getiriniz de hikâyenin sonundaki şiiri okuyalım, ne kadar beğenirsiniz, fakat ağlamamak şartıyla.

—Ha gerçek taamı da unuttuk...

Hâlbuki bu akşam taamı unutan yalnız Bihruz Bey idi. Mösyö Piyer araba ücreti yanına kalmak için Kadıköyü’nden köşke kadar maşiyen²⁵²⁰ geldiği cihetle acıkmış olduğundan yemekten evvel kitap okumaya girişmek istemiyordu.

2518 “malörözman”: ne yazık ki, maalesef

2519 ta’am: yemek

2520 mâşiyen: yürüyerek, yayan olarak

“Sal a manje”ye²⁵²¹ gidildi. Büfenin²⁵²² bir kenarına mevzu²⁵²³ “supierin”²⁵²⁴ et-
rafından kıvrıla kıvrıla tavana doğru çıkmakta olan duman, kapıdan girer gir-
mez nazar-ı iştihasına²⁵²⁵ çarpmakla Mösyö Piyer: “Oh! Kom sa san bon!”²⁵²⁶
diyerek ve beşûşâne²⁵²⁷ ellerini ovuşturarak hemen sofraya ikbal gösterdi. Bih-
ruz Bey de ona imtisal etti. Karşı karşıya geçtiler oturdular. Taama başladılar.

Mösyö Piyer nefis sebzevat çorbasını sekiz saatten beri gıdadan hâlî bulunan
midesine yollarken her iki kaşıktaki bir: “Kom se bon! Seteksalan, Seteksge. Se
süperb!”²⁵²⁸ diyordu. Çorbadan sonra bir dolu kadeh Bordo şarabını da nûş²⁵²⁹
edince zavallı ihtiyar tıkanıverdi. Hâlbuki bu akşam yemekler pek üntehab²⁵³⁰,
pek nefis idi. Ez-cümle²⁵³¹ Nemse böreği, yerli kalkan balığı tavası, mayonezli
tavuk söğüşü, piliç etyle güveçte pişmiş taze bamyâ, bezelyeli kuzu külbastısı,
kremalı çikolata geri çevrilir şeylerden değildi. Mösyö Piyer ister istemez bu ye-
meklerden tabağına alır, hepsinden birer parça yemeye mecbur olurdu. Fakat
çorbadan sonra Mösyö’nün dudakları çenesinden ziyade oynamaya başladı. O
gün mütalaa ettiği gazetelerin mündericatından²⁵³² olmak üzere Fransa’nın
tensikât-ı askeriyyesine²⁵³³ dair harbiye nazırının²⁵³⁴ yeni projesinden uzun bir
bahis tutturdu. Bilâ-fâsıla²⁵³⁵ söylüyordu.

Bihruz Bey artık bu akşam aziz mualliminin bu gevezeliklerini hiç de dinle-
yecek hâlde değil idi. Ne çare ki yine bir alabandaya uğramak²⁵³⁶ korkusuyla

2521 “sal a manje”: yemek odası

2522 büfe: yemek masası

2523 mevzû: konulmuş

2524 “supierin”: çorba

2525 nazar-ı iştihâ: iştah bakışı

2526 “oh! kom sa san bon!” ne kadar güzel kokuyor!

2527 beşûşâne: mutlu bir şekilde, sevinçle

2528 “kom se bon! seteksalan, seteksge se süperb!” ne kadar güzel! mükemmel, lezzetli olağanüstü!

2529 nûş (etmek): içmek

2530 müntehab: seçilmiş

2531 ez-cümle: bu cümleden, bunun gibi, mesela

2532 mündericât: içerikler, içerdiği konular

2533 tensikât-ı askeriyye: askerî düzenlemeler

2534 harbiye nâzırı: genelkurmay başkanı

2535 bilâ-fâsıla: aralıksız, durmadan

2536 alabandaya uğramak: azarlanmak, azar işitmek

profesör cevaplarına: “Parlon damur sil vu ple!”²⁵³⁷ diyemiyordu. Mösyö Piyer lâkırdı ederken ara sıra durup beyin yüzüne baktıkça Bihruz Bey de muktezâ²⁵³⁸ gözetmeyerek gelişi güzel bir yolda gâh: “Vuy!”²⁵³⁹ ve gâh: “No!”²⁵⁴⁰ bazen: “Sert!”²⁵⁴¹ ve bazı vakit: “San dut. Se vire. Bien sür!”²⁵⁴² gibi sözlerle mukabelede²⁵⁴³ bulunuyordu.

Hengâm-ı ta’âm²⁵⁴⁴ hitama erdi²⁵⁴⁵. Meyve zamanı yetişti. Mösyö Piyer hâlâ takririnde²⁵⁴⁶ ber-devâm²⁵⁴⁷ idi. Bu hâl ile aziz muallim efendinin “deser”de²⁵⁴⁸ bir yarım saat, üç çeyrek zaman daha geçireceğini Bihruz Bey anladığından mösyöye hitaben:

—Pardon mon şer profesör!. Ben gideyim de Graziyellâ’yı arayım, lütfen klas odasına²⁵⁴⁹ teşrifinizde okuruz, diyerek ve mösyöden:

—Pek alâ olur,

cevabını alarak sofradan kalktı. “Kabine de travay”ına²⁵⁵⁰ girdi. Kütüphane-sinden Graziyellâ’yı çıkardı. Kitap elinde olarak klas odasına gitti. Hemen kitabı açtı, Mösyö Piyer’in bahsettiği “poezi”yi aradı buldu. Gelinceye kadar kendi kendine biraz okuyup anlamak istedi.

Birinci “rögre”²⁵⁵¹ acayip! “Rögre, jö rögre, tü rögre. il rögre” Teessüf ederim, Teessüf edersin, Teessüf eder. Demek ki ilk yahut birinci teessüf. Güzel

2537 “parlon damur sil vu ple!”lütfen aşktan bahsedelim

2538 muktezâ: gereklilik, zorunluluk

2539 “vuy!”: evet

2540 “no!”: hayır

2541 “sert!”: elbette, şüphesiz

2542 “san dut se vire bien sür!” şüphesiz, doğru, elbette!

2543 mukâbelede bulunmak: karşılık vermek, cevaplamak

2544 hengâm-ı ta’âm: yemek zamanı

2545 hitâma ermek: (zaman için) bitmek, sonra ermek

2546 takrîr: konuşma, anlatma

2547 ber-devâm: devam etmekte, sürdürmekte

2548 “deser”: yemek sonunda yenen tatlı veya meyve

2549 klas odası: ders odası

2550 “kabine de travay”: çalışma odası

2551 “rögre”: teessüf etme, yazıklanma, pişmanlık duyma

çok güzel!. Benim için ne kadar uygun. “Sonor, sonor” ses çıkaran deniz kenarında ki oraya “sorrant” denizi mavi dalgalarını portakal ağacının altında açar vardır. Ne vardır?. İnce yolun kurbunda (der-kurb²⁵⁵² Çamlıca-i Sagır gibi) kokulu çit duvarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar yani ensiz ve yabancının dalgın ayaklarına “endiferan”... yani ilişiksiz bir taş vardır.

“Oh, ne kadar güzel! Ben bu lâtif poeziyi nasıl olmuş da görmemişim!. Çok şey. Ah! Dur bakalım alt tarafı nedir: Mösyö Piyer de gecikti. Okuyalım: ”Jirifle²⁵⁵³ (Jirofle²⁵⁵⁴ Jirofla)yı bilirim Fakat Türkçesini bilmem Biyanki’de olmalı Frenk benefçesi ak veya kırmızı şebboy işte o çiçek orada saklar. Ne saklar? Tek bir isim saklar demetinin altında. Bir tek isim ki hiçbir “eko:”²⁵⁵⁵ onu asla tekrar etmedi.

“Kom se bo!”²⁵⁵⁶ Mösyö Piyer de nerede kaldı? Devam edelim:

“Bazı kere bununla beraber geçici durur da otları açarak yaş ve tarihi okur ve gözlerinde birkaç gözyaşlarının “kurir” ettiğini yani koştüğünü, (Daha doğrusu aktığını olacak) hissederekten der. Ne der?. Bu müennes²⁵⁵⁷ on altı yaşında idi. Vefat etmek için pek erkendir!

Ah!. On altı yaş on sekiz, yirmi, hepsi bir! “Povr fiy!”²⁵⁵⁸ Acaba o da benim sevgilim gibi “blond” mu idi? Bakalım koca şair daha ne söylüyor: Lâkin niçin beni sürüklemek o geçmiş “sen”lere²⁵⁵⁹ doğru? Bırakalım rüzgârı inlesin. Dalg da çağlasın. Geliniz, geliniz!. Ey benim “trist”²⁵⁶⁰ efkârım! Ben rüya görmek isterim. Değil ki ağlamak!

“Rüya görmek yakışmıyor, ama “reve”yi Türkçede anlatacak başka da bir lugat var mı ya?. Bakalım Biyanki’ye o ne söylüyor:

2552 der-kurb: yanında yakınında

2553 “jirifle”: karanfil

2554 “jirofla”: menekşe

2555 “eko”: yankı

2556 “kom se bo!”: ne kadar güzel!

2557 mü’ennes: (genç) kız

2558 “povr fiy!”: zavallı kız

2559 “sen”: sahne

2560 “trist”: üzgün, hüzünlü

—“Düş görmek. İşte benim dediğim gibi. Âlem-i menâmda²⁵⁶¹ görmek... Âlem-i misâlde²⁵⁶² görmek. Düşümde gördüm ki (Düşümde, düşünde) bunu bilemedim. Rüyada şunu gördüm ki Âlem-i menâmda çiçekler gördüm. Hah!. İşte bu! Sayıklamak, hezeyana²⁵⁶³ mübtelâ²⁵⁶⁴ olmak. Bu yakışmaz. Aklı perişan olmak. Bu da yakışmaz. Zihni dalmak. Bu olur. İstiğrak-ı zihne mübtelâ olmak. Bunu anlayamadım istiğrak ne demek? Düşünmeye dalmak. Bu hepsinden iyi gibi, taklîb-i efkâr²⁵⁶⁵, bunu da anlayamadım. Bu hususta hayli zaman i'mâl-i fikr-i amîk²⁵⁶⁶ eyledi. Bitti. Şimdi demek olur ki rüya görmek de varsa da zihni dalmak hepsinden iyi. Mösyö Piyer niçin gelmiyor acaba?

Bihruz Bey yazı masasının üzerinde duran çanı şiddetle çaldı. Kimse gelmedi. Bir daha çaldı. Mişel Ağa göründü.

—Mösyö Piyer niçin gelmiyor?

—Sal a manjede uykuyor.

—Uyku mu uyuyor?

—Uykuyor, uykuyor.

—Okuyor öyle mi? Gazete mi okuyor?

—Evet! gazete uykuyor.

—Yoksa uyku mu yapıyor?

—Uyku da yapar.

Fi'l-hakika Bihruz Bey'in sofrada bıraktığı Mösyö Piyer arîz²⁵⁶⁷ ve amîk²⁵⁶⁸ meyvesini yiyip dördüncü kadeh olmak üzere şarabını da içtikten sonra kalkıp

2561 âlem-i menâm: rüya âlemi

2562 âlem-i misâl: rüya âlemi,

2563 hezeyân: saçmalama,

2564 mübtelâ (olmak): tutulmak

2565 taklîb-i efkâr: düşünceleri değiştirme

2566 i'mâl-i fikr-i amîk (eylemek): derin fikirlere dalmak

2567 arîz: en, enli

2568 amîk: boy, derinlik

klas odasına²⁵⁶⁹ gidecek yerde koynundan bir gazete çıkararak ve bir de sigara yakarak olduğu yerde mütalaaya koyulmuş, okumaya devam ederken tatlı tatlı uyuklamaya başladığından Bihruz Bey'i, dersi, La Martin'i, Graziyella'yı, poeziyi filanı hep unutmuş idi. Mişel Ağa'nın çetrefillik²⁵⁷⁰ eseri olarak icat ve irat²⁵⁷¹ ettiği "uykuyor" kelimesi ise "okumak-uyumak" fiillerini birden ifade eder, yani herkesin başına geldiği vechle okurken uyumak hâlini gösterir bir ta'bir-i vecîh ü vecîz²⁵⁷² iken Bihruz Beyce nasılsa "römarkbl"²⁵⁷³ görünmedi.

—Git söyle, rica ederim, kendisini bekliyorum.

—Tre biyen²⁵⁷⁴ ekselans! Üç dakika sonra Mösyö Piyer gazetesi koltuğunun altında olduğu hâlde gözlerini oğuşturarak klas odasına geldi. Gelir gelmez Bihruz Bey kitabı muallim efendiye tutuşturdu. Mösyö Piyer de:

—Vuy!. Se tün tre bel poezi Lö prömiye rögre dö La Martin²⁵⁷⁵, diyerek şiiri cehren²⁵⁷⁶ ve Sorrant denizinin zemzeme-i emvâcına²⁵⁷⁷ gıpta-resân²⁵⁷⁸ olacak bir âheng-i hazîn ü latîf²⁵⁷⁹ ile okumaya başladı.

Bihruz Bey, poeziden zaten beyin dolgunluğu olan parçayı muallim efendinin tavr-ı kırâatindeki²⁵⁸⁰ hüsn-i telkîn ü te'sîr²⁵⁸¹ ianesiyle²⁵⁸² bu defa pek iyi fehîm²⁵⁸³ ve hissetmeye başlar başlamaz alt tarafında gelecek sözleri beklemeksi-

2569 klas odası: ders odası

2570 çetrefillik: karmaşıklık, anlaşılmazlık

2571 îrâd (etmek): söylemek, dile getirmek, kelime uydurmak

2572 ta'bir-i vecîh ve vecîz: açık ve özlü tabir, ifade

2573 "römarkbl": kayda değer

2574 "tre biyen": baş üstüne, pek iyi

2575 "vuy! se tün tre bel poezi Lö prömiye rögre dö la martin ": evet! bu çok güzel bir şiir lamartine'nin ilk pişmanlığı

2576 cehren: açık ve yüksek sesle

2577 zemzeme-i emvâc: dalgaların nağmesi

2578 gıpta-resân (olmak): kışkırtmak

2579 âheng-i hazîn ü latîf: tatlı ve hüzünlü ahenk

2580 tavr-ı kırâat: okuyuş tarzı

2581 hüsn-i telkîn ü te'sîr: güzel etki ve etkilendirme

2582 i'âne: yardım, yardım etme

2583 fehîm (etmek): anlamak

zin rûh-ı müteheyyicini²⁵⁸⁴ –Çamlıca tepesi gibi bulutlara en karîb²⁵⁸⁵ bir nokta-i mürtefi'anın²⁵⁸⁶ تنها²⁵⁸⁷ bir köşesinde kırmızı veya beyaz şebboya bedel sarı ve pembe güller açmış fidanlarla muhat²⁵⁸⁸ ve mermerden sandukası ve baş ve ayak tarafındaki sütunları som yaldız içinde, fakat yazıları o gül fidanlarının boy atmış ve feyizlenmiş²⁵⁸⁹ gusûn²⁵⁹⁰ ve evrakı²⁵⁹¹ arasında saklı bir kabrin²⁵⁹² üzerinde– okunmakta olan şiirin ahengine muvafık²⁵⁹³ bir cevelân²⁵⁹⁴ ile tayerâna²⁵⁹⁵ gönderdiğinden kendisi olduğu yerde nazarı bir noktaya saplanmış olarak havas²⁵⁹⁶ ve meşairden²⁵⁹⁷ müberra aynı bir heykel suretinde sakin ve sâmit²⁵⁹⁸ kalmış idi.

Mösyö Piyer şiiri baştan ayağa kadar okudu bitirdi. Kitabı masanın kenarına bıraktı. Kerih²⁵⁹⁹ bir ses ile medid²⁶⁰⁰ bir surette esnemeye ve yorulmuş gözlerini ellerinin tersiyle oğuşturmaya başladı. Bihruz Bey hâlâ vaz'ını²⁶⁰¹ bozmuyordu. Fakat âheng-i kırâ'atin²⁶⁰² inkıtâıyla²⁶⁰³ usul-i cevelânını²⁶⁰⁴ şaşırان rûh-ı âvaresinin²⁶⁰⁵ yine âşiyânına²⁶⁰⁶ avdeti üzerine havas ve meşairi de yerine gelmekle bey gözlerini saplanmış olduğu noktadan ayırarak muallim efendiye çevirdi.

2584 rûh-ı müteheyyic: heyecanlanmış ruh

2585 karîb: yakın

2586 nokta-i mürtefi'a: yüksek nokta

2587 تنها: ıssız

2588 muhât: etrafı çevrilmiş

2589 feyizlenmek: (bitki için) gürleşmek

2590 gusûn: dallar, budaklar

2591 evrâk: yapraklar

2592 kabr: mezar

2593 muvâfık: uygun, yaraşır

2594 cevelân: gezip dolaşma

2595 tayerân: uçma

2596 havâs: hisler, duygular

2597 meşâ'ir: duygular, hisler

2598 sâmit: suskun, susmuş

2599 kerih: kötü, bed, iğrenç

2600 medid: uzun

2601 vaz': durum, hâl

2602 âheng-i kırâ'at: okunuşun ahengi, ritmi

2603 inkıtâ': kesilme

2604 usûl-i cevelân: dolaşma tarzı, tavrı

2605 rûh-ı âvâre: her tarafı gezen ruh

2606 âşiyân: yuva

—Bitti mi?

—Bitti ya! Ben de bittim, bugün çok yorulduğum bilir misiniz?

—Vah vah! İşitemedim tekmil dinleyemedim. Ne ise

—Zat-ı âlînin uykunuz gelmedi mi?

—Ne gezer! Ben uyuyamam, siz gidiniz rahat ediniz.

—Öyle ise bon suvar bey!

—Bon nüi mon şer ami!²⁶⁰⁷

Henüz mahmûr-ı hâb²⁶⁰⁸ olan Mösyö Piyer mestane²⁶⁰⁹ iki tarafına meylederek çıktı gitti. Bihruz Bey yalnız kalınca Graziyella'yı der-dest ile baş tarafından süzmeye ve nazar-ı mütehayyilesi²⁶¹⁰ o mürtefi²⁶¹¹ tepede gül fidanlarıyla muhat mezarı görmeye başladı. O zaman kitabı bıraktı. Gözlerini yumdu.

Bir hayli tefekkürden²⁶¹² sonra kendi kendine, “Mutlak o mezarı ziyaret etmeliyim, bu şiiri o mezarın başında okuyup ağlamalıyım!” dedi.

Beyin bu niyeti pek kavî²⁶¹³ bir niyet idi. O kadar kavi ki eğer dadı kalfanın müziç²⁶¹⁴ suallerinden ihtiraz²⁶¹⁵ etmeseydi gecenin karanlığına filâna bakmayarak hemen köşkten dışarıya uğrayıp o mezarı aramaya gidecekti. Gidecekti, ama nerede bulacaktı? Çünkü mezarı gördüğü gibi tanıyacağına şüphe yoktu, ama yolunu bilmiyordu. Bu yolu kendisine gösterebilecek ise Keşfi Bey'e münhasır²⁶¹⁶ idi. Hâlbuki o yalancı bey de yarın İzmir'e gidiyordu.

2607 “bon nüi mon şer ami!”: iyi geceler sevgili dostum

2608 mahmûr-ı hâb: uyku sarhoşluğu, yarı uykulu

2609 mestâne: sarhoşça, sarhoş gibi

2610 nazar-ı mütehayyile: hayal kurma bakışı

2611 mürtefi': yüksek

2612 tefekkür: düşünme

2613 kavî: güçlü, kuvvetli

2614 müz'ic: can sıkıcı

2615 ihtiraz (etmek): sakınmak, çekinmek

2616 münhasır: sadece bir şeye veya kimseye mahsus olan

Bihruz Bey, Perîveş Hanım'ın münzevî²⁶¹⁷ bulunduğu yeri öğrenmenin çaresi hakkında müteellimane²⁶¹⁸ birçok düşündü, birçok sıkıldı. Nihayet ale's-sabâh²⁶¹⁹ Kadıköyü'ndeki bağında Keşfi Bey'i görmek kararını verdi ve bu karar üzerine Mişel'i çağırdı.

—Mişel!

—Efendim.

—Yarın on ikide araba isterim, şimdiden Andon'a söyle.

—Ekselans!

—Anladın mı?

—Ekselans! Andon yoktur burada.

—Ne cehenneme gitti?

—Akşamdan gelmedi.

—Nasıl gelmedi? Benden sonra arabayı getirmedi mi?

—Getirmedi.

—Niçin getirmedi?

—Bilmem ekselans!

—Araba gelmedi mi?

—Gelmedi.

—Acayip! Şimdi Andon burada değil mi?

—Burada değil.

2617 münzevî: yalnızlığa çekilen, kendisini her şeyden soyutlayan kişi

2618 müte'ellimâne: acı çekerek, acıyarak

2619 ale's-sabâh: sabah vakti

—Nerede?

—Bilmem. Biz de çok şaştık.

—Araba da gelmedi öyle mi?

—Evet, arabayı da getirmedi.

—Bir adam mı çiğnemiş, yoksa arabayı bir uçuruma mı düşürmüştü?

—Öyle olmalı.

—Hiçbir haber de yok mu?

—Yoktur.

—Çok şey! Bak şu münasebetsizliğe. Gördün mü bir kere? Şimdi ben ne yaparım?

—Çok fena!

—Burada Kısıklı'da yahut Tophanelioğlu'nda temiz araba bulunur değil mi?

—Şimdi çok geç. Saat beş var.

—Şimdi değil. Yarın sabah. Ne “embesil”²⁶²⁰ herifsin sen be!

—Yarın sabah bulunur.

—Erkenden birisi gitsin. Sen kendin gitsen daha iyi olur. Bana bir temiz araba bul getir.

—Tre biyen²⁶²¹ ekselans!.

—Ama on ikide araba burada bulunacak anladın mı?

—Tre biyen ekselans!

Mutlak birini çiğnemiş, hapse gitmiştir.

2620 “embesil”: aptal

2621 “tre biyen”: baş üstüne, pek iyi

—Öyle olmalı.

—Ben hareme gidiyorum. Mumları söndür.

—Tre biyen ekselans!

Zavallı Bihruz Bey'in fikr-i bîdâr-ı nağmekârı²⁶²²: “Bu müennes on altı yaşında idi... Ölmek için pek erkendir”-, “Mutlak bir adam çığnemiş, hapse gitmiştir” nakaratlarını bi'l-münâvebe²⁶²³ tekrar ede ede beyefendiyi gece yarısından iki üç saat sonralara kadar yatağında mustaribü'l-hâl²⁶²⁴ ettikten sonra gözlerini kapamaya meydan vermiş idi. Genç bey altı saat bilâ-fasıla²⁶²⁵ uyuyup gözlerini açar açmaz nazarını konsolun üzerindeki saatin kadranına atfetti. Akrep iki rakamının hizasında, yelkovan ise bir rakamının üzerinde idi. Bihruz Bey, “Eyvah, pek geç kaldım, ya bulamazsam?” kelimelerini tefevvüh²⁶²⁶ ederek yatağından fırladı. Alelacele ve itinasızca olarak tuvaletini²⁶²⁷ yaptı, giyindi. Bu aralık, “Beyim uyanmış galiba” diyerek oda kapısından içeriye dalan dadı kalfanın: “Bu gece seni bekleyemedim, affedersin beyciğim! Nalişger'e tenbih ettiydim, beyefendi gelince bana haber ver diye. O da uyumuş kalmış. Bir yere mi gideceksin, giyinmişsin. Kahvaltı etmeyecek misin beyim? Andon hâlâ gelmemiş. Acaba ne oldu da gelmedi bu?. Araba ısmarlamışsın, iki saatten beridir bekliyormuş.” yollu gevezeliklerinin hiçbirisine cevap vermeksizin haremden çıktı. Hemen karşısına çıkan Mişel Ağa'nın “Araba hazır mı bekliyor...” sözüne, “Biliyorum” cevâb-ı muhtasarıyla²⁶²⁸ bi'l-mukâbele bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabaya girerken, “Kadıköyü'ne... çabuk olmalı!” emrini verdi. Gırrr!

Yirmi dakika içinde Kadıköyü'ne varıldıktan sonra Bihruz Bey arabacıya, “Şu sokağa gir!. Şuradan sap!. Şu yoldan git!” diye diye bir bağ kapısının önünde arabayı durdurdu. Kendisi hemen arabadan indi, bağ kapısının kocaman demir

2622 fikr-i bîdâr-ı nağmekâr: şarkı söyleyen, uyanık fikir, düşünce

2623 bi'l-münâvebe: dönüşümlü olarak

2624 muztaribü'l-hâl (etmek): ıstırap çektirmek, ıstırap içinde bırakmak

2625 bilâ-fasıla: aralıksız

2626 tefevvüh (etmek): söylemek, söylenmek

2627 tuvalet: günlük bakım

2628 cevâb-ı muhtasar: kısa yanıt

halkasını şiddetle vurdu. Bir daha vurdu, bir daha vurdu. İçeriden gelen, “Gel-
liyor! geliyor!” sadalarını müteakip kapı açıldı. Kapıyı açan başı yemenili, sırtı
hırkalı, kırmızı kuşaklı, abadan poturlu, çıplak ayakları kırmızı yemeni içinde,
çiçek bozuğu, çakır gözlü, sarı seyrek sakallı, bodur bir adam idi. Bihruz Bey bu
zavallıyı adamdan saymak istemediğinden ma’a’l-kerâhe²⁶²⁹ şu suretle hitap etti:

—Bir adam yok mu be?

—Nasıl adam ararsın be?

—Keşfi Bey’i soracağım...

—Ey bana sor! Niçin bana sormazsın?. Ben adam değil miyim?

—Başka bir kimse yok mu?

—Başka kimseyi ne yapacaksın?

—Sen şuradan birisini çağır hele!

—Şimdi herkesin işi var ne söyleyeceksen bana söyle!.

Bihruz Bey bu kısa adamla beyhude yere ağız dalaşı etmekten ise içeri girip
köşke kadar gidivermek münasip olacağını düşündü ise de kısa adam, -bir kolu
kapının bir kanadına, diğeri diğer kanadına yapışmış olduğu hâlde- gerilip
durmakta ve Bihruz Bey’e korkunç korkunç bakmakta olduğu cihetle, “Şayet
göğsümden kakılıveririm” korkusuyla harekete mübaderet²⁶³⁰ edemediğinden
söyleyeceği, anlayacağı şeyi yine ona söyleyip anlamaya razı oldu:

—Keşfi Bey’i göreceğim.

—Keşfi Bey’i ne yapacaksın?

—Göreceğim lâzım.

2629 ma’a’l-kerâhe: tiksintiyle, tiksinererek

2630 mübâderet (etmek): başlamak

- Keşfi Bey burada yoktur.
- Nerededir? Olduğu yeri söyle
- O dün gitti, bu gece de gelmedi.
- Niçin gelmedi acaba?. Sebebini bilmiyor musun?
- O dışarı gitti, İzmir'e gitti.
- Dün mü gitti?
- Gitti dedik a!
- Bugün gidecek değil miydi?

Kısa adam Bihruz Bey'e uzunca baktıktan sonra üzerine kapıyı kapayıverdi.

Beyefendi pür-hiddet²⁶³¹ arabasına döndü. Arabacıya: "Haydi dön! Doğru köşke!" emrini verdi. Araba da süratle yürümeye başladı.

"Hay eşek herif! Ne terbiyesiz herif imiş! Böyle adamlar uşak diye, hizmetkâr diye kullanılır mı? "Tel metr tel vale!"²⁶³² Zati beyefendisi nedir ki! Hay yalancı hay! Bugün gideceğini söyledi, dün gitmiş. Belki daha gitmedi, orada idi. Hizmetkâr, o dağ ayısı beni savdı. Kim bilir? Belki öyle talimat almıştır. Lâkin ne cesaret!. Benim gibi bir zata öyle muamele etsin Çok şey! Bu kadar da hakaret yutulmaz a... Andon hınzırı sebeptir: Kira arabasıyla gelince böyle olur. Vapura da gitmeli mi?. Ya orada da bulamazsam Dün nasıl gidebilirdi?. Vapur yoktu. Bu olmaz şeydir dünyada. Ne yalancı zevzektir bu Keşfi çok şey. Herif âdeta beni kovdu Öyle ya kapıyı üzerime kapayıverdi, artık buna sükût²⁶³³ edilmez, bir tarziye²⁶³⁴ olsun almalıyım. Kimden tarziye istemeli? Mutlak birisini çiğnedi, bu herifi hapse tıktılar. Ne kadar münasebetsizlik! On altı yaş ölmek için pek erkendir. Ah!. "malörü kö jö sül!"²⁶³⁵ Artık vapura gidemem, yazık!

2631 pür-hiddet: öfke dolu, öfkeli

2632 "tel metr tel vale!": böyle efendinin böyle uşağı

2633 sükût (edilmek): sessiz kalmak

2634 tarziye: pişmanlık duyarak özür dileme

2635 "malörü kö jö sül!": ne kadar üzgünüm

Hay terbiyesiz dağ adamı! Bu “ensült”²⁶³⁶ doğrusu unutulmaz! Arabacı, sür be herif!. Şu Andon’un yaptığı işi de görüyor musun? “Malör sür malör”²⁶³⁷. Araba ne oldu acaba?. Hayvanlar nerede kaldı? “Vuy!. El ave an se biyento pur mûrir! Ah!. povr fiy!”²⁶³⁸

Kadıköyü’nden Küçük Çamlıca’ya gelinceye kadar Bihruz Bey’in zihnini meşgul eden işte bu tefekkürat idi. Araba bağın kapısı önünde durunca içeriden Mişel Ağa korkarak geldi. Arabanın kapısını açtı. Bihruz Bey inerken Mişel yavaşça: “Andon geldi” dedi. Beyefendi bir şey demeyerek yürüdü. Köşke girerken Andon elinde bir mektup ile beyin karşısına çıktı.

—Nedir o?

—Bir mektup ekselans

—Kimden?

—Mösyö Kondoraki gönderdi.

—Mösyö Kondoraki!. Ne münasebet?

Bihruz Bey mektubu derhâl açtı. Süzerek merdivenden çıktı. Doğru salona girdi.

—Mösyö Kondoraki’nin mektubu şu ifadati havi idi: “Ekselans! Bundan evvelki mektubumuza şifahen²⁶³⁹ verdiğiniz cevap mucibince²⁶⁴⁰ fabrikamda üç gün beyhude²⁶⁴¹ teşrifinize muntazır²⁶⁴² olduk. O cevabı ita²⁶⁴³ ettiğiniz günden şimdiye kadar aradan bir yirmi gün mürur²⁶⁴⁴ ettiği hâlde ne matlubumuz²⁶⁴⁵

2636 “ensült”: aşağılama, hakaret

2637 “malör sür malör”: şanssızlık üstüne şanssızlık

2638 “vuy! el ave an se biyento pur mûrir! ah! povr fiy!”: evet, gerçekten genç, çok gençti değil mi? ah zavallı kızcağız

2639 şifâhen: sözlü olarak

2640 mucib: gerek, lüzum

2641 beyhûde: boşu boşuna

2642 muntazır (olmak): beklemek

2643 i’tâ (etmek): göndermek

2644 mürûr (etmek): geçmek

2645 matlûb: istenilen, talep edilen

olan para tesviye²⁶⁴⁶ olundu, ne de adem-i tesviye²⁶⁴⁷ hakkında bir sebep beyan edildi. Binaenaleyh²⁶⁴⁸ bugün fabrikamıza li-ecli't-ta'mîr²⁶⁴⁹ kendiliğinden gelen arabanızı hayvanlarıyla beraber tevkîfe²⁶⁵⁰ ma'a't-te'essüf²⁶⁵¹ mecbur olduk. Bu muamelenin²⁶⁵² vukuunu²⁶⁵³ ise evvelce zat-ı vâlânıza²⁶⁵⁴ ihtar²⁶⁵⁵ etmiş idik. Matlubumuzun istifasını²⁶⁵⁶ temin²⁶⁵⁷ için böyle bir muameleye tasaddi²⁶⁵⁸ hususundaki mazeretimizin²⁶⁵⁹ teslim buyurulacağını²⁶⁶⁰ ümit ederiz. İmdi üç güne kadar deyniniz²⁶⁶¹ olan yüz elli lirayı tediye²⁶⁶² buyurmanız mercudur²⁶⁶³. Bu defa dahi ricamız kabul olunmadığı hâlde arabanın ve hayvanların fûrûhtuyla²⁶⁶⁴ esmanından²⁶⁶⁵ matlubumuz olan para bi't-tevkîf²⁶⁶⁶ fazla bir şey kalırsa taraf-ı vâlânıza²⁶⁶⁷ gönderileceğinin ve arabayı fabrikamıza kadar getirmekte arabacınız Andon'un bir gûne²⁶⁶⁸ su'-i niyeti²⁶⁶⁹ bulunmadığının beyanı ihtirâmât-ı mahsûsamızın²⁶⁷⁰ tekidine²⁶⁷¹ zerî'a²⁶⁷² ittihâz²⁶⁷³ kılındı.

2646 tesviye (olunmak): ödenmek

2647 'adem-i tesviye: ödeme yapılmaması

2648 binâ'en'aleyh: bununla birlikte

2649 li-ecli't-ta'mîr: tamir, onarım için

2650 tevkîf: el koymak

2651 ma'a't-te'essüf: üzümlerek, üzüntüyle

2652 mu'âmele: davranış

2653 vukû': olma, gerçekleşme

2654 zât-ı vâlâ: yüce şahsınıza

2655 ihtâr (etmek): uyarmak, hatırlatmak

2656 istifâ: alacağın tahsil edilmesi,

2657 te'mîn: güvence altına alma

2658 tasaddi: bir işe başlama, girişme, kalkışma

2659 ma'zeret: özür, özür bildirme

2660 teslim buyrulmak: kabul edilmek, hakkı teslim edilmek

2661 deyn: borç

2662 te'diye: borcu ödeme

2663 mercû: rica olunan şey, rica edilmiş olan

2664 fûrûht: satış

2665 esmân: değerler, bir malın satılmasından elde edilen değerler

2666 bi't-tevkîf: el konularak, haciz edilerek

2667 taraf-ı vâlâ: yüce taraf, mecazen sizin adınıza

2668 gûne: çeşit, tür

2669 sù'-i niyyet: kötü niyet

2670 ihtirâmât-ı mahsûsa: özel saygınlıklar

2671 te'kid: güçlendirme, sağlamlaştırma

2672 zerî'a: vesile, sebep

2673 ittihâz (kılınmak): alınmak, kabul edilmek

Bihruz Bey bu mektubu dört beş defa okudu. Her okuyuşta hayreti artıyordu. Zira beyin beklediği şey Andon'un bir adam çığnemiş ve o cihetle kendisi hapse ilka²⁶⁷⁴ olunup araba ile hayvanların da bir tarafta kalmış olması idi. Arabanın Üsküdar'da iken Mösyö Kondoraki'nin Feriköyündeki fabrikasına gitmesine bir sebep tahattur²⁶⁷⁵ edemeyip bir yol dahi düşünemediğinden vukû'-ı hâlin²⁶⁷⁶ bu suretle olmasına inanmak istemiyordu. Binaenaleyh arabacı Andon'u huzuruna²⁶⁷⁷ celp²⁶⁷⁸ ile isticvap²⁶⁷⁹ ve istintaka²⁶⁸⁰ mecbur oldu.

—Andon!

—Efendim!

—Arabayı ne yaptın?.

—Aman pasam affedersi benim kabahat değil!:

—Söyle ne yaptın?. Nereye götürdün?.

—Cenabını²⁶⁸¹ ki bıraktım dün sabah iskelede Üsküdar'da.

—Ey sonra?

—Arabayı geri alırdım. Öteden gelirdi bir araba çarsı araba Acemi herif manevra bilmez.

—Ey?

—Çarptı bizim araba dingil na böyle çarpılmış bir tarafta.

—Ey sonra?

2674 ilkâ: konmak, bırakmak

2675 tahattur (etmek): hatırlamak

2676 vukû'-ı hâl: durumun meydana gelmesi veya gerçekleşmesi

2677 huzûr: yan, kat,

2678 celp: davet etme, çağırma

2679 isticvâb: cevap verme

2680 istintâk: sorgulama

2681 cenâb: saygı ifadesi olarak kullanılan bir ifade, hazret, "siz" (şahıs zamiri yerinde)

—Korktum cenabını. Evvelki sefer ki Kızıltoprak gitti. Marka bozuldu nasın ki cenabını bilir.

—Ey çabuk söyle Kondoraki'yi nerede buldun?

—Na orada iskelede feribot var. Söylediler bana ki Kabatas gider hem sonra iki saat yine Üsküdar gelir gittim fabrika, gittim ki yapsınlar tamir çabuk

—Ey sonra?

—Mösyö Kondoraki orada, araba fabrika girdi, atlar ahırda götürdü. Haydi zanim!. Haydi kuzum! Çabuk ben gidecek feribot. Yapmaz yapmaz

—Ne yapmaz?

—Tamir yapmaz. Be zanim ben gider tamir istemez. Yok olmaz olmaz Aman zanim, aman kuzum! Bırakınız. Der ben alacak var yüz elli lira var olmaz

—Ey sonra?

—Ağladım ağladım ah! Olmaz. Araba vermez, atlar bırakmaz, aksam olur ben sasirdi.

—Ey sonra?

—Gitti komisyon. Komisyon dedi biz karismaz mahkeme git.

—Acayip!. sonra?

—Mahkeme gitti dedi arzuhal getir Arzuhal yok bakmaz

—Ey peki bu mektubu nerden aldın?. “Ki ta done sa?”²⁶⁸²

—Kondoraki. Ben gitti fabrika bir keret daha Aman zanim!. Aman kuzum! Ben köşke nasın gider?. Pasafendi ben nasın görür?. Ver zanim bana bir mektup al bu mektup götür. Ben bilirdi ki alacak var? Affedersi ben kabahat değil.

2682 “ki ta done sa?”: sana bunu kim verdi?

—Ey! Dün gece niye gelmedin?

—Geç kaldı akşam oldı gece oldı hem korktı cenabını.

—Peki!. peki!. Haydi git!

Arabacı Andon'un ifadatı²⁶⁸³ doğru ve ziyade²⁶⁸⁴ ve noksandan müberra²⁶⁸⁵ idi. Bildiğimiz gibi bir gün evvel sabahleyin beyefendiyi Üsküdar iskelesine bıraktıktan sonra arabayı geriye alırken öteden bir koşu gelmekte olan bir çarşı arabasına şiddetle çarptığından arabanın dingilini çarpıttığı gibi bir yannının da boyasını sıyırtmış idi. Beyden korktuğu için bozuğu derhal yaptırmayı düşündü. Fakat Andon iyi bilirdi ki o işi Üsküdar'da yapacak ne boyacı, ne de bir demirci vardı. Meyusane²⁶⁸⁶ tefekkür²⁶⁸⁷ ederken araba vapurunun düdüğü kendisini ikaz etti. Zira geçen sene bir gün yine beyin arabasını tamir ettirmek için araba vapuruyla Kabataş'a geçerek bir iki saatte işini bitirdikten sonra yine o vapurla Kabataş'tan Üsküdar'a geçmiş idi. Bu tecrübeden istifade etmek istedi. Vapuru tahkik etti. Vapur Kabataş'a geçmek üzere olup üç saat sonra Kabataş'tan Üsküdar'a gelecek idi. Hemen arabayı vapura soktu. Kabataş'a çıkar çıkmaz kemâl-i sür'atle²⁶⁸⁸ Feriköyü'ne vardı. Mösyö Kondoraki'nin fabrikasına gitti. İşbaşını²⁶⁸⁹ buldu. Yapılacak şeyleri söyledi ve fakat beyfendiden izin almaksızın kendiliğinden geldiği cihetle işin gizli tutulmasını ve tamir parasını kendi kesesinden vereceğini de işbaşıya anlattı. Her ne olursa olsun kendisine danışmaksızın fabrikada bir iş yapılmamak üzere Mösyö Kondoraki işbaşıya müekked²⁶⁹⁰ emirler vermiş olduğundan ona danışmaya lüzum görüldü. Gidildi söylendi. Mösyö Kondoraki, Bihruz Bey'den dört yüz bu kadar liraya mahsuben²⁶⁹¹ evvelce aldığı liralarla hakkını

2683 ifâdât: ifadeler, açıklamalar

2684 ziyâde: fazla

2685 müberra: arınmış, temizlenmiş

2686 me'yûsâne: ümitsizce

2687 tefekkür (etmek): düşünmek

2688 kemâl-i sür'at: büyük bir hızla

2689 işbaşı: işçi başı

2690 mü'ekked: kesin

2691 mahsûben: karşılık olarak

tamamen istifa²⁶⁹² ettikten sonra bir otuz lira da temettu²⁶⁹³ etmiş iken buna kanaat etmeyerek yedindeki²⁶⁹⁴ bir senet mucibince mütebakî²⁶⁹⁵ matlubu olan yüz elli liraya mukabil dahi beyin arabasını, hayvanlarını ele geçirmek için zihninde çare taharri²⁶⁹⁶ edip dururdu. Bunların kendi ayağına kadar geldiğini haber alınca aşırı memnun oldu. Arabanın fabrikaya, hayvanların ahıra çekilmesini ve arabacı Andon'un da savulmasını işbaşıya emretti. İşbaşı da aldığı emri derhâl icraya kalkıştı. Zavallı Andon pek çok yalvardı yakardı ise de kâr etmedi. Batakçı Bihruz Bey'in çelebiye yüz elli altın borcu olduğundan bu para gelmedikçe arabanın ve hayvanların gidemeyeceğini söylediler. Herif oradan çıktı. Beyoğlu'na geldi. Altıncı daireye²⁶⁹⁷ girdi. Çavuşlara hâli anlattı. Kondoraki'den şikâyetler etti. Hâlbuki bu iş, dairenin vazifesinden hariç idi. Mahkemeye müracaat etmesini söylediler. Andon mahkeme-i hukûku²⁶⁹⁸ da tahkik etti, buldu. Mahkeme dairesinden içeriye girerken ne istediğini, kimi aradığını sordular. Oraya da derdini anlattı. Bir arzuhal lâzım olduğunu söylediler. Akşam olmuş idi. Tekrar gitti, Kondoraki'yi buldu. Beyefendiden korktuğunu söyledi ve kabahat kendinde olmadığına dair bari bir mektup verilmesini rica etti. Bu ricası nasılsa kabul olundu. İsteddiği mektubu verdiler. Mektup yazılıncaya kadar akşam saat bire gelmiş idi. Andon o geceyi bir hemşerisinin yanında geçirdi ve ertesi sabah Çamlıca'ya köşke geldi.

Bihruz Bey'e gelince, Andon'dan aldığı izahat²⁶⁹⁹ ve tafsîlât²⁷⁰⁰ üzerine hayreti²⁷⁰¹ memnuniyete döndü. O memnuniyetin alâimi²⁷⁰² çehresinde nümâyan²⁷⁰³ olmaya başladı.

2692 istifâ (etmek): alacağını tahsil etmek

2693 temettu' (etmek): kâr elde etmek

2694 yed: el

2695 mütebakî: geriye kalan, arta kalan

2696 taharri (etmek): araştırmak

2697 altıncı dâ'ire: 1857'de kurulan, günümüzdeki beyoğlu belediyesi başlangıcı sayılabilecek birim

2698 mahkeme-i hukûk: hukuk mahkemesi

2699 îzâhât: açıklamalar ve ifadeler

2700 tafsîlât: ayrıntılar

2701 hayret: şaşkınlık

2702 alâ'im: alâmetler, izler, belirtiler

2703 nümâyân (olmak): görünmek, ortaya çıkmak

“Yüz elli lira bir eski araba için! Hayvanlar da iyice bozulmadılar mı ya?. Şimdi satacak olsan kim alır? Bâ-husûs şimdiden sonra arabanın ne lüzumu var?. Gezmeye kim gidecek? Araba kullanmaya kimin hevesi kaldı? Asıl düşündüren şey Kondoraki’nin bunları bir rezaletle köşkten kaldırıp götürmesi idi. Böylesi hiç de hatıra gelmemiş idi. Ne kadar isabet! Aferin Andon!. İşin içinden böyle de çıkılacağını bileydim ben kendim gönderirdim. Lâkin memnuniyetimi kimseye anlatmamalıyım bakalım araba ve hayvanlar yüz elli lira edecek mi? Hiç zannetmem fakat artık ondan ben mesul olamam. Yağızları da valide istemiş idi. Bir yüz lira da bunlar için koparırsam. Zati yüz elli lira vaat etmedi mi? İki yüz elli lira bana kalır Oh!.

Evet! Bihruz Bey araba ile hayvanları başından bu suretle mündefi²⁷⁰⁴ olduğundan dolayı memnun idi. Fakat memnuniyetini Mişel’e ve bâ-husûs arabacı Andon’a karşı ketmetmek ve belki hiddetli görünmek lüzumunu hissediyordu. Ve artık araba yok olunca Andon’un da bir işi kalmadığından, yağız hayvanlara valide hanımın seyisi Abdullah Ağa da bakabileceğinden Andon’a izin verilme lâzım geliyordu. Binaenaleyh beyefendi bir kâğıt parçası üzerine Frenkçe birçok rakamlar yazıp çizdikten sonra kitaphanesine giderek “armuvar”ını²⁷⁰⁵ açtı. Bir ufak çekmece çıkardı. Onu da açtı. Bu çekmeceye beyin liraları duruyordu. O liralardan yirmi tanesini saydı aldı. Çekmeceyi kapadı. Armuvarı koydu, armuvarı kilitledi. Tekrar salona geldi. Mişel’i çağırdı:

—Mişel!

—Ekselans!.

—Al bu on altı lirayı Andon’a ver. Dört ay tekmil olmadı, ama dört aylığını tamam veriyorum. Mademki arabayı Kondoraki’ye teslim etmiş, artık kendisinin de burada işi kalmadı, anlıyor musun?

—Tre biyen²⁷⁰⁶ ekselans!.

2704 mündefi’ (olmak): defetmek, başından savmak,

2705 “armuvar”: dolap

2706 “tre biyen”: baş üstüne

Bihruz Bey arabacı Andon'u da defettikten sonra üzerinden ağır bir yük atmış gibi medidce bir "Oh!" çekti. Vücudunda, fikrinde bir hiffet²⁷⁰⁷ hissetmeye başladı. Maşûka-i fâniyenin²⁷⁰⁸ tahkik-i peygûle-i sükûnu²⁷⁰⁹ gailisi²⁷¹⁰ ara sıra zihninin bir köşesinde arz-ı çehre-i şûm²⁷¹¹ etmeseydi bugünkü hâl ve mevkinden pek aşırı hoşnut kalıp kendi kendisini bahtiyar²⁷¹² sayacaktı.

Fi'l-hakika²⁷¹³ sarı arabanın rengi bazı mertebe solarak eski parlaklığı kalmamış, ötesi berisi lekelenmiş ve fazla olarak beyin isim ve mahlasını arz eden kuronlu markası da çizilmiş olduğundan sâhib-i sevdâ-menâkıbının²⁷¹⁴ gözünden düşmüş idi. Hayvanlara gelince biçareler o sevda yükünü haftanın üç gününde Fenerbahçesi'yle Göksu arasında durup dinlenmeksizin bir düziye çekip dolaştırdıklarından dolayı hayli lâgarlaşmış²⁷¹⁵ ve artık bu işten istifaya hazırlanmış idiler. O cihetlerle beyefendi, Mösyö Kondoraki'ye bâ-senet²⁷¹⁶ medyun²⁷¹⁷ olduğu yüz elli liranın o araba o hayvanlar için verileceğini düşündükçe canı sıkılıyor idi. "Ekipaj"ın²⁷¹⁸ kendi nazarında yüz elli liralık değeri kalmadıktan başka, lüzumu da kalmamış idi. Kendisine yegâne medâr-ı seyr ü cevelân²⁷¹⁹ olan vücûd-ı latîf²⁷²⁰ fevt²⁷²¹ olduktan sonra artık mesirelerde kim için dolaşıp kime gösteriş edecekti? Hususıyla yaz mevsimi de geçip güz faslına²⁷²² giriliyor ve bu fasla mahsus yağmurların "avan-gard"ları²⁷²³ bulunan

2707 hiffet: hafiflik

2708 maşûka-i fâniye: ölen sevgili

2709 tahkik-i peygûle-i sükûn: dinginli köşesinin (mezarının) araştırması

2710 gâ'ile: sıkıntı, dert

2711 arz-ı çehre-i şûm (etmek): uğursuz yüzünü göstermek

2712 bahtiyâr: mutlu

2713 fi'l-hakika: gerçekte, gerçekten

2714 sâhib-i sevdâ-menâkıb: hayat hikâyesi sevda olan sahip (Bihruz Bey)

2715 lâgarlaşmak: zayıf düşmek, zayıflamak

2716 bâ-sened: senetle, senet karşılığında

2717 medyûn (olmak): borçlanmak

2718 "ekipaj": araba, lüks araba

2719 medâr-ı seyr ü cevelân: gezme ve dolaşma dayanağı (sebebi)

2720 vücûd-ı latîf: tatlı, güzel varlık

2721 fevt (olmak): yok olmak, kaybolmak, ölmek

2722 fasl: mevsim

2723 "avan-gard": öncü

siyah bulutlar sabahları kenâr-ı ufka²⁷²⁴ dolaşıyordu. Kış gelmeden İstanbul'a, Süleymaniye'ye naklonulacak, fena havalar, yağmurlar başladı mı artık bir tarafta çıkılamayacak değil mi? Binaenaleyh arabanın hiç lüzumu yoktu. Ne isabet oldu da bunu Mösyö Kondoraki yüz elli lira alacağına mukabil zaptetti²⁷²⁵!

Lâkin ah! Meleğin o yâr-ı canın²⁷²⁶, o vakitsiz solup harap olan sarı gülün mezarı bilinse de başı ucuna gidilip "İlk Teessüf" okunsa, ağlansa, "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı isti'fâ-yı kusûr²⁷²⁷ olunsu! Artık Bihruz Bey'in dünyaya müteallik²⁷²⁸ emeli bundan ibaret! Bu da nâ-kâbil-i husûl²⁷²⁹ bir emel değil. Ancak Keşfi Bey İzmir'e gidiyor, kim bilir ne zaman dönecek, o zamana kadar nasıl sabır ve tahammül olunacak? Sabahleyin bağına gidildi. Kendisi bulunamadıktan başka uşağından tahkire²⁷³⁰ uğranıldı.

"Saat kaç acaba? Beş buçuk. Vapura gitmeye daha vakit var. Elbette vapur dokuzdan evvel hareket etmez. Evet! artık ne olursa olsun "direktöman"²⁷³¹ sorar öğrenirim. O yalancı, O "farsör"²⁷³² de acaba doğru haber verir mi?. "Povr fiy!"²⁷³³. On altı, on sekiz, yirmi yaş ölmek için pek çabuktur! Lamartin!. Koca Lamartin! Sanki benim başıma geleceği bilmiş de bu şiiri, bu "Prömie Regre"yi²⁷³⁴ yazmış. 'Bir siyeh-çerde'ye benziyor mu hiç? Ah! Nasıl "pardone"²⁷³⁵ ettireceğim kendimi?. Vakit geçiyor şimdi bir araba, yarım saatte Üsküdar oradan iki çifte bir kayık, doğru İzmir vapuru, durmayalım"

Bihruz Bey, Mişel'i çağırarak üzere çana dokunacak iken kapıya "Tık tık!" diye vuruldu:

2724 kenâr-ı ufka: ufkun kenarı

2725 zabt (etmek): el koymak, haczetmek

2726 yâr-ı cân: can gibi olan sevgili

2727 isti'fâ-yı kusûr (olunmak): kusuru affedilmek

2728 müte'allik: ilişkin, ilgili

2729 nâ-kâbil-i husûl: gerçekleşmesi imkânsız

2730 tahkîr: aşağılama, horlama

2731 "direktöman": doğrudan doğruya

2732 "farsör": alaycı, soytarı

2733 "povr fiy!": zavallı kız

2734 "prömie regre": ilk pişmanlık

2735 "pardone" (ettirmek): affettirmek

—Antre!²⁷³⁶

—Ekselans. Dejëne!²⁷³⁷

—Geliyorum, bahçivana yahut bağcıya söyle de gitsin bir temiz araba getirsin!. — Tre bien ekselans!.

Beyefendi sal a manjeye gitti. Sabahleyin köşkten Kadıköyü'ne Kadıköyü'nden köşke kadar icra²⁷³⁸ ettiği sefer ve müteakiben²⁷³⁹ sarı arabadan ve yüz elli lira-lık borçtan kurtulduğuna dair memnuniyet-âver²⁷⁴⁰ haberle beyin gussası²⁷⁴¹ azalıp iştihası açılmış idi. Sofraya oturdu. Ara sıra içinden gelen gizli ahları midesinin feryadına mağlûp ederek arîz ve amîk²⁷⁴² yemeğini yedi. Meyvadan da sarf-ı nazar²⁷⁴³ edemedi. Bu aralık arabanın hazır olduğunu söylediler. O zaman artık “deser”i²⁷⁴⁴ muhtasar²⁷⁴⁵ geçerek hemen sofradan kalktı. Bir frenk sigarası yaktı dudaklarına kısırdı. Bastonunu aldığı gibi merdivenden indi. Bahçeyi geçti, arabaya bindi. Üsküdar'a müteveccihen²⁷⁴⁶ gitti. Yirmi dakika sürmedi, Üsküdar İskelesi'ne vardı. Arabadan inip kayık iskelesine doğruldu. Bir otuz kadar kayıkçı beyin etrafını kuşatarak malum olan lisan ve hareketleriyle tergîbât²⁷⁴⁷ ve iz'âcât²⁷⁴⁸ başladılar. Beyefendiyi bir gün evvel vapurla beraber İstanbul'a yetiştirmek için iki çifte kayığına almış olan hamlacı²⁷⁴⁹ da diğer kayıkçıların içinde idiyse de bu sairleri gibi beyefendiyi kolundan tutup çekmek yanına sokulup kulağına mırıldanmak yollu muamelelerden uzak bulunarak yalnız beyefendiyi: “Sen yine benim kayığıma geleceksin ya hele dur

2736 “antre!”: giriniz

2737 “ekselans dejëne!”: efendim, öğle yemeği

2738 icrâ (etmek): yerine getirmek, yapmak

2739 müte'âkiben: arkasından, peşi sıra

2740 memnûniyet-âver: memnuniyet getirici, memnuniyet verici

2741 gussa: gam, tasa

2742 arîz ve amîk: enine boyuna

2743 sarf-ı nazar (etmek): vazgeçmek, terk etmek

2744 “deser”: yemekten sonra yenilen tatlı veya meyve

2745 muhtasar: kısa, kısıtlı şekilde

2746 müteveccihen: yönelerek

2747 tergîbât: isteklendirmeler

2748 iz'âcât: rahatsızlık vermeler, bunaltmalar

2749 hamlacı: kürekçi

bakalım” manasını ima²⁷⁵⁰ eder bir nigâh-ı tebessüm-amiz²⁷⁵¹ ile bakıyordu. Fi'l-hakîka Bihruz Bey otuz kadar kayıkçıdan onu intihap²⁷⁵² ile işaret etti. Hamlacı mağrurane hemen kayığına doğru yürüdü. Arkadaşı da arkasından gitti. Bunlar kayığa girdiler. Sonra beyefendiyi de aldılar, iskeleden açıldılar.

—İzmir vapuruna gideceğim.

—Pek güzel, götürelim.

—Vapurun nerede olduğunu bilir misin?

—Biz o vapurlara her saat müşteri götürürüz Hiç bilmeyiz olur mu?.

—Bugün İzmir’e gidecek vapur var ya?

—Olmaz mı ya? Her hafta İzmir’e vapur var. Daha sabahleyin Kadıköyünden birisini götürdük

—Kadıköyünden mi?

—Evet!

—Nasıl adamdı götürdüğünüz?

—Basbayağı adam. Bir efendi, bir.

—Bıyıklı mı, sakallı mı? Genç mi? İhtiyar mı?.

—Bıyıklı bir efendi, Sakalı da var mı yok mu dikkat etmedim.

—Adı nedir? Adını bilmiyor musun?

—Adını işitmedim, hoşça bir ad ama hatırdı kalır mı ya?

—Keşfi mi? Keşfi Bey mi adı?

—Öyle bir şey.

2750 imâ (etmek): işaret etmek

2751 nigâh-ı tebessüm-âmîz: gülümseme karışmış bakış

2752 intihâb: seçme

—Aman biraz gayret edin!

—Korkma daha vapur kalkmaz. O akşama doğru saat dokuzda gider, şimdi saat daha altıya geldi mi ola?

—Altı buçuğu geçiyor.

—Sen merak etme vaktiyle erişiriz. Yolculuk mu var? Yoksa birisine mi bakacaksın?

—Birisini göreceğim.

—Kısmet olursa akşama yine döneceksin öyle mi?

—Evet döneceğim.

—Kısmet olursa yine Üsküdar'a mı?

—Üsküdar'a döneceğim.

—Demek ki seni bekleyeceğiz.

—Evet bekleyeceksiniz.

—İşte İzmir vapuru. Salıpazarı'nın önünde yatıyor.

—Hangisi?

—Nemse vapuru dumanı çıkıyor daha!. Görüyor musun?

—Ha gördüm İzmir vapuru mu o?

—Öyle ya

—Neden biliyorsun?

—Sabahleyin müşteri götürdük dedim ya Bizim işimiz zati o. Biz vapurları hep biliriz.

—Aman gayret!

Salıpazarı önünde yatan, dumanı çıkmakta olan vapur Lloyd kumpanyasının (Galete) namındaki vapuru idi ki, fi'l-hakika o gün İstanbul limanından hareketi mukarrer²⁷⁵³ olan vapurlardan olduğu için etrafını denk denk eşyâ-yı ticâriyye²⁷⁵⁴ ile dolu müteaddit²⁷⁵⁵ mavnalar²⁷⁵⁶, yolcu nakleden, teşyî'ci²⁷⁵⁷ getirip götüren birçok sandallar, kayıklar ihata²⁷⁵⁸ etmiş idi.

Bihruz Bey'in iki çiftesi o kadar kalabalığın içinden güçle yol bularak vapurun dış tarafındaki asma merdivene takarrup²⁷⁵⁹ edebildi. Bihruz Bey merdivenin önünü zapt etmiş olan bir Karaköy sandalına atlayarak merdivene çıktı. Merdivenden bir takımı inip diğer takımı çıkmakta olan on on beş kişiyi aralayarak bir hayli zahmetle vapura girebildi.

Vapurun içindeki izdiham dehşetli bir surette idi: Bir tarafta ağzı açık duran derin karanlık ambara vinç ile yük indirmekte olan gemicilerin gürültüsü patırtısı; bir tarafta ambarın yanındaki en münasip yerleri tutmak için birbirini kakıştıırıp, birbirinin eşyasını, kilimini, serilmiş hasırını, şiltesini ileri geri çekıştiren güverte yolcularının mücâdelât²⁷⁶⁰ ve mu'ârazâtı²⁷⁶¹, bir yandan yeniden yeniye vapura muvâsalat²⁷⁶² eden kamara ve güverte yolcularının muhacemesi²⁷⁶³, bir yandan da yolcuların yanlarına alacakları sandık sepet gibi eşyayı taşıyanların müzahamesi²⁷⁶⁴ yine bir taraftan teşyî'²⁷⁶⁵ için vapura gelip yolcularını arayanların aşağı yukarı gezip koşması, yine bir yandan ücretlerini alamamış kayıkçı ve sandalcıların müşterilerini aramak için mütelâşiyane²⁷⁶⁶ oradan oraya seğırtmesi vapurda bir kargaşalık, bir uğultu, bir gürültü hâsıl ediyordu ki, vapur yolculuğunca tecrübesi olmayanların bu hâli görüp de şaşırması kabil değildi.

2753 mukarrer (olmak): kararlaştırılmak

2754 eşyâ-yı ticâriyye: ticaret eşyaları, ticaret malları

2755 müte'addit: çeşit çeşit

2756 mavna: iskeleden gemilere yük taşıyan güvertesiz büyük tekne

2757 teşyî': uğurlama, yolcu etme

2758 ihâta (etmek): kuşatmak, çevresini sarmak

2759 takarrub (etmek): yaklaşmak, yakınlaşmak

2760 mücâdelât: mücadeleler, itişip kakışmalar

2761 mu'ârazât: sözlü satışmalar

2762 muvâsalat (etmek): ulaşmak, varmak

2763 mühâceme: hücum etme, ileriye atılma

2764 müzâhame: izdiham yaratma, sıkıştıırıp zahmet verme

2765 teşyî': uğurlama, yolcu etme

2766 mütelâşiyâne: telaşlanarak, telaşlı telaşlı

Bihruz Bey, merhum paşa pederiyle mükerreren²⁷⁶⁷ seyâhat-ı bahriyyede²⁷⁶⁸ bulunmak hasebiyle²⁷⁶⁹ bu yolun, bu âlemin bigânesi²⁷⁷⁰ olmadığından vapurun içinde tesadüf ettiği izdihamdan²⁷⁷¹ dolayı hareketini asla şaşırmayarak doğruca birinci sınıf yolcularına mahsus salona girdi. “Metr dotel”i²⁷⁷² buldu. Yolculardan Keşfi Bey namındaki gencin henüz vapura gelip gelmediğini sordu. Metr dotel bu bapta²⁷⁷³ beyân-ı cehl²⁷⁷⁴ edince beyefendi vapurun yazıcısını gördü. Sualini ona da irad²⁷⁷⁵ ettiyse de ondan da bir haber alamayınca birinci kaptanı görmek istedi. Birinci kaptanın kamarasında uyumakta olduğunu söylediler. Bunun üzerine aşağı kamaraya indi. Bakındı, hizmet eden garsonlardan sordu. Keşfi Bey’e dair bir eser ve habere yine zafer-yâb²⁷⁷⁶ olamayınca tâ yukarıya çıktı. Hem denizi hem de asma merdivenden çıkıp inenleri görür bir kenarda kaimen²⁷⁷⁷ durdu. Bu saatlerde Bihruz Bey’in bulunduğu hâl intizar²⁷⁷⁸ hâlinin en şiddetlisi idi:

“Nerede kaldı bu zevzek?. Niçin gelmiyor acaba?. Dün, ‘İşlerimi bugünden bitireyim de yarın “libr”²⁷⁷⁹ kalırım” demiş idi. Hâlbuki nasıl olsa şimdiye kadar gelmeli idi Of!. saat sekiz buçuk, Vapur yarım saate kadar kalkacak! Şu maddamlar nereye gidiyorlar acaba? Şu ihtiyar Mösyö Piyer’e ne kadar benziyor!. “On di re kö se lö frer!”²⁷⁸⁰ Of niçin gelmiyor? Şu gelen kayıktaki fesli Keşfi’ye benziyor Evet! Evet!. O! “El ave sezan, se biento pur mûrir!”²⁷⁸¹ Of!. “Sür lâ plaj sonor o lâmer dö Sorrant”²⁷⁸² Anlaşılan gelmeyecek öyle ise muhakkak

2767 mükerreren: tekrar tekrar, devamlı

2768 seyâhat-i bahriyye: deniz yolculuğu

2769 haseb: dolayı, gereği

2770 bigâne: yabancı

2771 izdihâm: kalabalık, sıkışıklık

2772 “metr dotel”: otel yöneticisi

2773 bâb: konu, bahis

2774 cehl-i beyân (etmek): bilmediğini ifade etmek, bilmediğini söylemek

2775 îrâd (etmek): soru sorma

2776 zafer-yâb (olmak): ulaşmak, başarmak

2777 kâ’imen: ayakta bekleyerek

2778 intizâr: bekleme, bekleyiş

2779 “libr”: boş, serbest

2780 “on di re kö se lö frer! ”: erkek kardeşi olduğu söyleniyor

2781 “el ave sezan, se biento pur mûrir! ”: on altı yaşındaydı, ölmek için çok erken

2782 “sür lâ plaj sonor o lâmer dö sorrant ”: sorrent denizinde uğultulu plajında

dün gitmiştir. Eyvah!. ben kimden öğreneyim? “Ün biyer pötit, etruvat, endiferant”²⁷⁸³ Yazık!. Bir sandal daha geliyor O da değil, nafile saat kaç?. Ona çeyrek var, vapur gidecek galiba, sakın içeride kalmayayım.

—Pardon mösyö! Eskö vuzave za bor ön pasage nome Keşfi Bey?.²⁷⁸⁴

—Nayn!.²⁷⁸⁵

—Eski lö bato par deja?.²⁷⁸⁶ — “Ya ya”²⁷⁸⁷ “Demek dün gitmiş”

Zavallı Bihruz Bey’in hatırına bile uğramıyordu ki, İzmir’e yolculuğu esasen yalan olan Keşfi Bey’in vüruduna²⁷⁸⁸ Bihruz Bey sabırsızlıkla vapurda muntazır²⁷⁸⁹ olduğu saatlerde Keşfi Bey bağının bir tarafında –bir köşk ve bir kahve ocağı ile bir de kameriyeden ibaret olmak üzere– inşa ettireceği dâ’ire-i mahsûsanın²⁷⁹⁰ hafriyyât-ı esâsiyyesine²⁷⁹¹ nezaret²⁷⁹² etmekle beraber ebniye²⁷⁹³ kalfasının arz ettiği resmin tadilâtıyla²⁷⁹⁴ uğraşıyordu.

Biçare Bihruz Bey’in hayalinden bile geçmiyordu ki içerisinde İzmir’e gidecek bir adamın vüruduna saatlerce muntazır kaldığı vapur İzmir’e değil, Trabzon’a, Karadeniz’e gidecek bir vapur idi.

Bihruz Bey beyhude yere saat on buçuğa kadar muntazır olduktan sonra vapurun hemen hareket etmek üzere olduğu bir zamanda –ileriden emir ve işaretime muntazıran kürek üzerinde bulunan– iki çifteye el salladı. Kendisi merdivenden indi. O vakit kalabalık çekilmiş idi. Kayığa atladı. Kayıkçılar kayığı Üsküdar’a doğru süratle yürütmeye başladılar.

2783 “ün biyer pötit, etruvat, endiferant”: küçük, dar ve kayıtsız bir taş

2784 “eskö vuzave za bor ön pasage nome Keşfi Bey?”: gemide Keşfi Bey adlı bir yolcunuz var mı?

2785 “nayn! ”: hayır

2786 “eski lö bato par deja?” gemi şimdi mi hareket edecek?

2787 “ya ya”: evet, evet

2788 vürüd: gelme, geliş

2789 muntazır (olmak): beklemek

2790 dâ’ire-i mahsûsa: özel dairesi, evi

2791 hafriyyât-ı esâsiyye: temel kazı çalışmaları

2792 nezâret (etmek): denetlemek, gözetlemek

2793 ebniye: binalar

2794 ta’dilât: düzenlemeler, iyileştirmeler

—Yolcunu gördün mü?.

—Hayır göremedim. Purkua il mö tütua set embesil?²⁷⁹⁵

—Dün gitmiş olmasın?.

—Dün İzmir’e vapur var mıydı?

—Vardı ya. Dün Fransız’ın postası idi, bugün Nemse’nin Yarın da Moskof’un var....

—Aman geç kaldım!. Biraz gayret etseniz.

—İşte gidiyoruz Bundan çabuk gidilmez ki gelirken gibi değil şimdi akıntı yukarı gidiyoruz.

“Kimbilir ne zaman gelir? İki ay sonra mı üç ay sonra mı Of!. Hava da bir sakıl²⁷⁹⁶ ki. Povr adore!²⁷⁹⁷ Ah, ben ne kadar bed-baht imişim. Sür la plaj sonoru lamer dö Sorrant derul se flo blö opiye dö loranje.”²⁷⁹⁸

—Aman hamlacı ağa! Arkanızdaki mavnayı görüyor musunuz?.

—Korkma o bizi geçer.

—Şu gelen yolcu vapurunu da gözet!.

—O daha uzakta, O buraya gelinceye kadar biz iskeleye varırız.

—O nereye gidiyor acaba?.

—O Karadeniz’e gidiyor.

—Bizim gittiğimiz vapur değil mi o?

2795 “purkua il mö tütua set embesil?”: bu aptal bana niçin sen die hitap ediyor?

2796 sakıl: ağır, bunalıcı

2797 “povr adore!”: zavallı sevgili

2798 “sür la plaj sonoru lamer dö sorrant derul se flo blö opiye dö loranje”: sorrant denizinin dalgalarının çarptığı uğultulu plajın üzerine

—O şimdiye dek durur mu? O gitti bile, onun yolu Marmara.

—Öyle ya.

Yirmi dakika sonra kayık iskeleye yanaştı. Bihruz Bey çıkarken kayığın ambarrına bir lira fırlattı. Hamlacı ağa: “Bereket versin!. Safa geldin” dedi. Beyefendi biraz uzayınca²⁷⁹⁹ iki hamlacı²⁸⁰⁰ konuşmaya başladılar:

—Bu yalabık²⁸⁰¹ efendinin parası çok, ama telâşı da çoğa benziyor...

—Kimi görecekti?.

—İzmir’e yolcusu varmış da

—O vardığımız vapurda mı?

—Evet!.

—O vapur İzmir’in değil, Trabzon’undu be?

—Adam nene gerek. Biz paraları aldık a sen şuna bak!

Zati onun da bir işi gücü yok a eğlenceye gidiyor gündeliği doğrulttuk. Haydi artık kayığı limana çekelim.

Bihruz Bey -sabahleyin yatağından çıktığı gibi geceliğiyle açık pencere önünde bir iki saat kadar mütefekkirane²⁸⁰² temâşâ-yı tabî’atla²⁸⁰³ meşgul olmak, itinasızca²⁸⁰⁴, tekellüfsüzce²⁸⁰⁵ giyip haremde dışarıya çıktıktan sonra klas odasında²⁸⁰⁶ bir müddet derse çalışmak, öğle taamını müteakip biraz uzanıp istirahat etmek, saat ona doğru bastonunu eline ve Greziyella’yı koltuğunun altına alarak civar

2799 uzamak: uzaklaşmak

2800 hamlacı: kürekçi

2801 yalabık: yakışıklı, sevimli

2802 mütefekkirâne: düşünceli düşünceli, düşünceli bir şekilde

2803 temâşâ-yı tabî’at: doğayı izlemek

2804 i’tinâ: önemseme, özen gösterme

2805 tekellüf: eksiksiz, abartıya kaçma, gösterişe kapılma

2806 klas odası: evlerde derslik gibi kullanılan oda

kırlarda akşamın saat yarımına, birlerine kadar maşiyen²⁸⁰⁷ dolaşmak, köşke avdetinde akşam yemeğini sakince yiyip eğer Mösyö Piyer var ise birlikte bir iki saat ders müzakeresinden²⁸⁰⁸ veya afaki²⁸⁰⁹ musahabetten²⁸¹⁰ sonra yatak odasına çekilip enzâr-ı istiğrâkını²⁸¹¹ nasbettiği²⁸¹² semâ-yı mükevkebe²⁸¹³ karşı tenhâ²⁸¹⁴ düşünmek ve fakat bu meşguliyetlerin, bu düşüncelerin, bu gezintilerin hiçbirisinde maşûka-i fâniyenin²⁸¹⁵ hayâl-i hazînini²⁸¹⁶ gözünden uzak bulundurmak suretlerinden ibaret olmak üzere- yeni bir hayat âlemine girmiş idi.

Genç bey, yeni âlem-i hayâtının²⁸¹⁷ temâşâ-yı infilâk-ı seherinden²⁸¹⁸ mütelezziz²⁸¹⁹ ve mütehasis²⁸²⁰ olup türlü türlü renkler içindeki tulû²⁸²¹ u gurûbunu²⁸²² seyretmekten memnun oluyordu. Mesîre-i tenhâyisindeki²⁸²³ sessiz ormancıkların sükûn ve vahşeti mizacına²⁸²⁴ pek muvafık geliyor, rüzgârın ağaç yapraklarını ihtizâza getirmesinden²⁸²⁵ peyda olan iniltiler rûh-ı müte'ellimine²⁸²⁶ ârzû-yı bükâ²⁸²⁷ veriyordu. Mürtefi²⁸²⁸ tepelerden Marmara Denizi'ne ve o denizi sema ile birleştiren ufka nazar ettikçe fikri ebediyet²⁸²⁹ kadar

2807 mâşiyen: yürüyerek, yayan olarak

2808 müzâkere: görüşme

2809 âfâki: gereksiz, önemsiz

2810 musâhabet: sohbet etmek, konuşmak

2811 enzâr-ı istiğrâk: dalgın bakışlar

2812 nasb (etmek): dikmek, bakışlarını çevirmek

2813 semâ-yı mükevkebe: yıldızlı gökyüzü

2814 tenhâ: tek başına

2815 maşûka-i fâniye: ölen sevgili

2816 hayâl-i hazîn: hüznü hayal

2817 âlem-i hayât: yaşam dünyası

2818 temâşâ-yı infilâk-ı seher: seher vakti havanın aydınlanmasını izleme

2819 mütelezziz (olmak): lezzet duymak, lezzet almak

2820 mütehasis (olmak): duygulanmak

2821 tulû': (güneş) doğma, doğuş

2822 gurûb: (güneş) batma, batış

2823 mesîre-i tenhâyî: yalnızlık mesiresi, yalnızlık gezinti sahası

2824 mizâc: huy, tabiat, karakter

2825 ihtizâz: kımıldatma

2826 rûh-ı müte'ellim: acı çeken ruh

2827 ârzû-yı bükâ: ağlama isteği

2828 mürtefi': yüksek

2829 ebediyet: ebedilik, sonsuzluk

vâsi²⁸³⁰ bir âlem-i diğere²⁸³¹ süzülüp gidiyordu. Kuşların cıvıltısı, suların çağıltısı sem'-i hasretine²⁸³² başka türlü aksediyor, bulutların seyr ü sükûnu²⁸³³, ah-terlerin²⁸³⁴ yılıpırdaması²⁸³⁵ nazar-ı iştîyâkına²⁸³⁶ başka türlü çarpıyor, tabiatın her lem'asından²⁸³⁷, her cilvesinden²⁸³⁸ bir mana istinbat²⁸³⁹ etmek istiyordu!

Bihruz Bey'in hatırına artık ne sarı araba uğruyor ne kır beygirler geliyordu. O yeni hayatından memnun idi. Düşündüğü şey yalnız ma'şûka-i fâniyenin mezarını öğrenmek, öğrendikten sonra da sık sık onu ziyaretle irâhe-i vicdân²⁸⁴⁰, tahfif-i bâr-ı hicrân²⁸⁴¹ etmekten ibaret idi.

Bihruz Bey bir akşam yalnızca klas odasında meşgul iken dadı kalfa ber-mutâd başörtüsü başında olduğu hâlde beyin yanına gelerek valide hanımefendinin biraz görüşmek istediğini haber vermekle bey kalktı doğru valide hanımın odasına girdi, hanımın elini öptükten sonra bir sandalyeye oturdu. Ana oğul konuşmaya başladılar:

—Oğlum, Bihruz'um! Ne işle meşgul idin?

—Hiçbir işim yoktu, kendi kendime “lektür”²⁸⁴² yapıyordum.

—Lektür nedir?.

—Okuyordum.

—Sana bir şey soracağım

2830 vâsi': geniş

2831 âlem-i diğere: başka bir dünya

2832 sem'-i hasret: özlem kulağı

2833 seyr ü sükûn: gezme ve durgunluk

2834 ah-ter: yıldız

2835 yılıpırdamak: parıldama

2836 nazar-ı iştîyâk: arzu ve şevk bakışı

2837 lem'a: pırıltı, parlama

2838 cilve: görünme, görüntü görünüş

2839 istinbat (etmek): anlam çıkarma, sonuç çıkarmak

2840 irâhe-i vicdân (etmek): vicdanını rahatlatmak

2841 tahfif-i bâr-ı hicrân (etmek): ayrılık yükünü hafifletmek

2842 “lektür”: okuma

—Sorabilirsiniz

—Arabayı ne yaptın?

—Hiç, eskidi... Biraz da borcum kalmıştı, borca karşılık verdim.

—Hayvanlar da beraber mi?

—Evet! Zati araba yüz elli lira etmez ki, borcum o kadardı.

—Yağızlar duruyor değil mi?

—Evet duruyor.

—Onları ne yapacaksın?

—Bir müşteri bulursam satacağım.

—Bana versen olmaz mı?. Benim doru bâr-gîrler²⁸⁴³ benim gibi pek ihtiyar olmuş, kupeyi²⁸⁴⁴ zor çekiyorlar.

—Siz bilirsiniz, beğenirseniz alınız.

—Bedeva değil a, parasını vereceğim.

—Para ile de alabilirsiniz, parasız da. Kom vu vudre²⁸⁴⁵

—Acaba ne versem memnun olursun?

—Geçen yaz onlara yüz yirmi lira verdilerdi de ben vermedimdi. Me pur vu²⁸⁴⁶...

—Yüz yirmi lira çok, razı olursan seksen liraya alayım?

—Tre biyen!. Ben de verdim.

2843 bâr-gîr: beygir

2844 kupe: iki kişilik yaylı at arabası

2845 “kom vu vudre”: siz nasıl isterseniz

2846 “me pur vu”: fakat sizin için

Valide hanımefendi, beyaz bir ipek mendil içinde ağzı kırmızı kurdela ile bağlı altın çıkınınyı yastık üzerinden alıp Bihruz Bey'e uzatarak, mahdum²⁸⁴⁷ bey de kendine uzatılan şeyi istişnasızca kabul ederek yine muhavereye devam olundu:

—Şu paralar geçenlerde vad ettiğim yüz elli liradır. Hayvanların parasını da konağa nakilden sonra vereyim olmaz mı?

—Konağa mı gideceğiz?

—Öyle ya. İşte eylül de giriyor, yağmurlar sıklaştı, havalar serinledi. Bunlar da bir tarafa kalsın, önümüz ramazan. Bilirsin ya ben camilere giderim burada nasıl olur?

—Ramazan o kadar yakın mı?

—Öyle ya şunda on gün kaldı.

—Hiç haberim bile yoktu Lâkin buraları da pek güzel, nasıl bırakalım da gidelim? Oton burada çok güzel olur!

—Oton ne demek?

—Sonbahar değil mi ya? İlkbahar: prentan sonbahar: oton

—Frenkçe mi bu?

—Fransızca. Fransızcanın her lâkırdısı güzeldir, bizimki gibi kaba değildir.

—Paşa baban hiç beğenmezdi. Ne ise o otonu bu defa da benim hatırım için İstanbul'da geçirelim, olmaz mı Bihruzcuğum?

—Ben şimdi "apie"²⁸⁴⁸ gezmekten hoşlanıyorum Burada "promenad"²⁸⁴⁹ yerleri var... Konağa gidersek bahçede mi gezineyim?. Gidecek yalnız bir Be-yoğlu, orası da artık bana "trist"²⁸⁵⁰ gelmeye başladı.

2847 mahdûm: oğul, evlat

2848 "apie": yürüyerek

2849 "promenad": gezinti

2850 "trist": hüznü

—Ramazan'da Beyazıt, Şehzadebaşı, Direklerarası pek güzel olur. Oralarda gezersin hem senin İstanbul'da misafirlerin gelirlerdi. Burası uzak da besbelli onun için gelmiyorlar.

—Mutlak gitmeli mi İstanbul'a?.

—Benim hatırım için

—Ben Reşkidil ile, dadı kalfa ile aralıkta buraya gelebilirim değil mi?

—Olur ne zaman canın isterse kalkar buraya gelir, bir iki gece kalırsınız.

—Peki, demek hemen “demanaje”²⁸⁵¹ edeceğiz öyle mi?.

—Deminaze ne demek? Niçin bana Türkçe söylemiyorsun?

—Demenaje! Sanki göç edeceğiz.

—Öyle ya bugün pazar, Önümüzdeki perşembeye gidelim. Ben Memiş'e söyledim. İki araba ismarlayacak çok eşya gidecek değil. Yalnız benim, kızların sandıklarımız, sepetlerimiz, biraz da öteberi gidecek o kadar

—Öyle ise ben de Mişel'e “ordr”²⁸⁵² vereyim de benim gidecek eşyayı “ambale”²⁸⁵³ etsin.

—Sen de çok şey götürmezsin zannederim.

—Çok şey götürmeyeceğim. Birkaç kitap, biblo filan...

—Memnun oldum oğlum... Allah senden razı olsun!

—Mersi! Şer mer!²⁸⁵⁴

—Benimle konuşurken Frenkçe karıştırmasan daha çok hazzederim.

2851 “demanaje” (etmek): taşınmak

2852 “ordr”: emir

2853 “ambale” (etmek): paketlemek

2854 “mersi! şer mer!”: teşekkür ederim, sevgili anne

—Dilim alışmış da Orüvuar²⁸⁵⁵ valide!.

—Yine mi? Ne ise zararı yok. Gidiyor musun?.

—Evet, yatma vakti geldi. Sabahleyin biraz erken kalkıp da ders yapacağım.

—Allah rahatlık versin, git, yat Sabahleyin de afiyetle²⁸⁵⁶ kalkarsın inşallah!

—Mersi!

Bihruz Bey ma'şûka-i fânîyenin hayâl-i hazînini her saat, her dakika başka bir şekl-i cân-âşûb²⁸⁵⁷ başka bir vaz'-ı rûh-perver²⁸⁵⁸ ile kendisine arz eden sonbahar manzaralarını Küçük Çamlıca'da terk edip de İstanbul'a nakletmek²⁸⁵⁹ istemiyordu. Ne çare ki teceddüd-i mevsim²⁸⁶⁰ münasebetiyle terzi Mir'in, kunduracı Heral'in, tuhafçı²⁸⁶¹ Alber Kun'un hesapları birbirini takiben²⁸⁶² irâ'e-i yekûn-ı erkâm²⁸⁶³ edeceği, Süleymâniye'deki konağa bir talip²⁸⁶⁴ zuhûr²⁸⁶⁵ etmediği, yağız hayvanların da def'ine²⁸⁶⁶ çare arandığı bir zamanda yüz elli lirayı bilâ-minnet²⁸⁶⁷ ihsan²⁸⁶⁸ edip seksen lirayı dahi bilâ-istifsâr²⁸⁶⁹ te'diye²⁸⁷⁰ söz veren valide hanımefendinin hatırını kırmak münasip olamadığından şitaiye²⁸⁷¹ nakle hâh u nâ-hâh²⁸⁷² muvafakat gös-

2855 "orüvuar": hoşçakal

2856 âfiyet: sağlık, sıhhat

2857 şekl-i cân-âşûb: can sıkıntısı veren şekil

2858 vaz'-ı rûh-perver: ruhu besleyen, ruhu okşayan durum

2859 nakl (etmek): aktarmak, taşımak

2860 teceddüd-i mevsim: mevsim değişikliği

2861 tuhafçı: tuhafiyeci (çorap, mendil, eldiven, kurdele, dantel vb satan kişi)

2862 ta'kiben: takip ederek, peşi sıra, peş peşe

2863 irâ'e-i yekûn-ı erkâm (etmek): rakamların toplamını göstermek

2864 tâlib: almaya istekli, alıcı

2865 zuhûr (etmek): görünmek, ortaya çıkmak

2866 def': elden çıkarmak, satmak

2867 bilâ-minnet: karşılık beklemeksizin

2868 ihsân (etmek): bağışlamak

2869 bilâ-istifsâr: sorgusuz sualsiz

2870 te'diye: borcu ödeme

2871 şitâ'iyye: kışlık, kış oturlan ev

2872 hâh u nâ-hâh : ister istemez

terdi²⁸⁷³. Binaenaleyh beyefendi derse müteallik²⁸⁷⁴ kitaplarıyla *Biyanki* ve *Hançerli* lugat-namelerini²⁸⁷⁵ ve *Redhavz*'un muteber²⁸⁷⁶ *Lûgat-i Osmaniye*'sini ve *Greziyella*'yı kendi bizzat götürmek üzere diğer –isimlerini sevdiği– romanlardan ayırmış olduğu elli beş, altmış kadarını ve ale'l-husûs²⁸⁷⁷ Mösyö Piyer'in kırk frank bir bedel ile şâkirdine²⁸⁷⁸ lütfen ihda²⁸⁷⁹ ettiği “illüstre”²⁸⁸⁰ kitabı ve konsolların, trapezlerin, yazıhanenin, yazı masasının üzerinde duran “pres papye, kup papye”²⁸⁸¹ gibi edevat²⁸⁸² ile tuhaf²⁸⁸³ ve tefarikten²⁸⁸⁴ madut²⁸⁸⁵ ufak tefeğin esnâ-yı nakilde²⁸⁸⁶ kırılmayacak, bozulmayacak surette ambalajı işini Mişel Ağâ'nın uhde-i dirayet²⁸⁸⁷ ve kifayeti-ne ve çamaşıra ve elbiseye müteallik olarak konağa gitmesi iktizâ²⁸⁸⁸ eden şeylerin meşin sandıklara yerleştirilmesi hususunu dahi dadı kalfa ile Reşk-i Dil'in, Nalişger'in eydi-i himmetlerine²⁸⁸⁹ havale ile kendisi perşembe gününe kadar üç gün zarfında Küçük Çamlıca'nın latif kırlarını dolaşp ifâ-yı resm-i vedâ'a²⁸⁹⁰ karar verdi.

İstanbul'a nakil Bihruz Bey için manen pek hayırlı oldu. Konaktaki salonunu, klas odasını, kitaphanesini tertip ve tanzim ile birkaç günler bir düziye meşgul olması gâ'ile-i kalbiyesini²⁸⁹¹ azıcık unutturur gibi olmuş idi.

2873 muvâfakat göstermek: uymak zorunda kalmak, kabul etmek zorunda kalmak

2874 müte'allik: ilişkin

2875 lugât-nâme: sözlük

2876 mu'teber: değer verilen, çok kıymetli

2877 ale'l-husûs: özellikle

2878 şâkird: öğrenci

2879 ihdâ (etmek): hediye etmek

2880 “illüstre”: resimli

2881 “pres papye, kup papye”: kâğıt bastırıcı, kâğıt açacağı

2882 edevât: araçlar, gereçler

2883 tuhaf: hediyeler

2884 tefârik: küçük hediyeler

2885 ma'dûd: sayılmış, sayılan

2886 esnâ-yı nakil: taşınma sırası

2887 uhde-i dirâyet ve kifâyet: yetkinlik ve tecrübenin sorumluluğu

2888 iktizâ (etmek): gerektirmek, gerekmek

2889 eydi-i himmet: lütuf, yardım eli, elleri

2890 ifâ-yı resm-i vedâ: veda töreni düzenlemek

2891 gâ'ile-i kalbiyye: kalpteki sıkıntı

Naklin üçüncü günü idi Konağın yazları bekçilik vazifesini dahi ifa eden bahçıvanı, bahçeye ne kadar güzel baktığının bir eser-i latifini²⁸⁹² arz ile hem bir aferin almak hem de beş on kuruş bahşişe konmak ümidiyle mevsime mahsus ayva güllerinden gayet lâtif ve zarif bir deste tanzim²⁸⁹³ ederek bir sabahleyin klâs odasında ders ile meşgul iken beyefendiye takdim²⁸⁹⁴ etti ve umduğu şeylerden birincisine nail olamadı ise de ikincisini mâ-fevka'l-memûl²⁸⁹⁵ ele geçirdi. İki altın bahşiş aldı. Bihruz Bey ise o latif “buke”yi²⁸⁹⁶ salona göndermeyerek kendi eliyle eski madenden bir zarif çiçekliğe, çiçekliği de yazı masasının bir kenarına koydu. Karşısına geçti oturdu. Düşünmeye başladı. Sonbaharın –tef ü tâb-ı veremden²⁸⁹⁷ sararmış iken yine taze ve dilber.. bir mevt-i nâ-be-hengâmın²⁸⁹⁸ vüruduna²⁸⁹⁹ müterakkıp²⁹⁰⁰ iken beşüş²⁹⁰¹ ve handever²⁹⁰² zühre-çehreleri²⁹⁰³ andırır olan– o mahsul-i hazinini²⁹⁰⁴, o masum, o pakize²⁹⁰⁵, nazik çiçekleri, o mahviyetli²⁹⁰⁶, o utangaç nazenin²⁹⁰⁷ gül goncaları, o sarışın benat-ı hoş-bûy-ı tabî'atı²⁹⁰⁸ bir müddet temaşaya dalıvermekle bütün hissiyât-ı hasret-perverânesi²⁹⁰⁹ bîdâr²⁹¹⁰ olarak yüreği hafif hafif yanmaya başladı. Maşûka-i fenâ-resîdesi²⁹¹¹ heyetiyle²⁹¹² gözünün önüne geliverdi. Nazar-ı muhabbetini üzerinden ayıramadığı zarif buketi teşkil eden sarı güllerden hele bir tanesi Perîves Hanım'a ne kadar benziyordu!

2892 eser-i latif: güzel eser

2893 tanzîm (etmek): düzenlemek

2894 takdim (etmek): sunmak

2895 mâ-fevka'l-me'mûl: umulanın üzerinde, beklenilenden daha fazla

2896 “buke”: demet, buket

2897 tef ü tâb-ı verem: veremden kaynaklanan yüksek ateş

2898 mevt-i nâ-be-hengâm: zamansız ölüm

2899 vürûd: geliş, gelme

2900 müterakkıp: gözleyen, bekleyen (metinde “iken” ile birlikte “beklemek, gözlemek” anlamında)

2901 beşüş: güler yüzlü, güleç

2902 handever: güleç, güler yüzlü

2903 zühre-çehre: zühre (venüs) gibi güzel yüzlü,

2904 mahsûl-i hazin: hüznü ürün

2905 pâkîze: temiz, saf

2906 mahviyetli: alçak gönüllü, mütevazı

2907 nâzenin: nazlı, narin

2908 benât-ı hoş-bûy-ı tabî'at: doğanın hoş kokulu kızları

2909 hissiyyât-ı hasret-perverâne: hasret artıcı duygular

2910 bîdâr (olmak): uyanmak

2911 maşûka-i fenâ-resîde: yokluğa ulaşmış sevgili(ölen sevgili)

2912 hey'et: dış görünüş, görüntü

Bu güldeste-i letâfeti²⁹¹³ maşûka-i fâniyenin mezarına götürüp bırakmak pek münasip olacağını Bihruz Bey düşündü ise de ne çare ki o mezarın nerede bulunduğu tahkik olunamamıştı!.

Bu teceddüd-i tahassürât²⁹¹⁴ üzerine Bihruz Bey yine *Graziyella*'yı okumak istedi. Konağa geldiği akşam kitabı nereye bıraktığını unutmuş idi. Aradı aradı, buldu. Lâkin *Graziyella*'daki "Prömie rögre"²⁹¹⁵ den artık usanmış idi. Bu rögrenin, ikincisi, üçüncüsü ve belki dördüncüsü ve bir de sonuncusu olmak iktiza ettiğinden onları tedarik ederek okumak hevesine düştü. "Dejöne"²⁹¹⁶ sonra eldivenlerini giydi, bastonunu aldı. Konaktan çıktı. Maşiyen²⁹¹⁷ Köprüye indi. Oradan Galata'ya geçti. Bir araba buldu. Doğruca Tekke'ye, Beyoğlu'na çıktı. Terzi Mir'e, kunduracı Heral'e, tuhafçı²⁹¹⁸ Alber Kun'a uğrayarak yirmi otuz, kırk liralık bir ale'l-hesâb²⁹¹⁹ itasından²⁹²⁰ sonra Tekke civarındaki kitapçı Vik'in dükkânına gitti.

—Bonjur mösyö!

—Bonjur mösyö! Ne arzu ediyorsunuz?

—İkinci, üçüncü ve sonuncu "Teessüf"ü istiyorum.

—Müellifi kim mösyö?

—Müellifi dö Lamartin, meşhur şair.

—Dö Lamartin'in öyle bir eseri olduğunu bilmiyorum

—Evet, olacak.

—Hatırıma gelmiyor.

2913 gül-deste-i letâfet: güzel gül buketi

2914 teceddüd-i tahassürât: üzüntülerin, özlemlerinin yenilenmesi

2915 "prömie rögre": ilk pişmanlık

2916 "döjene": öğle yemeği

2917 maşiyen: yürüyerek, yayan

2918 tuhafçı: tuhafiyeci (çorap, mendil, eldiven, kurdele, dantel vb satan kişi)

2919 alel-'l-hesâb: hesaplanarak

2920 i'tâ: borç ödeme

—Ne demek? *Graziyella*'yı okumadınız mı?

—Gençlikte belki okumuşumdur amma; hiç hatırdâ kalır mı?

—Siz bana *Graziyella*'yı bulunuz?

—İşte efendim!

—Bakınız; L   Pr  miye R  gre, elbette bunun ikincisi,     nc  s   ve bir de sonuncusu olmak lâzım gelir.

—İhtimal! Burada da D   Lamartin'in külliyyât-ı   s  r  ²⁹²¹ var, belki onların içinde aradığınız şeyler de mevcuttur. Fakat ayrıca basılmamıştır.

—K  lliyy  t-ı   s  r mı?

—Evet efendim!

—G  reyim

—Buyurunuz, bu yedi cilttir.

—Güzel, ka   kuruş?

—Yedi cildi altmış dokuz frangadır.

—Pahalı değil, tab'ı güzel

—Hem de içinde güzel grav  rl  r vardır.

—Peki,   u dört liranın üst tarafını veriniz.

—Hayır efendim!. Dört liranın birisi zait, ciltlerin parası tamam     lira eder.

—Ha! Hakkınız var. Kitapları sarınız, ba  layınız da Beyoğlu'nda (.) numaralı Mösyö Alber Kun'un dükkânına gönderiniz olmaz mı?. Oradan bana gönderirler.

—Pekal  !

2921 külliyyât-ı   s  r: eserlerin hepsi, (bir yazar veya şairin t  m eserlerinin toplandığı kitap)

Kitapçı Mösyö Vik, Lamartin'in âsârı²⁹²² içinde Döziem Rögre, Truvaziem Rögre, Derniye Rögre'nin olmadığını pek âlâ bilirdi. Fakat Bihruz Bey'i techil²⁹²³ etmiş olmak nezaketsizliğinde bulunmamak için o bapda beyan-ı cehl²⁹²⁴ etmeyi münasip gördü. Bu sırada şairin külliyyât-ı âsârını ortaya sürmesi ise o gün sabahtan beri altmış paralık bile alışveriş etmediğinden ehemmiyetlice²⁹²⁵ bir meblağla²⁹²⁶ istiftaha²⁹²⁷ nailiyet²⁹²⁸ ümidine müstenit²⁹²⁹ idi. Ümidi hâsıl oldu. Çünkü o kitapçı olduğu için düşüncesi, emeli kitaplarını satmaya münhasır²⁹³⁰ olmakta kendisi mazur²⁹³¹ idi.

Bihruz Bey oradan çıktıktan sonra tekrar Alber Kun'a uğrayarak gelecek kitapların derhal konağa gönderilmesini tenbih etti ve kendi Taksim Bahçesi'ne kadar yayan bir tur yapmak üzere yürümeye başladı. Bahçeye vüsulüne²⁹³² bir yüz hatve²⁹³³ kadar kalmış idi. Öteden tozu dumana katarak bir arabanın gelmekte olduğunu görünce olduğu noktada durdu bekledi. Araba kendi arabası, hayvanlar kendi kır beygirleri, koşede bizzat Andon idi. Bey bunları tanıdı, bildi. Yalnız arabayı kullanmakta olan genç beyi tanıyamadı.

Bihruz Bey arabasını ve Andon'u o hâlde görüp tanıyınca azim²⁹³⁴ bir hayret-i beht-âver²⁹³⁵ içine düştü. İbtida olduğu yerde kalakaldı. Sonra döndü -arabayı Taksim caddesi köşesini dolaşıp da gözden kayboluncaya kadar- nazarıyla takip etti. Araba ber-taraf²⁹³⁶ olunca yine yürümeye devam ile bahçeye girdi, kendi kendine söylenerek tarhların²⁹³⁷ arasında dolaşmaya başladı:

2922 âsâr: eserler, yapıtlar

2923 techil (etmek): (birinin) bilgisizliğini ortaya koyma

2924 beyân-ı cehl (etmek): bilgisizliğini açıklamak, bilgi sahibi olmadığını ifade etmek

2925 ehemmiyet: önem

2926 meblağ: mikdar, tutar

2927 istiftâh: (işe) başlamak, siftah yapmak

2928 nâ'iliyyet: elde etme, kazanma

2929 müstenid: istinat eden, dayanan (metinde "idi" ile birlikte "dayanmak" anlamında kullanılıyor)

2930 münhasır: (bir şeye) bağlı olan, ayrılmış

2931 ma'zûr: özür dilemiş, özür

2932 vusûl: ulaşma, varma

2933 hatve: eski uzunluk ölçülerinden biri, adım atıldığına iki ayak arasındaki mesafe

2934 azim: büyük

2935 hayret-i beht-âver: şaşkınlık getiren şaşkınlık

2936 ber-taraf (olmak): gözden kaybolmak

2937 tarh: çiçek dikmeye ayrılmış yer

“Kesköse kö sa?”²⁹³⁸ Arabayı, hayvanları diyelim ki o beyefendi Kondoraki’den satın almış. Andon’u nereden bulmuş? O da beraber mi satıldı?. Yoksa benzettim mi? Benzetme de değil. Hatta Andon melunu²⁹³⁹ beni gördüğü zaman bıyık altından gülererek başını öteye çevirmedi mi?. Çok şey!. Markaya dikkat edemedim Acaba benim “inisiyal”ler²⁹⁴⁰ duruyor mu? Duruyorsa bana hakaret değil mi?. O “maladruva”²⁹⁴¹, şık beyefendi de kim oluyor?. Ne kadar da zıpcasına araba kullanıyordu! Vay alçak Kondoraki! Vay melun Andon! Demek ki bunlar bizim ekipajı²⁹⁴² kaçırap zaptetmek için ittifak²⁹⁴³ etmişler! “Anfen”²⁹⁴⁴ ben “debarase”²⁹⁴⁵ oldum ya!. Araba zati berbat olmuş idi Hayvanlar da öyle Acaba kaç liraya satıldı bunlar? Neme lâzım! Üste benden para istemesinler de Lâkin garip şey! Andon ha! Şimdi anlaşıldı ki “Arabanın dingili eğrildi yaptır- mak için Kondoraki’nin fabrikasına götürdüm falan filan” demesi bütün yalan imiş. Hele ben kurtuldum ya gelecek yaz istersem daha âlâlarını²⁹⁴⁶ getirebili- rim. Konak sağ olsun!”

Bey bu yolda söylene söylene bahçenin içini üç beş kere devrettikten sonra ka- pıdan çıktı. Epeyce yorulmuş idi. Beyoğlu’nu yayan geçmeyi göze aldıramadığı gibi sarı arabaya tekrar rast gelmeyi de istemediğinden orada müşteri bekleyen kupelerden bir tanesine girdi. Arabacıya, “Dolmabahçe’ye, oradan Süleymani- ye’ye!” emrini verdi.

Filhakika²⁹⁴⁷ Bihruz Bey sarı arabayı, kır hayvanları yanlış görmemiş, Andon’u da benzetmemiş, hepsini doğru görmüş, tanımış idi. Fabrika sahibi komisyon- cu Çelebi Kondoraki, Bihruz Beyefendi’ye Andon’un yediyle gönderdiği mek- tubunda beyan ettiği vechle sarı araba ile bakla kırı beygirleri üç gün fabrika- sında beklettikten sonra dördüncü günü –bunları zaten Bihruz Bey’de görüp

2938 “kesköse kö sa?”: bu da nedir?

2939 mel’un: lanetlenmiş, şeytan, domuz

2940 “inisiyal”: kısaltmalar, ismin baş harfleri

2941 “maladruva”: beceriksiz

2942 “ekipaj”: araba takımı

2943 ittifak (etmek): anlaşmak

2944 “anfen”: nihayet, sonuçta

2945 “debarase” (olmak): sıkıntıdan kurtulmak

2946 a’lâ: en iyi

2947 fi’l-hakika: gerçekte

beğenmiş, iştirasına²⁹⁴⁸ ziyadesiyle heveslenmiş ve bu babda Kondoraki'nin tavassutuna²⁹⁴⁹ müracaat etmiş olan— nev-zuhur²⁹⁵⁰ mirasyedilerden Balcızade Nispeti Bey'e yüz kırk beş liralık bir senetle yüz doksan altı buçuk liraya satmış ve arabacı Andon'un Bihruz Bey'in yanından ayrılarak açıkta kalmasına kendisi sebebiyet verdiğinden bunu da mağdur etmiş olmamak için o mirasyedi beye bi't-tavsiye²⁹⁵¹ kapılandırmış idi.

Bihruz Beyefendi konağa vasıl olduğu zaman saat yarıma gelmiş idi. Bey merdivenden çıkarken karşısına gelen Mişel Ağa'ya kitapların gelip gelmediğini sorarak "Geldi ekselans!. Salondadır Mösyö Piyer de orada" cevabını almakla hemen salona girdi.

—Bonsuar! mon şer profesör!

—Bonsuar Beruz Bey! Nasılsınız?

—Pek iyiyim, Siz?

—Ben de iyiceyim, lâkin sizden şikâyetim var.

—Ne gibi?

—Buraya göç edeceğinizi bana haber vermeli idiniz.

—Geçen defa, salı akşamı söylemiş idim zannederim.

—Hayır! öyle bir söz geçmedi.

—Unutmuş olmalısınız.

—Ben unutmam. Öyle bir lâkırdı olmadı ki unutayım!

—Neyse afvedersiniz.

2948 iştirâ: satın alma

2949 tavassut: aracılık

2950 nev-zuhûr: yeni ortaya çıkmış, sonradan zengin olan

2951 bi't-tavsiye: tavsiye ederek, tavsiye ile

—Afvetmek bir şey değil Fakat başıma gelenleri bilseniz.

—Ne oldu? başınıza ne geldi?

—Cuma akşamı evet!. cuma akşamı ve gecesi çok rahatsız oldum.

—Vah, vah!

—Evet!. Alaturka saat on ikide köşke gittim.

—Ey!

—Kapılar kapalı, kimseler yok, vurdum, vurdum, vurdum

—Sonra?

—Bağcı geldi; Onlar göç ettiler, burada kimse yok, her yer kapalı, demesin mi?

—Vah! Vah!

—Vah! vah! Ama sa ma kute tre şer!²⁹⁵²

—Sonra ne yaptınız?

—Sonra: Arabayı savmış idim; bağcıya yalvardım gitti bana bir araba buldu getirdi.

—Ey?

—Beni Kadıköyü'ne kadar götürmek için arabacı iki mecidiyeden aşağıya razı olmaz, zarurî kabul ettim.

—Ey, Kadıköyü'ne gittiniz öyle mi?

—Öyle ya Orada bir dost var, onun evine gittim, onlar da “an famiy”²⁹⁵³ Adalar’a gitmişler.

2952 “sa ma kute tre şer!”: bu bana çok pahalıya mal oldu

2953 “an famiy”: ailesiyle, ailece

—Ey? Se tün avantür sa.²⁹⁵⁴

—Viy!. Me sa ma kute şer vu save!²⁹⁵⁵

—Sonra ne yaptınız?

—Onları da bulamayınca arabacı beni bir otele götürmek istedi. Şehirden uzak, Fenaraki tarafında bir otel, cesaret edemedim. İstanbul’a geçmekten baş-
ka çarem yoktu, iskeleye indim. O zaman sizin dostunuz Mösyö Keşfi’ye rast-
geldim, selâm verdim. Beni tanımadı mı ne oldu, selâmımı almadan geçti gitti.

—Keşfi Bey mi?

—Evet!

—Hiç olamaz! Emposibl!²⁹⁵⁶

—Purkuva?²⁹⁵⁷

—O burada değil, o İzmir’e gitti.

—Demek ki benzetmişim, gece karanlığında besbelli tanıyamamışım.

—İyi gördünüz mü?

—İyi gördüm zannediyorum... Fakat madem ki.

—Nerede ve nasıl gördünüz?

—Bir tütüncü dükkânı önünde bir şey alıyordu gördüm.

—Kendisine bir şey dediniz mi?.

—Bonsuar Mösyö Keşfi dedim, hiç cevap vermedi, oradan savuştu gitti.

2954 “se tün avantür sa”: bu bir macera

2955 “viy! me sa ma kute şer vu save!”: evet, biliyor musunuz bu bana çok pahalıya mal oldu

2956 “emposibl!”: imkânsız

2957 “purkuva?” niçin?

—Ne kıyafette idi?.

—Orasına dikkat etmedim.

—Yanlış olmalı.

—Madem ki İzmir’de imiş, benzetmişim demek olur. Ne ise iskeleye geldim, iki çiftte kayık aradım, kayık yok idi... Bir sandal bulabildim, bereket versin o da iki çiftte idi Karaköy’e yarım liradan aşağı gitmediler.

—Ne ise o sandalı olsun bulmuşsunuz ya!.

—Evet ama yarım lira! Oradan bir saatte Karaköy’e vardık Beyoğlu’na çıkmak için araba yok, hayvan yok. Yayan çıkmaya mecbur oldum, çok zahmet çektim. Karnım aç, lokantaya girdim, “dine”²⁹⁵⁸ ettim, oradan Ünyon Fransez oteline girdim yattım.

—Çok rahatsız olmuşsunuz, teessüf ederim.

—Ya masraf? Tamam otuz iki frank sarf ettim.

—O bir şey değil, onu tekiye²⁹⁵⁹ ederim.

—Mersi!

—Bugün yeni kitaplar aldım, dö Lamartin’in külliyyât-ı âsârı

—O! güzel, pek iyi ettiniz Görelim bakalım...

—(Paketi açıp kitapları arz ederek) Yedi cilt, her birinde üçer dörder parça gayet güzel gravür de var.

—Çok nefis, çok âlâ! Kaça aldınız bu yedi cildi?.

—Altmış dokuz franga aldım...

2958 “dine”: akşam yemeği

2959 te’kiye (etmek): borcunu ödeme

—Bedava! Tab'ı²⁹⁶⁰ enfes, kâğıdı enfes, gravürleri enfes! Hele mündericatı²⁹⁶¹, koca “poet!”²⁹⁶² Se lün dö gulvar de la Frans!

—Beranjer ile dö Lamartin'den hangisi daha büyük şairdir?

—Beranjer başka “janr”²⁹⁶³, dö Lamartin başka, aralarında münasebet yok Öteki buna nazaran güneşin yanında ay gibi kalır! Güneş varken de ay görünmez a “Nes pa”²⁹⁶⁴ beyefendi?

—Demek Beranjer hiçbir şey, ben öyle bilmezdim.

—Dedim ya o ay, beriki de güneş! (Ciltlerden birisini karıştırarak): La şüt dün anj²⁹⁶⁵ Bunu okumalı oh! Kom se bo!. Kom se süblim!²⁹⁶⁶

—La şüt dön anj, bir meleğin düşüşü. Ne güzel! aman biraz okur musunuz?

—Okuruz ya.

—“Dine”den sonra okuyalım... Fakat ikinci, üçüncü rögreleri de okumak istiyorum.

—Onlar nedir?

—Prömie rögreyi bitirdim, belki elli defa okudum. Türkçeye de hemen kâmil²⁹⁶⁷ tercüme ettim; öbürlerini de göreyim, bakayım nasıl şeyler?

—Prömie rögreyi bilmiyorum.

—Canım *Graziyella*'nın sonundaki “poezi”²⁹⁶⁸ Çamlıca'da bir gece siz okumadınız mı?.

2960 tab': (kitap için): baskı, basım

2961 mündericât: içerikler

2962 “poet!": şair

2963 “janr”: tür

2964 “nes pa”: öyle değil mi

2965 “la şüt dün anj”: bir meleğin düşüşü

2966 “kom se bo! kom se süblim!": ne kadar hoş, ne kadar etkileyici!

2967 kâmil: tam, eksiksiz

2968 “poezi”: şiir

—Ha!. Evet bildim. O poezi güzeldir. Şair ona “prömie rögre” namını vermiş, fakat “döziyem rögre”, “truvaziyem rögre” diye başka bir şiir yazmamış. Öyle eseri yoktur.

—! Ben vardır sanıyordum, Öyle ise La şüt dün anj’ı okuruz.

Bu aralık Mişel yemek hazır olduğunu haber verdi. Muallim efendi ile şâkirdi “sal a manje”ye gittiler. Sofraya oturdular. Şuradan buradan konuşarak bir saatte yemeği bitirdiler. Tekrar salona geldiler. Kahveler, ilk sigaralar içildikten sonra Bihruz Bey’in teklif ve ricası ile Mösyö La şüt dün anj’ı aldı, cehren²⁹⁶⁹ okumaya başladı.

Fransız şâ’ir-i meşhûrunun²⁹⁷⁰ bu eseri rûhâniyyet-i insâniyyenin²⁹⁷¹ âgâz²⁹⁷² ve encâmındaki²⁹⁷³ tecelliyatı²⁹⁷⁴ nâzımının²⁹⁷⁵ tasavvuruna göre tasvir eder, ağır mevzulu, güç anlaşılır kasâ’id-i müteselsileden²⁹⁷⁶ müteşekkil²⁹⁷⁷ kocaman bir kitap olduğu hâlde unvanı olan “Bir Meleğin Sukûtu” tabirinden istinbat²⁹⁷⁸ ettiği manaya göre bu eseri de *Graziyella*’daki manzûme²⁹⁷⁹ gibi fevt²⁹⁸⁰ olmuş genç ve güzel bir kıza dair mersiyyeden²⁹⁸¹ ibaret bir şey zanneden Bihruz Bey, Mösyö Piyer’in kıraatine²⁹⁸² vakf-ı gûş-ı hûş²⁹⁸³ etmiş ve bazı mısraları tekrar ettirmiş iken yine hiçbir şey anlamaya muvaffak olamayınca hocasına karşı: “Artık bırakınız!” demeye cesaret edemediğinden Mösyö Piyer yorulup da kendi kendine kitabı elinden bırakıncaya kadar dinlemeye karar verdi.

2969 cehren: açıktan ve yüksek sesle

2970 şâ’ir-i meşhûr: şöhretli şair

2971 rûhâniyyet-i insâniyye: insan psikolojisi

2972 âgâz: başlangıç

2973 encâm: son

2974 tecelliyât: tecelliler, görüntüler, yansımalar

2975 nâzım: şair, düzenleyen

2976 kasâ’id-i müselese: birbirini takip eden kasideler, övgüler

2977 müteşekkil: oluşmuş, meydana gelmiş

2978 istinbat (etmek): sonuç çıkarmak, anlam çıkarmak

2979 manzûme: şiir, şiir parçası

2980 fevt (olmak): ölmek, yok olmak

2981 mersiye: ağıt, ölen biri için yazılmış şiir

2982 kırâat: okuma

2983 vakf-ı gûş-ı hûş: akıl kulağını adamak, can kulağı ile dinlemek

Mösyö Piyer ise çoktandır öyle âli²⁹⁸⁴ şiirler okumaya vakit bulamadığından şu fırsattan istifade ederek aşk ve şevk ile okumakta devam ediyordu. Bu suretle eserden bir on sahife okuyarak biraz teneffüs etmek, bir de sigara yakmak üzere kitabı muvakkaten²⁹⁸⁵ elinden bıraktığı zaman Bihruz Bey'i mışıl mışıl uyur görünce aziz muallim efendi, genç beyi o tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadığından kitabı kapadı. Yavaşcacık yerinden kalktı. Potinlerinin burnuna basa basa yürüyerek salondan çıktı. Hemen yatak odasına gitti. O da şâkirdi gibi tatlı bir uyku âlemine dalmak niyetiyle yatağına girdi. Yorganı başına çekti, üç dakika geçmeden horul horul uyumaya başladı. Hâlbuki aziz muallim efendi daha salonun kapısını bulmadan ayağının sesinden Bihruz Bey uyanmış ve o dışarıya çıkar çıkmaz –şayet tekrar geliverir diye– beriki hareme savuşarak yatak odasına çekilmiş idi!

Çâker Bey, Tâlip Bey, Sahbân Bey, Malik Efendi Bihruz Bey'in konak komşularından ve teklifsiz görüştüğü gençlerdendir. Bunlar kışları ekser akşam Bihruz Bey'in konağında toplanırlar, konuşurlar, kâğıt oynarlar, beşlere altılara kadar bir hoşça vakit geçirirler, fakat yaz gelince Bihruz Bey Küçük Çamlıca'ya naklettiği gibi diğerlerinden yalnız Malik Efendi kalarak Çâker Bey Beykoz'a, Tâlib Bey Emirgân'a, Sahbân Bey de Sarıyer'e sayfiyelere²⁹⁸⁶ giderler. O cihetle beş altı ay kadar birbirlerini ya hiç görmezler veyahut nadiren sokakta, vapurda filanda görebilirlerdi. Bu sene Eylül ile beraber Ramazân-ı şerîfin hulûlü²⁹⁸⁷ sayfiyecilere sonbaharın mürurundan²⁹⁸⁸ evvelce şitaiyelerine²⁹⁸⁹ avdete teşvik²⁹⁹⁰ ettiğiinden Bihruz Bey Küçük Çamlıca'yı terk ile konağına geldiği gibi, isimlerini söylediğimiz beyler de sayfiyelerinden şitaiyelerine gelmişler ve birbirlerinin vücudundan²⁹⁹¹ çarçabuk haber almışlar idi. Binaenaleyh konağa naklinin üçüncü akşamı komşu beylerden ikisi, ertesi akşam diğer ikisi Bihruz Bey'i ziyarete gelmiş, üç gün sonra bir akşam bu beylerin dördü birden konakta birleşmiş idi.

2984 âli: yüce, ustaca yazılmış

2985 muvakkaten: belirli bir süre, bir aralık

2986 sayfiyye: yazlık

2987 hulûl: (zaman için) başlama, gelme

2988 mürûr: (zaman için) geçme

2989 şitâ'yye: kışlık

2990 teşvik (etmek): mecbur etmek, zorunlu kılmak

2991 vücûd: varlık

O akşam saat dört buçuğa kadar oturuldu. Komşu beylerin hepsi de kemal-i şevk ve şetaretle²⁹⁹² söyler²⁹⁹³, yalnız Bihruz Bey çokluk söze karışmayarak söylenilenleri dinlemekle iktifa²⁹⁹⁴ ederdi. Yaz âlemine, kayık sandal eğlencelerine, kır safasına vesaireye dair olan musahabetin²⁹⁹⁵ germiyetine²⁹⁹⁶ noksan gelince²⁹⁹⁷ genç beyler otuz bir oynamak istediler. Oyun masası ortaya geldi. Beyler masanın başına üşüştüler, kâğıtlar hazırlandı, fakat Bihruz Bey, Mâlik Efendi ile dışarıdan dışarıya ortak olmak yani onun sermayesine müsavi²⁹⁹⁸ miktarda bir meblağ²⁹⁹⁹ da kendisi ilâve etmek üzere oyundan hariç kalmasını –baş ağrısı bahanesiyle– beylerden rica ettiğinden bunlar oyun ile meşgul oldukları kadar Bihruz Bey de gâh bir köşede sigara içerek sakince oturur ve gâh dö Lamartin’in La şüt dün anj’ını karıştırır idi. Bir aralık beyefendi salondan gaybubet³⁰⁰⁰ edince oyuncuların muhaveratı³⁰⁰¹ aşağıki şekli iktisab³⁰⁰² etti:

—Bihruz Bey’e dikkat ediyor musunuz?. Hiç eski neşesi kalmamış. Siz kâğıt çektiniz mi idi?

—Evet! Evet!. Geçen akşam benim nazar-ı dikkatime çarptı, bilmem ne var: Pek çok düşünüyör

—Yalnız düşünüyor değil, mükedder³⁰⁰³ de görünüyor. Siz dav³⁰⁰⁴ mı dediniz, kaç kuruş?

—Ben öyle mükedderlik filan anlamadım.

2992 kemâl-i şevk ve şetâret: büyük bir istek ve neşe

2993 söylemek: konuşma, anlatma

2994 iktifâ (etmek): yetinmek

2995 musâhabet: sohbet etme

2996 germiyyet: hararet, (bir şeyin) kızışma anı, en şiddetli durumu

2997 noksan gelmek: azalmak

2998 müsâvî: eşit, denk

2999 meblağ: tutar, yekun

3000 gaybubet (etmek): kaybolmak

3001 muhâverât: konuşmalar

3002 iktisâb (etmek): kazanmak, şeklinde gelişmek

3003 mükedder: üzgün

3004 dav: kâğıt oyunlarında ortaya konulan para

—Dedi ya: rahatsız imiş, başı ağrıyormuş, Bu da yattı.

—Öyle ise biz de bir taraftan rahatsız etmesek... Bir an evvel gitsek...

—Şu parti bitsin de sonra düşünürüz, siz yandınız, siz yatıyorsunuz öyle mi?

—Bana kalsa Bihruz Bey'in hiçbir şeyi yok, oyunda bulunmak istemedi, baş ağrısını bahane etti.

—Oyun mu oynayacağız yoksa. Geliyor, geliyor, susunuz.

—Bihruz Bey!. Sizin “sans”³⁰⁰⁵ Malik Efendi'ye fena yaradı, hepimizin paralarımızı çekiyor.

—Gerçek mi Malik Efendi?

—İşte bakınız dört liralık sermayeden şu dört buçuk mecdiye ile şurada birkaç kuruş da bakır para kaldı.

—Zarar yok devam ediniz, lâzım gelirse ikişer lira daha koyarız.

O benim işim değil... Ey! Beyefendi! Talib Bey size söylüyorum: Biz hiç otuz bir yapamayacak mıyız?

—Siz de yapın. Kâğıtlar meydanda, benim gibi on beşe ibtida bir dokuzlu sonra da bir altılı çekersiniz, paraları alırsınız.

—Bende o talih nerede? Elime on dört, filiz filiko geliyor da yine bir şey yapamıyorum, her defa kaybediyorum. Mösyö Piyer olmalı ki size galebe³⁰⁰⁶ etsin.

Evett! Komşu beylerin nazar-ı dikkatlerinden hafı kalamadığı vechle Bihruz Bey'in hâlinde bir değişiklik vardı. Eski neşesi, eski şakraklığı kalmamış idi. Beş altı ay evvele kadar koşup gzmekten, konuşmaktan, kumardan, kendi tabirince sosyeteden pek hazzeden Bihruz Bey şimdi sakın sakın düşünmekten, tenhalıktan memnun oluyordu.

3005 “sans”: şans

3006 galebe (etmek): üstün gelmek, yenmek

Bihruz Bey bir akşam yine yalnızca taam ettikten sonra klas odasına gitti. Mişel'i çağırdı. Biraz meşguliyeti olduğundan kimse gelecek olursa kendisi için "Rahatsızdır, haremededir" denilmesini tenbih etti.

Bey kendi kendine gâh düşünmek, gâh Prömie Rögre tercümesini biraz daha ıslah³⁰⁰⁷ ve tenvir etmek, gâh Lamartin'in külliyyât-ı âsârını –içinde kendi hâline muvafık bir şiire, bir hikâyeye tesadüf etmek emeliyle– karıştırmak ve gâh La şüt dün anj'dan birkaç mısra okuyup anlamaya çalışmak suretleriyle meşgul olup duruyordu. Kulağına uzaktan uzağa davul sesleri gelmeye başladı. Filhakika o akşam rü'yet-i hilâl³⁰⁰⁸ ile vuku-ı Ramazan³⁰⁰⁹ sabit³⁰¹⁰ olmuş olduğundan mahalle bekçileri şehir-i mübârekin³⁰¹¹ hulûlünü âdet-i beldeye³⁰¹² tevfikân³⁰¹³ davullarla ilâna çıkmış idi.

Bihruz Bey Ramazan'ın vukuuna³⁰¹⁴ intikal³⁰¹⁵ edince bu şehir³⁰¹⁶ içinde hususiyle on beşinden sonra Kalpakçılarbaşı'nda, Beyazıt Meydanı'nda, Divanyolu'nda, Şehzadebaşı mevkiindeki kalabalık ve gezinti âlemlerini tahattur³⁰¹⁷ ile şadkâm³⁰¹⁸ olacak yerde bir mahzunluğa düşüverdi. Çünkü kendisi için o âlemleri temaşadan artık bir haz ve neşe hâsıl³⁰¹⁹ olmayacağını düşündü. Evet! sarışın hanım sağ olaydı elbette o da oralarda ekseriya görülürdü. Hâlbuki o zavallı kız gençliğine doyamadan fevt oldu gitti. Kim bilir hangi bir تنها kabristanının³⁰²⁰ hangi bir köşesinde o biçare genç garibane yatarken beyefendinin bu kalabalık âlemlerinde dolaşıp gönül eğlendirmesi ne büyük vefasızlık olacağını derpîş-i tefekkür³⁰²¹ etti.

3007 ıslâh: iyileştirme

3008 rü'yet-i hilâl: hilalin görülmesi

3009 vukû'-ı ramazan: ramazan ayının gelmesi, başlangıcı

3010 sâbit (olmak): tespit edilmek, belirlenmek

3011 şehir-i mübârek: kutsal, mübarek ramazan ayı

3012 âdet-i belde: belde, şehrin âdeti

3013 tevfikân: uygun olarak, uyularak

3014 vukû': (zaman için) gelme, başlama

3015 intikâl (etmek): anlamak, idrak etmek

3016 şehir: ay (30 günlük zaman dilimi)

3017 tahattur: hatırlama, anımsama

3018 şad-kâm (olmak): muradına ermek, mutlu olmak

3019 hâsıl (olmak): elde etmek, bulmak

3020 kabristân: mezarlık

3021 der-pîş-i tefekkür (etmek): (bir şeyi, bir konuyu)öncelikle düşünmek

İşte Bihruz Bey böyle düşündüğünden dolayı mahzun ve mükedder³⁰²² olmuş idi. Bu mahzuniyet gittikçe derinleşti, beyi Fener'deki gibi tatlı bir istigraka³⁰²³ sevk etti. Bir buçuk iki saat kadar öylece dalıp nihayet akli başına geldiği zaman kendi kendine diyordu ki:

“İnşallah otuz Ramazan oruç tutayım, camilere gideyim, ibadet edeyim. Kalpakçılarbaşı'na gitmeyim, Beyazıt Meydanı'ndan geçmeyim, Şehzadebaşı'na çıkmayım, buralara gidersem de kimselere bakmayım!”

Bihruz Bey o gece sahur vaktine kadar bekledi, davul tekrar çıkınca yemek ısmarladı. Bade't-ta'âm³⁰²⁴ imsak³⁰²⁵ zamanına kadar oturdu. Sonra hareme gitti.

Beyin o vechle sahur yemeği ısmarlamasından oruç tutmak niyetinde bulunduğu anlayan dadı kalfa hareme girince hemen koştu geldi, sevine sevine lâkırdıya başladı:

—İnşallah yarın oruç var beyim! Öyle mi?

—Neden bildin?.

—A! Sahur yemişsin, ben haber almaz mıyım? Pek hazzettim³⁰²⁶ Hanımefendi de pek sevindi.

—Niyetim hiç bozmayacağım, tekmil otuz gün tutacağım.

—Aferin beyim. Allah kabul etsin. Gördün mü? Ben demez miyim, benim beyim elbette bir gün uslanır diye, lâkin namaz da kılmalı, namazsız oruç olmaz Hanımefendiyi görür müsün?

—Valide daha oturuyor mu?

—Namaz kılıyor, Şimdi biter, istersen azıcık gör, akşamdan beri sana çok dua etti.

3022 mükedder (olmak): üzülme

3023 istigrâk: dalgınlık,

3024 ba'de't-ta'âm: yemekten sonra

3025 imsâk: oruca başlama zamanı

3026 hazz (etmek): hoşlanmak, hoşuna gitmek

—Artık yarın sabah görürüm. Şimdi pek uykum var yatacağım.

Bihruz Bey sözünde sebat etti. Ramazanın birinci ikinci üçüncü günü hâl-i sıyâm³⁰²⁷ kendisine epeyce meşakkat³⁰²⁸ vermiş idi. Bir hafta sonra buna alışıverdi ve hâinden memnun olmaya başladı. Geceleri ekseriya sahura kadar oturur, dersleriyle meşgul olur. Sahur yemeğini yer. Hareme girer yatar. Gündüz saat beşe kadar uyur. Uyanınca dadı – kalfanın teşvikatı da yardım ederek– abdest alır. Giyinir. Saat sekize doğru konaktan çıkar. Bazan Beyazıt Camii'ne, bazen Ayasofya'ya ve bazı defa da Şehzade Camii'ne gider. Güzel sesli hafızların müessir³⁰²⁹ tilâvetlerini³⁰³⁰, doğru sözlü vaizlerin intibah-âver³⁰³¹ mevzelerini³⁰³² dinler. İkinci vakti cemâ't-i kübra³⁰³³ ile namazını ifadan sonra camiden çıkar. Sergileri dolaşır. Yine bir aralık da Beyazıt, Şehzadebaşı kalabalıklarını, gezintilerini şöyle uzaktan temaşa ettikten sonra konağa döner. Konudan komşudan davetli davetsiz olarak ekser akşam hazır olan misafirleriyle iftarını eder ve misafirler içinde bir refîk-i muvâfık³⁰³⁴ bulduğu geceler civarındaki Süleymaniye Camii'ne teravihe dahi giderdi.

Ramazanın on ikinci cuma günü Bihruz Bey saat dokuz buçuktan on buçuğa kadar Beyazıt sergisinde gezinip eğlendikten sonra avludan çıktı. Meydanın o cihetini simitçi, çörekçi, hardalçı, pideci gibi esnafın tabla ve küfeleri, fincan, tabak ve çanak çömlek satan yaymacıların sergileri, ayak berberlerinin sandalyeleri, mangalları, mahut panoramacının –başında daima mevcut olan yirmi otuz kadar temaşacısıyla beraber– kocaman sandığı, kundura boyacılarının kutuları, dolmacı, mumcu, zenciyelerin tencereleri, sepetleri, tefarikçi³⁰³⁵ Hindûların, tespihçilerin sundurmaları, kuskusçuların³⁰³⁶ çadırları ve bunlarla ahz u itası³⁰³⁷ bulunan, bunların önünde saatlerce durup bakmaktan zevk alan

3027 hâl-i sıyâm: oruç hâli

3028 meşakkat: zahmet, sıkıntı

3029 mü'essir: etkili, tesirli

3030 tilâvet: kuran-ı kerim okuma

3031 intihâb-âver: seçilmiş

3032 mev'ize: nasihat, öğüt

3033 cemâ't-i kübrâ: büyük topluluk

3034 refîk-i muvâfık: uygun, kafa dengi arkadaşı

3035 tefârik: küçük hediyelik eşya

3036 kuskus: kurutulmuş, küçük hamur tanesi

3037 ahz u itâ: alış veriş

birkaç yüz kadar ayak takımı aleladede³⁰³⁸ ziyade ihata³⁰³⁹ etmiş, camiden ve sergiden çıkacak ashabını³⁰⁴⁰ alıp götürmek üzere vürudlarına muntazıran³⁰⁴¹ bir sıraya dizilmiş yüzlerce konak arabalarının o kalabalığa inzimamı³⁰⁴² orasını sökülmez, geçilmez bir hâlde getirmiş idi.

Bihruz Bey epeyce müşkülât³⁰⁴³ ile Kökçüler Kapısı tarafına geçerek basmacıların önünden Kâğıtçılar'a doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Birkaç günden beri ber-devâm³⁰⁴⁴ olarak ehl-i sıyâmı³⁰⁴⁵ taciz etmekte olan lodosun sakil³⁰⁴⁶ havası o sabah poyraza tahavvül³⁰⁴⁷ etmekle ortalığa latif bir serinlik yayıldığından ikindiye karip³⁰⁴⁸ sokaklara uğrayan erkek kadın nice binlerce halk camileri, meydanları, büyük caddeleri doldurmuş ve konak ve kira arabalarından birçoğu da âgûşlarına³⁰⁴⁹ ziynet³⁰⁵⁰ veren süslü hanımları hamilen³⁰⁵¹ aşağı yukarı, birbiri ardınca meydanı devretmekte bulunmuş idi.

Bir takımı gidip bir takımı gelen ve izdihamın³⁰⁵² sökülmez bir hâlde olmasından dolayı birkaç adımda bir kere tevakkufa³⁰⁵³ mecbur olan binlerce halkın içinde siyah çuhadan düz yakalı bir önlü sakoları³⁰⁵⁴ veya koyu renk kazmir-den³⁰⁵⁵ yakası kadifeli iki önlü paltoları yukarıdan aşağıya kadar ilikli, büyücek

3038 ale'l-âde: olağan

3039 ihâta (etmek): çevresini sarmak

3040 ashâb: dostlar

3041 muntazıran: bekleyerek

3042 inzimâm: katılma, eklenme

3043 müşkülât: güçlükler, zorluklar

3044 ber-devâm: devamlı, sürekli

3045 ehl-i sıyâm: oruçlu, oruç tutan

3046 sakil: ağır, bunalıcı

3047 tahavvül (etmek): dönüşmek, değişmek

3048 karib: yakın

3049 âgûş: kucak

3050 zînet: süs

3051 hâmilin: taşıyarak, götürerek

3052 izdiham: aşırı kalabalık

3053 tevakkuf: bekleme, duraklama

3054 sako: ceket

3055 kazmir: ince, yünlü bir kumaş türü, kaşmir

tablalıca fesleri iki yandan kulaklarının kısm-ı âlâsını³⁰⁵⁶ setretmiş³⁰⁵⁷, keçi derisi potinleriyle parlak ve sustalı kunduraları çamur lekesinden ve tozdan tamamıyla azade ellilik, elli beşlik, altmışlık efendilerin sol ellerinde altın veya ipek kamçılı, nadiren inci ve mercan, bazen kehribar ve nefes, bazen narçıl, yüz sürü kuka birer tesbih olduğu hâlde sağ ellerindeki gümüş kakmalı, kabzası kanca şeklinde abanozdan bastonlarına dayanarak hatevât-ı mütesâviye³⁰⁵⁸ ve kemâl-i temkîn ü vakâr³⁰⁵⁹ ile yürüyüşleri –kolalı frenk gömleklerinin dimdik yakaları aşağıdan yukarıya doğru kulaklarını yarı yerine kadar saklamış, koyu renk ve püskülü da-ima yan tarafta bulunur ufarak kalıpsız fesleri kaşlarının üzerine kadar inmiş, siyah redingotlu³⁰⁶⁰, dar pantolonlu, parlak potinli, tek gözlüklü, eldivenli şık beylerin ellerinde bazan altın, bazan gümüş veya bağa³⁰⁶¹ saplı birer baston bulunduğu hâlde ekseriya ikişer ikişer ve kol kola gezerken nerede bir temiz araba veya süslü bir hanım görürlerse gözlerini ona açıp veche-i cevelânlarını³⁰⁶² o tarafta tevcih³⁰⁶³ etmek suretiyle izhâr-ı hiffetten³⁰⁶⁴ çekinmeyişi ekseriya ipekli parlak kumaşlardan reng-â- renk şemsiyeleri, ferâceleriyle ve gazdan³⁰⁶⁵ rakik³⁰⁶⁶ ve nazik, gazeden³⁰⁶⁷ latif ve şeffaf yaşmaklarıyla öbek öbek kenarları tutmuş olan işvekârân-ı benât-ı Havva'nın³⁰⁶⁸ tetâvul-i eydî-i ta'addiden³⁰⁶⁹ vâ-reste³⁰⁷⁰ bulunmak için meşâcir-i bahârın³⁰⁷¹ kıyı bucak yerlerinde topluca bulunmaya meyyâl³⁰⁷² olan hassas çiçekleri andırırcasına âleme kendilerini hem göstermek

3056 kısm-ı a'lâ: büyük bölümü

3057 setr (etmek): örtmek, kapamak

3058 hatevât-ı mütesâviye: eşit, denk adımlar

3059 kemâl-i temkîn ü vakâr: büyük dikkatlilik ve ağır başlılık

3060 redingot: bele oturan, arkası yırtmaçlı, önü çift düğmeli ceket

3061 bağa: kaplumbağa kabuğundan yapılmış

3062 veche-i cevelân: gezme, dolaşma yönü

3063 tevcih (etmek): yöneltmek, döndürmek

3064 izhâr-ı hiffet: hafiflik göstermek

3065 gaz: ince ve seyrek dokunmuş keten bez, tül

3066 rakik: ince

3067 gâze: düzgün, allık

3068 işvekârân-ı benât-ı havvâ: hz. havva kızlarının işvelileri

3069 tetâvul-i eydî-i te'addi: sarkıntılık ellerinin uzaması

3070 vâ-reste bulmak: kurtulmak

3071 meşâcir-i bahâr: baharat korulukları, ağaçlıkları

3072 meyyâl: eğilimli

hem de göstermemek gibi iki mu'amele-i mütezâddeyi³⁰⁷³ hüsn-i cem³⁰⁷⁴ etmek hususundaki nümâyiş³⁰⁷⁵ ve bâzişleri³⁰⁷⁶, elleri, koltukları yeşil salata, soğan ve yağlı ve susamlı simit hevenkleri³⁰⁷⁷, ramazan pidesi çıkınları ile dolu olduğu hâlde baklava börek tahayyülâtı³⁰⁷⁸ ve kahve ve tütün tahassürâtı³⁰⁷⁹ ile bî- sabr u ârâm³⁰⁸⁰ kalan ve iftar dakikasına yetişmek için saatin saniyelerini adımlarıyla saymak itiyadında³⁰⁸¹ bulunan şikem-perverlerle³⁰⁸² tiryakî babaların o sökülmez geçilmez izdihamın içinde bunalıp hesaplarını şaşkırdıkça lâ-havle-gûyân³⁰⁸³ baş sallayışları şâyân-ı dikkat³⁰⁸⁴ temaşalardan³⁰⁸⁵ idi.

Sâimûndan³⁰⁸⁶ bulunduğu cihetle ramazan günlerini pek iyi saymakta olan Bihruz Bey şehr-i mübarekin³⁰⁸⁷ on beşi gelmeden sokakları hıncahınç dol-duran bu kalabalığa nazar-ı taaccüble³⁰⁸⁸ bakarak ağır başlı bir beyefendiye yakışır tavır ve eda ile yoluna devam ediyordu.

Meydanı bin müşkülât ile geçerek Sabuncu Hanı köşesini de dolaşacağı sırada belki yirminci defa olmak üzere yine tevakkufa³⁰⁸⁹ mecbur oldu. Zira Vezneciler cihetinden³⁰⁹⁰ gelmekte olan iki sıra arabalar ilerisi tıkanmış olduğu cihetle³⁰⁹¹ orada durmakta ve iki taraftan hücum eden halk birbirlerinin mü-

3073 mu'amele-i mütezâdde: birbirine zıt davranış

3074 hüsn-i cem' (etmek): güzelce bir araya getirmek, toplamak

3075 nümâyiş: gösteri

3076 bâziş: oyun

3077 hevenk: demet

3078 tahayyülât: hayal kurmalar

3079 tahassürât: özlemler

3080 bî-sabr u ârâm: sabırsız ve huzursuz

3081 itiyâd: alışkanlık

3082 şikem-perver: obur, boğazına düşkün

3083 lâ-havle-gûyân: lâ-havle eden, lâ-havle çeken (çaresizlik ve sabrın bittiği anda söylenen "lâ-havle velâ-kuvvete illâ bi'llâhi'l-aliyyi'l-azim=kudret ve kuvvet ancak yüce ve büyük allah'ındır" duası)

3084 şâyân-ı dikkat: dikkate değer, dikkate layık

3085 temâşâ: manzara, görüntü

3086 sâ'imûn: oruçlular

3087 şehr-i mübarek: kutlu ramazan ayı

3088 nazar-ı ta'acçüple bakmak: şaşkın ve hayran bakışlarla bakmak

3089 tevakkuf: duraklama, bekleme

3090 cihet: yön

3091 cihet: sebep

kur³⁰⁹² ve ubûruna³⁰⁹³ mâni olmakta idi. Süslü hanımlara perde-bîrûnane³⁰⁹⁴ harf-endâzlıkla³⁰⁹⁵ sırnaşmak için böyle müsait zemin ve zamanlar arayan hafifü'l-mizaç³⁰⁹⁶ şıklardan ikisi âdi bir kira arabasına kurulmuş şahibât-ı hiffet-ten³⁰⁹⁷ düzgünlü³⁰⁹⁸ boyalı iki kadına “kur”³⁰⁹⁹ etmek yolunda türlü maymunluklar, türlü maskaralıklar ediyorlar, kadınlar da aynı evzâ'-ı suhrekârane³¹⁰⁰ ile şık beylere mukabeleden geri kalmıyorlar idi. Bihruz Bey bulunduğu noktadan ne ileri ne de geri gidemediği cihetle bu hâli ister istemez görüyorsa da araba biraz ileride bulunduğundan içindeki nazeninleri –ki Perîves Hanımla Gülşeker Hanım'ın kendileri idi– seçemiyordu.

Zavallı Bihruz Bey son derece çirkinliğini şimdi görebildiği bu hâlden ziyadesiyle müteneffir³¹⁰¹ olarak kendi kendine şu yolda söylenmeye başladı:

“Kom se degutan!”³¹⁰² Bir kadına böyle de “kur” edilir mi? Aman yarabbi ne bayağı insanlar! Ne adi kadınlar! Ben de “kurör”lük³¹⁰³ ettim. Lâkin böyle “iskandalö”³¹⁰⁴ hareketlerde bulunmadım. Benim baktığım kadın hâşâ... o kadın değil bir kız kız da değil, bir melek idi. Yazık, “povr fiy”³¹⁰⁵ şimdi sağ olaydı o da buralarda bulunurdu ya! Evet!. O da çıkardı gezerdi, ama nasıl? “Nobl”³¹⁰⁶ bir hanıma lâyük surette Evet!. Şimdi o benim “fiyansem”³¹⁰⁷ olacaktı. Belki de Oh! Madam Bihruz, Madam Bihruz olacak idi! Yazık! “An sezan... Se biyen

3092 mürûr: geçme, geçiş

3093 ubûr: geçme, geçiş

3094 perde-bîrûnâne: açık saçık, utanmazca

3095 lâf-endâzlık: laf atma, onur kırıcı söz söyleme

3096 hafifü'l-mizâc: hafif karakterli, serseri

3097 şahibât-ı hiffet: serbest davranış sahibeleri, işveli oynak kadınlar

3098 düzgün: allık

3099 “kur” (etmek): bir kadına asılmak, kur yapma

3100 evzâ'-ı suhrekârâne: maskaralık yaparcasına davranışlar

3101 müteneffir (olmak): öğrenmek, tiksinsmek

3102 “kom se degutan! ”: ne kadar iğrenç!

3103 “kurör”lük: hovardalık

3104 “iskandalö”: rezilce, skandal derecesinde

3105 “povr fiy”: zavallı kız

3106 “nobl”: soylu, asil

3107 “fiyansem”: nişanlı

to pur murir!”³¹⁰⁸ Ah!. O şimdi soluk kefeniyle kara topraklarda yatıyor ben geziyorum niçin mezarının başında ağlayamıyorum? O mezar nerede?. Of! “kom se trist!”³¹⁰⁹ Sevdliğini kaybet de toprağını bilme!. “Malörö kö jö süi!”³¹¹⁰ Aman şuradan gideyim de şu hâli gözüm görmesin!”

Bihruz Bey yüreğini birden istilâ eden nefret ve hasret hislerinin zûr-ı tahrîkiyle³¹¹¹ kadından erkekte azimetine³¹¹² hail³¹¹³ olanları itip kakarak kendisini fi'l-hakika oradan kurtardı ve artık ruhunu be-tekrar³¹¹⁴ kaptırmış olduğu tefekkürât-ı hasret-perverâne³¹¹⁵ içinde hiçbir tarafa bakmayarak doğruca konağa gitti. İftar vaktine daha yarım saatten ziyade var idi. Bey salona çıktı. Orada valide hanımın davetiyle iftar için gelmiş akrabadan birkaç kimse oturuyordu. Bey bunlara birer aşinalıktan³¹¹⁶ sonra geri döndü. Çünkü Bihruz Bey kendi kendine düşünmek için yalnız bulunmak istiyordu. “Kabine dö travayına”³¹¹⁷ gitti. Hâlbuki orada da Mösyö Piyer bulunuyordu. Bey artık sevgili muallimin-den kaçamadı ise de ona bile soğucak muameleden ibtida³¹¹⁸ kendini alamadı.

—Bonjur Mösyö Piyer!

—Bonjur beyefendi!. “Koman sa va?”³¹¹⁹

—Pek iyi değilim, siz nasılsınız?

—Ben oldukça iyiyim. Size bir kitap getirdim. Biraz eskice ama. Benim kitapların arasında elime geçti de...

—Teşekkür ederim, nasıl bir kitap o?

3108 “an sezan... se biyen to pur murir!”: on altı yaşında, ölmek için çok erken

3109 “kom se trist!”: çok üzücü!, ne kadar üzücü!

3110 “malörö kö jö süi!”: ne kadar kederliyim

3111 zûr-ı tahrîk: kışkırtma gücü,

3112 azîmet: yola çıkma

3113 hâ'il (olmak): engellemek, engel olmak

3114 be-tekrâr: yeniden

3115 tefekkürât-ı hasret-perverâne: hasretli düşünceler

3116 aşinâlık: selamlama, merhaba deme

3117 “kabine dö travayına”: çalışma odası

3118 ibtidâ: önce

3119 “koman sa va?”: nasılsınız?

—Manon Lesko, fevka'l-âde güzel yazılmış eserlerdendir. Bunu okumadınız zannederim.

—Hayır görmedim.

—Amur dö fam³¹²⁰ ama bu bir amur aşarne³¹²¹, Pol e Virjini, Lâ Dam o Kamelya filan gibi değil. “Trez enteresan”³¹²².

—Aman okusak

—Siz kendi kendinize okursunuz, bakınız ne kadar garip, ne kadar azgın, bununla beraber ne kadar fedakâr, ne kadar hazin neticeli bir aşk!

—Rica ederim siz başlayın da, sonra da ben kendi kendime okurum.

—Tre biyen!..³¹²³ Fakat vakit var mı?. Şimdi “dine”ye³¹²⁴ gidecek değil miyiz?

—Daha yarım saat var, başlayın siz.

—Öyle ise beş on sahife okuyabiliriz.

Konağa nakilden³¹²⁵ ve hususiyle Ramazan’ın hulûlünden beri Bihrûz Bey’in harekât³¹²⁶ ve muamelâtına³¹²⁷ arız olan durgunluk ve amur dö fam bahislerine gösterdiği meyilsizlik Mösyö Piyer’in nazar-ı dikkatini celp³¹²⁸ ediyordu. Gerçi genç bey dersleriyle evvelkinden ziyade meşgul oluyorsa da bu gidişle beyin derslerden de usanıvermesi ihtimali ba’id³¹²⁹ olmadığını ve o hâlde kendisinin yumuşak yüzlü dostu olan yüz otuz altı frank elli santimden mufârat-ı ebediyye³¹³⁰ ile ayrılmak icap edeceğini düşünmek Mösyö Piyer’i bayağı

3120 “amur dö fam”: kadın aşkı

3121 “amur aşarne”: zorlu, ihtirash aşk

3122 “trez enteresan”: çok ilginç

3123 “tre biyen! ”: baş üstüne, pek iyi

3124 “dine”: akşam yemeği

3125 nakl: taşınma, intikal

3126 harekât: hareketler

3127 mu’amelât: davranışlar

3128 celb (etmek): çekmek

3129 ba’id: uzak

3130 mufârat-ı ebediyye: ebediyyen ayrılık, sonsuza kadar ayrılık

üzüp duruyordu bâ-husus beyin ekipajı ne sebeple aradan kalktığını Mişel Ağâdan gizlice sorup öğrendikten sonra Mösyö Piyer daha ziyade üzülmeye ve kendisini hocalık mevkiinde tutmak için beye başka türlü yaranmak çaresini düşünmeye başladı. Bu çare ise ara sıra bazı şevk-engîz³¹³¹ romanlar bulup getirmekle genç beyin her neden dolayı ise dûçâr-ı fütûr³¹³² olan hevesât-ı hevâ-perestânesini³¹³³ canlandırarak ve ders geceleri “amur dö fam” hakkında tatlı bahisler açarak beyi ülfete mecbur etmek idi. Fakat aziz şâkirdinin kuvve-i maliyesi³¹³⁴ şüphe götürür ve endişe verir bir hâlde iken dışarıdan para ile kitap alıp getirmek münasip değildi. O cihetle Mösyö Piyer bazı ehıbbasında³¹³⁵ da bulabileceği o türlü kitapları âriyeten³¹³⁶ alıp şâkirdine getirmeyi düşünüyordu. Mösyö Piyer’in hanesinde bir köhne sandığı vardı ki, ekserisi politikaya dair birçok resail³¹³⁷ ve lüzumsuz evrak ve mekâtib³¹³⁸ ile dolu idi. Mösyö bir akşam bir kâğıt aramak için sandığı açtı. İçindeki şeyleri karıştırırken eline şirazesi³¹³⁹ dağılmış, kapağı yırtılmış bir kitap geçti. Kitabı muayenede *Manon Lesko* hikâyesi olduğunu görünce aldı, bir tarafa koydu ve cuma günü konağa gelirken kitabı da sakosunun cebine yerleştirmeyi unutmadı! İşte o parça parça, sahifeleri bükülmüş ve yırtılmış, ele alınmaz derecede kirlenmiş kitabın konağa getirilmesindeki illet³¹⁴⁰ ve niyet bu idi. Burası anlaşılınca beyefendinin o kitap için, “Aman okusak!” diyerek izhar³¹⁴¹ ettiği arzuyu Mösyö Piyer’in ne büyük bir hisse-i memnuniyyet³¹⁴² ve şevk-i muvaffakiyyetle³¹⁴³ telâkki³¹⁴⁴ etmiş olacağı muhtâc-ı beyân³¹⁴⁵ değildir.

3131 şevk-engîz: şevk uyandıran, şevk veren

3132 dûçâr-ı fütûr (olmak): ümitsizliğe kapılmak

3133 hevesât-ı hevâ-perestâne: arzularına taparcasına istekler

3134 kuvve-i mâliye: mâli (parasal) güç

3135 ehıbbâ: habipler, dostlar

3136 âriyeten: ödünç alarak

3137 resâ'il: risaleler, küçük yazılar

3138 mekâtib: mektuplar

3139 şirâze: eski cilt kitaplara formların dağılmaması için kitap sırtına yapıştırılan, ibrişimden yapılan şerit

3140 illet: sebep

3141 izhâr (etmek): göstermek

3142 hisse-i memnûniyyet: memnunluk payı

3143 şevk-i muvaffakiyyet: başarı arzusu

3144 telakki (etmek): saymak, kabul etmek

3145 muhtâc-ı beyân: açıklamaya ihtiyaç duyma

Evet! Mösyö Piyer kitabı der-dest ederek kemâl-i şevk³¹⁴⁶ ile cehren³¹⁴⁷ okumaya, Bihruz Bey de can kulağıyla dinlemeye başladılar. Ne faydası var ki, romandan on beş sahife okunamadan top atıldı. Emektar Memiş Ağa kapıdan görünerek tariz-âmîz³¹⁴⁸ bir tavır ile:

—Misafirler oruç açacaklar, sofrada bekliyorlar! dedi. Çaresiz yemek odasına gidildi. Bihruz Bey şer profesörünün getirdiği bu yeni romanı merak etmeye başladığından zihnini oraya vermiş idi. O cihetle sofrada kimseye bir iltifat³¹⁴⁹ etmiyor, iftarcılar da beyin sükût-ı musırranesine³¹⁵⁰ karşı ağız açmaya cesaret edemediklerinden odada ara sıra kaşık ve çatalların tabaklara hataen³¹⁵¹ dokunmasından hâsıl olan hafif ve cüretsiz bir tıkırtı ile Mişel Ağa'nın öteye beriye hareket ettikçe potinlerinden çıkan ihtiyatlı gıcırıktan başka ses işitilmiyordu.

Ne ise, yemek yenildi. Salona geçildi. Bihruz Bey birinci kahve ve sigaralar içilinceye kadar salonda bulunmaya güç tahammül etti. Nihayet misafirlere karşı:

—Afvedersiniz, muallim efendi ile ders yapacağız, siz keyfinize bakınız...

diyerek ve Mösyö Piyer'e de bir işaretle meramını anlatarak ikisi birlikte salondan çıktılar, ders odasına gittiler. Oraya gider gitmez Bihruz Bey *Manon Lesko*'yu Mösyö Piyer'in eline tutuşturdu:

—Lütfen okumaya devam eder misiniz?

—Tre volonte!³¹⁵² Bu hikâye bana da yeniden merak verdi. Gençliğimde beş altı kere okumuş idim. Kitabın eskiliğinden de anlaşılır ya ne kadar okusam bıkmıyorum Bunlar.

—Rica ederim, o bahisleri sonra ederiz. Romanı bu akşam bitirsek diyorum.

3146 kemâl-i şevk: büyük bir arzu, istek

3147 cehren: açıktan ve yüksek sesle

3148 ta'rîz-âmîz: iğneleyici, dokunaklı

3149 iltifat (etmek): ilgilenmek, ilgi göstermek

3150 sükût-ı musırrâne: ısrarlı sessizlik, durgunluk

3151 hata'en: yanlışlıkla

3152 "tre volonte!": büyük bir memnuniyetle

—Bilmem bitirebilir miyiz?

—Hele siz okuyun. Saat yediye kadar tabii oturacağız

Mösyö Piyer yalnız arada bir sigara yakıp Mişel Ağa'nın getirdiği şerbet ve kahveyi de nûş³¹⁵³ ederek bir iki nefes almaya fırsat bulmak suretiyle beş saat kadar ale't-tevâli³¹⁵⁴ kıraate³¹⁵⁵ devam ile romanın yarısından ziyadesini okudu, şâkirdine dinletti. Fakat biçare ihtiyarın tâb ü tüvânı da kesildi.

Bir taraftan vakt-i sahurun³¹⁵⁶ hulûlünü³¹⁵⁷ ilan için sokaktan doğru gelen davul sesleri en vazifesiz kulaklara da kendisini işittirecek surette gürültüler kopardığı gibi, diğer taraftan emektar Memiş Ağa'nın yine kapıdan görünerek bârid³¹⁵⁸ bir sada³¹⁵⁹ ile,

—Misafirler sofraya incekler, yemekler de soğuyor, diye mırıldanması müsamahaya³¹⁶⁰ meydan vermediğinden ve ale'l-husûs³¹⁶¹ Mösyö Piyer'in:

—Nuzallon manje nes pa?³¹⁶² Oh! Je fen! Jö vö fer ön bon supe!³¹⁶³

diye –taamdan³¹⁶⁴ ziyade tutulduğu azaptan kurtulmaya matuf³¹⁶⁵ olarak– izhar ettiği arzuya karşı Bihruz Bey bir şey diyemediğinden “sal a manje”ye gidildi. İftardan daha sakin, daha hazin bir surette yemekler yenildi, sofradan kalkıldı. O zaman Mösyö Piyer hemen Bihruz Bey'in yanına giderek:

3153 nûş (etmek): içmek

3154 ale't-tevâli: durmaksızın, durmadan

3155 kıra'at: okuma

3156 vakt-i şâhûr: sahur zamanı

3157 hulûl: (zamanı) gelmek

3158 bârid: soğuk

3159 sadâ: ses

3160 müsâmaha: gevşek davranma, ihmal

3161 ale'l-husûs: özellikle

3162 “nuzallon manje nes pa?”: yemek yiyeceğiz değil mi?

3163 “je fen! jö vö fer ön bon supe!”: çok acıktım, güzel bir çorba içmek istiyorum

3164 ta'âm: yemek

3165 ma'tûf (olmak): atfedilmek

—E biyen mon şer³¹⁶⁶ bey! Bu akşam da ders yapamadık, siz de yoruldu-
nuz ben de. Yarın sabah siz geç çıkarsınız, benim biraz erken gitmekliğim lâ-
zım dedi. Bundan maksadı artık yatak odasına çekilmek için beyden müsaade
istemek idi. Bihruz Bey ise romanı o gece tekmi dinlemek emelinde bulundu-
ğundan Mösyö Piyer’i tekrar “kabine dö travay”a götürmek üzere davrandığı
sırada ihtiyar derhal cebinden saatini çıkarıp bakarak:

—O!. saat sekize gelmiş, benim için pek geç. Yarın sabah Galata’da bir zat
ile buluşacağız. Pardon a mardi!³¹⁶⁷ dedi, beyin elinden kurtuldu.

Bey romanı mutlak bu gece bitirmek istiyordu, onun için kabine dö travaya
yalnızca gitti. Kitabı kaptığı gibi hareme girdi. Yatak odasına çıktı. Soyundu.
Oda kapısını sürmeledi. Şezlongun üzerine uzandı. Mösyö Piyer’in bıraktığı
yerden romanı mütalaaya başladı.

Bihruz Bey romanın alt taraflarını okudukça merakı artıyor, merakı arttıkça
okumaya inhimakı³¹⁶⁸ ziyadeleşiyordu. Hikâyenin kahramanı olan genç âşı-
ğın, maşûkası Manon ile Amerika’da Nuvel Orleyan’a vusullerinden³¹⁶⁹ son-
raki ser-güzeştleri³¹⁷⁰, âşık ve maşûkanın³¹⁷¹ umulmadık bir badireden³¹⁷²
daha kurtulmak için vahşilerin karargâhına doğru firar ederken kumluk bir
sahanın oortasında yorgunluktan ve açlıktan bî-tâb³¹⁷³ düşen zavallı maşû-
kanın vukû’-ı vefâtı³¹⁷⁴, biçare âşığın maşûkasını defnettigi³¹⁷⁵ çukurun üze-
rinde mecruh³¹⁷⁶ ve bî-mecal³¹⁷⁷ olduğu hâlde bir gün bir gece yatıp kaldıktan
sonra yakalanıp Nuvel Orleyan’da hapis ve Manon’un naaşının³¹⁷⁸ da şehre

3166 “e biyen mon şer be”: eh! peki sevgili beyim

3167 “pardon a mardi!”: özür dilerim, salı görüşürüz

3168 inhimâk: düşkünlük

3169 vusûl: ulaşma, varma

3170 ser-güzeşt: macera

3171 maşûka: sevgili

3172 bâdire: ansızın ortaya çıkan felaket, bela

3173 bî-tâb: güçsüz

3174 vukû’-ı vefât: ölüm olayı

3175 defn (etmek): gömmek

3176 mecruh: yaralı

3177 bî-mecâl: güçsüz, kuvvetsiz

3178 naaş: cenaze

nakloluğunu³¹⁷⁹, nihâyetü'l-emr³¹⁸⁰ âşık-ı me'yûsun³¹⁸¹ Fransa'ya avdeti³¹⁸² pek tabî'i³¹⁸³ ve müessir³¹⁸⁴ surette yazılmış olduğundan ve Bihruz Bey'in yine defaten³¹⁸⁵ canlanan hayalatı³¹⁸⁶ o vukuat³¹⁸⁷ ve onların tevlit³¹⁸⁸ ettiği hassasiyet³¹⁸⁹ ile kendi ahval-i şahsiyesi³¹⁹⁰ arasında bir nevi³¹⁹¹ mevcut³¹⁹² olan muvafakatı³¹⁹³ mutabakat³¹⁹⁴ derecesinde göstermeye başladığından kitabı bitirmedikçe elinden bırakmamış, o cihetle sabahın dördüne kadar olduğu yerde uyanık kalmış, esnâ-yı mütâla'ada³¹⁹⁵ kendi kendine sönünceye kadar yanan mumların isî odayı doldurmuş idi. Bey kitabı kapayıp bir hayli müddet müstağrak-ı tefekkürât³¹⁹⁶ olduktan sonra yerinden fırladı. Bir pencere açtı. Oda-
nın içindeki duman pencereden baca dumanı gibi çıkıyordu. Bey ayak üzerinde duramayacak kadar yorgun olduğundan odanın havasını süratle tecdit³¹⁹⁷ ederek hemen yatağına düşmek için kapıyı açtı. Dadı kalfa ise sofada bulunuyordu. Kapı açılınca hemen geldi odaya girdi. Beyin yatağı bozulmamış, odayı duman içinde görünce merak ilcasıyla³¹⁹⁸ beyinin yüzüne dikkatle baktı. Beyin birer siyah halka içine girmiş ve küçülüp çukura kaçmış fersiz gözleri, uykusuzluktan, heyecan-ı manevîden³¹⁹⁹ reng-i aslısı³²⁰⁰ kaçmış siması, dermansız-

3179 nakl (olunmak): taşımak

3180 nihâyetü'l-emr: işin sonu

3181 âşık-ı me'yûs: ümitsiz âşık

3182 avdet: geri dönme, dönüş

3183 tabî'i: doğal

3184 müessir: etkili

3185 def'aten: aniden

3186 hayâlât: hayaller

3187 vuku'ât: olaylar

3188 tevlid (etmek): doğurmak, sebep olmak

3189 hassâsiyyet: hassaslık, duyarlılık

3190 ahvâl-i şahsiyye: şahsi durum

3191 nev': tür, çeşit

3192 mevcûd (olmak): var olmak

3193 muvâfakat: uygunluk, uyuşma

3194 mutâbakat: tıpkılık, aynılık, eşleşme

3195 esnâ-yı mütâla'a: okuma sırası

3196 müstağrak-ı tefekkürât (olmak): düşüncelere dalmak

3197 tecdid (etmek): yenilemek

3198 ilcâ: zorlama

3199 heyecân-ı ma'nevî: duygusal heyecan

3200 reng-i aslı: asıl renk, gerçek renk

lıktan tir tir titreyen dizleri hâlinde bir büyük perişanlık gösteriyordu. Dadı kalfa sevgili beyinin bu hâl-i bî-tâbî vü perîşânîsini³²⁰¹ müteessirane³²⁰² temâşa-dan³²⁰³ sonra şu suretle söylenmeye başladı.

“Vah vah! Bu koca papaz ne zaman gelse benim beyimde böyle bir hâl görölüyor! Hınzır herif, böyle de ders okutulur mu?. Zavallı beyciğim sabahlara kadar gözlerini kırpmamış! O pis kitap için mi böyle harap ettin kendini? Buna hanımefendi de razı değil. Ben de razı değilim, Allah da razı değildir. Bari gir yatağına da biraz rahat et! Vah vah! Bugün oruç da tutulmaz! Biraz uyu da bakayım sana çorba ısmarlayım. Hadi sen yat, ben pencereyi filanı kaparım. Hay hain herif!. Ne oluyorsun ayol bu kadar çok ders verecek? Sanki bir gecede hepsini okuyup öğrenecek.”

Bihruz Bey, dadı kalfanın bu sözlerini dinlemeyerek kendisini yatağa fırlattı. Dadı kalfa ise pencereyi kapayıp sigara tablasını şamdanı filanı kaldırmakla meşgul olduğu kadar hâlâ şu yolda mırıldanıp duruyordu:

“Vallahi, bu derecesi günahtır!. El âlemin evlâdını okutacaksan adam gibi okut. Bu kadar zora koyacak ne var? Hele gelsin de bir söyleyeceğimi bırakmayım, Frenkçe öğretecek de sanki ne olacak.”

Dadı kalfa Mösyö Piyer’in tahammülünden ziyade ders verip nazlı beyini sık-tığına zahip olduğu [inandığı] için bu kadarcık söyleniyordu. Aziz muallim efendinin şâkirdine öyle muharrik-i hevesat³²⁰⁴, mürevvic-i müşteheyât³²⁰⁵ hikâyeler getirip okuttuğunu ve bunu da menfa’at-i şahsiyesini³²⁰⁶ temin³²⁰⁷ için yaptığını bilseydi acaba daha neler söylemeyecekti.

3201 hâl-i bî-tâbî ve perîşânî: perişan ve güçsüz (yorgun) durum

3202 müte’essirâne: üzültürcesine

3203 temâşa: izleme, gözleme

3204 muharrik-i hevesât: istekleri hareketlendiren

3205 mürevvic-i müşteheyât: arzuları kıymetlendiren

3206 menfa’at-i şahsiyye: şahsi çıkarlar

3207 te’mîn: güvence altına alma

Bihruz Bey yatağına girdikten sonra uyumaya pek çok uğraştı ise de mümkün olamadı. Romandaki sûzişli³²⁰⁸ vukuatı zihninden ve bunların kendi hâlince mucip³²⁰⁹ olduğu tahassüratı³²¹⁰ gönlünden çıkaramıyordu. Uykuya dalacak olsa gözlerinin önüne derhal iki mezar geliyordu ki birisi ıssız bir çölün ortasında kabarmış bir topraktan ibaret iken üzerine genç bir insan kapanmış ağlıyordu. Diğeri iki sıra servilikle gidilir bir kabristanın bir kenarında sandukalı sütunlu, yıldızlar içinde mükellef³²¹¹ bir mezar olduğu hâlde bunun yanından bir kuş bile geçmiyordu. Bihruz Bey âlem-i hayâlinde³²¹² gördüğü bu yıldızlı mezarın kime mensup³²¹³ olduğunu da bildiği için kendi kendine levm³²¹⁴ ve itab³²¹⁵ etmekten hâli³²¹⁶ kalmıyordu.

Bu hâl içinde dört beş saat uğraştı. Nihayet müteheyyic³²¹⁷ ve fakat medid³²¹⁸ bir uykuya daldı. On bir buçuğa doğru dadı kalfanın odaya girip seslenmesi üzerine gözlerini açtı. O birkaç saatlik uyku ile asabı biraz düzelmiş, midesi gıda aramaya başlamış idi. Dadı kalfanın hazırlattığı çorba ile kebabı iştahlıca yedi. Kahvesini, sigarasını da içti. Tekrar yattı. Aralıkta bir uyanarak yine dalmak suretiyle o gece sekiz dokuz saat uyuduktan sonra ale's-sabâh³²¹⁹ yatağından çıktı. Bir pencere açtı. Önüne geceliğiyle oturdu. Düşünmeye başladı.

Beyin düşündüğü şey ma'sûka-i fâniyenin karargâh-ı ebedîsini³²²⁰ öğrenmeye bir çare aramak idi. Düşüne düşünce bu çarenin mefkû³²²¹ olduğunu anlayınca hiç olmazsa sevgilisinin gezip dolaştığı yerlerde ve ez-cümle Çamlıca Bahçe-

3208 sûzişli: yakıcı, acıklı

3209 mûcib (olmak): gerektirmek

3210 tahassürât: yanıp yakılmalar

3211 mükellef: gösterişli, şatafatlı

3212 âlem-i hayâl: hayal dünyası

3213 mensûb (olmak): nisbet edilmek, ait olmak

3214 levme: kınama, aşağılama

3215 itâb (etmek): rencide etmek, incitmek

3216 hâli kalmak: boş kalmak, geri durmak

3217 müteheyyic: heyecanlı

3218 medid: uzun

3219 ale's-sabâh: sabah vakti, sabahleyin

3220 karârgâh-ı ebedî: kalıcı durak (mezar)

3221 mefkûd (olmak): yok olmak, bulunmamak

si'nde kendi kendine gezinip ağlayıp bir teselli bulmaya çalışmak üzere dadı kalfa ile konaktan daha bir iki hizmetkâr olarak Küçük Çamlıca'daki köşke beş on gün için gitmek suretini zihninde kararlaştırdı ve bu kararını dadı kalfaya açtığı zaman ondan da –fakat iki gün sonra için– cevab-ı muvafakat³²²² aldı. Bihrüz Bey bu karar üzerine kalben biraz müsterih³²²³ olarak o gün saat ona kadar yatak odasında kaldıktan sonra dadı kalfanın:

—Beyim! iyisin maşallah!. Giyinip de azıcık hava almaya çıksan olmaz mı?. Hava güzel, sokaklar adam almıyor, gezer eğlenirsin. Hadi beyim hazırlan! yollu teşviki üzerine giyindi. Bastonunu aldı. Konaktan çıktı. Direklerarası'na doğru ağır ağır yürümeye başladı.

O gün artık Direklerarası'nın kalabalığı harikulâde idi. Gelici ve gidici olmak üzere ikişer sıra arabalardan müteşekkil³²²⁴ çifte zincir-i müteharrik³²²⁵ bir ucu Şehzade Karakolu'na, diğer ucu Beyazid Meydanı'na müntehî³²²⁶ idi. Mevkiin Çaycılar cihetini erkekler, Câmi-i şerif tarafını ise kadınlar tutmuş, karşidan karşıya geçmek kabil³²²⁷ olamadığı gibi bulunulan noktadan ileriye gitmek de müteassir³²²⁸ idi.

Bihrüz Bey'in Süleymaniye'den Vezneciler'e geldiği yol kendisini kadınların güzergâhına isal³²²⁹ etti. Bey yolun öbür cihetine geçmek isteyip muvaffak olmayacağını anlayınca kenardan Direklerarası'na gitmek üzere uğraşa uğraşa biraz ilerleyebildi ise de oradan öteye gidemedi. O noktada ilişip kalmış olan birkaç efendinin yanına iltica³²³⁰ ederek kalabalık savuluncaya kadar durmaya zaruri karar verdi. Önündeki reng-â-renk şemsiye alayının birtakımı aşağıya, bir takımı yukarıya doğru dalgalana dalgalana gidiyordu.

3222 cevâb-ı muvâfakat: uygunluk cevabı, karşılığı, olumlu cevap

3223 müsterih (olmak): gönlü rahatlamak, gönlü rahat olmak

3224 müteşekkil: oluşmuş, şekillenmiş

3225 zincir-i müteharrik: hareketli zincir (araba sırası)

3226 müntehî: son bulmuş, ulaşmış, varmış

3227 kâbil (olmak): mümkün olmak

3228 müte'assir: güç, zor

3229 isâl (etmek): ulaştırmak

3230 ilticâ (etmek): sığınmak, (birisinin) yanına gitmek

Bey düştüğü reh-i nâ-refte³²³¹ üzerinde câlib-i nazar-ı hayreti³²³² olan yaşamak derya-yı hurûşanını³²³³ ister istemez temaşaya dalmış idi. Önünden gelip geçen hanımlara dalgın dalgın bakıp dururken yüreği birdenbire şiddetle oynamaya başladı. Zavallı gencin reng-i sîmâsı³²³⁴ uçuverdi. Yanından aşağıya doğru giden iki hanımdan kırmızı şemsiyelisini maşûka-i fâniyeye benzetmişti. Hanımın kalınca yaşmağı altındaki çehresine dikkatli baktığı zaman Üsküdar vapurunda uzaktan gördüğü hanım yani maşûka-i fâniyenin hemşiresi olduğunu tanıdı. Artık iki aydan beridir merak ettiği mezarın mevkiini öğrenmek için ele geçen bu fırsatı kaçırmamak lâzım olduğunu düşündü. Binaenaleyh kırmızı şemsiyeyi takibe karar vererek harekete mübaderet³²³⁵ etti. Kırmızı şemsiye durdukça bu da durdu. O ilerledikçe bu da ilerledi. Nihayet hanımlar Şehzade Karakolu'nun köşesinden sağa saptılar. Bey de saptı. O sokak her ne kadar berileri kadar kalabalık değil ise de bütün bütün تنها da olmadığından bey şemsiyeye pek yaklaşmak istemiyordu. Kırmızı şemsiye bir hayli gittikten sonra sağda bir sokağa saptı. Bu sokak da gelenden geçenden hâli değildi. Hanımlar önde, Bihruz Bey arkada biraz daha gidildi. Yine sola sapıldı. Burası تنها idi. Beyin de artık daha ziyade beklemeye tahammülü kalmamış idi. Hızlı hızlı gitti. Kırmızı şemsiyenin yanına vardı. Kırmızı şemsiye ise takip olunduğundan haberdar olmadığından beyin ayağının sesini alınca döndü kendisine baktı. Bu dakikada Bihruz Bey artık kırmızı şemsiyeli hanımın yüzüne bakmıyordu. Gözleri yerde olduğu hâlde meramını³²³⁶ arz etmeye başladı, hanımı da mukabeleye³²³⁷ mecbur etti:

—Ah!. pardon efendim! Mil pardon!³²³⁸

—Niçin?. Ne var pardon diyecek?

3231 reh-i nâ-refte: gidilemez yol, tıkalı yol

3232 câlib-i nazar-ı hayret (olmak): şaşkınlık bakışını çekmek, şaşırarak bakmak

3233 deryâ-yı hurûşân: coşkun deniz

3234 reng-i sîmâ: yüzünün rengi

3235 mübâderet (etmek): bir işe başlamak

3236 merâm: maksat, niyet

3237 mukâbele: karşılık verme

3238 “mil pardon!”: binlerce özür

—Ah!. nasıl söyleyeyim?. Dilim varmıyor. Lakin mecburiyet. Ah!. iki aydır ne kadar “sufrans”³²³⁹ içinde olduğumu bilseniz bana merhamet edersiniz.

—Ne istiyorsunuz? Adamlar geliyor, çabuk söyleyiniz.

—Ah!. Nasıl söyleyeyim? Hemşirenizin Of!. Söyleyemiyorum. Ah!. Mezarını nerede ise bana söylemenizi rica ederim, affedersiniz lakin emin olunuz ki hemşireniz. Ah!. bir “anj”³²⁴⁰ gibi “şast”³²⁴¹ olarak gitmiştir.

—Ne söylüyorsunuz anlamıyorum ki

—Ah, o zavallı meleği görmüş, sevmiş idim, benim bahtsızlığım aman affediniz!

—Ne istiyorsunuz diyorum size?

—Hemşirenizin mezarını öğrenmek isterim.

—Benim hemşiremin mezarını?

—Evet! Pardon, kusurumu affedin, ne yapayım, zât-ı seniyyenizi³²⁴² temin ederim ki.

—Siz hemşiremi nerede gördünüz?

—Çamlıca Bahçesi’nde gördüm. Lakin sizi temin ederim ki. Ah! hemşireniz bir “anj” idi.

—Konuştunuz, görüştünüz mü idi?

—Evet! Lâkin “me parol donör”³²⁴³ namus dairesinde konuştuk. Ah, “kom se trist!., Mil pardon”³²⁴⁴ efendim, ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi de bilmiyorum Evet! topu bir defa konuştuk!.

3239 “sufrans”: azap, ıstırap

3240 “anj”: melek

3241 “şast”: iffetli

3242 zât-ı seniyye: yüce, yüksek kişilik

3243 “me parol donör”: şerefim üzerine yemin ederim

3244 “kom se trist! , mil pardon”: ne kadar üzücü, bin kere özür dilerim

—Bahçede konuştuğunuz öyle mi?

—Evet! efendim bahçede. Ah!

—Havuz başında olacak.

—Evet!. Evet!. Ah!. siz neden biliyorsunuz?

—Siz ona bir çiçek verdiniz galiba

—Ah! Evet! Bir çiçek “ma povr flör!”³²⁴⁵

—O da size teşekkürler etti, çiçeği aldı göğsüne ilişti. Öyle mi?

—Ah! Öyle oldu.

—Azıcık geri kalın, şu adamlar geçsin.

—Peki efendim.

—Ey sonra?. Başka bir defa kendisine bir mektup da verdiniz mi idi?

—Ah! pardon efendim, mektup başka bir şey değildi, “maryaj”ımız³²⁴⁶ için bir teklif idi.

—Hemşiremi beğendiniz, sevdiniz mi idi?

—Ah! Bilemezsiniz, tasavvur³²⁴⁷ edemezsiniz ne kadar sevmiş idim.

—Vefat ettiğini nereden duydunuz?

—İki ay, tamam iki ay gezdim, aradım, bir yerlerde görmek müyesser³²⁴⁸ olmadı. Birdenbire kayboluşuna bir mana veremiyordum. Korkuyordum, kimseye soramıyordum. Nihayet o “malörü”³²⁴⁹ haber aldım. Ah! “kom je sufer!”³²⁵⁰

3245 “ma povr flör!”: zavallı çiçeğim

3246 “maryaj”: evlilik

3247 tasavvur (etmek): hayal etmek, düşünmek

3248 müyesser (olmak): nasip olmak

3249 “malörü”: kara haber

3250 “kom je sufer!”: ne kadar ızdırıp çektim!

—Besbelli çok sevdiğiniz için öldürdünüz.

—Ah! ben mi öldürdüm?. Onun için ben her dakika ölmeye hazır idim, O gideceğine keşke ben gideydim Hâlâ hayat bana haram oldu, gözüm dünyayı görmüyor. “Povr anj!”³²⁵¹

—Şimdi görseniz hemşiremi elbette tanırırsınız değil mi?

—A! Ne demek efendim, ne demek?. Hiç tanımaz mıyım?.

—Hele yüzüme bir iyi bakınız, sakın hemşirem sandığınız ben olmayım?

—Ah!. Ne kadar benziyorsunuz!

—Beyefendi! Beni anam bir tane doğurmuş, ne hemşirem var, ne de bira-
derim.

—Ah! Gerçek mi söylüyorsunuz? “Emposibl!”³²⁵²

—Bahçede hemşiremlle beraber gördüğünüz hanım da bu hanım değil mi idi?

Perîveş Hanım’ın önü sıra giden Çengî Hanım bu aralık arkasına dönüp bakarak ve istihza-âmiz³²⁵³ tebessüm ederek: “Küçük bey ihtiyar olmadan benim gibi bunamış galiba!” dedi. Bihruz Bey de Çengi Hanım’ın Çamlıca mülakatı³²⁵⁴ gününden kulağında kalan sesini pek iyi tanıdı. Onun üzerine hanımların yanında, mahcubiyetini³²⁵⁵ tahfif³²⁵⁶ edecek bir mazeret aradı ve tekrar söze başladı:

—Ah! pardon!. Mil pardon! Kabahat benim değil... Keşfi Bey söyledi. İşte işte o beni aldattı.

—Zararı yok!. Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin.

3251 “povr anj!”: zavallı melek

3252 “emposibl!”: imkânsız

3253 istihzâ-âmiz: alayla karışık

3254 mülâkât: buluşma, görüşme

3255 mahcûbiyyet: utanç

3256 tahfif (etmek): azaltmak

—Ah! pardon! Fakat niçin landonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz?

—Nasıl lando?.

—Hani sizi bahçede ilk gördüğüm günkü güzel ekipajınız, süslü arabanızla gezmeli değil misiniz?

—Ha!. O araba bizim değildi, biz onu kira ile tutmuştuk.

—Vah vah!

—Ey! Sizin mahut sarı fayton ne oldu?.

—Onu alacaklı zapt etti Şey. Mösyö Kondoraki'ye bıraktım.

—Yazık!.

Bihruz Bey bir müddetten beri ser-mestane³²⁵⁷ ve meşgûfâne³²⁵⁸ temâşâger-i nükûş u elvânî³²⁵⁹, müstağrak-ı ezvâk (u) ahzânî³²⁶⁰ bulunduğu bahâristan-ı âlem-i bâlâ-yı hayâlden³²⁶¹ bir zemîn-i huşk-ı hakîkate³²⁶² defaten³²⁶³ sukût³²⁶⁴ etti. Bir dakika evvel³²⁶⁵ kadar nazargâhını³²⁶⁶ ihata³²⁶⁷ eden hazin seherler, mülevven³²⁶⁸ gurublar³²⁶⁹, mükevkeb³²⁷⁰ semalar, şükûfezâr³²⁷¹ çimenler bir

3257 ser-mestâne: sarhoşça

3258 meşgûfâne: tutkunca

3259 temâşâger-i nükûş u elvân: nakışlar ve renklerin izleyicisi

3260 müstağrak-ı ezvâk (u) ahzân: hüzünler ve zevklere dalmış olan (kişi)

3261 bahâristân-ı âlem-i bâlâ-yı hayâl: hayalin yüce dünyasının baharı

3262 zemîn-i huşk-i hakikat: gerçeğin kuru zemini

3263 def'aten: aniden

3264 sukût (etmek): düşmek

3265 evvel: önce

3266 nazargâh: bakış noktası, bakılan yerler

3267 ihâta (etmek): çevresini sarmak, kuşatmak

3268 mülevven: renkli, rengarenk

3269 gurûb: gün batımı, güneşin batış zamanı

3270 mükevkeb: yıldızlı

3271 şükûfezâr: çiçek dolu, çiçekli

anda dağılıp mahvoluverdi!³²⁷² Bir dakika evvele kadar etrafında velvele-engiz³²⁷³ olan nagamat-ı dil-şikâr-ı tuyûr³²⁷⁴ derin sükût ve sükûna tahavvül³²⁷⁵ ediverdi ! Bir dakika evvele kadar nefes nefes ruhunu ta'tîr³²⁷⁶ eyleyen nefehât-ı sevdâ-fezâ-yı bahâr³²⁷⁷ bir anda geçip bitiverdi! Hâsılı bir dakika evvele kadar ruh ve fikrini nalân³²⁷⁸ ve giryan³²⁷⁹ ve perişan eden hazin hatıralar, tatlı heyecanlar bir anda nâ-bûd³²⁸⁰ u nâ-peyda³²⁸¹ oldu! Bir an içinde gönlünü hayret ve nefret ve hasretin hepsine benzer, fakat hiçbirini değil, nâ-kâbil-i tahlil ve tarîf³²⁸² bir hiss-i garîb³²⁸³ istilâ³²⁸⁴ etti. Bu hiss-i garîb içinde hayatından telh ü şîrin³²⁸⁵ hiçbir zevk alamaz oldu. Varlığını bilemiyordu. Nerede bulunduğunu, ne yaptığını, ne yapacağını düşünmeye muktedir olamayarak vücudunu hareket ettiriyordu.

Gayr-ı iradî³²⁸⁶ bir surette takip etmekte olduğu şekl-i nâ-pesend-i hakîkata³²⁸⁷ bir aralık nazarı mün'atîr³²⁸⁸ olmakla ruhunda bir büyük hiss-i nefret³²⁸⁹ duydu. Fakat kırmızı şemsiyeden uzaklaşmaya kudreti taallûk³²⁹⁰ etmiyordu. Hatta önleri sıra giden Çengî Hanım'ın:

3272 mahv (olmak): yok olmak

3273 velvele-engiz (olmak): bağırışmak, haykırarak

3274 nagamat-ı dil-şikâr-ı tuyûr: kuşların gönül avlayan nağmeleri

3275 tahavvül (etmek): dönüşmek

3276 ta'tîr (eylemek): güzel kokularla kokulandırmak

3277 nefehât-ı sevdâ-fezâ-yı bahâr: baharın sevdâ artırıcı kokuları

3278 nalân (etmek): inletmek

3279 giryân (etmek): ağlatmak

3280 nâ-bûd (olmak): yok olmak

3281 nâ-peyda (olmak): kaybolmak, görünmemek

3282 nâ-kâbil-i tahlil ve tarîf: anlatılması ve açıklanması imkansız

3283 hiss-i garîb: garip, tuhaf duygu

3284 istilâ (etmek): kaplamak

3285 telh ü şîrin: acı ve tatlı

3286 gayr-ı iradî: iradesi dışında, iradesizce

3287 şekl-i nâ-pesend-i hakîkat: gerçeğin beğenilmeyen şekli

3288 mün'atîf (olmak): göz dikmek, çevirmek

3289 hiss-i nefret: nefret duygusu

3290 kudreti ta'alluk (etmek): gücü yetmek

“Artık elverir peşimizi bırak!. Hadi oğlum işine git” yollu tekdîr-i tahkîr-âmî-zini³²⁹¹ de işitemeyerek arzusu hilâfına hanımları takipte devam ediyordu. Hele biraz ilerideki bir sokağın köşesinden zuhur³²⁹² eden mükellef³²⁹³ bir landonun kendilerine doğru süratle gelişi zavallı Bihruz Bey’i bulunduğu mevki-i müşkül³²⁹⁴den kurtardı. Bey o zaman aklını başına alarak kırmızı şemsiyeye hitaben³²⁹⁵:

—Aman! bir lando geliyor pardon!. dedi, geldiği tarafa döndü, koş koş gitmeye başladı. Perîveş Hanım’la Çengî Hanım’a gelince, Bihruz Bey’in âğâz ve encâm-ı kârdaki³²⁹⁶ garâ’ib-i ahvâlinden³²⁹⁷ bahsederek ve kahkahalarla gülüşerek ağır ağır yollarına devam ettiler!

SON

3291 tekdîr-i tahkîr-âmîz: hakaret karışık azarlama

3292 zuhûr (etmek): görünmek, ortaya çıkmak

3293 mükellef: gösterişli, şatafatlı

3294 mevki’-i müşkil: güç, zor durum, vaziyet

3295 hitâben: hitap ederek, seslenerek

3296 âğâz ve encâm-ı kâr: işin başı ve sonu

3297 garâ’ib-i ahvâl: durumun gariplikleri, garip durumlar

Araba Sevdası

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası adlı romanı hem anlatım tekniği hem de içeriksel özellikleri ile Türk edebiyatında önemli ve özgün bir konuma sahiptir. Birçok araştırmacı tarafından ilk realist Türk romanı olarak kabul edilen eser, Berna Moran'a göre aynı zamanda dünyada bilinç akışı tekniğinin ilk kullanıldığı metinlerden biridir. Öte yandan söz konusu romanın merkezî kişisi olan Bihruz, Türk romanının en dikkat çekici ve renkli tiplerinden biri olmuştur. Söz konusu bu önemli romandan tüm Açıköğretim öğrencilerinin istifade etmesini temenni ediyoruz...

ISBN 978-975-06-2301-1

9 789750 623011

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
ESKİŞEHİR